

ئايلىق ئەدەبىي ژورنال

62 - يىل نەشرى

2012.5

WWW.TARIMWEB.COM

نەشرىيات باشلىقى: ياسىن زىلال (ئالىي مۇھەررىر)
باش مۇھەررىر:

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر:

پاتىگۇل ئەخمەت (ئالىي مۇھەررىر)

2012 - يىللىق 5-سان

بۇ ساندا

«تارىم» دا ئەنجۈمەن

- «تارىم» نىڭ شۆھرىتى — دەۋرنىڭ شەۋكىتى ياسىن زىلال 4
شائىرلىق — باھادىرلىق ياسىن زىلال 8
61 يېشىغا مۇبارەك «تارىم» ئابدۇكېرىم راخمان 128
«تارىم» غا باغلانغان ئۈزۈلمەس رىشتە ۋاھىدجان ئوسمان 130
«تارىم» غا تامغان تامچىلار دولقۇن روزى 133

پوۋېست

- مىليون ئەتىرگۈل ئەكبەر ئىمام كۆكبۆرە 46

ھېكايىلەر

- گۈناھلىق سۆيگۈ نۇرگۈل ئەبەي 10
قارلىق كېچىدىكى ئەر زۇلپىيە كۆلتېگىن 31

شېئىرلار

- كۆڭۈل تىۋىشلىرى ئابلىز ئۆمەر ئەنجانى 37
ھۆرمىتىم — كۈيۈم مۇھەممەدجان سىدىق سايرامى 39
غەزەللەر ئەركىن داۋۇت (ئوغۇز) 40
غەزەللەر ئوسمان زاھىر 42
چۈشلىرىمدە ئېچىلماس گۈللەر غازى ئوغلى 44
ئوخشايدۇ ھوشۇر ئىبراھىم ئۈمىدۋار 45
قەشقەر قىزى ئەسقەر ھاجى ئابدۇللا 82
ئىككى غەزەل مۇھەممەدتوختى ئەھمەد 84
قار ئىشىكىدىن چىقىش ئابدۇخېلىل ئابدۇخېۋىر 85
يەتتىم جانانغا، جاندىن كەچمىدىم ئوسمان تۇرسۇننىياز تۇغلان 87
دىلبەر كوچىسى ماخمۇت ھېيت مەھدى 115

تەھرىر ھەيئىتى

(ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە)

ئابدۇقادىر جالالىدىن، ئابلىمىت سادىق، ئارسلان ئابدۇللا، ئازاد سۇلتان،
ئەبەيدۇللا ئىبراھىم، ئەخت تۇردى، ئەكبەر سالىھ، پاتىگۈل ئەخمىت،
سارەم ئىبراھىم، مەھمەت شاۋۋدۇن، مۇختار مەخسۇت، نىمىتىن ھوشۇر،
مۇھەممەت باغراش، مۇھەممەت پولات، مۇھەممەتتۇردى مىررەئىمىت،
ئوسمانجان ساۋۇت، ۋاھىدجان غوپۇر، ئىمىن ئەھمىدى، ياسىن زىلال.

ئومۇمىي 615 - سان

- ئىككى شېئىر رۇقىيە ئابدۇللا 116
- ئۈچ شېئىر گۈلبوستان ئابدۇرېھىم 118

بالىلار ئەدەبىياتى

- يانتاقلىق دالا (ھېكايە) پەرھات كازىمى 89

مۇھاكىمە ۋە تەقىز

- ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شېئىر ئىجادىيىتى ھەققىدە ئازات سۇلتان 120
- ۋەتەن ئىشقى - ئىلھام بۇلىقى مۇھەممەت پولات 138
- تەھرىرلىك: ئاپتور بىلەن مۇھەررىر ئارىسىدا غېنى مۇھەممەت 153

«خاتىرە ۋە ئەسلىمە»

- سىرلىق كەچمىشلەر (ئەدەبىي خاتىرە) ئەزىزى 98

ئالتۇن روجەك

- ئايدىغدىكى مىس چوگۇن (ھېكايە) لياۋ يىرۇڭ (دۇخشاڭ) 143

ئەدەبىي ھايات ۋە ئۇچۇرلار

- «تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتى 2012 - يىللىق ئاپتورلار سۆھبەت يىغىنى ئاچتى 157
- تالانتلىق شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ئىجادىيىتى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى 159
- قاينۇلۇق خەۋەر 160

* * *

مۇقاۋىنىڭ 1 - بېتىدە: بادام (ماي بوياق) پەرھات ئىبراھىم سىزغان

WWW.TARIMWEB.COM

بۇ ساننىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى : خاسىيەت ئەمەت
 مەسئۇل كوررېكتور(تەكشۈرگۈچى) : قەييۇم تۇرسۇن
 مۇقاۋا، بىت لايىھىلەنگۈچى : ھەزرەتئەلى ئەخت
 خەتتات : ئابلىمىت ئوسمان
 رەسسام : ئاسگۈل ئەمەت
 كومپيۇتېردا : ئەنۋەر تىلۋالدى

تارىم يېرىنىڭ شۆھرىتى - دەۋرىنىڭ شىركىتى

(«تارىم» ژۇرنىلى ئاپتورلار سۆھبەت يىغىنىدا سۆزلەنگەن سۆز)

دەم بەدەم يوللارغا سۇ سەپتى ئۇزاق ئابى دېدەم،
ھەم چېچەكلەردىن رابات، مەنزىلگە يايىدىم كەڭ گىلەم.
قارلىغاچلاردىن ئەۋەتتىم قانچە نورۇزلۇق سالام،
ئەقراپا كەپ قالغۇسى دەپ راسلىدىم كاتتا ھەشەم.
لەھزىلەر ئۆتتى ئېرالاردەك ئۇزۇن ھىجران ئۇيۇپ،
دوۋزىخى پۇرقەت كاۋاپ ئەتتى جىگەرنى بىكەرەم.
ئاخلىدىم يول ئاپتۇ دوستلار بىز تەرەپ دەپ ئاقىۋەت،
مەرھابا خۇش كەلدىڭىزلەر، قەلبى ئوت، قۇتلۇق قەدەم.
ئەسسالام ئەي دەۋرى زىننەت، پەخرى مىللەتلەر تولا،
ئەسسالام دىلداش، قەسەمداش پېشۋايۇ مۆھتەرەم.
بۇ شاراپەتلىك دىياردا چاقىندۇق كۆكلەر ئارا،
نۇر ساما بولمىش بۇدەم يۇلتۇز مۇجەسسەم بۇ كېچەم.
ھەققىڭىزگە زەررى گۆھەر نەرخى ھۈددەس تەڭ ئەمەس،
لەۋزىڭىزدىن بىر كالام ئۇچقاندا پەس تاغدەك دەرەم.
مەرھەمەت، دوستلار تۈزەيلى بۇندا قالتىس ئەنجۈمەن،
مۈلكى ئالەمنى بېغىشلايدۇ زىلال تۇتقان قەلەم!

ھۆرمەتلىك پېشۋا- ئۇستازلار، رەھبەرلەر،
قەلەمكەش دوستلار، قەدىرلىك خانىملار، مۆھ-
تەرەم مۇھەررىرلەر، ھەممىڭلارنىڭ قۇتلۇق قە-
دىمىگە مەرھابا!

بىز بۈگۈن گۈزەل كۆكلەم پەسلىدە، يەر-
جاھان باھار پەيزىگە چۆمگەن، نورۇز ناغرد-
سى ياغراۋاتقان پەيتتە، تەڭرىتاغ، ئالتاي، قارا-
قۇرۇم ئېتەكلىرىدىن گۈل- گۈلىستانلارنى

ئۆپۈپ ئەسكەن يېشىل ساپا ساپ ۋە ئارام-
بەخش تىنىقلىرى بىلەن يۈرەكلەردە ئەزگۈ
ئىستەكلەرنى ئۇرغۇتۇۋاتقان خاسىيەتلىك لەھ-
زىدە، دەۋر تەسەددۇقلىغان ھايان لەرزىلىرى
ئىچىدە سۆيۈملۈك ۋە جانجان يۈرتىمىز شىن-
جاڭنىڭ جاي-جايلىرىدىن «تارىم» دا ئەنجۈمەن
تۈزۈش ئۈچۈن ئۈرۈمچىگە جەم بولدۇق.

مەن «تارىم» ژۇرنىلىدىكى بارلىق خالىس
نىيەت مۇھەررىرلەر نامىدىن ئۇزاق ۋە جاپالىق
يوللارنى بېسىپ يىغىنىمىزغا كەلگەن مېھمان-
لاردىن ھال سورايمەن ھەمدە مۇقەددەس تەڭرى-
تاغنىڭ بىپايان ئېتەكلىرىدە ئەلنىڭ ئارمانلى-
رىنى ئىجادىيەت غايىسى، «تارىم» ژۇرنىلىنى
ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئالىي مۇنبىرى دەپ ھې-
سابلاپ، ئىزچىل ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇ-
غۇللىنىۋاتقان مىڭلىغان ئەدىب، ئەللامە،
شائىر، يازغۇچىلارغا ۋاكالەتەن بۈگۈنكى بۇ
سورۇنىمىزغا ئىشتىراك قىلىش شەرىپىگە مۇ-
يەسسەر بولغان ئەنجۈمەن ئەھلىنى قىزغىن
قارشى ئالدىغانلىقىمنى بىلدۈرىمەن. قەدە-
مىڭلارغا ھەشقاللا، قەلىمىڭلارغا بارىكاللا!

مەن شۇنىڭ بىلەن بىللە، گەرچە تۈرلۈك
سەۋەبلەرگە مۇۋاپىق، بۇ خاسىيەتلىك ئۇچرىد-
شىشتا بىز بىلەن ھەمىدىدار بولالمىغان بولسىد-
مۇ، ئەمما بۇ ئەنجۈمەنمىزگە غايىبانە گۈزەل
ھېس، تىلەكلەر ئىچىدە ھەمدەم، ھەمقەلەم بو-
لۇۋاتقان دىلكەش دوستلارغا يىراقتىن سالام
يوللايمەن، شۇنداقلا ئۇزاق يىللاردىن بېرى ئۆ-
زىنىڭ نادىر ئەسەرلىرى بىلەن ژۇرنىلىمىزنى
تەمىنلەپ، مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ گۈللەپ
ياشىنىشى ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈۋاتقان ئەدەب-
يات ئاشنالىرىغا ئالىي ئېھتىرام بىلدۈرىمەن،
ئۇلارنىڭ ئىجادىيىتىگە ئۇتۇق ۋە بەرىكەت، تې-
نىگە سالامەتلىك، ئىشلىرىغا ئاسايىشلىق تى-
لەيمەن!

بۇ يىل «تارىم» ژۇرنىلى نەشر قىلىنغىنىد-

غا توپتوغرا 61 يىل بولدى، ھازىرغا قەدەر 614
سان نەشر قىلىندى. جاھان ئەھلىنىڭ نەزىرىد-
دە، دەۋرىمىز مەتبۇئات مۇنبىرىدە مۆھتەرم
رەھنامەلىق مۇقامغا يەتكەن ۋە خەلقىمىزنىڭ
قەلبىدە بىردەك ئۇلۇغلىنىۋاتقان مۇبارەك
«تارىم» ژۇرنىلى ئۆزىنىڭ شانلىق تارىخى تە-
رەققىيات مۇساپىسىدە ئاجايىپ شەۋكەتلىك نە-
تىجىلەرنى بارلىققا كەلتۈردى، ئۈنۈملۈك ئاب-
دىلەرنى ياراتتى. شۇنى تىلغا ئېلىش ھاجەت-
كى، «تارىم» ژۇرنىلى يېڭى ئەسىرگە يېڭىچە
قىياپەت، دەۋرگە لايىق سالاپەت بىلەن كىرىپ
كەلدى. 21- ئەسىرنىڭ كۆز ئالدىمىزدىلا
تۇرغان ئاشۇ قايناق يىللىرىدا «تارىم» ژۇرنى-
لى ئۆزىگە رەڭ، ئۆزىگە جۇلا بىلەن خەلق-
مىزگە يۈز ئېچىپ، مەزمۇنى ساغلام، شەكلى
جەلپكار ئەسەرلىرى بىلەن تەشنا كۆڭۈللەرنى
ياشارتتى، خۇشاللىق ئاتا قىلدى، شۇنداقلا
ئۇيغۇر ئەدىبلىرىنىڭ ئىللىق ئائىلىسىگە،
ئالىي مەكتىپىگە، تەلپۈنىدىغان قارارگاھىغا
ئايلاندى.

«تارىم» ژۇرنىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك
پارتىيەسىنىڭ مىللىي سىياسىتىنىڭ پارلاق
نۇرىدا بارلىققا كەلگەن بولۇپ، ئۇ ئىزچىل
تۈردە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق
پارتكوم، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىد-
نىڭ دانارەھبەرلىكى ۋە غەمخورلۇقىدا،
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-
سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ بىۋاسىتە يېتەك-
چىلىكىدە دەۋر بىلەن تەڭ ئىلگىرىلەپ،
«ئىككى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش» يۈنىلىد-
شىدە چىڭ تۇرۇپ، «بارچە گۈللەر تەكشى ئې-
چىلىش، ھەممە ئېقىملار بەس-بەستە سايراش»
پىرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاساسىي مە-
لۇدىيەنى پۇختا ئىگىلەپ، دەۋرنىڭ مۇقامىنى
ئەۋج ئالدۇرۇپ، ۋەتەننىڭ بىرلىكى، مىللەتلەر
ئىتتىپاقلىقىغا، شىنجاڭنىڭ ئىجتىمائىي،

ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئىشلىرىنىڭ جۈش ئۇرۇپ راۋاجلىنىشى ۋە ئالغا سىلجىشىغا ئىلھام بېرىدىغان نادىر ئەسەرلەرنى كۆپلەپ ئۇيۇشتۇرۇپ ۋە نەشر قىلىپ، سوتسىيالىستىك ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ساغلام تەرەققىي قىلىشى ۋە گۈللەپ ياشنىشى ئۈچۈن تەقەززاسىز تۆھپە قوشتى، «تارىم» ژۇرنىلى 2011-يىلى قولغا كەلتۈرگەن مول نەتىجىلىرى بىلەن يەنە بىر قېتىم ئۆزىنىڭ ئىپتىخارلىق سالاپىتىنى نامايان قىلدى.

ئۆتكەن بىر يىل ئىچىدە «تارىم» ژۇرنىلىدا تەخمىنەن 400 دىن كۆپرەك ئاپتورنىڭ 650 پارچىدىن ئارتۇقراق تۈرلۈك ژانىردىكى ئەسەرلىرى ئېلان قىلىندى. ئېلان قىلىنغان ئەسەرلەر مەزمۇن دائىرىسى كەڭ ۋە ساغلام، شەكلى رەخدار، بەدىئىيلىكى بىرقەدەر يۇقىرى ئەسەرلەردۇر. 2011-يىلى «تارىم» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان ئىككى پارچە ئەسەر «خانتەغرى ئەدەبىيات مۇكاپاتى» غا، بىر پارچە ئەسەر ئەرەب رۆزى نامىدىكى «ئەدەبىي ئاخبارات» مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. بۇ قېتىم 13 پارچە ئەسەر ئۆزىنىڭ مەزمۇن ساغلاملىقى ۋە بەدىئىي مۇۋەپپەقىيىتى بىلەن مۇنەۋۋەر ئەسەر بولۇپ باھالاندى، شۇنداقلا بۇ ئەسەرلەرنىڭ ئاپتورلىرى نۆۋەتتىكى ئەمەلىي نەتىجىسى ۋە ئۇزاق يىللىق ئىجادىيەت ئىزچىللىقىغا مۇناسىپ ھالدا «مۇنەۋۋەر ئەدەب» شەرىپىگە مۇيەسسەر بولدى.

بۇ شان-شەرەپ قارىماققا ئاددىي، ئەمما ھەر بىر قەلەم ساھىبى ئۈچۈن ھەرقانداق كاتتا ئاتاققا تېگىشكىلى بولمايدىغان شان-شەرەپتۇر. بۇ بىزنىڭ شان-شەرىپىمىز، بۇ «تارىم» نىڭ شان-شەرىپى، بۇ دەۋرنىڭ شان-شەرىپى، بۇ تالانت-ئىجتىھاتنىڭ، ئەقىل-پاراسەتنىڭ شان-شەرىپى، بۇ ئەل-خەلقنىڭ، يۇرت، مىل-لەتنىڭ شان-شەرىپى، بۇ ھەممىمىزنىڭ شان-شەرىپى!

پارتىيە، ھۆكۈمىتىمىز «تارىم» ژۇرنىلىغا، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ساغلام تەرەققىياتىغا ئىزچىل كۆڭۈل بۆلدى ۋە كۆپ غەمخورلۇق قىلدى. 2011-يىلى «تارىم» ژۇرنىلى دۆلەتنىڭ «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» پىلانىغا كىرگۈزۈلدى. نەتىجىدە ژۇرنالنىڭ تىراژى ھەسسەلەپ ئېشىپ، تارقىلىش دائىرىسى زور دەرىجىدە كېڭەيدى. ئىجتىمائىي تەسىرى ۋە خەلق ئىچىدىكى دىكى ئابروۋىي يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ نۆۋەتتىكى ئىجتىمائىي ئىناۋىتى ئەمەلىيىتىدىن شۇنداق ھالەت ئايان بولدىكى، ھازىر «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ ئومۇمىي تىراژى ئەمەلىي ئىجتىياجىنى قامدىيالىمىدى. «تارىم» مۇشتاقلىرىنىڭ سانى ژۇرنال تىراژىدىن ھەسسەسىلەپ ئېشىپ كەتتى. يېقىنقى بىر مەزگىل ئىچىدە ژۇرنالنىڭ قەشقەر ۋە ئىلى رايونلىرىدىكى ئەل ئىچىدىكى يەككە باھاسى ئايرىم-ئايرىم ھالدا 30 يۈەن ۋە 50 يۈەن بولدى، بۇنى «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 60 يىللىق تارىخىدا كۆرۈلگەن قالىتس ۋەقە دېيىشكە بولىدۇ.

2011-يىلى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى پارتگۇرۇپپىنىڭ غەمخورلۇقىدا، بولۇپمۇ پارتگۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى يولداش خۇاڭ يۇڭ-جۇنىنىڭ يېقىندىن كۆڭۈل بۆلۈشى نەتىجىسىدە «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ قەلەم ھەققى زور دەرىجىدە ئۆستۈرۈلدى. دېمەك، ئۆتكەن يىلى 1-ئايدىن باشلاپ ژۇرنىلىمىزدا ئېلان قىلىنغان ئەسەرلەرگە 60 يۈەندىن 100 يۈەنگىچە قەلەم ھەققى تارقىتىلدى، بۇ ھال ئاپتورلار قوشۇنىنىڭ ئۇلغىيىشىغا تۈرتكە، ئەدەبىيلىرىمىزنىڭ ئىجادىيەت قىزغىنلىقىغا ئىلھام بولدى، بىز قەلەم ھەققىنى ئادىل، مۇۋاپىق ۋە تېز تارقىتىشقا تىرىشتۇق.

«تارىم» ژۇرنىلى ئەسەر تاللاشتا ئادەمگە، ئەمەل-مەنەپكە، ساقال-نوپۇزغا، شەخسىي مۇناسىۋەتكە قارىماي، مەزمۇنى ساغلام،

شەكلى رەخدار، بەدىئىيلىكى يۇقىرى ئەسەر-
لەرنى تاللاشنى ئاساسىي مىزان قىلدى، ژۇرنى-
لىمىزدا تۆت تەكشۈرۈش، يەتتە قېتىم كۆزدىن
ئۆتكۈزۈش مېخانىزمى يولغا قويۇلغان بولۇپ،
ھەر بىر ئۆتكەل چىڭ تۇتۇلغانلىقى ئۈچۈن،
2011- يىلىمۇ يېڭى ئەسىر كىرگەندىن بۇيانقى
ئېۋەنسز تارىخدا يەنە بىر غۇبارسىز يىلنى
زەپەر گۈلدەستىلىرىگە پۈركەپ ئۈزۈتىپ
قويدۇق.

بىز تۈرلۈك شەكىللەر ئارقىلىق ئاپتورلار
قوشۇنىنى تەشكىللەشنى چىڭ تۇتتۇق. 2011-
يىلى 4- ئاينىڭ 23- كۈنى تەڭرىتاغنىڭ جەنۇب
ۋە شىمالىدىن 100 نەپەردىن كۆپ يازغۇچى-
شائىر ئۈرۈمچىدە «تارىم» غا جەم بولۇپ، شاد-
مان ئەنجۈمەن تۈزگەن ئىددۇق، شۇ قېتىمقى ئەن-
جۈمەندە «تارىم» ژۇرنىلى 30 نەپەر قەلەمكەش-
كە «مۇنەۋۋەر ئەدىب» مۇكاپاتى بەرگەندى، بۇ
پائالىيەت يازغۇچىلىرىمىزغا ئىلھام، جاسارەت
ئاتا قىلدى.

2011- يىلى 11- ئايدا شىنجاڭنىڭ ھەرقايد-
سى جايلىرىدىن 20 نەچچە نەپەر مۇنەۋۋەر ئاپ-
تورنى تاللاپ ئۆمەك تەشكىللەپ، جەنۇبىي
جۇڭگو رايونىدا 15 كۈنلۈك زىيارەتكە ئۇيۇش-
تۇردۇق. مەزكۇر پائالىيەت جەريانىدا ئەدىب-
لىرىمىز ۋە تىنىمىزنىڭ گۈزەل تاغۇ دەريالىرىنى
تاماشا قىلدى، تەرەققىيات ئەھۋالىدىن ھاي-
جانلاندى، ۋەتەننىڭ كۈچ- قۇدرىتىدىن غۇرۇر
ھېس قىلدى، پەخىرلەندى. ئىلھامدىن قەلبى

گۈلخانغا ئايلانغان ئەدىبلىرىمىزنىڭ لەۋزىدىن
ئوتلۇق سادالار ياغرىدى، قەلىمىدىن دۇردان-
لەر تۆكۈلدى. 2011- يىلى مۇھەررىرلىرىمىز
داۋاملىق تۈردە كوللېكتىپ ياكى يەككە ھالدا،
شارائىت يار بەرگەن دائىرىدە بىر قىسىم ناھ-
يە، شەھەرلەرگە بېرىپ پارتىيەنىڭ ئەدەبىيات-
سەنئەتكە ئائىت سىياسەتلىرىنى تەشۋىق
قىلدى، نۆۋەتتىكى ئىجادىيەت يۆنىلىشى،
دەۋرنىڭ تەلپىنى ئاپتورلارغا يەتكۈزدى ھەمدە
نۆۋەتتىكى ئەدەبىيات ھادىسىلىرىدىن ئۇچۇر
بېرىپ، نەق مەيداندا ئەسەر تەھرىرلەپ، كەڭ
ئاپتورلارنىڭ ئىجادىي پائالىيەتكە ئەمەلىي
يېتەكچىلىك قىلدى، ئۇلارغا توغرا ئىجادىيەت
يولىنى كۆرسىتىپ بەردى.

قىسقىسى، 2011- يىلى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا
مول نەتىجىلەر قولغا كەلگەن، «تارىم» ژۇرنى-
لى بىلەن قەلەمكەشلەر قوشۇنىنىڭ رىشتى
مۇستەھكەملەنگەن، ئەدەبىي ئىجادىيەت ساھ-
سى ساغلام تەرەققىيات مۇساپىسىنى بېسىپ
ئۆتكەن ياخشى بىر يىل بولدى.

ھۆرمەتلىك يىغىن ئەھلى، پارلاق ئىستىق-
بال بىزنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ. بىز ھەممىمىز
بىردەك ئىتتىپاقلىشىپ ئۇلۇغ جۇڭگو كوممۇ-
نىستىك پارتىيەسىنىڭ توغرا رەھبەرلىكى ۋە
غەمخورلۇقىدا، ۋەتەن چوڭ ئائىلىسىنىڭ
ئىللىق قوينىدا سوتسىيالىستىك مىللىي ئە-
دەبىياتىمىزنى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن ئورتاق
كۈچ چىقىرايلى.

(ئاپتور «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىدە)

مۇھەررىر مۇھەممەد ئەيسا ئۆزئەرك

شائىلىق - باھادىرلىق

شېئىرىيىتىگە بېغىشلىدى. ئۇ خەلقىمىز ئۈچۈن ھارماي تەر تۆككەن ۋە ئەجرىدىن ئەلگە شېرىن مېۋە بەرگەن ھۆرمەت ساھىبىدۇر.

ئۇ ئىجادىيەت ھاياتىدا دەۋرنىڭ تەلىپىنى ئەستە چىڭ ساقلاپ، توغرا بولغان ئىجادىيەت قارىشىدا چىڭ تۇرۇپ، سەنئەتنىڭ ئەسلىي ما-ھىيىتىگە سادىق بولۇپ، شېئىر - ھايات، ھايات - شېئىر دەپ، ئۆز قەلبىنى تىڭشاپ، ھايات بىلەن سۆزلىشىپ كەلدى.

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت 1945 - يىلى ماناس ناھىيەسىدە بىر قول ھۈنەرۋەن ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. 1961 - يىلى ساۋەن ناھىيەلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ، شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتىنىڭ جۇڭگو تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىغا قوبۇل قىلىنغان. 1966 - يىلى ئوقۇشنى تاماملاپ، 1968 - يىلى قومۇل ۋىلايىتىدە تەقسىم قىلىنىپ، سۆڭەت بۇلاق دېھقانچىلىق مەيدانىدا ئىككى يىل دېھقانچىلىق، ئۈچ يىل ئوقۇتقۇچىلىق قىلغان.

1973 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ساۋەن ناھىيەسىگە يۆتكىلىپ، ساۋەن ناھىيەلىك 2 - ئوتتۇرا مەكتەپتە، 1976 - يىلىدىن 1979 - يىلىغىچە ساۋەن دارىلمۇئەللىمىنىدە، 1979 - يىلىدىن 1983 - يىلىغىچە ساۋەن ناھىيەلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپتە، 1983 - يىلىدىن 1986 - يىلىغىچە ساۋەن ناھىيەلىك 3 - ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى ۋە ئىلمىي مۇدىر بولۇپ

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ھۆرمەتلىك ئۇستاز - لار، مۆھتەرەم يازغۇچى، شائىرلار، پىداكار مۇ - ھەرپرلەر، قەدىرلىك خانىملار، سىلەرگە يەنە بىر قېتىم سالام! نورۇز بايرىمىڭلارغا قاتمۇقات مۇبارەك بولسۇن!

بىز بۈگۈن «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 2012 - يىللىق خىزمەت پىلانىغا ئاساسەن، چۈشتىن بۇرۇن «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 2012 - يىللىق «ئاپ - تورلار سۆھبەت» يىغىنىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئې - چىۋالدۇق. ھازىر بۇ يىللىق خىزمەت پىلانىمىز - نىڭ كۈنتەرتىپى بويىچە، بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ۋەكىللىرىد - ىدىن بىرى، تالانتلىق شائىر، ئالىي مۇھەررىر، ئە - دەبىي تەرجىمان ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ئىجادىي ئەمگەكلىرىگە بېغىشلانغان ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىنى ئۆتكۈزۈپ تۇرۇپتىمىز.

مەن مۇشۇ پۇرسەتتە «تارىم» ژۇرنىلىغا ۋاكا - لتەن، جۈملىدىن ئۆز نامىمدىن تالانتلىق شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ بۇ كاتتا مەرىكىسىنى چىن قەلبىمدىن قىزغىن تەبرىكلەيمەن، شائىر - نىڭ ئىجادىي مۇۋەپپەقىيىتىگە مۇبارەك بولسۇن! مۆھتەرەم شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ئەپەندى خەلقىمىزگە تونۇلغان شائىر بولۇش سۈپىدە - تى بىلەن ئۆزىنىڭ 51 يىللىق ئىجادىيەت ھايا - تىنىنى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى، جۈملىدىن ئۇيغۇر

ئىشلىگەن. ئارىدا 1981 - يىلى لۇشۇن ئەدەبىيات ئىنستىتۇتىدا بىلىم ئاشۇرغان. 1986 - يىلى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىگە يۆتكىلىپ كېلىپ، ئاۋۋال «ئادەبىي تەرجىمىلەر» ژۇرنىلىدا، كېيىن «تارىم» ژۇرنىلىدا ئىشلەپ، 2005 - يىلى ئالىي مۇھەررىرلىك ئۈنۋانى بىلەن دەم ئېلىشقا چىققان.

شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1961 - يىلى باشلانغان. ئۆز شېئىرلىرىدا تىل گۈزەللىكى، پىكىر گۈزەللىكى، ئاھاڭدارلىق، ئەۋرىشىملىككە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدىغان شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ھازىرغا قەدەر «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ»، «تاڭلىرىكىلىرى»، «تەڭرىتاغ شاماللىرى»، «تۈن تىۋىشلىرى»، «تاڭلار بىلەن سۆزلىشىش»، «گۈللەر سۆزلەيدۇ»، «زېمىن قەسدىسى» قاتارلىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلغان. «ساقايە» ماس ئاغرىقكەن ۋەتەن ئاغرىقى ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنىش ئالدىدا تۇرىدۇ.

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت تىل پاساھىتى ئارقىلىق شېئىردا گۈزەللىك يارىتىشقا تىرىشىپ تىۋىۋە ئۈنى ئۆزىنىڭ دىل ساماسىدا يۇلتۇز قىلىپ چاقىتتى. شائىر ئۆزى ياراتقان شېئىرلىرىدا چىنىقلىقنى، ئەزگۈلۈكنى، گۈزەللىكنى، ئىنسانىي ئالىجاناب روھنى مەدھىيەلدى، ئۆز ئوقۇرمەنلىرىنىڭ قەلبىگە مۇھەببەت ۋە گۈزەللىك بېغىشلاپ كەلدى.

شېئىرىي ئۇسلۇبىتىكى ئۆزگىچىلىكى، شېئىرىي تېمىدىكى كەڭلىكى، شېئىرىي پىكىردىكى چوڭقۇرلۇقى، شېئىرىي تىلدىكى رەڭدارلىقى ۋە خاسلىق، شېئىرىي ھېسسىياتتىكى جۇشقۇنلۇقى، قۇرۇلمىدىكى پۇختىلىقى بىلەن ئوسمانجان ساۋۇت داڭلىق لىرىك شائىر ئىدۇر. شائىرنىڭ شېئىرلىرىدىكى ھېسسىياتتىكى ئىزچىللىق، ھايات ھېكمەتلىرىگە تويۇنۇش، تىل ئىشلىتىش جەھەتتىكى خاسلىق، شۇنداقلا شېئىرىي مەزمۇندىكى ۋە تەنپەرۋەرلىك شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنى

ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىدا ئۇسلۇب ياراتقان مۇنەۋۋەر شائىرغا ئايلاندۇردى.

شائىرنىڭ ئىجادىي ئەمگەكلىرى ئىچىدە ئەدەبىي تەرجىمە جەھەتتىكى ئەمگەكلىرىمۇ خېلى زور سەمەرە ھاسىل قىلغان. شائىر ئەدەبىي تەرجىمىگە كىرىشكەندىن كېيىن، جۇڭگو ۋە چەت ئەل يازغۇچى، شائىرلىرىنىڭ ئەسەرلىرىدىن 400 پارچىدىن ئارتۇق شېئىر، تۆت پارچە رومان، سەككىز پارچە پوۋېست، 30 پارچىدەك ھېكايە، ئون پارچىدەك ئەدەبىي ئوبزور، ئىككى سىياسىي تارىخىي كىتابنى تەرجىمە قىلىپ نەشر قىلدۇردى.

شائىر يۇقىرىقىدەك ئىجادىي نەتىجىلىرى ۋە ئەدەبىي تەرجىمە جەھەتتىكى ئەمگەكلىرى بىلەن ئىككى قېتىم دۆلەت دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، ئون قېتىم ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك مۇكاپاتقا نائىل بولدى.

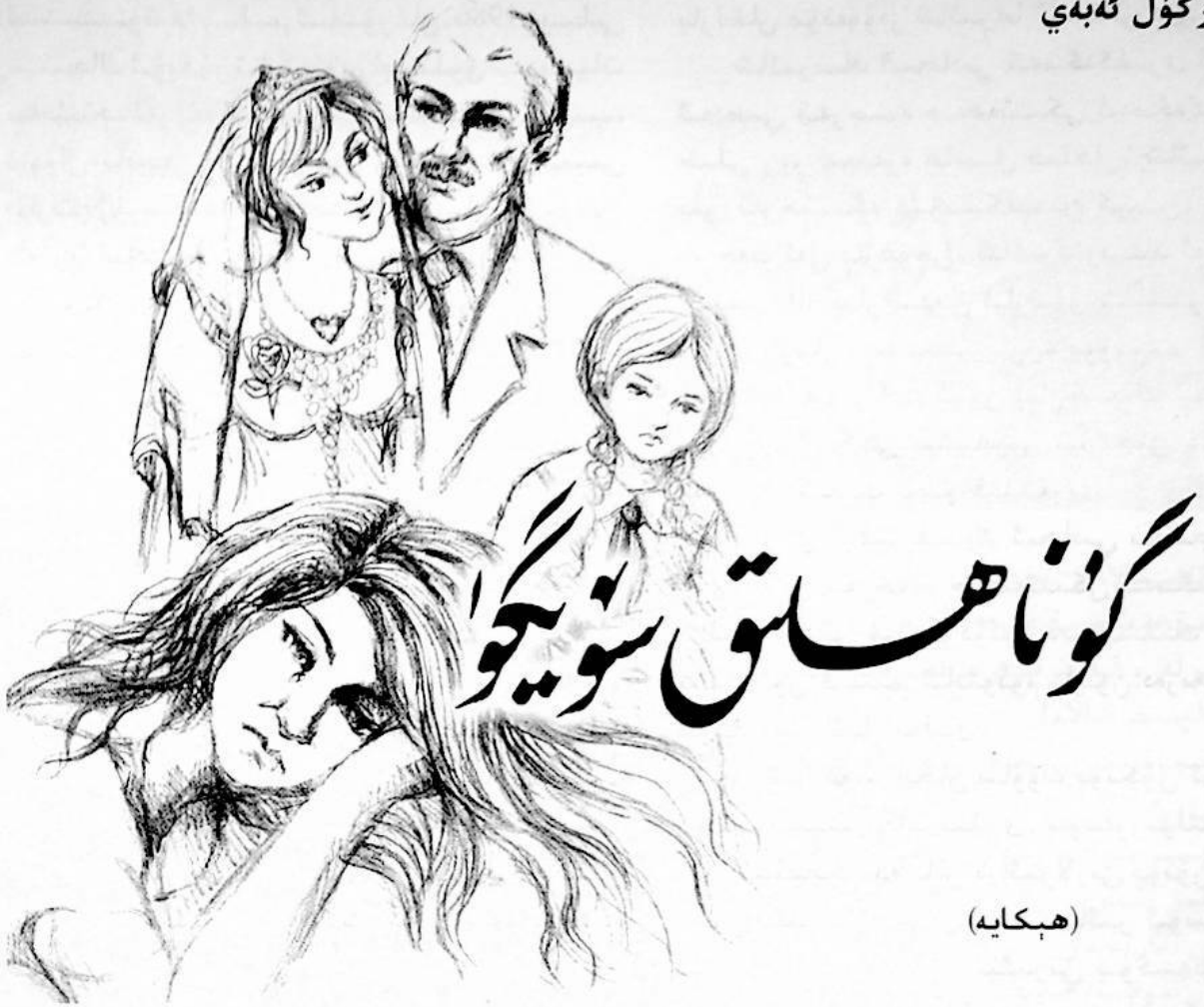
شائىر ئوسمانجان ساۋۇت پۈتكۈل ئۆمرىدە ھاياتىنى شېئىر دەپ بىلدى. مۇھەررىرلىك ئورنىدا ئىشلىگەندە ياش شائىرلارنى پۈتۈن كۈچى بىلەن يېتەكلىگەن ئىدى. شائىر ئوسمانجان ساۋۇت قەلبىدىكى شېئىرىي يۈكسەكلىككە ئىنتىلگەن، روھىدا غايىۋى مەنزىلەرگە قەدەم قويغان تالانت ئىگىسى. ئۇنىڭ بۈگۈنكى دەۋر ئۇيغۇر شېئىرىيىتىگە قوشقان تۆھپىسى قالىتس ئالقىشلارغا سازاۋەر دۇر.

ئۆز مىللىتىمىزدىن چىققان ئالىملار، ئۆس-تازىلارنى ھۆرمەتلەش، ئۇلاردىن ئۆگىنىش خەلقىمىزنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسى ۋە گۈزەل ئەخلاق پەزىلىتىدۇر. بۈگۈنكى بۇ ئەھمىيەتلىك پائالىيەت ئەنە شۇنداق ئېسىل ئەنئەنىلىرىمىزنىڭ داۋامىدۇر. ھاياتىمىزدىكى نۇرغۇن ئامەتلىرىمىزگە ئوخشاش، شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ئەپەندى بىزگە نېسىپ بولغان يەنە بىر ئامەت.

بىز شائىرنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلىرىمىزگە خاتىرجەملىك، تېنىگە سالامەتلىك، قەلبىمىزگە بەرىكەت تىلەيمىز.

مۇھەررىر مۇھەممەد ئەيسا ئۆزئەرك

(ھېكايە)

كاھتا چەكسىز گۇناھكار بولساقمۇ، مەن يەنىلا ئۇنىڭ بىلەن يېنىشىپ قېلىش، يالغۇز قىزىمىزنى بىللە بېقىپ قاتارغا قوشۇش تەمە- سىدە ئۇنىڭدىن ئۈمىد كۈتۈپ يۈرگەن ئىدىم. ئەپسۇس، مىڭ ئەپسۇسكى، ئەمدى ئۇنىڭدىن كۈتكەن بارلىق ئارزۇ- ئارمانلىرىم ئۇنىڭ ئە- تىكى تويى بىلەن پۈتۈنلەي بەربات بولىدۇ... ئېرىمنىڭ تويى ماڭا ناھايىتى كۈچلۈك تەسىر قىلدى. ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكەن ئون يىللىق ھايات، ئاشۇ بارلىق خاتىرىلەر گويا ئەمدىلا ماڭا پۈتۈن ئېغىرلىقىنى ئارتقان دەك تۈيۈلدى. ئىچ- ئىچىمدىن ھارغىنلىق ھېس قىلدىم. گېلىمدىن تاماق ئۆتمەيتتى، ئۇخلى- يالمايتتىم. قەلبىمدە ھەتتا ئاشۇ نەپرەتلىك

ئەتە ئېرىمنىڭ، توغرىسى قىزىمنىڭ دادى- سىنىڭ تويى بولاتتى. مەيلى قانداق بولۇشى- دىن قەتئىينەزەر مەن گۈلدەك ياشلىق چاغلدى- رىمدىن باشلاپ بۇ ئەرنى سۆيۈپ، ئەتىۋارلاپ، ئۇنىڭدىن بارلىق ئۈمىد- ئارزۇلىرىمنى كۈتۈپ كەلگەنىدىم. ئەمدى بۇ ئەر ئەتىدىن باشلاپ مېنىڭدىن ھەقىقىي ئايرىلىدۇ... ئۇنىڭ خۇددى كۆز- كۆز قىلغاندەك، ئۆيۈمنىڭ ئالدى- دىكى ئاشۇ ھەشەمەتلىك رېستوراندا تويىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى ئاڭلاپ تېخىمۇ قاتتىق ئا- زابلىنىپ كەتتىم. نېمە بولىدۇ؟ توي قىلمى- ساڭ نېمە بولىدۇ؟! ئىچ- ئىچىمدىن شۇنداق دەپ نالە قىلاتتىم. ئۇنىڭدىن ئاجرىشىپ كەتكەن بولساممۇ، مەيلى مەن ياكى ئۇ بۇ نە-

ئەرگە قارىتا مەجنۇنلارچە سېغىنىش يېڭىباش-
تىن پەيدا بولۇشقا باشلىدى. خېلى بۇرۇنلا ئىپ-
سىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن بەزى ۋەقەلەر، توي
قىلىشتىن بۇرۇنقى تەلپۈنۈشۈم، ئوتتەك سېغى-
نىشلار، مۇھەببەتلىك شېرىن كېچىلەر بىر-
بىرلەپ كۆز ئالدىمغا كەلگىلى تۈردى. قانداق-
تۇر بىر ئۈمىدسىزلىك يۈرىكىمگە تىكەنلىك
چوغدەك ئەلەم بولۇپ يېقىلماقتا ئىدى...

مەن ياناق ئۆيگە كىرىپ كارىۋىتىمدا جىم-
مىدە ياتتىم. قىزىمۇ ھېچ زۇۋان سۈرمەي ئول-
تۇرۇپ تاپشۇرۇق ئىشلەۋاتاتتى. ئۇ دادىسىنىڭ
ئەتە تويى بولىدىغانلىقىنى بىلىدىغاندەكلا
قىلاتتى، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ مېنىڭ دەردلىك تۈر-
قۇمغا قانداق قاراشنى، قانداق تەسەللى بېرىش-
نى بىلىلمەيۋاتقاندا، ئادەتتە ئۈنچە قولغا
ئېلىپ كەتمەيدىغان تەتىل تاپشۇرۇقلىرىغا قا-
دىلىۋالغان ئىدى. ئۆي ئىچىدىن چىدىغۇسىز
بىر مىسكىنىلىك تۆكۈلۈپ تۇراتتى. مېنىڭ ئۈ-
مىدسىزلىكىمگە گەپ كەتمەيتتى، شۇ تاپتىكى
روھىي ھالىتىم ئالتە ئاي بۇرۇن كۆك تاشلىق
ئاجرىشىش خېتىنى قولۇمغا ئالغاندا روھىمدا
پەيدا بولغان ئۈمىدسىزلىككە ئوخشايتتى. شۇ
چاغدىمۇ قاتتىق ئۈمىدسىزلىنىپ كەتكەن-
دىم. شۇ چاغدا ماڭا ئەڭ ئەلەم بولغىنى - ئىپ-
رىمنىڭ بارلىق گۇناھلىرى تۈرۈپلا يۈيۈلۈپ
تۈگەپ، بىردىنلا مېنىڭ گۇناھكار بولۇپ قال-
غانلىقىم ئىدى. بىزنىڭ جەمئىيىتىمىز ئەرلەر-
نىڭ ئەخلاق جەھەتتە سادىر قىلغان بارلىق گۈ-
ناھلىرىنى كەچۈرۈۋېتەلگەن بىلەن، ئاياللار-
نىڭ ئانچىكى ئەخلاقسىزلىقىنى كەچۈرەلمەيت-
تى. ئەرلەر خۇددى مېنىڭ ئېرىمدەك ئاشنا ئو-
نىسا، ھاراق-شاراب ئىچىپ، قارتا-قىمار
ئويناپ، كېچىلەپ ئۆيىنى تاپالماي يۈرسە، ھەر
ھالدا ئاياللاردەك ئىغىر ئاقىۋەتكە قالمايتتى.
جەمئىيەت ئۇلارنى يەنىلا ئاشۇ چەكسىز گۇناھ-
نىڭ مەنبەسى بولغان ئاياللارنىڭ ۋۇجۇدىدىكى

مەلۇم سەۋەنلىك بىلەن ئاقلاپ چىقاتتى. بىر ئەر
ئۆيىدىكى بالا باققۇچى بىلەن تۇتۇلۇپ قالغان-
دىمۇ، كىشىلەر گۇناھىنى ئېرىنى تۇتۇۋالغان
شۇ بىچارە ئايالغا ئارتىپ قويغانلىقىنى ئۆز قۇ-
لىقىم بىلەن ئاڭلىغانمەن: «ئۇ ئايالنىڭ يا تىلى
يامان، يا خۇبى يامان، يا چېچەن ئەمەس، يا تىپ-
تىملىق تاماق ئېتىشىنى بىلمەيدۇ. ئېرىنىڭ
كۆڭلىنى ئاشۇ بالا باققۇچىلىكىمۇ ئالامغان
گەپ... ئەھۋال شۇنداق تۇرسا، ئېرى كوچىدا
يۈرمەي نەدە يۈرەتتى؟ ئىللىق ئائىلە پەقەت ئا-
ياللارنىڭ قولىدىلا مەيدانغا كېلىدۇ، ئايال
كىشى تۇرۇپ ئاشۇ ئىللىق ئائىلىنى ئېرىگە بې-
رەلمىگەندىكىن، ئەر بولغۇچى سىرتتىن كۆڭۈل
خۇشلۇقى ئىزدەيدىغان گەپ شۇ...»

ھالبۇكى، بۇزۇقچىلىق قىلغان ئاياللار
ئۇچرىغان تەڭسىزلىكچۇ؟ بىر قوشنام بار
ئىدى، ئېرى كۈنبويى ھاراق ئىچىپ، تۈزۈك
ئىشلىمەي، بالىلىرىنى، ئائىلىسىنى بېقىش
مەجبۇرىيىتىنى ئېسىدىن چىقارغانىدى. ھە
دېسە ئۆيىدە جېدەل-ماجرىا چىقىرىپ، ئايالى
بىچارىنى ئۇرۇپ تىللايتتى. بۇمۇ ئاز كەلگەن-
دەك باشقا ئاياللارنى ھەتتا ئۆيىگىچە ئېلىپ
كەلگەن يەرلىرىمۇ بار ئىدى. خوتۇنى بىچارە
خورلۇقتىن يېنىمغا كىرىپ ھۆر-ھۆر يىغلايت-
تى. قوشنامنىڭ چىرايى خېلىلا تۈزۈك ئىدى.
بىچارە بىر كۈنى ئىشلەۋاتقان يېرىدە قانداق
بولدى، بىر باي بىلەن تونۇشۇپ قاپتۇ. باي
بىلەن بىللە يوشۇرۇن بېرىش-كېلىش قىلىپ
يۈرۈپتۇ. ئۈستىباشلىرى يېڭىلىنىپتۇ. ئۆيىدە
بالىلىرىغا گۆش يېگۈزەلەپتۇ، بالىلىرىنىڭ
ئوقۇش پۇلىنى غەملىيەلەپتۇ، ئۈستىباشلىرىنى
ئوڭشايتۇ... ئەمما بۇ مۇناسىۋەت ئۇزاققىچە
خۇپىيانە بولالماپتۇ. قولىم-قوشنىلار بىلىپ
كېتىپتۇ. بىر «قۇشقاچ» چوكاننىڭ ئېرىگە بۇ
سىرنى ئاشكارىلاپ قويۇپتۇ. ئاقىۋىتى قانداق
بولدى دېمەمسىز؟ ئېرى ئايالغا ئوخشاش

سۈكۈت قىلالمدى. ھەپتە ئىچىدىلا خوتۇننى قويۇۋېتىپ، ئىككى بالىسىنىڭ چوڭىنى ئېلىپ قېلىپ، كىچىكىنى خوتۇنغا بېرىپ، ئۇنى ئانىسىنىڭكىگە - يۇرتىغا يولغا سېلىدۇ. ۋەتتى. ھەممە ئادەم: «بەلەن بولدى، بۇزۇلغان خوتۇننىڭ ئاقىۋىتى شۇ بولاتتى» دېيىشتى. ھېچكىم: «ئاشۇ بولۇمسىز ئەر سەۋەبلىك بىد-چارە چوكان كوچىغا چىقىپ قالدى. خوتۇن-بالىلىرىنىڭ ئۈستىبېشىغا ھېيت-ئايەمدىمۇ دىققەت قىلىشنى بىلمىسە، تاپقان ئىككى توك-توك پۇلىنى نەدىكى كەلگۈندىلەرگە خەجلەپ تۈگەتسە، يەنە تېخى تاغ يۆتكەپ بېرىۋەتكەندەك نوچىلىق قىلىپ، خوتۇن-بالىلىرىنى ئۇرۇپ-دۆشكەلسە، خوتۇن بۇزۇلماي كىم بۇ-زۇلاتتى؟ خوتۇن كىشىنىڭمۇ كىيگۈسى كېلىدۇ، ئېرىگە تاتلىق ئەر كىلىگۈسى كېلىدۇ، خەقنىڭ ئاياللىرىدەك موھتاجلىقتىن قۇتۇلغۇسى، كۈلۈپ يايىراپ يۈرگۈسى كېلىدۇ. ئېرىدىكى ئەھۋالى شۇ تۇرسا بۇزۇلماي قانداق قىلاتتى؟» دەيدىغانغا بىرمۇ ئادەم چىقىمىدى. جەمئىيەتنىڭ بۇ ئايالغا دېگىنى شۇ بولدى: «ئايال كىشى بولغاندىكىن ئازراق سەۋر قىلىپ باقسا نېمە بولاتتى؟ ئايال كىشىنىڭ ئەر كىشىگە ئوخشاش ئوينىغىنى نەدە بار؟ ئايال كىشى تۇرۇپ بالىسىنى، ئائىلىسىنى ئويلىيال-مىسا، بۇنداق ئايالنى قويۇۋەتمەي ساقلاش ئەر كىشىگە نومۇس!»

ھەقىقەتەن خوتۇننى قويۇۋېتىش ئارقىلىقلا «نومۇس»نى يۇيالايدىغان ئاشۇ ئەر قوشناممۇ ھېچ ئىككىلىنىپ قالماي خوتۇننى ئۆيدىن قوغلىدى. ئۇنىڭ قولىدا قالغان بىچارە بالا ھە دېسە ئاچ، يالىڭاچ، قولۇم-قوشنىلارنىڭ ئىلتىپاتىغا تايىنىپ مىسكىنلىك ئىچىدە چوڭ بولۇشقا باشلىدى.

ئېرىم ئەر قوشنامغا قارىغاندا جىق ياخشى ئىدى، ھېچ بولمىغاندا تاپقان-تەرگىنىد-

نى، مائاشىنى ئۆيگە ئېلىپ كىرەتتى. ئەمما ئويۇنى ھېچقاچان تۈگەپ ئۆتمەيتتى. تېلېفوندىغا باشقا ئاياللار تېلېفون ئۇرۇپ توختىمايتتى. دەسلەپتە بۇ ئىشلار كۆڭلۈمنى خىرە قىلىپ ئا-زابقا سېلىپ تۇرسىمۇ، چىش يېرىپ بىر نېمە دېمەيتتىم. سوقۇشقۇم كەلدى دېگەندىمۇ، ئۇنىڭ قولۇمغا چىقىپ قالغۇدەك ھېچ ئىشى يوق ئىدى. كۈنلەر ئېيتقاندىكى، ئۇ شاختىن شاخقا قونۇپ يۈرىدىغان رەڭلىك كېپىنەك ئىدى. كۆڭلى مۇقىم بىرىدە تۇرمايتتى. شۇڭا ئويۇنى تۈگىگەندە ئويۇنى تاپار، ھېچ بولمىغاندا قېرىپ ھالىدىن كەتكەندىمۇ ھورىغا چۈشەر، دەپ ئۆز - ئۆزۈمنى گوللاپ كۈنلىرىم-نى ئۆتكۈزەتتىم. ئۇنىڭدەك كوچمۇكوچا ئويىناپ يايىراپ يۈرەلمەيتتىم. تەقدىرنىڭ ئايال-لارغا ئاتا قىلغان ھۆكۈمىگە تىز پۈكۈمەكتىن باشقا چارەمۇ يوق ئىدى. ئەمما ئەڭ قورقىدىغىنىم ئېرىمنىڭ بىر كۈنى كۆڭۈلنىڭ كەينىدە كىرىپ، بىر چىرايلىق ئائىلىمىزنى چۇۋۇ-ۋېتىشى ئىدى. ئۇنىڭ شۇ چاغغىچە كوچىدىكى مەلۇم بىرىگە كۆڭۈل توختاتماي يۈرگىنى ئۇ-نىڭغا كۆڭۈل توختاتقۇدەك قىز-چوكانلارنىڭ شۇ كەمگىچە ئۇچرىمايۋاتقىنى بولسا كېرەك، دەپمۇ ئويلاپ قالاتتىم. دەرۋەقە ئويلىغىنىم ھەم ئەنسىرىگىنىمدەك ئىش بولدى...

ئېرىم يېڭىدىن يۆتكىلىپ كەلگەن بىر خىزمەتدەشى بىلەن ئارىلىشىپ قالدى. ئۇ ئېرىدىن يېڭىلا ئاجرىشىپ كەتكەن تۇل چوكان ئىدى. مېنىڭ «قۇشقاچ»لىرىمۇ بۇ ھەقتە خەۋەر يەتكۈزۈپ تۇراتتى. ئۇلار خىزمەتنى با-ھانە قىلىپ ئوچۇق-ئاشكارا بىللە يۈرەتتى. كېچىلەپ سىرتلاردا قوناتتى، بۇ چاغدىكى ئازاب ۋە خورلۇقۇم ئەڭ يۇقىرى چەككە يەتكەن ئىدى. ئېرىم بىلەن سوقۇشاتتىم، ئەمما ئۇ خىزمەتدەشىم دەپ زادىلا تەن ئالمايتتى، ھەتتا ماڭا ئانچە-مۇنچە تاياقمۇ بېرىدىغان بولۇۋال-

غان ئىدى، تاياق يەپ بولۇپمۇ يەنىلا ھېچ ئىش قىلالمايتتىم، ئىلگىرى ئۈنچە روشەنلەشمەيدىدۇ. غان گۇمانلىرىم شۇ كۈنلەردە ئوچۇقلا ھەقدە قەتئە ئايانماقتا ئىدى. ئېرىمنىڭ مەندىن، ھەتتا قىزىدىنمۇ بارغانسېرى كۆڭلى قېلىۋاتتى...

شۇنداق كۈنلەردە ماڭا ئالاقىلىشىپ باقمىدى. غىلى ئۇزاق بولغان غېنى ئىسىملىك بىر ئوغۇل ساۋاقدېشىمدىن تېلېفون كېلىپ قالدى. ئۇ ئالىي مەكتەپتىكى چاغلىرىمىزدا ھە دەپسە ماڭا قانات سۆرەيتتى. مەن بىر يۈرتلۈك بولمىغانلىقىمىزنى باھانە قىلىپ ئۇنىڭ دېگەننىگە كۆنمەيتتىم. ئۇنىڭ بۇنداق مۇرەككەپ روھىي ھالەتتە تۇرغىنىدا تېلېفون قىلىپ ئەھۋال سورىشى سوغۇقتا قالغان ئادەمنى قىزىق مەشنىڭ يېنىغا ئېلىپ كەلگەندەك ئىش ئىدى. شۇنىڭ بىلەن پات-پاتلا تېلېفوندا مۇڭدەششەيدىغان بولۇپ قالدۇق. مەن ئېرىمدىن كۆرۈۋاتقان بارلىق دەرد-پىغانىمنى غېنىغا تۆكەتتىم، ئۇنىڭغا تېلېفوندا يىغلاپ، قاقشاپ بېرەتتىم. ئۇنىڭ تەسەللىلىرى بىلەن خېلىلا يېنىكلەپ قالايتتىم، بارا-بارا بىزنىڭ مۇنا-سۆزۈمىز بىر-بىرىمىزگە ئىنتىلىش دەرد-جىسىگە بېرىپ يەتتى، بىز بەزىدە ھەتتا كېچە كېچىلەپ ئەڭ تاتلىق سۆزلەر بىلەن قايناپ تېشىۋاتقان ھېسسىياتىمىزنى باسالاتتۇق. غېنى مېنىڭ بىردىنبىر تەسەللىيم ئىدى، ئۇنىڭ بىر چاغلاردىكى قىياپىتىنى ئەسلەش، ئۇنىڭ تېلېفوندىكى شېرىن سۆزلىرىنى ئاڭلاش مېنىڭ شۇ كۈنلەردە ئېرىمدىن كېلىدىغان خورلۇقۇمنى بېسىپ تۇرىدىغان بىردىنبىر روھىي ئوزۇقۇم بولۇپ قالغان ئىدى. بىز توردى، تېلېفوندا ياكى ئۇچۇر يوللاش ئارقىلىق كۆرۈشەتتۇق، بىر-بىرىمىزنى سېغىناتتۇق، بىر-بىرىمىزگە تەسەللى بېرەتتۇق. ئەمما ھەر ئىككىلىمىز ھازىرقى كۆڭلىمىز يوق ھەمراھلىدە.

بىز بىر يۈرتتە ئايرىلىپ، بىللە تۇرمۇش كەچۈردۈدۇ. دىغان گەپنى قىلىشمايتتۇق. سەۋەبى بەلكىم بىز بالىلارنى ئويلىغان بولۇشىمىزمۇ، بەلكىم ھەمراھلىرىمىزنى يەنىلا ياخشى كۆرىدىغان بو-لۇشىمىزمۇ، قانداقلا بولمىسۇن شۇنچە يىل قىل بىلەن تام قوپۇرغاندەك تىرىشىپ-تىرىشىپ قوپۇرغان ئۆيىمىزنىڭ تېمىنى چۈۈۋۈۋەتكۈمىز كەلمىگەن بولۇشىمۇ ۋە ياكى ئىككى ۋىلايەت ئوتتۇرىسىدا خىزمەت يۆتكەشنىڭ ئاۋاز بېجىلىك-دىن قورققان بولۇشىمىزمۇ مۇمكىن ئىدى. ئەل-ۋەتتە ئۇرۇق-تۇغقان، قولۇم-قوشنىلارنىڭ، ئەھلىمەھەللە، جامائەتنىڭ ئەيىبلىشىدىن قورققان بولۇشىمىزمۇ مۇمكىن ئىدى، ئىشقىدە-لىپ بىز بۇ توغرىدا ھېچقاچان سۆزلىشىپ باق-مايتتۇق، پەقەت بىر-بىرىمىزگە بولغان چەكسىز سېغىنىشىمىزنى ئىپادىلەيتتۇق...

ئېرىم ئويۇنىنى ئويىناپ يۈرۈۋەردى. شۇ كۈنلەردە ھېلىقى خىزمەتدەشى ئېرىم بىلەن خىزمەت سەۋەبلىك سىرتقا چىقىدىغاننى باھا-نە قىلىپ، ئۇنى ھەتتا ئىشىكىگە كېلىپ ساقلاپ تۇرىدىغان، كۆزۈمچىلا چاقىرىپ ئاچ-قىپ كېتىدىغان بولۇۋالدى، مەن شۇ كۈنلەردە غېنىنىڭ ماڭا ئاتا قىلىۋاتقان مېھىر-مۇھەب-بىتى بىلەنلا تەسەللى تېپىپ يۈرەتتىم، بىراق بۇنداق تەسەللىلەرنىڭ بېشىمغا چوڭ بالا بو-لىدىغانلىقىنى زىنھار ئويلىمىغان ئىكەنمەن. بىر كۈنى تېلېفونۇمغا بىرەيلەننىڭ ئۇچۇ-رى كىرىپ قالدى. ئۇچۇر مۇنداق يېزىلغان ئىدى:

«مەن بىلەن تونۇشۇشنى خالامسىز؟»

مەن دەرھال ئۇچۇر قايتۇردۇم: «سىز كىم؟»

«مەن غېنىنىڭ ئايالى، ئۇقۇپ قېلىڭ، غې-نىنىڭ!!! سىز ئېرىمنىڭ دوستى ئەمەسمۇ؟»

ئەمدى مېنىڭ دوستۇم بولسىڭىز بولمامدە-كەن؟! يۈرىكىم سېلىپ ھوشۇمدىن كېتىدە-

غاندەكلا بولۇپ قالدىم. غېنى ماڭا دائىم ئىش-
خانىسىدا، ئۆيدىن سىرتقا چىققاندا، كېچىلە-
رى ئىدارىسىدە نۆۋەتچىلىكتە تۇرغاندا تېلې-
فون قىلاتتى. مەنمۇ ئۇنىڭ ئۆيىگە قايتقان
چاغلاردا ھېچقاچاق تېلېفون قىلىپ باقمىغان
ئىدىم، ئەمما ئىككىمىزنىڭ ھەر كۈنى تېلې-
فوندا ئاز دېگەندىمۇ ئىككى - ئۈچ قېتىم كۆ-
رۈشىدىغانلىقىمىز، توختىماي ئۈچۈر يوللە-
شىدىغىنىمىز راست ئىدى. شۇنداق تۇرۇپ ئۇ
نەدىن ئۇققاندۇ ئىككىمىزنىڭ مۇخىدىشىۋاتقىم
نىمىزنى؟

«كەچۈرۈڭ، غېنى مېنىڭ ساۋاقدىشىم، ئۇ-
قۇشماسلىق بولۇپ قالدىمۇ نېمە؟» مەن بۇ ئۇ-
چۇرنى يۈزۈم كۆيگەن، تىلىم قىسىلغان ھالدا
قايتۇردۇم.

«شۇنداق، سىز غېنىنىڭ ساۋاقدىشى،
ئەمما قانداق ساۋاقداش باشقىلار ئايالى بىلەن
كېچىنىڭ راھىتىنى كۆرۈۋاتقاندا تېلېفون قى-
لىدۇ؟ ئۈچۈر يوللايدۇ؟»

مەن ئۈچۈرنىڭ مەزمۇنىنى كۆرۈپ، ھەتتا
ئورنۇمدا راۋرۇسۇمۇ تۇرالمىدىم، قارىسام يۈرد-
كىم سېلىپ ساقادا ئارانلا ئولتۇرۇپ قاپتىمەن.

«ئەگەر سىلەرگە شۇنداق مالاللىق يەتكۈز-
گەن بولسام، كەچۈرۈڭ، سىزدىن ئەپۇ سورايمەن.»
«سىز بىر ئېغىزلا ئەپۇ سوراش بىلەن
مېنىڭ ئالتە ئايدىن بۇيان تارتقان ئازابلىرىم-
نى يوق قىلىۋېتەلەمسىز؟ مەن ئىككىڭلارنىڭ
تېلېفون خاتىرەڭلەرنى قولغا چۈشۈردۈم، سى-
لەرنىڭ سائەت - سائەتلەپ پاراخلاشقىنىڭلار
ماڭا ئايان بولماي، ئېرىڭىزگىمۇ ئايان بولسا،
ئاندىن ئادىل بولىدىغۇ دەيمەن؟!»

مېڭەم قوچۇلۇپ كەتتى، مەن يۈز بېرىش
ئالدىدا تۇرغان بۇ بەختسىزلىكنىڭ سالمىقىنى
ئېنىق ھېس قىلىۋاتاتتىم. مۇبادا ئېرىم
مېنىڭ غېنى بىلەن كېچە - كېچىلەپ، سائەت -
سائەتلەپ سۆزلىشىدىغىنىمنى بىلىپ ئاشۇ

ئىسپاتنى قولغا چۈشۈرۈپلىۋالسا تۈگەشكىنىم
شۇ ئىدى. مەن ئۆز - ئۆزۈمنى، ئۇنى گوللاپ
ئولتۇرالمىتتىم. ئۇدۇللا كوچىغا ھەيدىلەت-
تىم، قىزىمنىڭ دادىسىنى ھەرقانداق قىلىپمۇ
تۇتۇپ تۇرالمىتتىم. ئاھ خۇدا! مەن ئەمدى
قانداق قىلىمەن؟ شۇ دەقىقىدە ئېرىمگە، قى-
زىمغا، ئون يىلدىن بېرى جان كۆيدۈرۈپ
تۇتقان مۇنۇ ئۆيۈمگە، ھەر بىر تال چوكا، چەي-
نەكلەرگىچە نەقەدەر چىدىمايدىغانلىقىمنى بىر-
دىنلا ھېس قىلدىم. شۇڭلاشقا جان - جەھلىم
بىلەن غېنىنىڭ ئايالىنىڭ ئاغزىنى ئېتىشىم،
ئۆزۈمنىڭ «بۇزۇق» لۇقۇمنى ئېرىمگە ئۆلۈپ
كەتسەممۇ بىلدۈرمەسلىكىم كېرەك. غېنى
بىلەن تېلېفوندا پاراخلاشمىغىنىمغا نېمە
بوپتۇ؟ ھەل قىلغۇچ يېرىگە كەلگەندە، غېنى
قىزىمنىڭ دادىسى ئەمەس، ھەتتا مېنىڭ ھېچ-
نېمەم ئەمەس. ئۇنىڭ تېلېفونى بولمىغاندىمۇ
ھەممىگە چىدىغانمەن. ئەمما ئېرىمدىن ئاجرد-
شىپ كېتىشكە چىدىيالمايمەن. مەن ئۆزۈم
ئۈچۈن نېمىنىڭ ئەڭ مۇھىم ئىكەنلىكىنى شۇ
چاغدا بىردىنلا ھېس قىلدىم.

«سىزدىن كەچۈرۈم سورايمەن، مەن پەقەت
ئۆزۈمنىڭ ھالى بىلەنلا بولۇپ سىزنىڭ
ھېسسىياتىڭىزنى ئويلاشماپتىمەن، كەچۈرۈڭ...
ئەمدى ئىككىنچىلەپ غېنىغا تېلېفون قىلماي-
مەن، سىزگە ۋەدە بېرىمەن.» «قورقۇش ئەمدى
سىزگە ئوتتىمۇ؟ ھا ھا ھا... سىزنى ئەمدى
بوش قويمايمەن! ئېسىڭىزدە چىڭ تۇتۇڭ،
ئەمدى نېمىلا قىلغۇم كەلسە شۇنى قىلىمەن!»

مەن دىرىلدەپ تىترىگەن ھالدا غېنىغا تې-
لېفون قىلدىم، ئەمما شۇ نەس باسقان مىنۇتتا
غېنى تېلېفوننى زادىلا ئالمىدى. ئۇنىڭ تېلې-
فوننى ھەدەپسىلا ماشىنىسىغا تاشلاپ قويدى-
غان ئادىتىنى بىلىۋالغان ئىدىم، بۈگۈنمۇ ئۇ
چوقۇم يەنە تېلېفوننى ماشىنىغا تاشلاپ
قويغان گەپ. شۇ دەقىقىدە پەقەت غېنىلا ماڭا

كېلىدىغان بەختسىزلىكنىڭ ئالدىنى ئالالايتتى، ئەمما ئۇ تېلېفونۇمنى زادىلا ئالماي-
ۋاتاتتى.

غېنى تېلېفوننى ئالمىغاندىن كېيىن يەنە ئۇنىڭغا يالۋۇرۇشقا ئوتتۇم. ئەمدى غېنى بىلەن زادىلا ئالاقىلەشمەسلىككە قايتا-قايتا ۋەدە بەردىم، لېكىن ئۇ زادىلا گەپ يېمەيتتى، خۇددى غېنى ئىككىمىزنىڭ تېلېفون خاتىرىمىزنى ئې-رىمگە بەرسىلا پۇخادىن چىقىدىغاندەك قىلاتتى، ئۇ ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپ قاقچان مەندەك ئىپلاس ئايالدىن ئۈچ ئېلىشقا تولۇق ھازىرلى-نىپ بولغاندەك قىلاتتى، ئۇ بۇ يولدا ھەرقانداق بەدەل تۆلەشكە رازى ئىكەنلىكىنى ئەڭ سېسىق تىللار بىلەن ئاشكارىلايتتى.

«سىز ئېرىمنىڭ نومۇرىنى، ئادرېسىنى بى-لەمسىز؟...» مەن قاتتىق ئۈمىدسىزلىككە پاتقان ھالدا، ئەڭ ئاخىرقى بىر ئۈمىد بىلەن ئۇنىڭغا شۇنداق دەپ ئۈچۈر يوللىدىم. مەن ئۆتمەيلا ئۇ ئېرىمنىڭ خىزمەت ئادرېسىدىن تارتىپ، يانفونىنىڭ نومۇرىغىچە ماڭا ئەۋە-تىپ بەردى. ئوق تەگكەن كېيىكتەك ئىختىيار-سىز يۇلقۇنۇپ كەتتىم. ئاھ خۇدا، بۇ ئايالنىڭ قولىدىن ھەر بالا كەلگۈدەك! ئەڭ ئاخىرقى ئۈ-مىدىمۇ يوققا چىققان ئىدى. مەن يالۋۇرىدى-غاننىمۇ يالۋۇرۇپ بولدۇم. غېنى تېلېفوننى يەنىلا ئالمايتتى... ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىپ، ئىنسانلارغا شۇنداق قولايلىق يارىتىپ بەرگەن ھازىرقى ئۈچۈر دەۋرىدىن قاتتىق نەپرەتلىنىپ كەتتىم. مۇبادا تېلېفون، كومپيۇتېر، ماشى-نا... غا ئوخشاش ئىلغار تۇرمۇش ئەسلىھە-لىرى بولمىغان بولسا، ئېرىمۇ ئۆيدە ئولتۇرغان بولاتتى. مەنمۇ غېنى بىلەن قايتا تېپىشىپ قال-مىغان بولاتتىم، يۈرىكىم قىسىلغان ھالدا ئې-رىمنىڭ ئاشۇ تېلېفون خاتىرىسىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كۆزۈمگە تىقىشىنى كۈتۈپ تۇرماقتىن باشقا ئامال مەلۇم قالمىدى. يەنە ئۈمىدىم يوقمۇ

ئەمەس ئىدى. بەلكىم غېنىنىڭ ئايالى نىيىتىد-دىن يېنىپ قېلىشىمۇ، ئۇ نەرسىلەرنى ئېرىم-گە ئەۋەتىپ بەرمەسلىكىمۇ مۇمكىن، غېنى ھېلىلا ماڭا تېلېفون قايتۇرۇشى، بولغان ئەھ-ۋاللاردىن خەۋەردار بولۇپ، ئايالغا توغرا چۈ-شەندۈرۈشى مۇمكىن... ۋۇجۇدۇم تۇزاققا چۈشكەن نىمجان قۇشتەك تىترەيتتى، ئەمدى ھەممىنى خۇداغا تاپشۇرماقتىن باشقا چارىمۇ يوق ئىدى.

ھېلىقى ئايال تېلېفونۇمغا توختىماي ئۈچۈر يوللايتتى. بىردەم غېنى بىلەن ناھايىتى ئىناق ئۆتىدىغانلىقىنى دېسە، بىردەم ئۆزىنىڭ غېنىدەك ئادەم بىلەن ئاجرىشىپ كېتىدىغانلى-قىغا پەرۋا قىلمايدىغانلىقىنى دەيتتى، ھەتتا غېنى بىلەن كېچىلەرنى قانداق شېرىنلىك ئى-چىدە ئۆتكۈزىدىغانلىقىنى شۇنچىلىك يالغىچ سۆزلەر بىلەن ئۈچۈر قىلىپ يوللايتتى، مەيلى ئۇ قانداقلا سۆزلەرنى يازسۇن، ھەممىسىدە ئاشۇ تېلېفون خاتىرىسىنى ئېرىمگە چوقۇم ئە-ۋەتىپ بېرىدىغانلىقىنى، مەندەك بۇزۇق ئايال-دىن ئۈچ ئالماي قويمايدىغانلىقىنى ئىپتىتاتتى. مەن ئىلىشىپ قالايلا دېدىم، بۇ ئايالغىمۇ، غې-نىغىمۇ، ئېرىم ھەم ئۆزۈمگىمۇ قاتتىق ئۆچلۈ-كۈم كېلىپ كەتتى. يۈزلىرىمنى چىمداپ، ئې-غەكلىرىمنىمۇ كاجاتلاپ كېتىپتىمەن. ئاخىر ئۇ ئايالغا زادىلا گەپ ئۇقتۇرالمىدىم، غېنىگە-مۇ تېلېفون ئالالمىدىم، سەۋر-تاقىتىم چېكە-گە يەتكەندى. ئايالنىڭ ئۈچۈرلىرىنى داۋام-لىق كۆرۈش، داۋاملىق ئۇنىڭغا يالۋۇرۇشىمۇ ئەسقاتمىدى. زادىلا بولالماي تېلېفونۇمنى ئېت-دۈم. مەن خۇددى پۇتلىرى چۈشەلگەن قۇر بانلىق قويغا ئوخشاش، بوغۇزلىنىپ تېرەمنىڭ تەتۈر سويۇلىدىغان شۇ سائىتىنى كۈتۈپ ئۆيدە ئولتۇراتتىم.

كەچمۇ كىردى، ئەگەر كۈنلەر نورماللا بولسا، ئېرىم يېرىم كېچىدە ياكى ئەتە كېلەت-

تى. چۈنكى ئۇ ئەتىگەندە ئىدارىسىگە يۇقىرىدە دىن خىزمەت تەكشۈرۈپ باشلىقلار كېلىدىغان لىقىنى ئېيتقانىدى. ئادەتتە ئۇ: «يۇقىرىدىكى باشلىقلارنى كۈتۈپ كۆپ ئىچىپ قويغاققا، ما شىنا ھەيدىيەلمەيدىغانلىقى، ئۆيگە كېچىچە قايتىپ كەلمەيدىغانلىقى» تەك ياخشى پۇرسەت-نى ھەرگىز قولىدىن بەرمەيتتى. باشقا كۈنلەردە مەن ئۇنىڭ بالدۇرراق ئۆيىنى تېپىۋېلىشنى ئارزۇ قىلىدىغان بولسام، بۈگۈن دەل ئەكسىنى ئارزۇ قىلاتتىم، يۈرىكىم پوكۇلدايتتى.

شۇ تەرىقىدە بىر كېچە ئۆتۈپ كەتتى، بۇ كېچىدە تالاي قېتىم بىر ئۈمىد بىلەن تېلېفون-نى ئېچىپلا غېنىغا تېلېفون قىلاتتىم، ئەمما ئۇ تېلېفوننى ئوخشاشلا ئالمايتتى. ئەمما تېلېفون-نى يەنە قايتا ئېتىپ بولغۇچە ھېلىقى نەپەت-لىك خوتۇنىڭ ئۈچۈرلىرى قارا ھەرىنىڭ بوغۇق نالىسىدەك غوغۇلداپ، ئارقا-ئارقىدىن كىرەتتى. ئۇنىڭ يۈرىكىمنى مۇجۇپ زەرداب قىلىدىغان ئۈچۈرلىرىنى ئوقۇماي دەپمۇ ئوي-لايتتىم، ئەمما ئۇنىڭ نىيىتىدىن يېنىپ قالغان بولۇشىنى تىلەپ، ئۈچۈرلىرىنى يەنە ئوقۇيت-تۇم. ئەمما ئۈچۈرلەر ئوخشاشلا مېنى قورقۇ-تۇش بىلەن باشلىنىپ، زەھەردەك ئاچچىق سېسىق سۆزلەر بىلەن ئۈلىنىپ كېلىۋېرەتتى. مەن زادىلا چىداپ بولالمايتتىم، تاپشۇرۇۋالغان ئۈچۈرلىرىمنىڭ سانى ۋە ۋاقتىغا قارىسام، بۇ ئايال تۈنۈگۈندىن باشلاپ ئاش-نان يېمەي، ھېچقانداق ئىش قىلماي، ماڭا ئۈچۈر يوللاش بىلەنلا بولۇۋاتقاندەك ئىدى. ئەگەر ئۇ مۇشۇنداق قىلىۋېرىدىغان بولسا، ئۇ ئېرىمگە ھېلى-قى خاتىرىنى بېرىپ مېنى پاش قىلغۇچە، ئۆ-زۈملا كوچىغا: «مەن ساراڭ!...» دەپ چىقىپ كېتىدىغاندەكلا ھالغا يەتكەندىم.

ئاخىر كۈتكەن، قورققان ئىش يۈز بەردى. ئېرىم ئەتىسى چۈشكە قالماي قاپىقى ساڭگىل-غان ھالدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى. دە، ھېچنېمە

دېمەيلا يۈزۈمگە ئىككى ۋاراق قەغەزنى ئاتتى. مەن گاڭگىرىغان، قورققان ھالدا ھېلىقى قە-غەزلەرگە بىرمۇبىر قاراپ چىقتىم. بۇ ھەقىقە-تەن مەن تۈنۈگۈندىن بېرى يالۋۇرۇپمۇ، ۋەدە بېرىپمۇ توسۇپ قالالمىغان «بۇزۇقچىلىقىم»-نىڭ خاتىرىسى ئىدى.

— بۈگۈندىن باشلاپ ئىككىمىزنىڭ ئىشى ۋە سىلالام! شۇ سائەتتىن باشلاپ سەن مېنىڭ خوتۇنۇم ئەمەس! ئەمدى بېرىپ ئاشۇ ئاشقىڭ-نى تېپىۋال! — ئۇنى ماڭا نەپەتلىدى، مەندىن يىرگەندى دېگەندىن كۆرە، مەقسىتىگە يەتتى، كۈتكەن ئارمانلىرى ئاخىر ئەمەلگە ئاشتى، دېگەن تۈزۈك ئىدى. دەرۋەقە مەن ئۇنىڭ ئاشۇ پارقىراق يۈزلىرىدىن ئەرلەردە خو-تۇنىنىڭ ئەخلاقسىزلىقى سەۋەبلىك پەيدا بول-دىغان نەپەت ۋە ئۆچمەنلىكىنى كۆرەلمىدىم. ئۇنىڭ قېلىن كاپۇكلىرى ھەرقانچە تىترەپ، ئاچچىق سۆزلەرنى قىلىشقا ئۇرۇنسىمۇ، ئەمما مەلۇم بىر خىل قانائەت ھەم مەمنۇنىيەت بىلەن ھېچ تىترىيەلمەيتتى. ئۇ ئاغزىدىن چىقىرىل-غان سۆزلەرنى خۇددى باشقىلارغا ئېيتىۋاتقان-دەك، ئۆزىدە ھېچقانداق قەھىر ۋە غەزەپ پەيدا قىلالمايتتى.

— بۇنى سىزگە چۈشەندۈرۈپ قوياي... بۇ مۇنداق ئىش... سىز ئويلىغاندەك ئەمەس... بىلىسىز، مەن ئۇنداق ئايال ئەمەس... — غايەت زور تىترەكتىن ئاۋازىم گويا جىنايىتىنى يو-شۇرۇپ، ساقچىلارنى قايمۇقتۇرۇشقا ئۇرۇنۇۋات-قان ئوغرىنىڭ ئاۋازىدەكلا چىقىپ كەتتى.

— ساڭا فاكس كەپتۇ دېسە، بىلمەيلا غەي-رەتنى ئالغىچ كىرگىن دەپتىمەن، بۇنداق نو-مۇسلۇق شەرمەندە ئىشىڭنى بىلگەن بولسام، ھېچ بولمىغاندا ئۆزۈم ئەكىرمەسمىدىم؟ ئۆز-مىز بىلىشىپ، يولمىزغا ماڭماسمىدۇق؟ شەرمەندىلىكىڭ شۇ تاپتا بىزنىڭ ئىدارىنىڭ ئىچى-تېشىغىمۇ پۇر كېتىپ بولدى!

— ماڭا ئۇۋال قىلماڭ، مەن ھېچ ئىش قىل
مىدىم، غېنى مېنىڭ ساۋاقدىشىم. ئۇنىڭ ئايا
لى ئىلىشىپ قاپتۇ، بىز ھېچ ئىش قىلمىدۇق!
بىز بىر-بىرىمىز بىلەن كۆرۈشمىگىلى 15
يىل بولدى. مېنى ئۆزىڭزگە ئوخشاتماڭ!
مەن ھازىرغىچە بۇ ئۆيدىكى ھېچقانداق ئادەم-
نىڭ يۈزىگە قارا بولغۇدەك ئىش قىلغىنىم يوق! —
ئۆزۈمنى خېلى تۈتۈۋالغاندىم، ئەمما ھەر
قانچە تەمكىن بولۇۋالغىنىم بىلەن خىيالىمدا
ئاللىبۇرۇنلا بىر جىنايەتچى بولۇپ، جەمئىيەت-
نىڭ، ئەخلاقنىڭ سوتىغا تاپشۇرۇپ بېرىلگەند-
دىم. بۇنداق سوتتا يېڭىپ، مەيدىسىنى
كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقالغان ئاياللار تېخى
يوق. قاتتىق ئۈمىدسىزلىنىپ كەتتىم.

— ماڭا ئۇنداقتى، مۇنداقتى دەپ چاپلىشىد-
ۋېلىپ، يۈزۈمنى يەنە تۆكۈۋېرىمەن دەپ ئويلد-
غان بولساڭ، قاتتىق خاتالىشىپسەن ئامەن!
ئەرلەرگە خوتۇننى قويۇۋېتىش بەكلا ئاسان،
ھازىرلا سېنى تالاق قىلىۋەتسەم ئىش بىردەم-
دىلا تاماملىنىدۇ. ھەر ئىككىمىزگە كېيىن
دەپ تارتىشىدىغانغا ھېچقانداق يول قالمايدۇ.
ياق، بولدى ئاجرىشاي دېسەڭ، بىز بىر
مەزگىل ئايرىلىپ تۇرايلى، ۋاقىت بىر نېمە
دېسۇن. بالىغا ھازىر قانداق قىلىۋاتقان
بولسام، يەنە شۇنداق قىلىمەن. ئۆيۈم ساڭا
قالسۇن، ياق دەيدىكەنسەن، ساڭا جاۋابىم ھا-
زىرلا تەييار! ئىشىمىز بىردەمدىلا پۈتتۈدۇ!

— نېمىشقا ماڭا ئىشەنمەيسىز؟ مەن
شۇنداق ئىشەنچسىزما؟ شۇ چاغقىچە سىزگە
قارا بولغان يېرىم بارمۇ؟ يۈزىڭنى تۆككەن
يېرىم بارمۇ؟ نېمىلا قىلىشىڭىزمۇ، نەلەردە
يۈرسىڭىزمۇ غىڭ قىلىمىدىم، سىزگە ئىشەند-
دىم. ئەجەب ماڭا كەلگەندە سىز ئەجەب ئىشىد-
نەلمىدىڭىز؟ ھېچ بولمىغاندا رەئىسەنىڭ يۈ-
زىنى قىلىڭ! — مەن يىغلاپ كەتتىم. جەمئى-
يەتتە، دوست-ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئىچىدە

بۇزۇق، ئەخلاقسىز ئايال بولۇپ يۈرگىنىمدىن،
ھەرقانداق بەدەل تۆلەپ بولسىمۇ، خورلىنىپ
ئۆلۈپ كەتسەممۇ، ئۆز ئۆيۈمدە، ئېرىمنىڭ يې-
نىدا تۇرغىنىم ياخشى ئىدى. ئەمما... —
— سېنى ماڭا قارا سۈركىمەيدۇ، دەپ ئىشەند-
گەچكىلا شۇ كۈنگىچە بۇ ئۆيگە، قىزىمغا تارتىد-
شىپ كەلدىم. ئېيتقىنا، ئەمدى مېنى تۈتۈپ تۇ-
رىدىغان نېمەڭ قالدى؟ نە چىرايىڭ، نە ئىسكە-
تىڭ قالدى. خۇددى سېسىپ كېتىۋاتقان ئال-
مىنىڭ ئۆزىلا. بىزنىڭ ئىشىمىز تۈگىدى، ئام-
نە! چاۋاڭنىڭ شۇنچىلىك يېيىلغان ۋاقتىدا،
جىمىدە بېرىپ خېتىڭنى ئېلىۋالغىن. قارا، تې-
لېفونۇڭ يەنە سايىراۋاتىدۇ، ئاشقىڭغا خۇش
خەۋەر يەتكۈزگىن، بۈگۈن ساڭا تەبرىكلەشكە
ئەرزىگۈدەك بىر كۈن بولىدىغان بولدى!

نېمىمۇ دېيەلەيتتىم؟ ئۇنىڭ رەھىمسىزلى-
كى ئالدىدا نېمىمۇ دېيەلەيمەن؟ ھەممە ئىش
ئايدىڭ بولدى، ھەممە گەپ دېيىلىپ بولدى.
تېلېفونغا قارىدىم، تېلېفون راستلا غېنىدىن
كەلگەن ئىكەن. ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن پاراخلاش-
قاننىڭ نېمە پايدىسى؟

بولىدىغان ئىش بولدى. ئۇنىڭغا مىڭ
دېگەن بىلەنمۇ ئۇ ئەمدى خوتۇننىڭ ئېغىزد-
دىن چىقىپ كەتكەن گەپنى تۈتۈۋالالمايدۇ.
فاكس بولۇپ دەل جايىغا يەتكەن ئىسپات قە-
غەزنى قايتۇرۇۋالالمايدۇ. غېنىغا، ئۇنىڭ خوتۇ-
نىغا شۇنچىلىك ئۆچلۈكۈم كېلىپ كەتتى. تې-
لېفوننى غەزەپ بىلەن تامغا قارىتىپ ئېتىۋەت-
تىم. دە، بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتىم. ئېھ، ئايال
لارنىڭ ئاجىزلىقىغا نېمە دېگۈلۈك؟ ئېرىم
مەن ھۆڭرەك ئېتىپ يىغلاپ تۇرغان ئۆيىدىن
چىقىپ كەتتى، بەلكى مەڭگۈلۈك يوقالدى.

ئەمەلىيەتتە ئېرىم ئۈچۈن بۈگۈن ھەقىقە-
تەن تەبرىكلەشكە ئەرزىيدىغان كۈن. ئۇ ئۆزى
تەلپۈنىدىغان پارلاق يولدىكى مېنىڭدەك تو-
سالغۇنى ئۆزۈمنىڭ قولى بىلەن كۈچىمەيلا

تۇرمۇش دەۋرۋازىسى مەھكەم تاقالغان، ئۆزۈم بۇ گۈزەل ھايات تېمىنىڭ ئارقىسىغا ئىرغىتىپ تاشلانغان بىر كۈن.

مەنمۇ شۇ كۈنگە قالغانىدىم. ماڭا ئەلەم بولىدىغىنى مەنمۇ ئېرىمگە ئوخشاش، ھېچ بولمىغاندا ئاشۇ ياۋاش قوشنامغا ئوخشاش بىر قېتىم بولسىمۇ يولدىن چىقىپ باقمىغىنىم ئىدى. ۋاھالەنكى، مەن ھېچقاچان بىر ئەر كىشى بىلەن قوشنامدەك يولدىن چىققۇدەك ھەرىكەتتە بولمىغانىدىم، پەقەت بىر ئەر كىشىگە دەرد تۆككەن، ھەسرەتتىن بىللە ئورتاقلاش-قانلا ئىدىم...

بىز شۇ ئىش بولۇپ بىر ئاي بولمايلا ئاجرىشىپ كەتتۇق. ھەممە ئىش ئېرىمنىڭ رايى بويىچە بولدى. بەزىلەر ماڭا ئوچۇقتىن ئوچۇقلا ئېرىمنىڭ كەڭ قورساقلىقىنى، مەندىن ئۆي ۋە بىسات تالاشمىغىنىنى ئېيتىشتى. ئۇلارنىڭ نەزىرىدە يولدىن چىققان ئۇ ئەمەس، مەن ئىدىم. ئېرىمنىڭ مېنى قويۇۋېتىشىمۇ ھەقىقەت ئىدى. ھېچكىم بىز ئاجرىشىپ كەتمەستە ئۇنىڭ ھېلىقى خىزمەتدىشىنى خۇددى خوتۇنىدەك كەينىگە سېلىپ يۈرگەنلىكىنى ئەسلىپ قويمىتتى. ھېسداشلىققا ئېرىشكۈچى مەن ئەمەس، ئېرىم بولۇپ قالغانىدى.

بۇ جەمئىيەتتە ھەقىقەتەن بەزىدە ساق كىشىلەر ئاغرىق، ئاغرىق كىشىلەر ساق دەپ قارىلىدىكەن. بەزى ئەرلەر بۇزۇلۇپ، ئۆزىنىڭ مەجبۇرىيىتىنى پۈتۈنلەي ئۈنۈپ قالسا، ئۆزىنىڭ ئەركىن مەجبۇرىيىتىنى تولۇق ئادا قىلالايمسا، بالىلىرىنى يېتىم-خار قىلسا، كۈنبويى لاغايلاپ، بىر تىيىن تاپماي، خوتۇنىنىڭ جاپالىق تاپقان پۇلىغا تەلمۈرۈپ ياتسا بولىدىكەن. ئۇلارنى كىشىلەر بىر ئاماللار بىلەن توغرا چۈشىنىدىكەن. ھالبۇكى، ئاياللارنىڭ مۇنداقلا بىر قېتىم ئاينىپ قېلىشىنى ھەرگىزمۇ كە-

چۈرمەيدىكەن، چۈشەنمەيدىكەن. ئاياللارنىڭمۇ ئەرلەرگە ئوخشاشلا جەمئىيەتتە كەچۈرۈم ھەم توغرا قاراشقا تەشنا نورمال ئادەم ئىكەنلىكىنى ئەسلا ئويلاپ قويۇشمايدىكەن.

شۇ كۈنى پۇچقىلانغان ھالدا تۇنجى قېتىم كۆز ياشلىرىمنى ئەر كىشىگە قويۇۋەتتىم. تۇنجى قېتىم ئۆزۈمنىڭ چەكسىز بەختى قارىلىقىم. دىن زارلىنىپ ۋارقىراپ يىغلىدىم. كۆز ياشلىرىمدا چەكسىز دەرد ھەم ئەلەم بار ئىدى. شۇنداق، قانداقلا بولمىسۇن مۇھەببەت ۋە ئارزۇ-ئۈمىدىنىڭ ھىدىلىرى تولغان كۈنلەر ئەمدى تۇرمۇشۇمدىن پۈتۈنلەي غايىب بولغانىدى.

ئېرىمدىن ئاجرىشىپ كەتكەندىن كېيىن، بەختسىزلىك ۋە قايغۇ-ھەسرەت ماڭا تۆپە-تۆپىلەپ چۈشتى. مېنىڭ: «مەلۇم بىر ئەر بىلەن تېپىشىۋالغىنىم، ئۆيدىن چىقىپ كېتىپ شۇ ئەر كىشى بىلەن كېچە-كېچىلەپ كۆڭۈل ئاچىدىغانلىقىم، شۇ سەۋەبتىن ئېرىمنىڭ خېتىمىنى بېرىۋەتكىنى، ئاشنامنىڭ تېلېفون خاتىرىسى-نى ئېرىمگە ئەۋەتىپ بەرگىنى» كۆپتۈرۈلۈپ، قانات-قۇيرۇق چىقىرىلىپ، بىز تۇرۇۋاتقان بۇ كىچىككىنە ناھىيە بازىرىغا پۇر كەتكەن ئىدى. شۇنچىمۇ بەزى ھاياسىز ئەرلەر خۇددى سېسىدىغان ئالمىغا چىۋىن ئولاشقاندەك چۈشىنىكسىز بىر تېتىقسىزلىق بىلەن ماڭا تۇرۇپلا تېلېفون قىلاتتى، يېقىنلىشاتتى. ئاياللار ئەرلىرىنى مەندىن قەستەن قورۇۋاتقاندەك قىلاتتى. ھەتتا يېقىن ئۆتىدىغان دوستلىرىمۇ مېنىڭدىن خۇددى ۋابادىن قاچقاندەك قاچاتتى، ئەرلىرىمنىڭ ماڭا مۇنداقراق قاراپ قويۇشىمۇ چىددى-مايتتى. مەن تۇنجى قېتىم ئېرى بولمىغان ئاياللارنىڭ پاناھسىز، يۆلەكسىز تۇرمۇش كەچۈرۈپلا قالماي، يەنە دەككە-دۈككە، خورلۇق ۋە چۈشەندۈرۈش تەس بولغان بىر قىسىلچىلىق ئىچىدە ئەلەم بىلەن ئۆتىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يېتىۋاتاتتىم. تۇنجى قېتىم «پايتىمىسى

سۆزىلىپ تۇرسىمۇ ئۇ دېگەن بىر ئەر» دېگەن سۆزنىڭ ھەقىقىي مەنىسىنى چۈشىنىۋاتاتتىم. نۇرغۇنلىغان ئاياللارنىڭ ئاشۇ «پايتىمىسى سۆزىلىپلا تۇرۇشتىن باشقىغا يارىمايدىغان» سۆزلەمىلەر بىلەن نېمىشقا جان ئۇپرىتىپ كۈنلىرىنى بىللە ئۆتكۈزۈپ بېرىدىغانلىقىنىڭ تېگىگە يەتكەندەك بولدۇم. شۇنداق، پايتىمىسى سۆزىلىپ تۇرسىمۇ، ئاياللارغا يەنىلا بىر ئەرنىڭ بولغىنى ياخشىكەن.

باشقىلارنىڭ خاتا چۈشىنىشىگە قالغاندىن-مۇ ئېغىر ئازاب بولمىسا كېرەك. بۇ خۇددى گال پىچاقتا ئاستا-ئاستا قىيىلىپ بوغۇزلىدى. نىۋاتقان قوينىڭ پاجىئەسىگىلا ئوخشاش ئىش ئىدى. مەن ئۆمرۈمدە بۇنداق چىدىغۇسىز روھىي زەربىگە ئۇچراپ باقمىغان، بۇنداق زور بەختسىزلىكنى ھېس قىلىپ باقمىغانىدىم. ھە دېگەندىلا بېشىم ئايىنىپ، نېمە قىلىشىمنى بىلمەي قالغانىدىم. خاتىرجەملىكىم بۇزۇلغان-ئىدى. ھەتتا كىتابىمۇ كۆرەلمىدىم، كالىمىدىكى ئازابلىق كەچمىشلەرنى زادىلا نېرى قىلالىم-دىم. قولۇم ھېچ ئىشقا بارمايتتى.

غېنىنىڭ تېلېفونىنى زادىلا ئالمايتتىم. ئۇنىڭ خوتۇنىمۇ قىلغۇلۇقنى قىلىپ بولۇپ، راستلا پۇخادىن چىقىۋالغاندەك، ئۇچۇرۇمۇ يول-لىماي، تېلېفونۇمۇ قىلماي جىممىدىلا تۈگۈلۈۋالغانىدى. ئۇ ئايالغا بولغان نەپرىتىمنىڭ تېگى يوقتەك قىلاتتى. ئۇنىڭ بىلەن ئاغزىمنى بۇزۇپ، بىشەم كوچا خوتۇنلىرىدەك تازا تىل-لاشقۇم، غېنىغاچىقىشتۇرۇپ تازا ئەدىپىنى بەر-گۈزگۈم كېلەتتى. ئەمما مەن نېمە دەپ تىللايمەن؟ ئۇنىڭ ئەۋەتكىنى ساختا نەرسە ئەمەس، ھەقىقەتەن مەن سادىر قىلغان راست ئىشلار. ئۇنىڭ تۇرمۇشىنى ئېگىز-پەس قىلىۋەتكەن، ئۇنى كۈنداشلىقنىڭ ئازابىدا قىلدەك تولغىتىدۇ ۋەتكەنمۇ مەن. ئۆزۈممۇ ئۇلۇغ ئوتنىڭ ئىچىدە-گە كىرىپ، چاراسلاپ كۆيۈۋاتقان قۇرۇق ئوتتۇن

بولۇپ قالغان تۇرۇقلۇق، بىر ئايالغا يەنە نېمە-دەپ ئۇنداق-مۇنداق دېگۈدەكمەن؟ يەنە كېلىپ ئۇ ئايالنىڭ تېلېفون نومۇرىنى ئېسىمدە ساقلىماپتىكەنمەن. كەلگەن ئۇچۇرلارنى دەرھال ئۇچۇرۇپ تاشلىۋەتكەچكە، ئۇنىڭ بىلەن تازا تىللاشقۇم كەلگەن كېيىنكى كۈنلەردە، تېلېفون نومۇرىنى بىلمىگەچكە، توختاپ قالغان ئىدىم. نىكاھ ئىشلىرىم، تۇرمۇشۇمدىكى بەختسىز-لىكلەرنى غېنىغا نېمىشقىدۇر زادىلا دېگۈم كەلمىدى. ئىلگىرى ئېرىمنىڭ نېمە دېگەن، نېمە قىلغانلىرىدىن تارتىپ ھەممىنى ئۇنىڭغا دوكلات قىلاتتىم، لېكىن ئاشۇ نەس ئۇچۇر ھەم تېلېفون خاتىرىسىدىن كېيىن غېنىغا ھېچنېمە دېگۈم كەلمىدى. بۇنىڭدىكى سەۋەب بەكمۇ مۇ-رەككەپ ئىدى. مەن بىر تۇرۇپ ئۇنىڭ ئايالى بىلەن ئېرىم ئىككىمىزدەك ئاجرىشىپ كېتىشىنى خالايتتىم. يەنە بىر تۇرۇپ ئۇنداق ئەمەس ئىدى. يۈرىكىمگە كىرىپ چىقسام، مەن يەنىلا ئېرىمنىڭ مېنى توغرا چۈشىنىپ ئۆيگە قايتىپ كېلىشىنى كۈتۈۋاتاتتىم. شۇنچا ئېرىم بىلەن ئاجرىشىپ كەتتىم دەپ غېنىنىڭ خىيالغا قانات چىقىرىشىنى خالىمىدىم، ئۇمۇ كەينى-كەينىدىن ئۇرغان تېلېفونلىرىنى ئالمىدىغانلىقىمدىن خورلۇق ھېس قىلىدىمۇ، كېيىن قايتا تېلېفون قىلمىدى، بىز شۇ ھالدا ئۆز ھالىمىز بىلەن بۈگۈنكى كۈنگە كەلدۇق.

مەن شۇ كەمگىچە ئېرىمدىن يەنە ئۈمىد كۈتۈپ كەلگەن ئىدىم. خىيالىمدا سەۋر قىلىپ كۈتۈپ تۇرساملا، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بارلىق ئۇقۇشماسلىقلار تۈگەپ، تۇرمۇش يېڭىدىن باشلىناتتى. شۇنچا ئۇنىڭغا پات-پات تېلېفون قىلىپ، قىزىمنى دادىسىنىڭ يېنىغا ئىتتىرىپ تۇراتتىم، ئەمما ئۇ مېنىلا ئەمەس، قىزىم نىمۇ ئۈنتۈپ كېتىۋاتاتتى. خۇددى بۇ دۇنيادا قىزى ۋە مەندەك بىر ئايالى ئەسلا مەۋجۇت بولۇپ باقمىغاندەك، شۇ كۈنلەردە ۋاقىتنى

چىڭ تۇتۇپ، ياشلىقنىڭ پەيزىنى سۈرۈشكە چۈشۈپ كەتكەن ئىدى. ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا قىز دوستلىرىنى يەڭگۈشلەيتتى، ھېلىقى خىزمەتدەشمۇ ئۇنىڭغا تېتىماي قالغانىدى. چۈنكى ئۇ نېملا دېگەنبىلەن بىر ئەردىن چىققان جۇۋان ئىدى. ئالدى - كەينىدە ھېچنې - مىسى يوق ئۇنىڭدەك قاملاشقان بىر ئەر ئەل - ۋەتتە يۈزى ئېچىلمىغان كىچىك قىزلارغا بەكرەك تەلپۈنەتتى. ئۇنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تېپىپ تۇراتتىم، مەن ئاڭلايدىغان خەۋەرنىڭ بىرىمۇ مەن خۇشال بولغۇدەك خەۋەر ئەمەس ئىدى، ماڭا خەۋەر بەرگۈچىلەر كۆپ ئىدى. ئادەم بېشىغا كەلگەندە ئاندىن بىلىدىكەن، نېمە ئۈچۈندۈر مەندەك خوتۇن ئۈچۈن بۇنداق خەۋەرنى يەتكۈزىدىغانلار تەبىئىي ھالدا كۆپ بولىدىكەن. ئۇلار ئېرىم ئېتىپ تەڭگۈزەلمى - گەن ئازابىنىڭ ئوقىنى يەردىن ئېلىپ يۈرىكمە - گە سانجىپ قويغۇچىلار ئىدى.

ئېرىم ئاخىر ئۆزىدىن نەق 12 ياش كىچىك بىر قىز بىلەن توي قىلىدىغان بوپتۇ. توي مۇشۇ ھەپتىگە توختاپتۇ. قىزنىڭ خىزمىتى شەھەردە بولغاچقا، قىز تەرەپ ئېرىمنى شەھەر - گە يۆتكەپ كەتكۈدەك... بۇ خەۋەرلەر گويا ئەجەللىك ئوقتەك يۈرد - كىمگىلا تېگەتتى.

ئېرىمنى كۈتۈش، ئەسلەش، سېغىنىشنىڭ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكەن خۇشال - خۇرام كۈنلەرنى قايتۇرۇپ كېلىشكە ئۇرۇنۇشنىڭ ۋاقتى ئۆتكە - نىدى. ئۇنى يەنە قايتۇرۇپ كەلگەن تەقدىردە - مۇ، بۇنىڭ قىزىم ئىككىمىزگە قانچىلىك رولى بولار؟

شۇ تاپتا قەلبىم ئەلەمدىن، ئۈمىدىسىزلىك - تىن پۇچىلىناتتى. ئەمەلىيەتتە قەلبىم ئاللىبۇ - رۇنلا دەرد - ئەلەمنىڭ ئوچىقىغا ئايلىنغانىدى. مەن تاكى ئۇنىڭ تويى بولىدىغان كۈنگىچە قايغۇ - ئەلەم ۋە چۈشكۈنلۈك قاپلىغان ئۆيۈم -

دىن خىزمەتتىن سىرتقى ۋاقىتلاردا ھېچنەگە چىقماي ئولتۇرغانىدىم. قىزىمنىڭ تەتىل ۋاقتى ئىدى. بىز بىر - بىرىمىزگە زورلاپ كۈلۈپ، زورلاپ تاماق يەپ، ھەر بىر كۈننى ئازاب ئىچىدە ئۆتكۈزۈپ كەلگەندۇق.

ھەقىقەتەن ۋۇجۇدۇمنى بىردىنبىر ئىلىد - تىپ تۇرۇۋاتقىنى يەنلا قىزىم ئىدى. پەقەت قىزىملا بۇ بەختسىز ئائىلىدە ئۆسۈۋاتقان بىر تال ئەتىرگۈلگە ئوخشايتتى. بىز بىر - بىرد - مىزگە تاغدەك يۆلەنچۈك ئىدۇق. پۈتكۈل خالايق ماڭا نەپەرەتلەنگەن، مەندىن يىراقلاپ كەتكەن، مېنى قارىلاپ قىپقىزىل بۇزۇققا چى - قىرىۋەتكەندىمۇ، قىزىم مەندىن ئايرىلمايتتى، ماڭا تەسەللى بېرەتتى. مانا مېنىڭ يەنە يەپ - ئىچىپ ياشاپ يۈرۈۋاتقىنىمنىڭ مۇھىم بىر سەۋەبى ئىدى.

«نېمىشقا تېلېفونۇمنى ئالمايسەن؟ ساڭا زادى نېمە بولدى؟» دەرد - ئەلەمدىن پۇچىل - دىن، ئۆزۈمنى قويايغا يەر تاپالماي بوغۇلۇپ يانقىنىمدا، تېلېفونۇمغا غېنىدىن تۇرۇپلا شۇنداق ئۇچۇر كىرىپ قالدى. ئۇچۇرنى كۆرۈپ ياشلىرىم تۆكۈلۈپ كەتتى.

«مېنىڭ كۆڭلۈم بەكلا يېرىم، غېنى ... دې - گىنە، سەن كۆڭلۈڭ ئەڭ يېرىم بولغاندا نېمە ئىش قىلسەن؟ مەنمۇ شۇنى قىلاي.»

«كۆڭلۈم يېرىم بولغاندا، ئەڭ سۆيۈملۈك ئادىمىمنىڭ يېنىغا بېرىپ قانغۇدەك مۇڭد - شىشنى ئارزۇ قىلىمەن. شۇنداق قىلالىسام، دەردلىرىم يېنىكلەپ قالاتتى، ئەمما بۇ ئارزۇ - يۈم ھېچقاچان ئەمەلگە ئېشىپ باقمىدى، شۇڭا دەردلىرىممۇ يىغىلىپ تاغ بولدى، ئامىنە...»

شۇ چاغدا ماڭا ئۆزۈمنى ئېرىمنىڭ توي - دىن ئېلىپ قاچىدىغان، رېئاللىقنى قايرىپ قويۇپ، كۆڭلۈمنى ئەركىگە قويۇۋېتىدىغان شۇنداق بىر باھانە - سەۋەب لازىم ئىدى. شۇ ئارقىلىق ئېرىمدىن كەلگەن بارلىق ئۇۋالچى -

لىقلىرىمىدىن ئازراق بولسىمۇ قۇتۇلۇپ كېتە-
لەيتتىم. مەندە غېنى تۇنجى قېتىم تېلېفون
بەرگەندە پەيدا بولغان خۇشاللىق ھەم ئۈمىد
يەنە قايتا پەيدا بولدى.

«مېنىڭمۇ شۇنداق قىلغۇم بار غېنى. ھا-
زىرلا مۇشۇ تاپتىلا سەن بىلەن كۆرۈشكۈم
بار...»

«ئەمىسە مەن بارايمۇ؟ ھېلىلا ماڭالايمەن،
ئىشەنمەن؟»

يۈرىكىم بىر خۇشاللىقتىن، ھاياجان ۋە
قورقۇنچتىن تېپچەكلەپ كەتتى.

«ياق، غېنى، مەن باراي...»
«راستمۇ؟ يالغان ئېيتساڭ ئۈمىدى ھېچ
بەرداشلىق بېرەلمەيمەن.»

«مەن يالغان ئېيتىمىدىم، ئەتىلا سەن بار
يەردە پەيدا بولىمەن.»

مەن ۋاقتىنى بىر مىنۇتمۇ ئىسراپ قىلىش-
نى خالىمىدىم، كۆڭلۈمنىڭ نېمىدە خۇش بول-
دىغانلىقىنى بىردىنلا ھېس قىلدىم، غېنى...

مېنى باشتىن- ئاياغ ياخشى كۆرۈپ، ماڭا
مېھرى بېرىپ كەلگەن ئەر! ۋۇجۇدۇم شىددەت
بىلەن دولقۇنلاندى. ئېرىم مېنى سېسىپ

كەتكەن ئالما، دەپ تاشلىۋەتكەن مۇشۇنداق
پەيتتە، ئۆزۈمنىڭ يەنە بىر ئەر تەرىپىدىن گويا
بىر پەرىشتىدەك گۈزەل، غۇبارسىز، پاك بولۇپ

ئەتىۋارلىنىۋاتقىنىم ماڭا ھېچ ئويلىمىغان
بەختنى ھېس قىلدۇرۇۋاتاتتى. ئاياللارغا، بو-
لۇپمۇ يېشى توختىغان، ئۆزىنى پۈتۈنلەي تۈ-

گەشتىم، دەپ قاراۋاتقان بىر چۈشكۈن ئايالغا،
ئۆزىنى يەنىلا ئوتتەك سېغىنىدىغان بىر ئەر
كىشىنىڭ بولغانلىقى، شۇ ئەرنىڭ ھېلىمۇ ئۇ-

نىڭغا تەلپۈنۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى سېزىشتىن-
مۇ ئارتۇق بەخت بولمىسا كېرەك؟... بۇ خىل
بەختىيارلىق ھېسسىياتى ئىچىدە يەنە بىر
ھېسسىياتمۇ لاۋۇلدايتتى. بۇ ھېسسىيات قى-
ساسكارلىق ئىدى! غېنىنىڭ ئايالغا نىسبەتەن

ئىچ- ئىچىمدىن پۇرۇقلاپ تېشىپ تۇرغان
بىرخىل دۈشمەنلىك پۈتكۈل ۋۇجۇدۇمغا
يامراپ كەتتى. بۇنىڭ بىلەن دىرىلدەپ تىترەپ
كەتتىم. شۇنداق، مېنىڭمۇ پۇخادىن چىقىد-
غان ۋاقتىم كېلىش ئالدىدا تۇراتتى.

غېنىنىڭ خوتۇنى ... دەل ئاشۇخوتۇن !

مېنى مۇشۇ كۈنگە قويغان دەل شۇ خوتۇن
ئىدى، مېنىڭ ئانچىكى خاتالىقىمنى چىڭ تۇ-
تۇۋىلىپ، مېنى پۈتۈنلەي ۋەيران قىلغان ئاشۇ
بىغەرەز ئەمەسمۇ؟ شۇ ۋاقىتتا ئۇنىڭغا قانچى-

لىك يالۋۇردۇم، ئالدىدا گۇناھىمنى قانچىلىك
تونۇدۇم- ھە؟ ئۇ «ئىنتىقام ئالىمەن، سېنى
ۋەيران قىلىمەن!» دەپ ئالەمنى مالەم قىلىۋەت-

تى. قىزىم بىلەن ئىككىمىزنى پاناھسىز
قويدى. مېنى پۈتۈن خەلقىئالەم ئالدىدا باش
كۆتۈرەلمىگۈدەك ھالدا شەرمىسار قىلدى !

ئېرىم بار چاغدا گەرچە ھېسسىيات جەھەتتە
خورلانساممۇ، ھېچ بولمىغاندا قىيىنچىلىق
تارتمايتتىم، قىزىمنى ئىقتىسادتا زادىلا قىس-

مايتتىم، ئەمما ھازىرچۇ؟ شىركەتتە ئىشلەپ
تاپقان تۆت تال پۇلۇم ھېچنېمىگە دال بولالماي-
دۇ، يەنىلا ئېرىمنىڭ قىزى ئۈچۈن بەرگەن سە-

دىقىسىگە تەشنا بولۇپ يۈرگىنىم يۈرگەندى.
مېنى مۇشۇ كۈنگە قويغان ئاشۇ گالۋاك ئەمەس-
مۇ. ھە؟ ھۇ ئەقىلسىز، ئەمدى ئىنتىقامنى مەن

سېنىڭدىن ئېلىپ باقسام نېمە بوپتۇ؟ نېمە
دەپ مەن بىرلا ئادەم تارتقۇدەكمەن بۇ دەردنى؟
نېمە دەپ يېمىگەن مانتىنىڭ پۇلىنى تۆلەپ

يۈرگۈدەكمەن- ھە؟ مەن مۇنداقلا قىلىپ قويغان
بىر خاتالىقىم بىلەن ئائىلەمدىن، ئېرىمدىن
ئايىرىلدىم. ئەمدى ئېرىمدىن، ئائىلىسىدىن

ئايىرىلىدىغان نۆۋەت ساڭمۇ كېلىپ باقسۇن.
سەنمۇ ئېغىزدىن چىقىپ كەتكەن گەپنى قايتۇ
رۇۋالغىلى بولمايدىغانلىقىنى، ئەر- ئاياللىق
تۇرمۇشتا ئالدىراغۇلۇقنىڭ شەيتان ئىكەنلى-
كىنى بىلىپ قال !

مەن ئەينەكنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئەينەكتە كى ئەكسىمگە ئۇزاق قاراپ تۇرۇپ كەتتىم. يەنىلا شۇنداق چىرايلىق ئىدىم، تەختۇشلىرىمغا قارىغاندا شۇنداق ياخشى تۇرغانىدىم. ھەر ۋاقىت ئېرىمدىن ئايرىلىپ قېلىش ۋەھىمىسى يۈرىكىمنى قىسىپ تۇرغاچقىمۇ، ھېچقاچان كىيىنىش، ياسىنىشتا ئۆزۈمنى تاشلىۋەتمىگەندىم. ئەمما ساراغايغان مەڭزىلىرىم، ئولتۇرۇشۇپ نۇرسىزلىنىپ كەتكەن شەھلا كۆزلىرىم، ئورۇقلاپ كەتكەن زىلۋا قامىتىم دەرد تارتىۋاتقانلىقىمنىڭ، پاناھسىز غېرىبلىقىمنىڭ دەلىلىدەك، سىنچىلاپ قارىغۇچىلارنىڭ ھېسداشلىقىنى قوزغايىتى. پۈتۈن تۇرقۇم گويا دەسسەۋىپ تىلگەن ئاق نېلۇپەر گىلا ئوخشايتتى. شۇنداق، نېلۇپەر دەسسەۋىپ تىلگەنلىكى ئۈچۈنلا كىشىلەرنىڭ ھېسداشلىقىغا ئېرىشەلەيتتى. مەن غېرىبلىقىمنىڭ ھېسداشلىقىغا چوقۇم ئېرىشەلەيمەن.

ئۆزۈمگە ئەڭ يارىشىدۇ دەپ قارىغان كىيىملىرىمنى ئېلىپ چامادانىمغا سېلىشقا باشلىدىم. ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا سۈزۈك، ئاق ياكى ناۋاترەك كىيىملەرنى كىيىپ يۈرۈشكە ئامراق ئىدىم. بۇ رەڭدىكى كىيىملەر مېنى يەنىمۇ ئاق، سۈزۈك كۆرسىتەتتى. غېنى بىر يىغىلىشتا كىيىۋالغان ئاپپاق كۆڭلىكىمگە قاراپ: «سەن پەرىشتىگىلا ئوخشايسەن، پەقەت پەرىشتىلا ساڭا ئوخشاش كىيىملەرنى كىيىدۇ. سەن مېنىڭ ئىچىمۇ-تېشىمۇ كىيىۋالغان كىيىملىرىدىكىدەكلا پاك پەرىشتەمەن...» دېگەندى. كىيىنمۇ سۈزۈك رەڭلىك كىيىملەرنى كىيىدىغان ئادىتىمنى تاشلىدىم. ئەمما ئېرىمگە تېخىمۇ جۈلالىق كۆرۈنۈش ئۈچۈن شوخ رەڭلىك كىيىملەرنىمۇ كىيىدىغان بولغانىدىم... ئېرىم تويىمىزدا ئېلىپ بەرگەن قىممەت باھالىق زىبۇ-زىننەتلىرىمنى ئالدىم. ئەمدى مەن بۇلارنى باشقا بىر ئەرگە چىرايلىق كۆرۈنۈش، ئۇنى ئۆزۈمگە مەھلىيا

قىلىش ئۈچۈن تاقايىمەن، - دەپ پىچىرلىدىم ئۆزۈمچە. بىر كۈنلەر كەلگەندە، گۈللەر سولۇپ، تەنلەر ئاجىزلىغاندا، ئېرىم قايسى يەردە يۈرەر؟ قايسى قىسىمەتكە قالار-ھە؟ دېگەنلەرنى ئويلاپ كېتىپتەمەن تېخى. دېمىسىمۇ ئۇ مەڭگۈ ھازىرقىدەك گۈلدىن گۈلگە قونۇپلا يۈرۈۋېرەلمەيدىغۇ ئاخىر؟ بىر كۈنلەر كېلىدۇ، ئۇنىڭدىن كۆڭلى توپۇنالمىغان مەلۇم بىر چوكان ئۇ ئېلىپ بەرگەن زىبۇ-زىننەتلەرنى ھازىرقى ماڭا ئوخشاش تاقاپ كويغا چىقىدۇ. تىلىمغا تۇرۇپلا: «يۈمشاقباش» دېگەن سۆز كەلدى. ئاشۇ چاغدا ئېرىمگە تۇرۇپلا ئىچ ئاغىرىتقاندىك بولۇپ قالدىم. شۇ دەقىقىدە ئۇنىڭغا قارىتا دىلىمدا ھېچقانداق ئاداۋەتنىڭ قالمىغانلىقى شۇنچىلىك غەلىتە ئىش ئىدى. بەلكىم غېنىنى ئۆزۈمگە پۈتۈنلەي قارىتالايدىغانلىقىمغا ئىشەنچىم كامىلىدۇ...

شۇ كۈنلا قىزىمنى ھەدەمنىڭكىگە ئورۇندلاشتۇرۇپ قويۇپ، غېنى تۇرۇۋاتقان شەھەرگە بارىدىغان ئايروپىلانغا چىقتىم. ئەسلىي ماشىنىدا ماڭمەن دەپ ئويلىغانىدىم، ئەمما سۈرۈشتۈرۈۋېدىم، ئېتىبارلىق ئايروپىلان بېلىتى بار بولۇپ چىقتى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى سائەت ئىچىدىلا غېنىنىڭ يۇرتىغا چۈشۈپ، خېلىلا ئېسىل مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتىم. شۇ چاغدا چە غېنى ماڭا ھېلىدىن ھېلىغا تېلېفون ئۇرۇپ تۇردى، مەن: «مانا مېڭىۋاتمەن، كېتىۋاتمەن» دەپ، ئۇنىڭغا ئايروپىلانغا چىققانلىقىمنى دېمىدىم، خىيالىمدا ئۇنىڭ يۇرتىغا بېرىپ كەچ بولۇپ كەتسىمۇ ئۇنى قالىتىمىز بىر ھەيران قالدۇرۇشنى ئويلايتتىم.

مەن غېنىنىڭ خىزمەت ئورنىنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلەتتىم، ئۇ بىر بۆلۈمنىڭ باشلىقى ئىدى. شۇڭا رۇخسەت سورايدىمىز رەسمىيەت بولمايتتى، بۇ ئاي-بۇ كۈنلەردە خىزمەت سەۋەبلىك بۆلۈم باشلىقىنى ئىزدەيدىغانلار ياكى

بۆلۈم باشلىقى ساۋاقدىشىنى ئىزدەيدىغانلار ساماندىك ئىدى. مېنىڭ غېنىنى تۇيۇقسىز ئىزدەپ كىرىشىم باشقىلارغا ھېچقانداق غەيرىي تۇيۇلمايتتى. بۇلارنى ئويلاپ ھېچ ئىك-كىلىنىپ قالمايلا غېنىنىڭ ئىدارىسىگە كىردىم. بۇ خىزمەتچىلەر ئىشتىن چۈشۈۋاتقان چاغ ئىدى. غېنىنىڭ ئىشخانىسى 2-قەۋەتتە ئىكەن، بىرى ماڭا ئۇنىڭ ئىشخانىسىنى كۆر-ستىمۇ قويدى، ئەمدى غېنىنى ھاڭ-تاڭ قالا-دۇرۇپ، ئۇنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپلا كىرسەم بولاتتى. كۈلكەم قىستىغان ھالدا ئۇنىڭ ئىش-خانىسىنىڭ ئىشىكىنى يېنىكلا چەكتىم.

— كىرىڭ!

ئىشىكىنى ئاچتىم. ئۇ ئورنىدىن تىرىڭخى-دە تۇرۇپ كەتتى، مېنى ھېلىمۇ يولدا دەپ ئوي-لىغان بولغاچقىمىكىن، ئۇ ماڭا دەماللىققا بىر نېمە دېيەلمەي، ھەم ھەيران، ھەم خۇشال بولغان ھالدا قاراپ كەتتى. ئۇ ئازراق سەمرىپ قالغان-دى، سالاپەتلىك، كۆزلىرى بۇرۇنقىدەكلا نۇرلۇق ئىدى.

— توۋا؟ سەن راستلا ئامىنە كەنسەن-ھە؟ سېنىمۇ كۆرگىلى بولىدىكەن! — ئۇ كۆزلىرىگە ئىشەنمىگەندەك ئالدىمغا كېلىپ قوللىرىمنى قىستى، — شۇنداق ياخشى تۇرۇپسەن، خۇددى مەكتەپتىكى چاغلىرىمىزدىكىدەكلا...

ئۇنىڭ قوللىرىنىڭ ھارارىتى بىردىنلا مېنى سىرلىق، شېرىن تۇيغۇلارغا چۆمدۈرۈ-ۋەتتى. يۈزلىرىم ھۆپپىدە قىزىرىپ كەتتى.

— تولا مازاق قىلمىغىنە، مەن قېرىپ كەتتىم، — دېدىم نازلىنىپ، ئۇنىڭ مېنى خۇددى ئاشۇ مەكتەپتىكى چاغلىرىمىزدىكىدەك بىر تەلپۈنۈش بىلەن كۈتۈۋاتقانلىقىنى، ماڭا باشتىن-ئاياغ قاراپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغىنىمدا، ئۆزۈمنى شۇنچىلىك بەختلىك ھېس قىلدىم. گويا مەكتەپتىكى قىز چاغلى-رىمغا قايتقاندەك، توي قىلىپ باقمىغاندەك،

بىر قىزنىڭ ئاپىسى بولۇپ باقمىغاندەكلا خۇ-شاللىققا چۆمدۈم. مۇشۇنداق بىر ئەر كىشى-نىڭ ئاللىقىنىدىن چۈشۈپ قالغانلىقىم ئۆز ۋاقتىدا قانداق ئېچىنىشلىق بولغان-ھە؟ غېنى ئېرىمدىن قېلىشقۇسىز دەرىجىدە قاملاشقان-دى. شۇ ئاپتىكى سالاپىتى ھېچقانداق ئەرلەر-دىن قېلىشمايتتى، قاپقارا كۆزلىرى كۈلۈپ تۇرسا، كىشىگە شۇنچىلىك يېقىملىق تۇيغۇ بېرەتتى.

— راستلا شۇنداق چىرايلىق تۇرۇپسەن، توۋا، سەن يەنە 30 يىلدىن كېيىنمۇ قېرىمىغۇ-دەكسەن جۈمۈ!

— نەدىكىنى... ئادەمنى مازاق قىلمىغىنە، مەن راستلا قېرىپ كەتتىم.

— ھەي، ئېقىپ كېتىۋاتقان يۇلتۇز چېغىدا زۈلمەتنى يېرىپ كائىناتقا ئاپپاق نۇر سېپەلەي-دۇ. سەن نېمە دەپ ئون گۈلۈڭنىڭ بىرى ئېچىل-ماي تۇرۇپ، كەچكىچە مەن قېرىپ كەتتىم دە-ۋېرىسەن؟ ئۆزۈڭگە ئىشەن، قىزچاق!

— ھە... ۋاي خۇدايىم، ئەمىسە رەھمەت-ھە! — ھە، ماۋۇ گېپىڭ قاملاشتى، ھەي، سەن ئايروپىلان بىلەنلا كەپسەن-ھە؟ — دېدى ئۇ يىگىت چاغلىرىمىزدىكىدەكلا بىر خىل تەلەپپۈز-دا. ئۇنىڭ ئاشۇ ھالىتى بەكلا يېقىملىق ئىدى، توۋا، ئۇ ئاشۇ مەن ياقىتۇرىدىغان سۆز قىلىش ئادىتىنىمۇ تاشلىمىغانىدى.

— ھەئە، ئاپتوبۇسنىڭ بېلىتى بىلەن پەرق-لەنمەيدىغان ئېتىبارلىق بېلەت ئۇچراپ قالدى، ئاسانلا كېلىپ قالدۇم.

— قارا، خۇدا بۈگۈن كېچە يولۇڭغا قاراپ ئۇيقۇسىز قالدىغانلىقىمغا ئىچ ئاغرىتىپتۇ! ۋاقتى-سائىتى كەلگەندە ئىشلار ئۆزۈڭدىنلا شۇنداق راۋانلىشىپ كېتىدىكەن. ئارىلىقىمىز ئىككى سائەتلىكلا يول ئەنە.

— شۇنداقتۇ بەلكىم... — توۋا؟ يەنە قىزىرىۋاتسەن-ھە، ئامىنە؟

سەن ۋىلىلداپ قىزىرىپ تۇرىدىغان ئاشۇ ۋا
قىتلىرىڭدە كلا تۇرۇپسەن! مېنىڭ پەرىشتەم —
ھە سەن...

— بولدى قىلغىنە، غېنى... — تېخىمۇ ئۇ-
يىلىپ كەتتىم، يۈزلىرىم بويۇنلىرىمغىچە قى-
زىرىپ كەتتى.

— بولىدۇ، بولىدۇ... ھېچ يېرىڭ ئۆزگەر-
مەپتۇ، ھېچ يېرىڭ. قارا، كىيىنىشلىرىڭمۇ.
مەن ساڭا ئوخشاش كىيىنىپ يۈرىدىغان ھېچ-
كىمنى كۆرۈپ باقمىدىم.

مەن كۆڭلۈمنىڭ بىردىنلا شۇنداق ئازاد-
لىشىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ قالدىم.
بۇنداق ئازادە ھېسسىياتلارغا پەقەت غېنى بى-
لەنلا چۆمۈلەيدىكەنمەن، ئۇنىڭغا تېخىمۇ بى-
رىلىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى، شۇ تاپتا خۇددى
ئۇنىڭ بىلەن قىزغىن مۇھەببەتلىشىۋاتقاندا
تۇيغۇغا كېلىپ قالغانلىقىمنى ھېس قىلدىم.

— سېنى ئەڭ ئېسىل مېھمانخانغا ئورۇن-
لاشتۇراي - ھە؟ — دېدى ئۇ خۇددى كىچىك با-
لىلاردا كلا كۆزلىرىنى قىسىپ.

— بولدى قىل، سېنى چىقىمدار بولۇپ كەت-
مىسۇن دەپ، كېلىپلا ياتاققا ئورۇنلىشىپ
بولدۇم، — دېدىم كۈلۈپ.

— ئەخمەق قىز، سەن ئۈچۈن شۇنچىلىك
چىقىم قىلىۋاللىسام بېشىم كۆككە يېتەتتى
ئەمەسمۇ؟ دېگىنە، قايسى مېھمانخانغا
چۈشتۈڭ؟ — دېدى ئۇ سەل رەنجىپ. مەن مېھ-
مانخاننىڭ ئىسمىنى دەپ بەردىم.

— ھە... ئەمىسە، تاماق يەۋالامدۇق؟ تاماق-
نىغۇ يەۋېلىپ كىرمىگەنسەن؟ — دېدى ئۇ يەنە
قىزىقچىلىق قىلىپ.

ئىشخانىسىدىن چىقىۋاتقاندا، ئۇ قوللى-
رىمنى چىڭخىدە بىرنى سىقىپ قويۇۋەتتى.
شۇن ئان سىرلىق بىر تۇيغۇ ۋۇجۇدۇمنى يېنىڭ
سىلكىدى. غېنى، پەقەت غېنىلا مېنىڭ روھىي
دۇنيامدىكى بارلىق زېرىكىش، يالغۇزلۇق،

تېخىرقاش ۋە ئازابلارنى تازىلىيالايتتى. ئۇنىڭ
ھەرقانداق ھەرىكىتى قەلبىمدىكى نازۇك تۈي-
غۇلىرىمنى ئويغىتىپ، ۋۇجۇدۇمغا يېڭى-يېڭى
لەززەت بېغىشلىيالايتتى. مانا بۇ مۇھەببەت،
ئۇزاق يىللىق ھىجران ئىچىدىمۇ يوقالمىغان
چىن مۇھەببەت ئىدى. بۇ خىل تۇيغۇمۇ مۇ-
ھەببەت ھېسابلانمايدىغان بولسا، مۇھەببەت
دېگەن زادى قانداق بولىدۇ؟... شۇنداق، غېنى
قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ماڭا يول كۆرسىتىپ تۇرۇ-
ۋاتقان بىردىنبىر مايك. مەن چوقۇم بۇ مايكا
مەھكەم ئېسىلىۋېلىشىم، روھىمدىكى بارلىق
ئارىسالدىلىق، غەم-غۇسسە ۋە ئازابلارنى پۈ-
تۈنلەي ئۈنتۈشۈم كېرەك. شۇ تاپتا بىردىنلا
غېنى بىلەن بولىدىغان خاتىرجەم، ئىللىق ئائى-
لىم، ئىككىمىز ئوتتۇرىسىدا بولىدىغان
شېرىن مۇھەببەت كۆز ئالدىمدا گەۋدىلەندى.

بىز خۇشال ھالدا ئۇنىڭ ئىشخانىسىدىن
چىقتۇق، ئىدارىنىڭ ماشىنا توختىتىش ئورنى-
غا قويۇپ قويغان قارا رەڭلىك ماشىنا غېنى-
نىڭ ئىكەن. مەن ماشىنىغا چىقىۋاتقان ئاشۇ
دەقىقىدە، غېنىنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئالدى دەۋرۋازى-
دىن كىرىۋاتقان ئايالغا مىختەك قارىلىپ قال-
غانلىقىنى سېزىپ قالدىم. بىز تەرەپكە قاراپ
بىر چوكان كېلىۋاتاتتى. ئۇ 30 ياشلار چامىسى-
دىكى ۋىجىك چوكان ئىدى...

— ئايالىم... — دېدى غېنى. كالامغا بۇ ئا-
يالىنى تولۇقى بىلەن ئەكېلىپ بولغۇچە ئۇ ئا-
لىمىزغا كېلىپ قالدى. ئىختىيارسىز پۈتۈن
بەدەنلىرىمگە تىترەك ئولىشىپ كەتتى.

— ۋىلايەتتىن خىزمەت ئۈچۈن چىققان مۇ-
نەۋۋەر، — دېدى ئۇ خوتۇنىغا ئىسمىنىمۇ، ئاد-
رىسىمىنىمۇ يالغان ئېيتىپ. ئۇنىڭ مېنى
شۇنداق يالغان تونۇشتۇرۇشلىرىغا ئىچىمدە
خۇش بولغان بولساممۇ، شۇنچىلىك بىئارام-
چىلىقتا قالدىم.
— ياخشى تۇردىڭىزمۇ؟ بالىلار تىچلىق.

مۇ؟... — دەدى ئۇ ماشىنىدىن چۈشۈشۈمگە كۆزلىرىمنىڭ ئىچىگە بىر قىسما سوغۇق تىكىلىپ. ئۇنىڭ بۇ قىياپىتى ماڭا ئۇنىڭ گەپ-سۆزلىرىدە بىر خىل خۇدۇكسىرەش باردەك، مۇئامىلىسىمۇ سۈنئىيەدەك، ئىچىدىن كۈنداشلىق قىلىپ قىلدەك تولغىنىۋاتقان دەك بىلىنىپ كەتتى.

— ياخشى، سىزچۇ؟ بالىلارمۇ ياخشى كېتىۋاتقاندۇ؟ — دېدىم مەنمۇ قولاشمىغانلا ياشالمىلىق بىلەن خۇددى ئۇنى دوراۋاتقان دەك. — ھەئە... — دەدى ئۇ يىغلىۋېتىدىغان دەكلا كۈلۈمسىرەپ، ئاندىن ئېرىگە بۇرۇلدى، — سىلەرنىڭ ئىدارىدىكى رازىيەدە ئىشىم بار ئىدى، بالدۇرراق تېلېفون قىلىپ قويماپتىمەن يا... دەرۋازىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە مەن ئىدارىدە يوق دەيدۇ، سىزنى بولسا بىللە قايتايلىمىكىن دەپ مېڭىشىمتى.

— مۇنەۋۋەر تېخى بايلا كەلدى، بەك كەچ بولۇپ كەتكەچكە ئىدارىدە باشقىلارمۇ يوق، شۇڭا ئۇنى ئۈزۈملا تاماققا ئورۇنلاشتۇراي دەپ ماڭغان، — دەدى غېنى خوتۇنغا چۈشەندۈرۈپ. ئۇ شۇنچە كۆپ يالغاننى سۆزلەۋېتىپ چىرايىنى مېتىمۇ قىلىپ قويمىدى، ئاۋازى شۇنداق تەبىئىي چىقىۋاتاتتى.

— جۈرۈڭ، بولمىسا بىللە يەيلى، — دېدىم ئىختىيارسىز ئۇنىڭ يەڭلىرىدىن تارتىپ.

— بۇ مېھماننى ئۆيىگە باشلىساق قانداق؟ ئاشخانىنىڭ تامىقى يا ئىسسىق باقمىسا. — لىلارمۇ ئىسسىقسىز قالمايدۇ، — دەدى ئايال. غېنى تەڭقىسلىقتا قالغان دەك ماڭا لەپىدە قارىدى، خۇدا، بۇ ئايالنىڭ ئەقىللىقلىقىغا قارا!

— ئۇنداق قىلساقمۇ بولىدۇ، سىزگە ئېغىرچىلىق سېلىپ قويمىساملا، — دېدىم غېنىگە قارىماسلىققا تىرىشىپ. ئەمەلىيەتتە قاتتىق يىغلىغۇم كېلىپ كەتتى. توۋا، مەن شۇنچە

ئۇزاق يول بېسىپ غېنىنىڭ ئۆيىنى كۆرگىلى كەلدىممۇ؟ يەنە كېلىپ ئۇنىڭ خوتۇنىنىڭ — مېنى مۇشۇ ھالغا كەلتۈرۈپ قويغان دۈشمىنىم. — نىڭ ئېتىپ بەرگەن تامىقىنى يېگىلى — ھە؟ شۇنچىلىك بىئارام بولۇپ كەتگىنىمگە قارىدەي، چىرايىمنى ھەدەپ كۈلكىگە زورلايتتىم.

بىز ئاسفالتلىرى كونسىراپ، بىر نەچچە يەرلىرى ئويۇلۇپ كەتكەن، ئادەم بەكمۇ كۆپ بىر كوچا بىلەن خېلى ئۇزاق مېڭىپ غېنىنىڭ ئۆيىگە كەلدۇق. ئۆيىنىڭ سېلىنغانغا خېلى ئۇزاق يىللار بولغان بولسا كېرەك، بەك ھەشە-مەتىلىك دېگىلى بولمىسىمۇ، ئەينى ۋاقىتتا خېلىلا كۆركەم ئۆيلەردىن ئىكەنلىكى ئېڭىز، پۇختا سېلىنغان قېلىن خىش تاملىرىدىن، سىرلىرى ئاپتاپتا ئۆڭىگەن ھەيۋەتلىك دەرۋازىدىن كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

— يازنىڭ كۈنىدە بىنا ئۆي بەك تىنچىق بولۇپ كېتىدىكەن، شۇڭا بۇ ئۆيگە ياز كىرىشى بىلەنلا كۆچۈپ چىقىۋالغان تۇق دەڭغا، — دەدى غېنى ئۆيگە كىرگەندىن كېيىن مېنى بىردىنلا سىزلەپ. ئۇنىڭ بۇنداق ئاتىشىنى ئاڭلاپ غېنىنى بايا كۆرگەندىكى خۇشاللىقلىرىم، قىزغىنلىقلىرىم بىردىنلا يوقاپ كەتتى، — چېقىلىپ كېتىدىغان بولغاچقا يا يېڭىلاپ سالغىلى بولمىدى، شۇڭا مۇشۇنداق ۋەيرانە تۇرۇۋاتىدۇ.

مەن خۇددى مەڭدەپ قالغان دەك غېنىنىڭ ئايالىنىڭ تەكەللۇپ بىلەن سېلىپ بەرگەن قېلىن يېكەندازنىڭ ئۈستىدە ئولتۇراتتىم. خىياللىرىم ھېچ بىر يەردە ئەمەس ئىدى، ئىخ-تىيارسىز غېنىنىڭ ئايالىغا، مېنى خۇددى مالايىدەك كۈتۈۋاتقان بۇ ئايالغا قارايتتىم.

ئايال شۇنداق ياداڭغۇ، ئۆز يېشىدىن بەش-ئالتە ياش چوڭ كۆرۈنەتتى. تېگى-تىگىدىن سېرىق كۆرۈنىدىغان ئاۋاق چىرايىغا يىللار قالدۇرغان ئىزلارلا ئەمەس، ئۇزاق يىللىق قايغۇ-ھەسرەت، خۇدۇكسىنىش، ئىشەنچسىز-

لىكىنىڭ يالداملىرىمۇ چوڭقۇر سىڭگەندى. بۇ ئايالنى ئۆز ۋاقتىدا غېنىدەك قاملاشقان، ھېسسىياتلىق، شوخ، كەپسىز يىگىتنى كۆي-دۈرگەن دەپسە ھېچكىمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. ئۇنىڭ مۇشۇ قىياپىتىنى كۆرۈپ ئۆزۈمچە ئىچىم ئېچىشىپ كەتتى. ئۇنىڭ بىلەن كۆزلىرىمىز بىر قانچە قېتىم ئۇچرىشىپ قالدى. ئەمما مەنمۇ، ئۇمۇ كۆزلىرىمىزنى بىر-بىرىمىزدىن دەرھاللا ئېلىپ قاچاتتۇق.

بىر چاغدا بىر-بىرىگە شۇنداق ئوخشايدىغان ئوماقنى ئىككى بالا ئۆيگە ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ كىرىپ كەلدى. بالىلارنىڭ چوڭى 11 ياشلاردا، كىچىكى توققۇز ياشلاردا ئىدى.

— دادا، ئەتە مەكتەپتىن قويۇۋەتتى، ئەتە چوڭ ئانامنىڭكىگە ئاپىرىپ قويۇڭ، شۇ يەردە ئاكام ئىككىمىز ئوينايىمىز، — دېدى كىچىكى سومكىلىرىنى ئۇتتۇر كەلگەن يەرگە تاشلاپ، ئۇ ماڭا قاراپمۇ قويمىدى. بىراق چوڭى ماڭا غەلىتلا بىر سوغۇقلۇق بىلەن نەچچە دەقىقە قارىۋەتتى.

— مېنىڭ ئوغۇللىرىم، — دېدى غېنى چوڭ ئوغلىنىڭ ماڭا قارىغان سوغۇق كۆزلىرىدىن نومۇس قىلغاندەك، — «ئەسسالام» مۇ دېمەيسەنغۇ. ھە؟ ئۆيگە كەلگەن مېھمانغا سالام بېرىش كېرەك جۇمۇ. قارا، بۇلارنىڭ قاراپلا تۇرغىنىنى!

— ئۇ مېھمان تۇرۇپ ئۆزى ئاۋۋال سالام قىلىشى كېرەكتۇ؟ — دېدى بالىلارنىڭ كىچىكى ماڭا خۇددى ئاكىسىدەكلا يەۋەتكۈدەك قاراپ. يۈزلىرىم شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى. شۇنچىلىك بىئارام بولدۇمكى، ئۆزۈمنىڭ بۇ ئۆيگە، توغرىسى غېنىنىڭ يېنىغا كېلىپ تولىمۇ سا-راڭلىق قىلغانلىقىمنى ھېس قىلدىم.

— ھەي، ماۋۇ بالىنىڭ دېگەن گېپىنى قارا؟ بۈگۈن نېمە بولدى بۇلارغا؟ نېمانچە ئەدەپسىزلىك بۇ؟ — غېنى شۇنداق دەپ بالىلىرىغا ئالايدى.

— ۋاي مەيلىغۇ، بالا ئەمەسمۇ، بالىلارنىڭ كەيپىياتى تۇراقلىق بولمايدۇ، ھېچقىسى يوق... — ئاغزىمدا شۇنداق دېگىنىم بىلەن، بالىلارغا قايتا قاراشقا جۈرئەتمۇ قىلالىدىم. ئۇلارنىڭ تۇيغۇن كۆڭلى دادىسى بىلەن ئىككى-مىزنىڭ ھەممە سىرلىرىمىزنى بىلىپ قالغاندەك ماڭا ئۆچمەنلىك ھەم بىزارلىق بىلەن تىكىلەتتى. ئاپامنىڭ: «بالىلارنىڭ كۆڭلى بەكلا تۇيغۇن ھەم سەزگۈر كېلىدۇ» دېگەن سۆزلىرى بىردىنلا يادىمغا كەلدى.

— قوللىرىڭلارنى يۇيۇۋېلىڭلار، بالىلارمىز، — دېدى ئۇلارنىڭ ئاپىسى كۈلۈمسىرەپ. ئۇ خۇددى بالىلار بىلەن مېنىڭ ئوتتۇراىمدا بولغان بايىقى كۆڭۈلسىز ھالەتتە ھېچقايسى-سىنى بىلمىگەندەك بولۇۋالغان بىلەن، ئەمما چىرايىدىكى مەمنۇنلۇق، ئۈستۈنلۈكنى يوشۇرالمىيلا قالغانىدى.

— بۇلارنىڭ ئاپىسى ھە دەپسلا مېنى قالايمىقان كۈنلەپ تولا سوقۇشقاچقا، مۇشۇ بىچارە بالىلارمۇ چىرايلىق كەلگەن ساڭا ئوخشاش ئاياللارغا بەكلا سەزگۈرلىشىپ كېتىپتۇ، — دېدى غېنى بالىلىرى تازىلىق ئۆيگە ئاپىسىغا ئەگىشىپ چىقىپ كېتىۋاتقاندا پىخىلداپ كۈلۈپ. مەن نە يىغلىشىمنى، نە كۈلۈشىمنى بىلمەي ناھايىتى كۆڭۈلسىز ئولتۇرۇپ بىر چىنە ھاردۇق ئېشىنى ئىچىپ تۈگەتتىم، ئەمما يۈمشاق پىشۇرۇلغان بىر لېگەن قوي گۆشى كا-نىيىمدىن زادىلا ئۆتمىدى. كۆزلىرىم، پۈتۈن ئەس-يادىم غېنىنىڭ ئائىلىسى، ئايالى، بالىلىرىمغا مەركەزلىشىپ قالغانىدى. كۆڭلۈمدەكى ئەنسىزلىك ۋە قالايمىقانچىلىقمۇ چېكىگە يەتكەندى.

ئۆزۈمنىڭ يەنىلا بەكمۇ نادان ئىكەنلىكىمنى ھېس قىلدىم... ئوي-خىياللىرىم شۇ دەرد-جىدە زىددىيەتلىك ھەم مۇجمەل ئىدى. ئۆزۈمنى بۇ يەرگە كەلتۈرەلگەن، مېنى بۇ ئۆيگە مەپتۇن قىلغان كۈچنىڭ سىرىنى تېپىشقا

ئۈرۈناتتىم، بىراق تاپالمايتتىم، پەقەت بۇ سىرغا ئەمدى يېقىنلاشقاندا كىلا قىلاتتىم. غېنى مۇلايىم، يېقىملىق، بەك چىقىشقاق ئىدى. شۇنچا ئۇنى ھە دېگەندىلا قولغا كەلتۈرۈشكە بولىدىغاندەك قىلاتتى. بىراق شۇ تاپتا مېنى قانداقتۇر بىلگىلى بولمايدىغان ئۈمىدسىز-لىك ۋە چۈشكۈنلۈك چۈلغىۋالغانىدى. مۇبادا غېنى بىلەن توي قىلىۋالسام، ئۆگەي ئاپا بولۇش قىيىنچىلىقىغا دۇچ كېلەتتىم. ئاۋۋ با-لىلارنىڭ بىگىزدەك سوغۇق ھەم نەپرەتلىك قا-رىشىنىڭ ئۆزىلا مەن مۇھەببەتتىمگە تايىنىپلا يېڭەلەيدىغان قىيىنچىلىق ئەمەس ئىدى.

بىردىنلا قىزىم كۆزۈمگە كۆرۈنۈپ كەتتى، بىچارە قىزىم... ئۇ شۇ تاپتا نېمە ئىش قىلدى-ۋاتقاندۇ؟ تويى بولغان دادىسىنى ئويلاۋاتامدى-غاندۇ؟ ئۇنىڭدىن نەپرەتلىنىۋاتامدىغاندۇ؟ ياكى ئەر كىشىنىڭ دەردى بىلەنلا بولۇپ كېتىپ، بۇ بىر كۈن ئىچىدە، ئۆزىنى بىر قې-تىم مۇ ئەسلىپ باقمىغان ئاپىسىدىن يىرگىنىد-ۋاتامدىغاندۇ؟ شۇ تاپتا دادىسى بولۇۋاتقان تو-يىنىڭ، ياش خوتۇنىنىڭ شېرىنلىكىدە ئەس-ھوشىنى يوقىتىپ، قىزىنى ئۇنتۇغان. ئاپىسى-چۇ؟ ئۇ نەدە، نېمىلەرنى قىلىپ يۈرىدۇ - ھە؟ 3-شەخس بولۇپ، 1000 كىلومېتىر يولنى بېسىپ بېرىپ، يات بىر ئەرنىڭ ئۆيىدە مەسۇم بالىلارنىڭ، بىچارە بىر ئايالنىڭ يۈرىكىنى تىلىپ ئولتۇرىدۇ.

ئاھ، خۇدا! مەن ئۆزۈم چىش-تىرىنقىمغى-چە ئۆچ بولۇپ كەتكەن 3-شەخس بولۇپ بۇ ئۆيىدە، قىزىمنى ئەسلا يادىمغا ئەكېلىپ قويماي ئولتۇرۇۋاتىمەن... ئاۋۋ بالىلارنىڭ كۆزلىرىدە-كى نەپرەتلىك ئۇچقۇنلار، قىزىمنىڭ دادىسى كەينىگە سېلىپ يۈرگەن ئاياللارغا قارىغاندە-كى ئاچچىق كۆز نۇرلىرىغا نېمىدېگەن ئوخ-شايدۇ. ھە؟ ئاۋۋ ئايالجۇ؟ مېنىڭ چىرايمىمۇ خۇددى ئاشۇ ئايالنىڭدەك تاتىرىپ، گۈنىسىز-لىشىپ كەتمىگەنمىدى؟ بىچارىنىڭ ماڭا

رەشك قىلغىنىنىڭ نەرى خاتا؟ ئۇ ئېرى بىلەن كېچە-كېچىلەپ مۇڭدېشىپ، سىردېشىپ چى-قىدىغان ئايالغا يەنە قانداقمۇ ھېسداشلىق قىلسۇن؟ قانداقمۇ ئوچ ئېلىش ھېسسىياتىدا بولمىسۇن؟ ئۇمۇ مەندەكلا بىر بىچارە، ئېرىنى چىڭ تۇتۇۋالغان، ئىككى بالىسىنى قوغداشنىلا ئويلايدىغان، ئائىلىسى ئۈچۈن جان بېرەلەيدى-غان ئايال. ئەمما ئۈمىدنىڭدىن بەختلىك، ۋۇ-جۇدى ئوت بولۇپ كۆيۈپ كۈل بولسىمۇ، باشقا بىر ئەردىن تەسەللى ئىزدىمىگەنلىكى ئۈچۈن ئۇ يەنىلا ئۆزىنىڭ بەختىنى تۇتۇپ قالالىدى، ئۇ ھەقىقەتەن ئەقىللىك ئايال كەن.

شۇ چاغقىچە قىلغان خىياللىرىم، بۇ يەرگە كېلىش ئۈچۈن بىر مۇنچە پۇل خەجلەپ، ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ كېتىشلىرىم... نېمىدې-گەن كۈلكىلىك ۋە بىمەنە بولغان - ھە؟! ئازاب، پۇشايىمان ھەم تېخىرقاش گويا داۋاسىز كېسەلگە ئوخشاش مېنى تالان-تاراج قىلىشقا باشلىدى. شۇ تاپتا ئۆزۈمنى ئېرىمنىڭ كەينىدىن كېتىۋات-قان ھاياسىز، شاللاق قىز - ئاياللار بىلەن ھېچ-قانداق پەرقىم يوقتەكلا ھېس قىلىپ، پۈتۈن بە-دىنىم توك سوقۇۋەتكەندەك غۇزۇرىدە بولۇپ كەتتىم. قانداقلا چە بولىدىكىن، ئورنىمىدىن دىڭخىدە تۇرۇپ كېتىپتىمەن.

— بەك كەچ بولۇپ كەتمىسۇن، مەن قايتاي، — دېدىم شۇنچىلىك قەتئىي تەلەپپۇزدا.

— ۋاي ئۇنداق قىلماڭ، — غېنىدىن بەكرەك ئايالى ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدىمنى توستى، بى-چارە ئايال مېنى ئۆيىدىن چىقىرىپلا قويسا، ئېرىنىمۇ تۇتۇپ قالالمايدىغاندەك بەكلا جىد-دىيلىشىپ كەتكەندى.

— قىزىم ساقلاپ كەتمىسۇن، ئۇنى يولدى-شىمنىڭ سىڭلىسى ئوينىتىپ كېلىمەن دەپ بازارغا ئەپچىقىپ كەتكەندى، — دېدىم. بۇ سۆزلەردىن ئۆزۈم يالغان سۆزلەۋاتقانداك تۈي-غۇغا كەلمىدىم، بەلكى ئاپىسىنى ساقلاپ كۆز-لىرى تېشىلەي دېگەن قىزىم كۆزۈمگە تېخىمۇ

كۆرۈنۈپ كەتتى.

— قىزىڭ بىلەن كەلگەنمىدىڭ؟ ... —
غېنى ئېھتىياتىنىمۇ ئۇنتۇپ، مېنى يەنە سەن-
لەشكە باشلىدى، مەن دەرھال ئۇنىڭ ئايالىغا
قارىدىم. ئايالى باشقا خىيال بىلەن بەند بول-
دىمۇ، ئارتۇقچە ئىنكاس سەزمىدىم، — بايا
ئۇنداق دېمىگەنتىڭىز ... — غېنى يەنە گېپىنى
ئۆزگەرتىۋالدى.

— ئۇ گەپنى دېيىشكۈدەك بولمىدۇققۇ؟ بۇ
يەردە يولدىشىمنىڭ بىر تۇغقان سىڭلىسى
بار، بىز شۇ يەرگە چۈشكەن.

مەن ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ئۆيىدىن
چىقتىم. غېنىنىڭ: «ماشىنىدا ئاپىرىپ قوياي»
دېگىنىگىمۇ ئۇنىمىدىم. ناۋادا ئۇنىسام، ئايا-
لىمۇ چوقۇم بىللە باراتتى. ئۇنداقتا كۆڭلۈم
تېخىمۇ زېدە بولاتتى. غېنىمۇ نېمە قىلىشنى
بىلەلمىدى. غېنى بىلەن ئايالى مېنى ئۈزۈپ
خېلى بىر يەرگىچە كەلدى. بىز قاتار مېڭىپ
كېتىۋاتتىمىز، ئىچىم ئاچچىقلا بولۇپ قالغان-
دى، ۋارقىراپ يىغلىغۇم، ئىچىمدىكى بارلىق
دەرد-ھەسرەتلىرىمنى، غېنىگە باغلىغان
بارلىق ئۈمىدلىرىمنى كىملىرىڭدۇر تۆكۈپ تۈ-
گەتكۈم كەلدى، ئەمما ئۇنداق قىلالىمىدىم.
بۇنداق گۇناھلىق ئىشنى بىرىگە يىپىدىن
يىڭىنىسىغىچە تۆكۈپ تۈگىتىش ئەمەس، باشقى-
لارنىڭ گۇمانىنى قوزغاپ قويۇشمۇ قاتتىق نو-
مۇسلىق ئىش ئىدى.

— كىرىپ كېتىڭلار بولدى، شامالداپ قال-
ماڭلار يەنە، ھاۋا خېلىلا سوغۇقكەن، — دېدىم،
نېمىشقىدۇر يۈرىكىمنىڭ سوقۇشى تېزلىشىپ
كېتىۋاتاتتى.

— ھېچقىسى يوق، ئاۋۋ چوڭ كوچىغىچە
بولسىمۇ بىللە ماڭايلى، — دېدى غېنىنىڭ ئا-
يالى غەمكىن كۈلۈمسىرەپ.

بىز ئايال ئېيتقان چوڭ كوچىغا يېقىنلاپ
قالغىلى تۇردۇق. مەنزىل بارغانچە يېقىنلىماق-

تا ئىدى. غېنى بەلكىم ئايالىنى ئۆيىگە ئەكە-
رىپ قويۇپ مېھمانخانىغا كەينىمدىن كىرەر.
ھەتتا بىر كېچە ماڭا ھەمراھ بولار. چوقۇم
شۇنداق قىلىدۇ، ئۇ مېنى بۈگۈن كېچە ھەر-
گىزمۇ يالغۇز تاشلاپ قويمايدۇ، ئۇ بىر باھانە
بىلەن چوقۇم يېنىمغا قايتىپ كېلىدۇ. لېكىن
ئۇ، مەن، ئايالى... يول ئاخىرلىشاي دەپ
قالدى، ئاخىرقى قارارغا كەلمەي بولمايدۇ، يا
ئۇنى باغرىمغا تارتىشىم كېرەك، يا پېشىمنى
قىچىپ كېتىپ قېلىشىم كېرەك. يەنە نەچچە
قەدەم ماڭساقلا چوڭ كوچىغا كېلەتتۇق.

مەن غېنىغا قارىدىم، ئۇ تاماكا چېكىپ،
ئىچىگە توشۇپ كەتكەن گەپ-سۆزلىرىنىڭ بى-
رىنىمۇ دېيەلمەي كېلىۋاتاتتى. بەلكىم ئۇ خو-
تۇنىنى ئويلاۋاتقاندۇ؟ خوتۇنى بىلەن مېنىڭ
ئارامدا قىيىنلىق كېتىۋاتقاندۇ؟ ھەممىمىز
شۈكۈلەپ كەتكەندۇق.

چوڭ كوچىغا كەلگەندە ئۆزۈمۈمۇ سەزمە-
گەن ھالدا توختاپ، قانداقتۇر بىر ئەنسىزلىك
بىلەن كۈلۈپ قويدۇم. ئەمدى ئايرىلىدىغان
ۋاقتىمىز رەسمىي يېتىپ كەلگەندى. قۇرۇق
تاكسىلاردىن بىر نەچچىسى يېنىمدىن غۇيۇل-
داپ ئۆتۈپ كەتتى. غېنىنىڭ ئايالىنىڭ ئاشۇ
مەن توسماي، ئۆتكۈزۈۋەتكەن ماشىنىلارغا
ھەسرەت ۋە ئېچىنىش بىلەن قاراپ كېتىۋاتقان-
لىقىنى ئېنىق ھېس قىلدىم.

— ياخشى ئارام ئېلىڭلار، ئەمدى خوشل-
شايسى، سىلەرنى بەكلا ئاۋارە قىلىۋەتتىم، بو-
لۇپمۇ مېھرىبان سىزنى، — دېدىم بىر تاكسى-
نى قوللىرىمدا توختاشقا شەرەتلەۋېتىپ، كۆز-
لىرىمگە ياشلار بىراقلا چىققاپ كەلدى.

— خوش ... — دېدى غېنىمۇ ئايالىغا
ئۇلاپلا.

ماشىنىغا ئورۇنلىشىپ بولغاندىن كېيىن
ئىختىيارسىز غېنىنىڭ كۆزلىرىگە قارىدىم،
ئۇمۇ ماڭا قاراپلا تۇرغانىدى. بىز ئارتۇق گەپ-

سۆز قىلىشىمىدۇق. شۇ دەقىقىدە ھەر ئىككىمىز كۆڭلىمىزدىكىنى تولۇق چۈشىنىپتۇق. بۇ چۈشۈنىش بىزدىكى ئازاب ۋە ئۈمىدسىزلىككە تولغان ئورتاق ھېسسىيات ئىدى... پۈتۈن بەدەنم چوڭ بىر تاغنىڭ ئاستىدا قالغاندەك، نەپەسسىم قىسىلىپ بىر قىسىملا بولۇپ قالدىم. ئۇنى ۋارقىراپ-توۋلاپ ئۆزۈم بىلەن ئېلىپ ماڭغۇم كەلدى. مەن غېنى بىلەن خۇددى بۇنىڭدىن 15 يىل بۇرۇن مەكتەپتە ئايرىلغانغا ئوخشاش بۇنداق ئاددىي ھالدا ئايرىلىپ كېتىدىغانلىقىمنى زادىلا ئويلاپ باقمىغان ئىكەنمەن...

كۆزلىرىمدىن تاراملاپ تۆكۈلۈۋاتقان ياشلار زادىلا توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ياشلىق كۆزلىرىم بىلەن كەينىمدىن قاراپ قالغان ئەر-ئايال ئىككىسىگە ئۆرۈلۈپ يەنە بىر رەت قارىدىم. كوچىدا يولۇچىلار، ماشىنىلار كۆپ بولغاچقا، ئۇلار گاھ كۆرۈنۈپ، گاھ كۆرۈنمەي قالاتتى. يۈرىكىمنىڭ ھەر بىر رېتىمى غېنىغا گويا «خەير-خوش» دەۋاتقاندا سادا چىقارماقتا ئىدى. يۈرىكىم قاتتىق ئېچىشقاندا بولدى، بۇ ئېچىشىش ماڭا بىرخىل شېرىن ئۆتمۈشىنىمۇ قالدۇرۇۋاتاتتى. مەن غېنىنى كۆرەلمەيلا قالدىم، بەلكى ئەمدى مەڭگۈ كۆرەلمەسلىكىم مۇمكىن.

ئۇنىڭ ئايالى مېنى راستلا تونۇيالمايمەنمۇ؟ بەلكىم مېنى بىر كۆرۈپلا تونۇغاندۇ؟ يولدىشىمنىڭ تېلېفون نومۇرىدىن تارتىپ بەلەلگەن ئايال چىرايىمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەي قالارمۇ؟ ئۇ ھەتتا ئېرىمنىڭ مېنى تاشلاپ كەتكەنلىكىدىن تارتىپ، ئۇنىڭ ئەتە تويى بولىدىغانلىقىچە ھەممىنى بىلىپ تۇرۇۋاتقان بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئۇ يەنە مېنىڭ نېمە ئۈچۈن ئېرىمنىڭ تويى بولىدىغان مۇشۇنداق بىر ئالاھىدە كۈندە غېنىنىڭ يېنىغا پەيدا بولۇپ قالغانلىقىمنىمۇ ئەلۋەتتە بىلىدۇ، مېنىڭ ئۆزىگە قانچىلىك تەھدىت بولۇپ كەل-

گەنلىكىمنىمۇ ھېس قىلماي قالمايدۇ... بولمىسا بايا مېنى كۆرۈش بىلەنلا چىرايى تېخىمۇ سەتلىشىپ، تاتىرىپ كېتەرمىدى؟

مۇبادا تەقدىر مېنى مۇشۇ تۇرقۇم بىلەن ئالىي مەكتەپ قوينىغا قايتۇرۇۋەتكەن بولسا قانداق ياخشى بولار ئىدى. ھە؟ تۇرمۇشۇم يەنە قانداق بولۇپ كېتەر؟ بىنانىڭ ئالدىدىكى ھېلىقى سېمونت ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ كۆڭلۈم تارتقان بىر يىگىت بىلەن قايتا مۇھەببەتلىشىشەلمەنمۇ؟ ھە دەپسلا ۋىلىلداپ قىزدىرىپ تۇرىدىغان ئاشۇ ياشلىق چاغلىرىمغا قايتىلارمەنمۇ؟ پەقەت ياشلارغىلا يارىشىدىغان چىرايلىق گۈلزارلىقلاردا شۇ يىگىت بىلەن ھەممىنى ئۇنتۇپ قىزغىن سۆيۈشلەرمەنمۇ؟... ياق! تەقدىر ماڭا ئاشۇ كارامىتىنى كۆرسەتكەن تەقدىردىمۇ مەن يەنىلا مەن، بىر قىزنىڭ ئاپىسى...

مەن ئۆزۈم چۈشكەن مېھانخاننىڭ ئالدىغا كەلدىم. شۇ چاغدا كۆزۈم مېھانخاننىڭ يېنىدىكى بىر بالىلار ئويۇنچۇقلىرى ساتىدىغان چوڭ ماگىزىننىڭ كۆزەكلىرىگە چۈشتى. ئۇ يەردە ھەر خىل ئويۇنچۇقلار چىرايلىق تىزىپ قويۇلغانىدى. پاراۋۇز، مىلتىق، ماشىنا، قونچاق... شۇ تاپتا مۇجۇلغان قەلبىمدىن ئېتىلىپ چىققان ئاجايىپ بىر ئانىلىق مۇھەببەت مېنى مۇشۇ نەرسىلەرگە جەلپ قىلغانىدى. كۈنئويى بالىلارنىڭ بەختى توغرىسىدا گەپ ساتىدىغان ئادەمنىڭ قايسىبىرى مۇشۇ ھەقىقىي مۇھەببەتنى چۈشىنىپ يېتەلەيدۇ؟ بارلىق دەرد-ئەلەم، بارلىق ئازاب-ھەسرەتلىرىم... شۇ تۇرقىدا كۆڭلۈمدىن بىرىمۇ قالماي يوقاپ كەتتى. شۇ تاپتا ئۆزۈمنىڭ ھاياتىنى، روھىنى ۋە مۇھەببىتىنى تۇتۇپ تۇرغان قۇدرەتنىڭ زادى نېمە ئىكەنلىكىنى بىردىنلا چۈشىنىپ يەتكەندەك بولدۇم.

قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئەمدى

غېنىدىن ئۈمىدىمنى ئۈزۈشۈم كېرەك. ۋاز كې-
چىشىنىڭ ئۈزۈمۈ بىر بەخت، گەپ سېنىڭ
قانداق ۋاز كېچىشىڭ ۋە ھەقىقىي ۋاز كېچەلە-
شىڭدە. كاللامغا شۇنداق خىيال كەلگەن ھامان
تېلېفونۇمنى ئېتىۋەتتىم، تاكى ئۈيۈمگە
قايتىپ بارغۇچە ئۇنى ئاچقۇمۇ كەلمىدى.
شۇنداق قىلمىسام، غېنى ھېلىلا بىر ئاماللارنى
قىلىپ ماڭا تېلېفون ئۇرۇپ قېلىشى ۋە ئۆزۈ-
نى چۈشەندۈرۈپ كېتىشى، ھەتتا يېنىمدا پەيدا
بولۇشى مۇمكىن... ئاندىنچۇ؟ ئاندىن مەن
پۈتۈن غۇرۇرۇم ۋە ئىززەت - نەپسىمدىن ئايرى-
لمەن... بىر ئايالنىڭ ھاياتىدا ئۆز قەدىر -
قىممىتىنى يوقىتىپ قويۇشتىنمۇ ئېغىر يوق-
تىش بولمىسا كېرەك. غېنى مېنىڭ بۇنداق بە-
دەللەرنى بېرىشىمگە ئەسلا ئەرزىمەيدۇ.
ئانا بولغۇچى بۇ دۇنيادا ئۆزىنىڭ ئېھتىيا-
جىنى دەپ ئەمەس، بالىلىرىنى دەپلا ياشىشى
كېرەك!

ئىدىيەسى پىشىپ يېتىلگەن بىر ئانىغا
نەسبەتەن گۈناھلىق ھاياتقا تەلپۈنۈشنىڭ
ئۆزى ئەخلاقسىزلىق! كۈنبويى ئەركىشىنىڭ
ۋەسۋەسىسىدە يىغلاپ - قاقشاشتىن باشقىنى
بىلمەيدىغان بىر ئەخلاقسىز ئانىنىڭ بالىلىرى-
نى ياراملىق قىلىپ تەربىيەلەپ چىقىش سالا-
ھىيىتى بولسۇنمۇ؟ ھەم شۇنداق پەرزەنت تەر-
بىيەلىيەلمەدۇ؟ بۇنىڭ جاۋابى ئەلۋەتتە، ياق!
شۇنداق، بۇرۇنقى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى
ئۈنتۈپ كېتىش، كەڭ قورساق بولۇشتىن باشقا
چارە يوق. مەندەك ئايال ئۈچۈن ئۈنتۈشنىڭ
ئۆزى غەلبە، گەرچە ئۇ مەغلۇبىيەتنى ئۆز ئى-
چىگە ئالغان تەقدىردىمۇ، ئۇ باشقا جەھەتتىن
كۆڭۈلنى تەسكىن تاپقۇزۇشى مۇمكىن. ئايال-
لارنىڭ ئىچىدە ئەرلەردىن ئۈمىدسىزلەنگەن
يالغۇز مەنلا ئەمەس. پۈتكۈل ھاياتىم تەل ھەم
بەختلىك ئۆتكەن دەپ زادى قايسى ئايال ئېيتا-

لايدۇ؟ مېنىڭچە بۇنداق ئاياللار يوق. ئەمما پۇ-
تۈنلەي بەختسىز ئايالمۇ ھەم يوق! ئاياللار ئې-
رىشىدىغان بەختنىڭ ئەرلەر بولمىغان قىسمى-
مۇ ئوخشاشلا قىممەتلىك، ھەم بۈيۈك!

قىزىمغا شۇنداق نەپىس ياسالغان بىر دانە
قونچاق توشقان سېتىۋالدىم. كۆزۈمگە قىزىم-
نىڭ بۇ چىرايلىق توشقانىنى قۇچاقلاپ قىن-قىن-
نىغا پاتماي قالغاندىكى تاتلىق چىرايى كۆرۈ-
نۈپ كەتتى. قىزىمنى شۇنچىلىق سېغىندىم،
ئۇ شۇ تاپتا دادىسىدىن ئايرىلىپ قالغىنىنى
ئاز دەپ، يەنە مېنىمۇ كۆرەلمەي قايسى ھالدا
يىغلاپ تۇرغاندۇ؟ قانچىلىق ئۈمىدسىزلەنگەن-
دۇ؟ ھەدەمنىڭ ئاتا-ئانىسى تەل بالىلىرىغا
قاراپ كۆڭلى قانچىلىك يېرىم بولغاندۇ؟ يۈ-
رىكىم ئېچىشىپ كەتتى. ياق، مەن قىزىمنىڭ
يېنىغا قايتىشىم كېرەك. قانچە تېز ماڭسام،
ئۇنىڭ يېنىغا قانچە تېز يېتىپ بارالسام
شۇنچە ياخشى!

مەن شۇ تاپتا ھاياتىمنىڭ ئۈنچە سېھۋە ۋە
بەختسىزلىك ئىچىدە ئۆتمىگەنلىكىنى، بالى-
سى بولغان بىر ئايال كىشى ئۈچۈن كۆڭۈلنى
پۈتۈنلەيدىغان نەرسىنىڭ يالغۇز ئەرلەرلا ئە-
مەسلىكىنى بىردىنلا ھېس قىلىپ قالدىم. مې-
نىڭچە ئەقلى جايىدا بولغان ھەرقانداق ئايال
كىشى بالىلارنى قۇچاقلاپ ئۇخلاشنىڭ بىر
ئەرنى قۇچاقلاپ يېتىشتىن كۆپ كۆڭۈللۈك ۋە
ئۇلۇغ ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەي قالمايدۇ.

«ئېقىپ كېتىۋاتقان يۇلتۇز چېغىدا زۇلمەت-
نى يېرىپ كائىناتقا ئاپپاق نۇر سېپەلەيدۇ.» ئە-
تىسى ئەتىگەندە مەن يۇرتىمىزغا ئېلىپ بارد-
دىغان ئەڭ دەسلەپكى ئاپتوبۇسقا ئولتۇرۇۋې-
تىپ، غېنىنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئويلاپ قالدىم.
شۇنداق، مەن تېخىمۇ يورۇپ تۇرالايمەن، ھەم
تېخىمۇ يورۇق نۇرلارنى قىزىمنىڭ دىلىغا سې-
پەلەيمەن، - دەپ پىچىرلىدىم ئۆز-ئۆزۈمگە.

(ئاپتور خېجىڭ ناھىيەلىك دېھقانچىلىق ئىدارىسىدا)
مۇھەررىر مۇختار تۇردى

(ھېكايە)

ماي ياغقان قار بىلەن «ئەمدى قەشقەرنىڭ قىشى مۇشۇنىڭ بىلەن تۈگىدى» دېيىشكەندە دۇق، كىم بىلسۇن، ئويلىمىغان يەردىن يەنە بىر كىچىدىلا پۈتۈن جاھان ئاپپاق لىباس كىيدى. ئەتگەن يېقىن ئاغىنەمنىڭ تېلېفونىدا قايتا-قايتا تاپىلىغىنى بويىچە ئىشتىن بۇرۇنراق چۈشۈپ تاماقلارنى سەرخىل، مۇھىتى ئازادە «مەھلىيا» تېز تاماقخانىسىغا قاراپ يول ئالدىم. بۇ تاماقخانىغا كۆپرەك كېلىپ تۇردىم. دىغانلىقىمىز ئۈچۈنمىكەن، ئەل-ئاغىنلەر يىغىلىشماقچى بولساق «كونا جايغا» دەپلا قويساق ئاداشماي مۇشۇ يەرنى تېپىپ كېلىدەك شەتتى.

ئاغىنەمنىڭ ماشىنىسىنى بىر قاراپلا تونۇدۇم. ئۇ ماشىنىنىڭ ئىچكىرەك ئورۇنغا توختىتىلغىنىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ خېلى بۇرۇنلا

دوختۇر نەچچە قېتىم «ھاراق-شارابتىن يەنە ئۈزۈڭنى تارتىمىساڭ، ياش جېنىڭدىن ئايرىلىپ قالسىن» دەپ قورقۇتقاندىن كېيىن بىر مەزگىل راستتىنلا دىققەت قىلغانىدىم. ئەل-ئاغىنلىرىمۇ باشتا يول قويۇشتى، لېكىن مەندەك ئەمەلنىڭ كالتە سېپى تېگىپ قالغان ئادەمنىڭ ھاراق-شارابىسىز كۈن ئۆتكۈزۈشنىڭ ئۈنچە ئاسانغا توختىمايدىغانلىقىنى كۆپ سۆزلەپ يۈرمەي، سىزمۇ بېشىڭىزغا كەلگەندە چۈشىنىسىز. شۇڭا كونا: «تېۋىپ تېۋىپ ئەمەس، دەردى بار تېۋىپ» دەپ بېكار ئېيتىمەن.

كۆپ يىللاردىن بېرى قىش پەسلىدە ئاساسەن بىر خىللا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان قەشقەرنىڭ رايىش ھاۋا كىلىماتىدا بۇ يىل باشقىچە ئۆزگەرىش بولدى. ھەپتە ئىلگىرى ئۈچ كۈن توختىدۇ.

كېلىپ بولغانلىقىنى پەرەز قىلدىم. ئاغىنەم بۈگۈن باشقىچلا پۈزۈر كىيىنىۋالغانىدى. ئۇنىڭ بىلەن ئەھۋاللىشا- ئەھۋاللاشتىنلا چاقچاق قىلدىم:

— كۈتۈۋالدىغىنىمىز ساچىر خانىم ئە- مەستۇ ئاداش؟

— ئۇ ياقنى بۈگۈن بەكلا ياخشى كۈتۈۋالدى- سام بولمايدۇ. ئاداش، بۈگۈن ماڭا ھەر قېتىم- قىدىنىمۇ يېقىن تۇرۇپ بەرگىن.

ئاغىنەم ئىككىمىز بالىلىقىمىزدىن بىر مەھەللىدە ئويناپ چوڭ بولغان، بىللە پادا باققان، باشقا- باشقا ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغان بولساقمۇ، يەنە بىر قاراردا ئوقۇش پۈتكۈزۈپ خىزمەتكە چىققانداق. خىزمىتىمىز شەھەرگە يۆتكەلگەندىمۇ ئازراق ئىلگىرى- كېيىنلىكىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، بىر يىل ئىچىدە يۆتكەپ كېلىندۇق. ئادىشىمنىڭ لەۋزىدە تۇرىدىغان مىجەزىنى بىلگەچكە، ئۇنىڭغا كۆڭلۈمنى يېقىن تۇتاتتىم. ئۇنىڭغا سەپسىلىپ قارىدىم، شۇ تاپتا ئۇ ئادەتتىن تاشقىرى خۇشاللىققا چۆمگەندى. بۇ مىنۇتلارنىڭ ئاغىنەمنىڭ كۆڭلىنى ماڭا ئەڭ يېقىن تۇتقان ۋاقىتلىرى ئىكەنلىكىنى تولۇقى بىلەن چۈشىنىپ يەتتىم. ئارتۇقچە سوئال سورىشىمنىڭ ھاجىتى قالمى- غانىدى. دېمەك، بۈگۈنكى مېھمان ئايال، ئايال بولغاندىمۇ ئاغىنەمنىڭ قەلبىنى لەرزىگە سالا- لايدىغان ئايال.

بىزنى كۆپ ساقلاتمايلا ئىككى ئايال كىرىپ كەلدى. ھەر ئىككىلىسىلا ھازىر مودا بولۇۋاتقان نوركا پەلتو كىيىۋالغانىدى. باشتا كىرگىنى بۇدۇر چاچلىرى يەلكىسىگە چۈشۈپ تۇرغان، ئورۇق، ئوتتۇرا بوي ئايال ئىدى. ئۇنىڭ سالام- سەھەت قىلىشقاندىكى ئوچۇق- يورۇق مىجەزىدىنلا ئۈرۈمچىدىن كەلگەن مېھمان ئىكەنلىكىنى جەزمەشتۈردۈم. كۆزۈم ئارقىدىن كىرگەن ئايالغا چۈشكەندە بىر ھازا

تېڭىرقاپ تۇرۇپ قېلىپ ئارقىدىن ئۆزۈمنى تېز ئوڭشىۋالدىم. ئايالنىڭ ئاق پىشماق چىرا- يى، بولۇپمۇ غۇنچە بويى ئايالىغا بەكلا ئوخ- شايىتى. شۇ زامان ئايالىم ئېسىمگە كېلىپ يۈرىكىم «پىژژىدە» قىلىپ قالدى. ئۇ ئارزۇلۇق قىزىمىزنى ئېلىپ ناھىيەدىكى ئاكىسىنىڭ ئۆ- يىگە — ئاغرىقچان ئانىسىنى باھانىداپ بىر كېتىۋالغانچە بىر ئايدىن بۇيان قارىسىنى كۆر- سەتمىگەندى.

— بۇياق مېنىڭ ئەڭ يېقىن ئاغىنەم بولدى- دۇ، — دېدى ئاغىنەم مېنى مېھمانلارغا ئاۋۋال تونۇشتۇرۇپ، شۇنىڭدىن بۈگۈنكى سورۇندا تۆتىمىزلا ئولتۇرىدىغانلىقىمىزنى بىلدىم.

ئاغىنەم ئۇ ئىككى ئايالنىمۇ بىر- بىرلەپ تونۇشتۇردى. ھېلىقى ئۈرۈمچىلىك ئايال ئاغى- نەم بىلەن بىر سىستېمىدا ئىشلەيدىكەن، يەنە بىر ئايال قەشقەرلىككەن، ئۇلار ئىككىسى ئالىي مەكتەپتە بىللە ئوقۇپتىكەن ھەم يېقىن دوستلاردىن ئىكەن.

تاماقلار ئارقا- ئارقىدىن كەلتۈرۈلۈشكە باشلىدى. ئاياللار پەلتولىرىنى سېلىشتى. ئۈ- رۈمچىلىك ئايالنىڭ قىپقىزىل ئوتقاشتەك پو- پايسى ئۇنى تېخىمۇ جانلىق كۆرسىتەتتى. ئارقىدىنلا بىرسى ئاق، بىرسى قىزىل ئىككى شېشە ھاراق كەلتۈرۈلدى. ئاغىنەم قانداق قى- لىشىنى بىلەلمەيۋاتقاندا بىر ھازا تۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ مېنى ئاياۋاتقانلىقىنى سېزىپ تۇردۇم، ھاراق ئىچسەم بولمايدىغانلىقىنى بى- لەتتىم، لېكىن بۈگۈن ئىچمىسەم بولمايتتى. شۇڭا ئاغىنەمگە «قۇيۇۋەر» دېگەن مەنىدە كۆز ئىشارىسى قىلىپ قويدۇم. قەشقەرلىك ئايال ئىچمەيدىغانلىقىنى ئېيتىۋېدى، زورلىمىدۇق. سورۇنىمىز شۇنداق كۆڭۈللۈك بولدى، خىزمەت، جەمئىيەت، ئائىلە توغرىسىدا ئازادە پاراخلاشتۇق. ئاغىنەم ئۈرۈمچىلىك ئايالنىڭ يېقىندىن بېرى ئېرىشكەن تۆھپە، نەتىجىلىرىد-

نى ئېغىزغا ئېلىۋېدى، ئايال ئىنتايىن كەمتەر قىياپەتتە شۇنداق مېغىزلىق جاۋاب بەردى:
— بىر ئادەمنىڭ ئەھمىيىتى ئۇنىڭ نەتە-
جىلىرىدە ئەمەس، بەلكى نەتىجىلىرىگە ئىند-
تىلدۇرگەن نەرسىدە، ئۆزلىرىدەك يېقىن-يو-
رۇقلىرىم بولغاچقىلا مەن مۇشۇنداق كۆكلىيە-
لىدىم.

ئۇلارنىڭ ئالسىجاناپ دوستلۇقىغا ئىچىمدە
ئاپىرىن ئوقۇدۇم. سورۇننى ئاخىرلاشتۇرۇپ
سىرتقا چىققىنىمىزدا قار تېخىچە توختىمىغان-
دى. ئاغىنەم ئىككىمىز ئوبدانلا تەڭشىلىپ
قالغان بولساقمۇ كالىمىز ساق ئىدى. ئاغىنەم
مىننەتدارلىقىنى ئىپادىلىۋالماقچى بولغاندەك
قوللىرىمنى ئۇزاققىچە سىقىپ تۇرۇپ خوشلاش-
تى. ماشىنىغا چىقىپلا شوپۇرغا ماشىنىنىڭ
ئەينىكىنى چۈشۈرۈۋېتىشنى بۇيرۇدىم. ئوڭ-
سول ئىككى يېنىمدىن تەڭلا ئۇرۇلغان نەشتەر-
دەك ئاچچىق سوغۇقتىن قاتتىق ئەندىكىپ
كەتتىم، لېكىن يول بويىدىكى دەل-دەرەخلەر
كۆزۈمگە شۇنداق چىرايلىق كۆرۈنۈپ كەتتى.
ئاق رەڭنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى بىلەتتىم، لېكىن
بۇنچە گۈزەللىكىنى ھېس قىلىپ باقمىغانكەن-
مەن. كۆزلىرىم يۈمۈلۈپ كېتىۋاتقان بىلەن
كالىم سەگەك ئىدى، شوپۇرنىڭ ماشىنىنىڭ
ئەينىكىنى كۆتۈرۈۋەتكەنلىكىنىمۇ سېزىپ
تۇردۇم. ئۇزاق ئۆتمەيلا ماشىنىنىڭ ئىچى ئىل-
لىشقا باشلىدى. توغرا، ئىللىق بىر قول باش-
كۆزلىرىمنى توختىماي سىلاۋاتقاندەك... كۆڭ-
لۈممۇ ئىللىق قېلىۋاتقاندەك...

ماشىنىنىڭ ئەينىكىنى يەنە چۈشۈرگۈزۈ-
ۋەتتىم، ئاچچىق سوغۇق ئىلگىرىكىدەكلا يەنە
ماقا ئۆزىنى ئاتتى. قار مەنزىرىسى كۆزلىرىم-
گە بايامقىدىنمۇ چىرايلىق كۆرۈنۈپ كەتتى.
ئەمدى قار قۇمدەك ئۇششاق يېغىشتىن چوڭ-
چوڭ يېغىشقا ئۆزگەرگەندى. خۇددى شاپتۇل
چېچىكىدەك... ياق، مۇھەببەت چېچىكى...

ئايالىم بىلەن يېڭى توي قىلغان ۋاقتىدە-
رىم ئىدى. چوڭ ئۆيىدىكىلەرنى يوقلاپ بولۇپ
ئۆز ئۆيىمىزگە كېتىۋاتاتتۇق. كۆڭلۈمدە ئايا-
لىمنى ئۆيگە ئاپىرىپ قويۇپلا ئاغىنىلىرىم
بىلەن كۆرۈشكىلى بارىمەن، دەپ پىلان تۈزۈپ
قويغاچقا ماشىنا توسۇشقا ئالدىرىدىم. ئايالىم
قار يېغىۋاتقانلىقىنى باھانە قىلىپ پىيادە كې-
تىمىز دەپ تۇرۇۋالدى. مەن جىلە بولغانسېرى
ئايالىم خىيالىدا يوق قار مەنزىرىسىنى تاماشا
قىلىپ كېتىۋاتاتتى. ئاغىنىلىرىمنىڭ «توي قى-
لىپلا خوتۇنىدىن قورقۇپ تالاغا چىقالماس
بولۇپ قالدى» دەپ مازاق قىلىشىدىن ئەنسىرە-
ۋاتاتتىم، دەل شۇ ۋاقتتا ئايالىمنىڭ ئاۋازى
قۇلقىمغا كىردى.

— ماۋۇ دەرەخنى ئىرغىتىپ قويۇڭ.
ئايالىم يول بويىدىكى كىچىك بىر سۆگەت-
نىڭ ئاستىدا تۇرۇپ مېنى كۈتۈۋاتاتتى. گەرچە
ئايالىم مەندىن بەش ياش كىچىك بولسىمۇ
ئۇنىڭ بۇ قىلىقلىرىنى ئەمدى ياراشمايدۇ، دەپ
قارايتتىم. شۇڭا ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ كېت-
ۋەردىم.

— سىز قارنى ياخشى كۆرمەمسىز؟— دەپ
سورىدى ئايالىم خۇددى ھېچ ئىش بولمىغان-
دەك ئارقامدىن يېتىشىپ كېلىپ.
— ياق.

— ۋاي توۋا، قارنى ياخشى كۆرمەيدىغان ئا-
دەمنى تۇنجى كۆرۈشۈم. سىنچىلاپ قاراپ بېقى-
ڭ، يول بويىدىكى دەرەخلەر قانداق تۈسكە
كىرىپ قالىدىكىن؟

شۇ ۋاقتتا ئايالىمنىڭ ئاشۇ سۆز-ھەرى-
كەتلىرىنى «مىشچانلىقنىڭ ئالامىتى» دەپ
قاراپ:

— داۋاملىق ئوخشاشلىغۇ؟— دېگەندىم
ئېرەنشىمەي.

— ئوخشمايدۇ، دەل-دەرەخلەر ئۈستىگە
قونغان قار بىر قارىسا چوڭ-كىچىك ئېچىل-

غان ئاق چېچەككە ئوخشايدۇ، لېكىن قايسى خىل مېۋىنىڭ چېچىكىگە ئوخشايدىغانلىقىنى مەڭگۈ بىلەلمەيسىز، بۇ بىر سىر. مەن ئۆزۈم-چە ئات قويۇپ باققان، ئۇ مۇھەببەت چېچىكى، دۇنيادا ھېچقانداق نەرسىگە ئوخشىمايدىغان مۇھەببەت چېچىكى...

بىر قېتىم گەپ ئارىلىقىدا ئاچا يوللۇق بىر خىزمەتدەشمىگە ئايالىمنىڭ ئاشۇ سۆزلىرىنى، قىلىقلىرىنى دەپ بەرسەم، ئۇ ئاڭلاپ بولۇپ:

— ئۇنى قەدىرلەڭ، ئۇنىڭ قەلبى قاردەكلا پاككەن، ئۇنىڭ قەلبىگە سىز نېمە تېرىسىڭىز شۇ ئۈنۈپ چىقىدۇ. سىز بەك تەلەپلىككەن-سىز، ئۇ سىزنى چىن قەلبىدىن ياخشى كۆردى-دىكەن، — دېگەندى مەنىلىك قىلىپ.

بىز شۇنداق دېيىشىپ ئارىدىن ئۇزاق ئۆت-مەيلا يوشۇرۇن يۈرەك كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كەتكەن ئۇ خىزمەتدەشمىڭمۇ بۈگۈن ئېسىمگە كېلىپ قالغىنى قىزىق. ئايالىمنىڭ شۇنىڭدىن كېيىن قايتا ئۇنداق قىلىقلىنىپ باققىنىنى كۆرمىگەندىم ھەم بىزگىمۇ ئۇنداق پۇرسەت بولمىغانىدى. خىزمەت ئالدىراشچىلىقىدا ئۇنداق رومانىك ھېس-تۇيغۇلاردىن بار-غانسىرى يىراقلىشىپ كەتكەندىدۇق.

ئالدىمدا قەلبەم-ئايالىم (ئامراقلىقىم تۇتۇپ كەتكەندە ئۇنى قەلبىنۇر دەپ چاقىرماي «قەلبەم» دەپ چاقىراتتىم.) چاڭگىلىدا لىق مۇ-ھەببەت چېچىكىنى كۆتۈرۈپ كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى... تۇيۇقسىز چاقىرغان ئاۋازدىن كۆزۈم-نى ئاچتىم. ئۆيۈم بار قورۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ قالغانىدۇق. ماشىنىدىن چۈشۈپ شوپۇرنى دەر-ۋازا ئالدىدىنلا قايتىپ كېتىشكە دەۋەت قىلدىم. ھاراق ئىچكەن كۈنلىرىم ئەزەلدىن ئۆيۈمنىڭ ئىشىكى ئالدىغىچە ئاپىرىپ قويۇپ كۆنۈپ قالغان شوپۇرغا بۇ گېپىم غەلىتە تۇيۇلدى بولغاى قوشۇلمىدى.

— يول بەك تېپىلغاق، ھېچ بولمىسا بىنا-نىڭ ئالدىغىچە ئاپىرىپ قوياي.

— مەن يا كىچىك بالا بولمىسام... خوش... ئەنە كۆرۈشەيلى.

ئۆزۈمنىڭ ئۈنچە مەست بولۇپ كەتمىگەن-نىمنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئارقامغا ئورۇلۇپلا ماڭدىم. ۋاقىت تەڭ كېچىگە ئۆلىشىپ قالغاچ-قا ھەممە ئۆيلەرنىڭ چىراغلىرى ئوچۇرۇلۇپ بولغان، ئىنس-چىن كۆرۈنمەيتتى. ئەتراپىمغا سەپسىلىپ كېتىۋېتىپ تۇيۇقسىز كۆز ئالدىم-دىكى مەنزىرىدىن ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالدىم، ئۆيىمىزنىڭ يول تەرەپكە قارايدىغان ياتاق ئۆينىڭ دىرىزىسى يورۇق تۇراتتى. ۋاھ، قەلبەم قايتىپ كەپتۇ-دە، كۆڭلۈم تېخىمۇ يورۇپ قەدىمىمنى تېزلەتتىم. نەچچە قەدەم ئى-لىپلا خۇددى ياز كۈنلىرى قوغۇن شاپىقىغا دەسسەۋالغان ئادەمدەك ئوڭدامغىلا چۈشتۈم. خۇشلۇقتا يولنىڭ تېپىلغاق بولۇپ كەتكىنىنى ئېسىمدىن چىقىرىپ قويغانىدىم. بىر يەرلى-رىمنىڭ ئاغرىغانلىقىنىمۇ سەزمىدىم، شاپىقىدە ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم. دېرىزىدىن قاراپ تۇرغان بولسا يىقىلغىنىمنى كۆرۈپ قالغانىم-دۇ، تازا مازاق قىلىپ كۈلۈۋالدىغان بولدى-دە، بوپتۇ، كۈلگۈسى كەلگەن بولسا كۈلۈۋال-سۇن. ئاغرىقچان ئانىسىنى باقىمەن دەپ ھېرىپ-چارچاپ كەتتى، مەنمۇ خىزمەتنىڭ ئالدىراشچىلىقىدا «ھالىڭ نەدىن نەگىچە» دې-يەلمىدىم.

ئاچقۇچنى قولۇمغا ئېلىپ بولۇپ كالىمغا لىپىدە كەلگەن خىيالىدىن توختاپ قالدىم. نې-مىشقىكىن كۆڭلۈمدە ئايالىمنى تېخىمۇ خوش قىلىش ئىستىكى تۇغۇلۇپ قالدى. تاپتىم، ئۇ قار دېسە جېنىنى بېرىدۇ ئەمەسمۇ؟ بۈگۈنمۇ قارىنىڭ خۇشلۇقىدا ئۆي بىلەن مەن ئېسىگە كەلگەن گەپ، ھە نېمە بولسا قايتىپ كەلگىنى ياخشى بولدى.

پەلەمپەيدىن قانداق تېزلىك بىلەن چىققان بولسام يەنە شۇنداق تېزلىك بىلەن چۈشۈپ سىرتقا چىقتىم. ئۆيىمىزنىڭ ئارقا تەرىپىدىلا كىچىك مەيدان، مەيداننى چۆرىدەپ ھەر خىل چېنىقىش سايمانلىرى قويۇلغانىدى. ئۈدۈل شۇ يەرگە باردىم. ئادەم ئايىغى تەگمىگەن قار-لاردىن ۋىل-ۋىل نۇر چاقناپ تۇراتتى. قارنى چاڭگىلىمغا ئېلىپ چىڭ سىقىپ توپ ھالىتىدە گە كەلتۈردۈم، ئاندىن يەرگە قويۇپ دومىلى تىشقا باشلىدىم. ئالاقىنىمىدىكى قار قوش مۇشتتەك، ھايالشىمايلا بېشىمدەك بولۇپ كەتتى. شۇنداقتىمۇ ھېچ توختىغۇم كەلمەيتتى، قەلبىمدىكى خۇشلۇق ئىچ-ئىچىمگە سىغمايتتى، قىلىقلىرىمدىن توختىماي كۈلەتتىم.

كىشىنى مەست قىلىدىغان ساپ، نەم ھاۋا-دىن تويماي سۈمۈرەتتىم، شۇنداقتىمۇ ئىچىم-دىكى بۇ خۇشلۇق ھېچ پەسەيى دېمەيتتى. ئۆ-زۈمنى بالىلىقىمغا قايتىپ قالغاندەك، ئەترا-پىمدا ئاداشلىرىم چۇرقىرىشىپ ئويناۋاتقان-دەك... بالىلىقىم ئېسىمگە كېلىشى بىلەن تەڭ ئۆزۈمنى قارغا تاشلىدىم. بايا ئۆزۈم دومىلات-قان قار پومىزىكىدەك مەيداننىڭ ئۇ تەرىپىدىن بۇ تەرىپىگە توختىماي دومىلىدىم. دومىلاۋەر-دىم... ھېرىپ چارچىغىنىمنى بىلىمەيتتىم.

ئاھ، قەلبەم، سېنى ئەمدى چۈشەندىم، سەن ئەسلى مەن ئويلىغاندەك ئۇنداق مۆرىمەس خوتۇن ئەمەسكەن سەن. قەلبىڭدە كۆيۈپ تۇرغان ئوتنى مۇشۇنداق قارغا ئۆزۈڭنى تۇتۇپ بېرىپ كۆمۈپ ساقلايدىكەن سەن ئەمەسمۇ. قار-يامغۇرغا نېمىشقا بۇنچە ئامراقلىقىڭنى ئەمدى بىلىدىم، ئەسلى پۈتۈن جاھاننىڭ را-ھىتىنى، خۇشلۇقىنى سەن سۈرۈپ ياشايدىكەن-سەن. قار ياغقان كۈنلەردە بولسىمۇ ماشىنامدا ئولتۇرۇشنى خالىمىساڭ يوغانچىلىق قىلدى، ھەممە ئادەم چوڭ بىلىپ باش قويدىغان ئەمە-لىسىنى كۆزگە ئىلىمدى... دەپ يۈرۈپتىمەن.

توۋا، قار مەنزىرىسى داۋاملىق مۇشۇنداق گۈزەل بولغىنىمىتى، يا بۈگۈن ماڭا مۇشۇنداق چىرايلىق كۆرۈنگەنمىدۇ؟ توغرا، بۇ كېچە پۈتۈن ئالەم گۈزەللىشىپ كەتكەندەك، ئىللىپ قالغاندەك... ئاھ، قەلبەم، سېنى ئەجەب سېغىن-دىم...

خوتۇنۇمنى كۆرۈشكە ئالدىرايمەن ئور-نۇمدىن تۇرغۇم كەلمەيدۇ. قار يەنە باشتىكى ھالىتىگە قايتىپ قۇمدەك يېغىۋاتاتتى. مەيدان-نىڭ ئوتتۇرىسىدا قار پومىزىكىنى قورسىقىم ئۈستىگە قويۇپ قانچە ئۇزاق ياتقىنىمنى بىل-مەيمەن. خوتۇنۇم بۇ سوۋغامدىن چوقۇم بەك خۇش بولۇپ كېتىدۇ. ئەقلىمگە بارىكالا، بۇنداق سوۋغاتنى ھېچقانداق ئەر ھېچقاچان بىرەر ئايالغا بېرىپ باقمىغان، بۇ مېنىڭ ئىجا-دىيىتىم. بىر ۋاقىتلاردا ئۇ: «يامغۇردا خېلى جىق ئەسلىمىز بار ئىكەن، لېكىن قاردا ھېچقانداق ئەسلىمىز يوقكەن، مەن قارغا ئامراق، سىز بىلەن ئېسىمدىن چىقىمغۇدەك بىر گۈزەل ئەسلىمە قالدۇرۇۋالغۇم بار...» دې-گەنىدى. ئۇنىڭ بۇ تەلەپلىرى شۇنداق بىمەنە، كۈلكىلىك تۇيۇلغانىدى. مانا بۈگۈن ئۇنىڭ بۇ ئارزۇسى تولۇقى بىلەن ئەمەلگە ئاشىدىغان بولدى. ھىم، ئاۋۋال ئۇنىڭ ئىپادىسىگە قارا-يەن، ئىشىكىنى كۈلۈپ ئاچسا دەرھاللا قولغا تۇتقۇزىمەن، ناۋادا... ياق، ئۇنداق قىلمايمەن، ئىشىكىنى ئۆزۈم ئاستا ئېچىپ كىرىمەن، ئۇ كا-رىۋاتتا يېتىپ ئۇخلىغان قىياپەتكە كىرىۋالىدۇ ھەقىچان، مەن كىرگىچە چىراغنى ئۆچۈرۈۋې-تىشىكىمۇ ئۈلگۈرەمدۇ تېخى. كۈتۈپ-كۈتۈپ بىتاقەت بولۇپ ئۇخلاپ قالىدىغۇ تايىنلىق. ياتاق ئۆيگە پۈتۈمنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ كىرىپ قارنى قوينىغىلا سېلىۋېتىمەن، رەھىم قىلماي ھەممە يېرىگە ياقىمەن، تازا مۇزلاپ تىترەشكە باشلىغاندا ئاندىن...

ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ كەتتىم. پومىزەكنى

قولۇمغا ئېلىپ كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا قورققىد-
نىمدىن ۋاقىرىۋەتتىم، قولۇمدىكى قار پومزىد-
كىمۇ يەرگە چۈشۈپ پارچىلىنىپ كەتتى.
شوپۇر بىر ياق، ئىككى بولۇپ كۆرۈنۈپ
كەتتى. ئۆزۈمنى پۈتۈنلەي يېشىلىپ بولدۇم
دەپ ئويلىغانىدىم، ئەسلىدە تېخى تولۇق يې-
شىلىپ بولالماپتىكەنمەندە؟ كۆزۈمگە كۆرۈن-
گەن شوپۇر سۈرەتلىكلەرنى يانداپ ئۆتۈپ
كېتەي دەپ ئالدىغا كېلىشىمگە ئۇلار ئېغىز
ئېچىپ راست ئادەمدەكلا سۆزلەشكە باشلىدى:
— با... باشلىق، نېمە بولىدىغىز، سىزگە
بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟

سېنىچىلاپ قاراپ شوپۇرنىڭ يېنىدىكى دەرۋا-
زىۋەننىمۇ تونۇدۇم. ئەسلىي بايا بۇلارنى كۆرۈم-
گە شۇنداق كۆرۈنۈۋاتىدۇ دەپ ئويلاپتىكەنمەن.
— ساخا... ساخا نېمە بار بۇ يەردە؟ — دېيە-
لىدىم ئارانلا ئىچىمدىن زەرب بىلەن ئېيتىلغان
بۇ سۆز سىرتقا بەكلا بوش ئاڭلاندى.
— سىزنى ئۆيىڭىزگە ئەكىرىپ قويايلى،
يۈرۈڭ...

ئۆزۈمدىن باشقا ھېچ كىم كۆرمىدى، دەپ
ئويلىغان قىلىقلىرىمنى باياتىن بېرى
بۇلارنىڭ بېشىمدا تۇرۇپ يىپىدىن- يىڭنىسىد-
غىچە كۆرۈپ تۇرغىنىدىن غۇزۇرىدە ئاچچىقىم
كەلدى.

— مە... ن... مەن... مەست ئەمەس، — كاللام
شۇنداق سەگەك تۇرسىمۇ تىلىم ماڭا بوي
بەرمەي گەپلەرنى ئۈزۈپ- ئۈزۈپ سۆزلەيتتى.
ئۇلار ئىككىسى تەڭلا يوپۇرۇلۇپ كېلىپ
ھەر قانچە چۈشەندۈرۈشلىرىمگە، تىرىكەشكەن-
لىرىمگە پىسەنت قىلماي قولتۇقۇمدىن تۈتۈپ
سۆرەشتۈرگىنىچە ئېلىپ مېڭىشتى. ئاران يا-
سىغان قار پومزىكىمۇ يوق بولدى، ئېلىۋالال-
مىدىم. ئۆزۈمچە خورلۇق ھېس قىلىپ يېرىد-

لىپ كېتەيلا دەپ قالغانىدىم. شوپۇر ئۈنىمىد-
نىغا قارىماي يانچۇقۇمدىن ئاچقۇچۇمنى
ئېلىپ ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى. ئۆيۈمگە پۈ-
تۈمنى ئېلىپلا ئىشىكىنى گۈممىدە يېپىۋەتتىم،
ھەتتا ئىچىدىن تاقاپ قۇلۇپلىۋەتتىم. كەيپىيا-
تىم بۇزۇلۇپ بايامقى خۇشاللىقلىرىمدىن ئە-
سەرمۇ قالغانىدى. قار بولۇپ كەتكەن پەلتو-
يۇمنى ئۆيىنىڭ ئوتتۇرىسىغا تاشلاپ، ياتاق
ئۆيىگە قاراپ ماڭدىم. ئۆي ئىچى سۈتتەك
يورۇپ تۇراتتى. كۆزلىرىمگە ئىشەنمەي قايتا-
قايتا ئۇۋۇلىۋەتتىم، ئوخشاش، كارىۋات بوش
ئىدى. ئارقامغا يېنىپ ھەممە ئۆيلەرنى بىر
قۇر ئىزدەشتۈرۈپ چىقتىم. باشتا پەس ئاۋازدا،
كېيىن ئۈنلۈك ئاۋازدا چاقىرىپمۇ باقتىم...

ئۆي ئىچىدىن تۆكۈلۈپ تۇرغان غېرىبلىق
ئاستا-ئاستا جىسىمىمغا ئاندىن روھىمغا
تەسىر قىلىپ، پۈتۈن بەدىنىم مۇزلاشقا باشلى-
دى. ئۆزۈمنى مۇشۇ قارلىق ئاخشامدا سىرتتا
يالىڭاچ تۇرغاندەك ھېس قىلدىم، جاقىلداپ
تىترەشكە باشلىغاندىلا ئورنۇمدىن دەس
تۇرۇپ كەتتىم. خوتۇنۇمدىن يوشۇرۇن ساقلاپ
يۈرگەن بىر شېشە قىزىل ھاراقنى ناھايىتى
تېزلا تېپىۋالدىم ۋە ئۆيىنىڭ قەيىرىدىندۇر ئا-
يالىم چىقىپ قولۇمدىن شېشىنى تارتىۋېلىد-
شىنى كۈتكەندەك بىر ھازا ئولتۇرۇپ كەتتىم.
تۈيۈقسىز ياتاق ئۆيىنىڭ چىرىغىنى ئەتىگەن
ئوچۇرمەي ماڭغىنىم ئېسىمگە كېلىپ يۈرد-
كىم «چىمىدە» قىلىپ كەتتى. شېشىنىڭ ئاغ-
زىنى چىشىم بىلەنلا قومۇرۇپ ئاچتىم،
قىرتاق سۇيۇقلۇق گېلىمنى كۆيدۈرۈپ ئوتتۇپ
شىددەت بىلەن مېڭەمگە ئۆرلەپ چىقتى. نېر-
ۋىلىرىم ئۆلۈپ ئاخىرىدا شېشىنىڭ قولۇمدىن
چۈشۈپ پارە- پارە بولۇپ كەتكىنىنىلا سېزەل-
دىم...

(ئاپتور قەشقەر ۋىلايەتلىك مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئىدارىسىدا)

مۇھەررىر خاسىيەت ئەمەت

گۈلگۈم كېلۈر

يارىم كېلۈر

يارىمنى كەپتۈ دەپسە، ئۇنى دەرھال كۆرگۈم كېلۈر،
ئاپپاق ئايدىڭ كېچىلەردە يانمۇيان يۈرگۈم كېلۈر.
ئاي مەسەللىك، كۈن مەسەللىك گۈزەللىك رەناسىغا،
يۈرىكىمنى بېغىشىدىن ئۈزۈپلا بەرگۈم كېلۈر.
باغ ياساپ، بوستان ياساپ، يارىم بىلەن ئىككىمىز،
ھالال مېھنەت باغچىسىغا لالە-گۈل تەرگۈم كېلۈر.
بىر تىنىقتا سوقسا ئەگەر بىر جۈپ يۈرەك توختىماي،
مۇھەببەتنىڭ پەيزىنى زوقلىنىپ سۈرگۈم كېلۈر.

بىر مەنۇت

سەن يارىمنى ھېچقاچان ئۈنۈتمەيمەن بىر مەنۇت،
ساغا بولغان ئىشقىمنى سوۋۇتمايمەن بىر مەنۇت.
چىن مېھرىمدىن ئۆستۈرگەن مۇھەببەتنىڭ گۈلىنى
پەرۋىشلەيمەن، ئاسرايمەن قۇرۇتمايمەن بىر مەنۇت.
سۆيگۈمىزنىڭ بېغىغا ياۋا تىكەن، زاغراقنى،
قىرقىپ تۇرۇپ تېگىدىن يولاتمايمەن بىر مەنۇت.
دىل رىشتىگە دىل رىشىم كېچە-كۈندۈز چېتىقلىق،
تىلىم بىلەن دىلىم بىر، سىر تۇتمايمەن بىر مەنۇت.
مېنىڭ ئاشۇ يارىمنى كۆتۈرىمەن بېشىمدا،
ناجىنىسقا - ناكەسكە تونۇتمايمەن بىر مەنۇت.

سۆيگۈ رىشتىسى

باھار سۈيىدەك قىنىغا پاتماي،
مۇھەببەت ئاتلىق دەر ياتقانى.

مۇھەببەت دېگەن بىر ئەشتار ئەمەس،
مۇھەببەت بىزنىڭ يۈرىكىمىزدە.
مۇھەببەت دېگەن ئېغىزدا ئەمەس،
ئۈمىدىمىزدە، تىلىكىمىزدە.

شۇنىسى ئايان: ياغلىق قاپاقنىڭ —
يېغى تۈگىسە، دۇغى قالىدۇ.
ۋاقتى كەلگەندە ئۈچسىمۇ ۋولقان،
كۈلگە كۆمۈلۈپ، چوغى قالىدۇ.

بەرھەق مۇھەببەت ئوتى ئۈچمەيدۇ،
لەۋلەردە تېخى سۆيگۈ تاتلىقى.
شۇ ئوتنى يەنە ئۇلغايتىپ بارار،
نەۋرىلەرنىڭ كۈلكە-شادلىقى.

مېنىڭ ھېكمىتىم

ۋەزنى بولماس دەپ قويغان بىلەن،
شۇ مەنىسىز قۇرۇق پاراڭنىڭ.

ساختا شۆھرەت ماڭا نە كېرەك؟
ئىززەت-ھۆرمەت ئىككى قولۇمدا.
مېھنىتىمدىن ئۈنسە گۈل-چېچەك،
شۇ بەختىمدۇر ھايات يولۇمدا.

مېنىڭ باھايىم

مەيلى تاج كىيەي ۋە ياكى تەلپەك،
مەن يەنىلا ئاددىي بىر بەندە.

گەر توغرا كەلسە ئۆلچەپ كۆرۈڭلار،
مەندىكى ۋىجدان، مېھىر-ۋاپانى.
ئەگەر بولمىسا بەرگىلى بولار،
مەن كۆز يۇمغاندا ئادىل باھانى.

ياشاندۇق ئەمدى، بەللەر مۈكچەيدى،
بوي-بەستىمىزدىن كەتتى كۈچ-مادار.
شەھلا كۆزلەردىن سۇندى نۇر-زىيا،
چېچىمىز گويا يېڭى ياققان قار.

سىيدام يۈزلەردە چېپەر قۇت قورۇق،
قاغشالار پەسلەپ زىنىخ دومبايغان.
چىرايمىزدىن گۈزەللىك كېتىپ،
چىشلەر سارغىيىپ، ئاغرىق ئۇلغايدىغان...

ئەنە بىراۋلار «قېرى» دېيىشىپ،
ئۆچۈردى بىزنى دەپتەر بېتىدىن.
ھەممە نەرسىدىن قۇرۇق قالدى دەپ،
ئەگىپ مېڭىشتى يولنىڭ چېتىدىن.

لېكىنئە ئۇلار كۆرەلمىدى ھېچ،
قەلب تۈرىدە ۋولقان ئاتقانى.

تامايىم يوق «خېنىم»، «غوجام» دىن،
ئاتام قويغان ئىسىمىم كۇپايە.
ئاتا مېھرى، ئانا شەپقىتى،
ماڭا شۇلار ئالتۇندىن پايە.

لازىمى يوق ماڭا ھېچقاچان،
قاپاق چۈشمەس چەللە-باراڭنىڭ.

مېنىڭ بويۇمنى ئۆلچەپ يۈرمەڭلار،
مەن مەيلى ئېگىز، مەيلى پەس بولاي.
جىڭ-تارازغا سېلىپ يۈرمەڭلار،
مەن مەيلى ئورۇق، يا سېمىز تۇراي.

سالاپتىمگە قاراپ يۈرمەڭلار،
مەيلى تون كىيەي ۋە ياكى جەندە.

ۋاقىت ھېسابى

بىرسى يىلنىڭ ئالدىدا يۈرسە،
بىرسى يىلنىڭ كەينىدە قالغان.
بىرسى يىلنى ئات قىلىپ مىنسە،
بىرسى يىل سوراپ كۈلگىگە قالغان.

ۋاقىت دېگەن ھەممىگە ئوخشاش،
ئىشچانلارغا ھىممىتى كەڭدۇر.
ئەجىر بىلەن ئۆتكۈزسە ئۇنى،
بىر كۈن دېگەن بىر يىلغا تەڭدۇر.

(ئاپتور قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىدا)

قوشنام مەندىن يىل سوراپ كەپتۇ،
بۇ يىل ئاڭغا يېتىشمىگۈدەك.
پىلانغا يېتىشمەي ۋاقىت،
قىلغان ئىشى ئېشىپ قالغۇدەك.

قانداق بېرەي قوشنامغا يىلنى،
بېرەلمەيمەن ھەتتا سائەتنى.
(كالىندار مۇشۇنچىلىك مۇقىم،
ئۆزگەرتىش تەس تەقدىر - قىسمەتنى)

مۇھەممەدجان سىدىق سايرامى

ھۆرمىتىم - كۈيۈم

(تۆھپىكار مۇئەللىم، مۇئەللىمە ئۇستازلىرىمغا ھۆرمەت بىلەن بېغىشلايمەن)

دېگەن ئۇ: «ئەرزىز بىل ئانا يۇرتۇڭنى،
جىم تۇرما، دولقۇنلا، دورا سايرامنى.»
ھېكمەتنى تەنبىھنى تىلتۇمار قىلىپ،
تونۇدۇم ئۆزۈمنى، تاپتىم قىيامنى.

زالالەت يولغا باسمىدىم ئاياغ،
كىبىرلىك بوينىغا سالدىم چىڭ تاقاق.
بوۋامدىن ئۇدۇم بوپ قالغاچقا ئۆملۈك،
مەھەللە - يۇرت بىلەن ئۆتتۈم ئەپ - ئىناق.
ئادالەت يولىدا پۈتلاشتىم، قوپتۇم،
ئۇستازلار تەلىمى بەردى كۈچ، ساۋاق.

تىنىمىسىز يۈرەكنى ئالغانغا ئالدىم،
ئەڭ قېلىن، ئەڭ نېپىز ئەگلەككە سالدىم.
تاسقىدىم ئۆزۈمنى قايتتىم ئۆزلۈككە،
غۇرۇرۇم ئالدىدا يەرگە باقمىدىم.

مۇئەللىم بىر خىزىر بېرىدۇ تەلىم،
خىزىرنىڭ تىلىدا ئولغايدى ئەقلىم.
گاھىدا مۇڭلىنىپ، گاھىدا كۈلۈپ،
نى ئېغىر قىسمەتنى يەڭدى بۇ ئەسلىم.
ئىرادە، قەلبىمنى تاۋلىغان زاتقا،
ئۇرغۇدى يۈرەكتىن كۈيۈم - ھۆرمىتىم.

ئۆگەتكەن ئۇ ماڭا ئادىمىيلىكنى،
ھەق ئۈچۈن، ھەق تۆلەپ مەغرۇر تۇرۇشنى.
ئاتىغا، ئانىغا قول ھەم پۈت بولۇپ،
نەپىسگە قۇل بولماس يىگىت بولۇشنى.
قېرىنداش، دوستلارغا ئىللىقلىق بېرىپ،
رەقىبىلەر كۆكسىگە خەنجەر ئۇرۇشنى.

ئۆگەتكەن ئۇ ماڭا ياخشى - ياماننى،
كۆرسەتكەن خاماندا بۇغداي - ساماننى.

ئەقىلدا، ئەخلاققا ئۆزۈمدەك ياشناپ،
ئۆزگىنىڭ رىزقىغا توپا چاچمىدىم.

قىرىق يىل تىرماشتىم چىقاردىم گېزىت،
تىلىمنى دىلىمغا قىلدىم بىر كىلىت.
قەدىمىم- ئىزىمدىن ئىلھام قوزغىتىپ،
ئەل- يۇرتقا ئاز- تولا سۈندۈم كۈي- بېيىت.
ھەر مىسرا بېيىتتا مېۋەم، غورام بار،
مىللىتىم، خەلقىمگە دىلىمدۇر قېيىت.

ئارامغا چىققاندا قىلماي تەنتەكلىك،
يۇرتۇمنىڭ ئىشىغا يايىدىم كەڭ ئېتەك.

ئەركىن داۋۇت (ئوغۇز)

كىتابتىن ئۆزۈمگە ئىزلەپ نىجاتلىق،
ئازغۇنلۇق رايىغا باقمىدىم بىردەك.
ئۈمىدىنى، چىدامنى جا قىلىپ دىلغا،
ئۆستۈردۈم يولۇمدا رەڭدار گۈل- چېچەك.

چىن سۆيگۈ- مۇھەببەت ئوتلىرى ھامان،
ياندۇ تېنىمدە بولسىلا روھ- جان.
بۇ ئوتنى ئۆچۈرۈپ كېتەلمەس زىنھار،
شەيتاننىڭ ھىيلىسى - پۇل ياكى جانان.
كۆپ مېنىڭ ئۇستازغا ھۆرمىتىم ھامان،
ياغرايدۇ دىل كۈيۈم ھەر كۈن، ھەر زامان.

(ئاپتور «بورتالا گېزىتى» ئىدارىسىدىن ئارامغا چىققان)

غىزەللەر

تېخى بار

بۇ ھايات گۈلزارىدا دوست، پاك دىيانەت بار تېخى،
قات - قېتىدا ھەر يۈرەكنىڭ نۇر، ھىدايەت بار تېخى.
دىل ئۆيىنىڭ ئاسمىنىدا يالتىراپ يۇلتۇز كەبى،
يار- ئىگەمنىڭ ئىشىقىدا قىلغان ئىبادەت بار تېخى.
مېھىر- شەپقەت گۈمبىزىدە جىلمىيىپ ھۆر - پەرىدەك،
كۆز بېقىپ كىملىرىگىدۇر كۈتكەن شاپائەت بار تېخى.
ئەلنى دەپ ئەل ئوتىدا گۈلخانسىمان ھەردەم كۆيۈپ،
مەردۇمەردانلەر ھالال قىلغان تاپاۋەت بار تېخى.
ئارپا ھەم بۇغداي سامانىنى ئايرىماققا پەرق ئېتىپ،
ئەقلى پاكىز، قوي كۆزى ساق ئەل- جامائەت بار تېخى.
ئىشلىسە چىشلەيدىغان گەپ، قاچمىسا ئىشتىن كىشى،
ئوينىماققا قانغۇدەك جاي، توي، زىياپەت بار تېخى.
باغدا ئالما كۆكلىگەندەك خۇددى باھار پەسلىدە،
شايى- ئەتلەستەك گۈزەل، رەڭدار قىياپەت بار تېخى.
ھەر قەدەمنى باسمىساڭ ئەركىن ئوغۇز ئويلاپ تۈزۈك،
تارتىمىقىڭغا دەرد يەنە بوران، قاباھەت بار تېخى.

ناۋا بولسا

ئېچىلمامدۇ كىشى كۆڭلى يېقىملىق كوي- ناۋا بولسا،
سۆيۈپ گۈل مەخزىگە قانماي ئۇچۇشقان شوخ سابا بولسا.
بۇلاقتەك قاينىتىپ ئىلھام، يۈرەكلەردە سېلىپ شاۋقۇن،
ئۇلۇغ ئايەم كۈنى ھەيۋەت ئانا يۇرتتا ساما بولسا.
كۈلەر دولقۇنلىنىپ مايسا بېقىپ تاغنىڭ قۇياشىغا،
جۈدۈنى سۈر- توقاي ئەيلەپ چېچىلغان نۈر- زىيا بولسا.
مۇرادى گۈل ئاچار ھەر چاغ جىمىرلاپ مىسلى يۇلتۇزدەك،
قىران بۈركۈت ئۈچۈن دوستۇم پايانسىز كۆك ساما بولسا.
جېنى تەن مۈلكىگە پاتماي چاپار، جەرەن، كېيىك ھەريان،
يىراقلاردىن يىراقلارغا سوزۇلغان تىك قىيا بولسا.
خازان بولماس مۇھەببەتنىڭ گۈلى باغدا ھۇۋۇقۇش چەيلەپ،
كۆيۈشكەن ھەم سۆيۈشكەن شۇ يىگىت- قىزدا ۋاپا بولسا.

قايدا سەن

كۆڭلى قاردەك چېچى ئاپتاپ گۈلئۇزارىم قايدا سەن،
خۇددى ئوتتەك ئۇلغىيىپ ئوتتەك يانارىم قايدا سەن.
رەڭلىنىپ كۆيگەن بۇلۇتتەك مېھرىبانلىق بابىدا،
ئىچ- ئىچىدىن شىرلىشىپ پىشقان ئانارىم قايدا سەن.
كۆزلىرىڭ ئىپار كېيىكتەك چاچلىرىڭ بوستان گويا،
ئايلىنىپ مەجنۇنغا ئاھ، سۆيگەن نىگارم قايدا سەن.
مەن ئۇچۇپ يۈرگەن كېيىنەك بۇ مۇھەببەت باغىدا،
قوينى ئىللىق، باغرى ئاتەش گۈلباھارىم قايدا سەن.
پەپىلەپ ئاق لەيلىنى، تارتىپ كۆڭۈلنىڭ مەيلىنى،
ئايلىنىپ بۇلبۇلغا ئۈز كۈيگە قاتارىم قايدا سەن.
باشقا كۈن چۈشكەندە قاتتىق دىلنى ئەيلەپ شادىمان،
مۇڭلىنىپ تۈن نىسپىدە چالغان دۇتارىم قايدا سەن.
تەگمىسۈن كۆز دەپ ئانام بوينۇمغا ئاسقان كۆيۈنۈپ،
ئەتىۋارلاپ ساقلىغان سىرلىق تۇمارىم قايدا سەن.
چىرمىشىپ ھەشقىچەكتەك سۆيگۈگە تارتىپ سېزىك،
لەۋلىرىڭدىن سۇ ئىچىپ بىللە ياتارىم قايدا سەن.
ھىدىلىرىڭنى تاڭ سەھەر كەلسە ئېلىپ غۇر- غۇر شامال،
كۆرمىسەم كۆرگۈم كېلۈر كۈندە باھارىم قايدا سەن.

(ئاپتور خوتەن پېداگوگىكا ئالىي تېخنىكومىدا)

غەزەلەلەر

بەردىڭ

يېنىڭغا گۈل سوراپ كەلسەم، گۈلۈڭ يوق، شۇمبۇيا بەردىڭ،
ئۇسسۇلۇق سورىسا سائىل، نېچۈن ئاچچىق ئوغا بەردىڭ.
مۇقام مەرغۇلىنى تىڭشاش ئۈچۈن كەلسەم ئۇزاق يولدىن،
سەۋەبىسىز يۆتكىدىڭ بەدە، يېقىمىسىز كۈي-ناۋا بەردىڭ.
ئېسىمدە شۇ قارا تۈنلەر، خەۋەر يوق پەسلى ئىمكاندىن،
يۈرەككە مۇز تۇتۇپتۇ قات، مېھرىسىز ئۆي، ئۇۋا بەردىڭ.
ئېتىم ئىرەككە، تېنىم ئالماس، يۈرەتتىم تاغ ئارا شىردەك،
تېتىپ قەددىمنى خەس-چۆپتەك، ئازابتىن قوش سوۋغا بەردىڭ.
كېچەلمەي ئاھ، يەنە سەندىن، تۈنەپ قالدىم بوسۇغاڭدا،
يۈرەككە ئوت قويار دەم-دەم، نېچۈنكى بەد دۇئا بەردىڭ.
نىكاھ ئاتلىق رىزىق بىرلە، سەپەرگە ئات سالار بولسام،
خاراب ئەيلەپ چىمەنزارنى، ئۈزۈلمەس كۆپ گۇناھ بەردىڭ.
شەرم ئۆچكەن ۋۇجۇدۇڭغا، تۈمەننىڭ سىر-بوياق سۈركەپ،
ھوسۇل كۈتكەن ئېكىنزاردىن، پۇراقسىز ئوت، گىياھ بەردىڭ.
غېرىب ھۇجراڭدا ئىپپەتكە، قويۇلدى كۆپ سوئال، ئۈندەش،
ئۆمۈرلۈك غەمگۈزارىڭغا نېچۈن سۈنئىي سىياھ بەردىڭ.
زاماندا ھېچ ئەيىب يوقتۇر، ئۆزۈڭگە كۆز، نەزەر سالغىن،
دېمەك، قەلبىڭ سېسىق سزالىق، ئاڭا شەكسىز گۇۋاھ بەردىڭ.

پەيدا

يېشىل قۇشتەك ئۈچۈپ كەلسەڭ، ئېغىمدا ھوش-ئەقىل پەيدا،
قېنىمغا ئوت قويۇپ كەلسەڭ، بېغىمدا قۇت، پەسىل پەيدا.
قازاغا تەن بېرىپ بىر كۈن، قارا كۆزلەرگە ياش ئالماس،
ئۈمىد كۈتكەن سىياقلاردىن يېقىمىسىز دۈت، ھەزىل پەيدا.
ۋەتەن سۆيۈم بۇ باغرىمدا، كۈلۈمدىن ئاقتۇرۇپ چوغنى،
نېتەي ئىچكەندە ئەتكەنچاي، ھۇزۇرۇمدا رەزىل پەيدا.
خازانغا پۈتمىشىم باردۇر، ئەسىرلىك شان-شەرەپلەرنى،
مېنى ئىنسان بىلىپ كەلسەڭ، يولۇمدا ياش نەسىل پەيدا.
گىياھ تاشتەك بۇ چېھرىمگە تۈزى سىڭگەن ئانا يۇرتنىڭ،
ئۇنى كۈيلەش ئۈچۈن ھەردەم، قەلەمدە كۈي، نەقىل پەيدا.

سۈزۈك كارىزلىرىڭ ئاقسۇن غېرىب چۆللەرنى گۈللەشكە،
ئەنە قوينۇڭدا پەرھادىتەك ئۈزۈلمەس سىن، شەكىل پەيدا.
گويا ئاقشاش كەبى كۆڭلۈم، تۈگۈلگەندە قارا تاشتەك،
ئۇنى پاكلاش ئۈچۈن ھەردەم ئىپار تەنلىك ۋەكىل پەيدا.

بار

ئىجاد سەيناسىدا تەۋفىق كەبى تۇرغانغا مېھرىم بار،
ئۇيات ئەسناسىدا بۈتتەك قېتىپ تۇرغانغا قەھرىم بار.
ۋاپا گۈلشەندە گۈلدەك توزۇپ تۇرغاننى كۆرگۈم يوق،
ئۈمىد سەھراسىدا چوغدەك يېنىپ تۇرغانغا مەيلىم بار.
ئاتام تىككەن سۇۋاداندەك غۇرۇردا تىك تۇرۇپ ئۆلسەم،
ئانا تارىم كەبى ئاققان، سۈزۈك باغرىمدا پەخرىم بار.
كۆڭۈل پەرمانىغا باقسام، قارا تۇپراقنى سۆي دەيدۇ،
مېنى كەچتى، دېمە ھەرگىز، ئادا قىلماققا ئەھدىم بار.
شىراقتەك چۆل كېزىپ يۈرسەم، مېنى سەرخۇش ساناپ يۈرمە،
ئاشۇ قۇملۇقتا يالقۇنلۇق، يېشىل كىمخابتا تەختىم بار.

ئوخشايمەن

يېشىم يەتتى قىرىققا ھەي، ئەقىل تاپقانغا ئوخشايمەن،
ئەقىل نەدە، قۇرۇق شاخقا قاراپ ياتقانغا ئوخشايمەن.
ئىزىمغا كۆز - نەزەر سالسام، تامام ئازغان يەنە چاتقال،
ھوسۇل چىقماس قارا سايغا، ئۈمىد چاتقانغا ئوخشايمەن.
ئۆتۈپ قانچە كېچىكلەردىن، تالاي پالۋانغا قول بەردىم،
قېنى ئولجام؟ نىجاسەتكە گۆھەر ئاتقانغا ئوخشايمەن.
دۇئا بەردى بوۋام ئۇنىسىز، چېلىشقا ئات سالار بولسام،
نشان قىلدى قايىقلاردا؟ قۇرۇق چاپقانغا ئوخشايمەن.
تېنىمنى داپ قىلىپ چالغاج، ئۇۋاقمۇ قالمدى قولدا،
خۇشامەتتىن كۈلۈپ ياشناپ، غۇرۇر ساتقانغا ئوخشايمەن.
كۆڭۈل بەرمەي ھەقىقەتكە، قۇچاق ئاچتىم جاھالەتكە،
ئېسىل پۇرسەتنى يوق ئەيلەپ، بىكار ئازغانغا ئوخشايمەن.
سنىق ئالدى مانا تەقدىر، دىلىمدا غەم، چاناققا ياش،
بەھۇدە غەم، زالالەتكە تامام پاتقانغا ئوخشايمەن.
ھاياتمەن ئاھ، مانا بەختىم، كۆتۈر قەددىڭنى ئەي ئوسمان،
سنىق مۈشكۈل ئارا ئالماس كەبى قاتقانغا ئوخشايمەن.

(ئاپتور قومۇل ۋىلايەتلىك ئىقتىسادىي ئۈچۈر مەركىزىدە)

چۈشلەردە ئېچىلماس گۈللەر

سېھىر ئالىمى

سېھىرلەرنىڭ چاڭگىلىدا بىز،
سېھىرلەردە قىلدۇق ھەم سەپەر.
سېھىرلەرگە تولغان تەبىئەت،
گۈل-گىياھلار سولماس بى سەۋەب.
سېھىرلەردىن كۆرمىدۇق بىر خەت،
سېھىرلەردىن بۇ دۇنيا ئەجەب.
ئەتە-ئۆگۈن ھەممىسى سېھىر،
بىز بىلىمگەن دۇنيا كەچمىشى،
ئادەملەردە پەقەت بار مېھىر،
مېھىرلەرسىز ئۆتمەس ھېچ كىشى.

دۇنيا سېنى سۆيىدۇم مەن قاچان،
بەلكى ئەقىل مېنى تاپقاندا.
يەنە شۇمۇ بېھوش بىر زامان،
ئامەتلەرگە پەردە ياپقاندا.
سېھىرلەرگە تولغان بۇ زامان،
سېھىرلەرگە تولغان تەبىئەت.
سېھىرلەرگە تويۇنغان ماكان،
سېھىرلەرگە مۆككەن ھەقىقەت.
سېھىرلەرنىڭ چاڭگىلىدا بىز،
كېتىشلەردىن ئالمىدۇق خەۋەر.

چۈشلەر سىرى

ھاياتىمدا ساختا سالاپەت،
يۈرىكىمنى قىلمىدى بايان.
ئەتراپىمدا نۇرغۇن كاساپەت،
مەن توغرىلۇق سۆزلەيدۇ قىيان.
بۇ سەتىرىمدە ئەخلاق، مۇھەببەت،
ئىككى دۇنيا بولدى بىپايان.
لېكىن سۆيگۈ ئەبەدىلىككە،
مەن ئۇنىڭدا بولىمەن ئايان.

كىم كىملىرىگە بولىدۇ مۇشتاق،
داغدا قالدى بۇندا كۆڭۈللەر.
كەيپلىكتە كۆرۈلدى چۈش تاق،
چۈشلىرىمدە ئېچىلماس گۈللەر.
چۈشلىرىمدە ئېچىلسا گۈللەر،
چۈشلىرىمدە سۇناتتىم ساڭا.
بۇ ئارزۇلار ئوڭۇمدا ئۆلەر،
چۈنكى ئەخلاق چەمبەرچاس ماڭا...

گۈل ئالەم

بۇ تەقدىر، بۇ قىسمەت ھەممىسى يارلىق،
بولمىغاچ ئادەمدە نىيەتلەر پۈتۈن.
ئادەملەر ئىلكىدە گۈللىگەن دەۋران،
بىر تامچە سۇدىمۇ ئېچىلغان گۈللەر.
ھاياتنى ھاياتقا ئۇلىغان كارۋان،
كۈندۈزگە ئۇلاشقان زۈلمەتلىك تۈنلەر.
كىملىرى ئۇ زارلىغان گۈزەل دۇنيادىن،
ھېچكىمگە قىلمىدى دۇنيا يامانلىق.
ئۆتمەكتە بۇ دۇنيا شۇنچە گۇناھتىن،
ھەننىۋا جانلىققا تىلەپ ئامانلىق.

يىللاردا تەشۋىش يوق، زاماندا كەچمىش،
ئادەمسىز بۇ دۇنيا پەقەت ھېچنېمە.
جانلىقسىز يارالماس ھېچقانداق تىۋىش،
ئادەملەر بولمىسا ھەممە بىمەنە.
ھەقىقەت يوق زارلاشقا ماكان، زاماندىن،
بىر تامچە سۇ بولسا شۇدۇر كۇپايە.
ھەقىقەت يوق زارلاشقا ياخشى، ياماندىن،
بارلىق كەچمىشلەر بۇ بىر ھېكايە.
ئادەملەر ياراتتى زارلىق ۋە خارلىق.
دوزاخ ۋە جەننەتمۇ ئادەملەر ئۈچۈن،

ناخشىدىكى باياۋان

چۈش ئىلكىدە، مەۋھۇم تۇيغۇدا،
چۈشكەيسەن كۆزلىرىڭدە نەم.
مەھەللەڭدىن ئۆتتۈم بۇ كېچە،
دېرىزىدىن مارامدۇ يار دەپ.
چۆرگىلەيمەن بەلكى ئۆلگىچە،
سەن جەننەتنى چۈشەپ ئېسەدەپ.

مەھەللەڭدىن ئۆتتۈم بۇ كېچە،
تىغشامدۇ دەپ ناخشامنى جانان.
ئايلىنارمەن بەلكى تاغغىچە،
ماراپ يۈرۈپ داۋزاڭغا پىنھان.
سەن ۋە بەلكى شېرىن ئۇيقۇدا،
تولغىنارسەن بىلىپ بىلمەي ھەم.

بوسۇغاڭغا تاشلىدىم قوشاق

بوسۇغاڭغا تاشلىدىم قوشاق،
زېمىنىڭغا سىڭىپ كەتكۈسى.
ئۆيلىرىڭنى ئەيلەپ پاتپاراق،
بىر ساغىلا پەريات ئەتكۈسى.
بوسۇغاڭغا تاشلىدىم قوشاق،
بۇ سۆيگۈمنى بىلەرسەنمۇ يار؟
ئىشكىڭدە دىۋانە سىياق،
تۇرسام ئۈنچە بولما ئىچى تار.

بوسۇغاڭغا تاشلىدىم قوشاق،
ئۈنۈپ كەتسۇن سۆيگۈ گۈللىرى.
ساغى يەتمەس ئەي بەرگى قىياق،
دۇنيادىكى رەنا خىللىرى.
بوسۇغاڭغا تاشلىدىم قوشاق،
ياستۇقۇڭدا پەيدا بۇ كېچە.
قۇلقىڭدا ياغرايدۇ شۇنداق،
«قاجما نىگار سۆيۈۋالغىچە».

(ئاپتور شىنجاڭ جەۋلان ئادۋوكاتلىق ئورنىدا)

ھوشۇر ئىبراھىم ئۈمىدۋار

ئوخشايدۇ

چىمەن دوپپا گويا زەرتاج، كېچە- كۈندۈزگە ئوخشايدۇ،
ئۇزۇن كۆڭلەك، گۈلى ئاسماندىكى يۇلتۇزغا ئوخشايدۇ.
قۇياش سىڭگەن جامالىدىن تولۇن ئايمۇ خىجىل ھەتتا،
تېقىمدا يەلپۈنەر چاچى مىسال قۇندۇزغا ئوخشايدۇ.
ئۇنى كۆرگەن كىشى دەر كىم: «گۈزەل ئۇيغۇر قىزىكەنغۇ؟»
بۇ سۆزنىڭ تەمى گوياكى تېتىملىق تۇزغا ئوخشايدۇ.
ئەدەپ- ئەخلاق، ھايا... دىلغا ئويۇلغان زەر نەقىش يەڭلىغ،
ئەگەر رەستە ئارا چىقسا چىرايلىق تۇزغا ئوخشايدۇ.
يۈرەكلەر ئوتقا تاشلاندى، يىگىتلەر كۆزلىرى ئاتەش،
دېمەك، ئۇيغۇر قىزى شۇنداق قۇياشتەك قىزغا ئوخشايدۇ.

(ئاپتور قەشقەر پېداگوگىكا مەكتەپتىن دەم ئېلىشقا چىققان)

ئەكبەر ئىمام كۆكبۆرە

مىليون ئەتىگەلەر

(پوۋېست)

مەن ئەيدىز

مەن ئەيدىز!

كېتىۋاتقانلارنىڭ؛ تۇغۇتتا پىداكارلىق بىلەن
ئۆلۈپ كېتىۋاتقانلارنىڭ؛ دالا چېكەتكىسىدەك
يامراپ كېتىۋاتقان راي كېسىلى بىلەن قىيىن-
لىپ ئۆلۈپ كېتىۋاتقانلارنىڭ؛ دۈشمىنىنىڭ
قولدىكى خەنجەر ياكى دوستىنىڭ قولىدىكى
گۈللۈك تىغدا ئۆلۈپ كېتىۋاتقانلارنىڭ؛ مەشۇ-
قىنىڭ ئىشقى ئوتىدا يۈرىكى كۆيۈپ ئۆلۈپ كې-
تىۋاتقانلارنىڭ؛ زەھەر چېكىپ ياكى ئۆزىنى
ئارقانغا ئېسىپ ئۆلۈپ كېتىۋاتقانلارنىڭ ھەم-
مىسىنىڭ ئۆلۈمىگە خۇددى مەن سەۋەبچىدەك،
مەن بولمىسام ئۇلار ئۆلمەي زامان-زامانلارغى-
چە ياشايدىغاندەك ئويلايسىلەر. مەن ھەققىدە
يەنە توم-توم كىتابلارنى يازدىم. مەندىن
قانداق مۇداپىئەلىنىش ھەققىدە مۇستەھكەم
قورغانلارنى بىنا قىلىسىلەر. يۇ، كۆپ ئۆتمەيلا
مۇستەھكەم قورغىنىڭلارنىڭ ئۈزۈڭلار ئويلى-
غاندەك ئۇنداق مۇستەھكەم ئەمەسلىكىنى
ھېس قىلىپ قالسىلەر. چۈنكى مەن سىلەر-

ئىسمىمىدىن كىملىكىمنى يادىڭلارغا ئالا-
لىدىڭلارمۇ قەدىردانلىرىم! بۇرۇنلاردا سىلەر
مېنى بىلمەيتتىڭلار، ھازىر بولسا ئالىقىنىڭ-
لاردىكى سىزىقچىلارنى بىلگەندەك ئېنىق بىل-
سىلەر، مەندىن ئۆلۈمدىن قاچقاندەك قاچىسى-
لەر. مەن ھەققىدە ئالاھىدە قىزىل رەڭلىك ئا-
گاھلاندىرۇش بەلگىلىرىنى چىقىرىسىلەر. مەن
تېنىگە كىرىۋالغان ئادەملەردىن خۇددى ۋابادىن
قاچقاندەك قاچىسىلەر. سىلەرنىڭ نەزىرىڭلار-
دىكى مەن ئۆلۈمنىڭ بىخانىمىسى. سىلەر مەن
ئارقىلىق ئۆلۈمنى تەسەۋۋۇر قىلىسىلەر، يەنە
مەن ئارقىلىق ئۆلۈمنىڭ ناھايىتى تېز يېتىپ
كېلىدىغانلىقىدەك ھەقىقەتنىمۇ ئىقرار قىل-
سىلەر. خۇددى جاھاندا مەن بولمىسام ئۆلۈم
مەۋجۇت بولمايدىغاندەك ماڭا شۈبھە بىلەن قا-
رايسىلەر. قاتناش ۋەقەسىدە بىئەجەل ئۆلۈپ

نىڭ بارلىق مۇداپىئە چەمبىرىكىڭلاردىن ناھا-
يىتى ئاسانلا، خۇددى يىڭىننىڭ تۇشۇكىدىن
كىرگەن ھاۋادەك كىرىپ كېتىمەن. سىلەر مېنى
چەكلەش ئۈچۈن نۇرغۇن ئەقىل ۋە نۇرغۇن پۇل
سەرپ قىلىسىلەر. ھەر تۈرلۈك مالىيە خەزىنى-
لىرىنىڭ ئىقتىسادىي ياردىمىنى قولغا كەلتۈ-
رىسىلەر. يۇ، ساختا تالون، ساختا ئۈنۈم بىلەن
ئاشۇ پۇلنىڭ ئىگىسى بولغان ئادەملەرنى ئال-
دايسىلەر. ئۇلار پۇل ھەممىنى ھەل قىلىدۇ
دەپ قارايدۇ، يەنە پۇلنى مېنى ئۆلتۈرەلەيدۇ،
دەپمۇ قارايدۇ. ئەمەلىيەتتە مېنى پۇل ئۆلتۈرەل-
مەيدۇ، مەنمۇ پۇلنى ئۆلتۈرەلمەيمەن. ئۇلار
پەقەت مېنىڭ نامىم ئارقىلىقلا پۇلنى بۇزۇپ
چاچىدۇ. مەن قامەتلىك ئەرلەرنىڭ قېنىدىلا
ئەمەس، كۆل بويىدىكى يېگانە گۈلدەك چىراي-
لىق ۋە ئەۋرىشىم قىزلارنىڭ قېنىدىمۇ بەھۇ-
زۇر ئاقالايمەن. مەن قاننىڭ مۇستەملىگۈچى-
سى. مەن كىرىشنى بىلىمەن، چىقىشنى بىلمەي-
مەن. بۇ چاغدا روھ تەندىن ئاجراپ كېتىشنى
ئۈمىد قىلسا، تەن روھنىڭ كونتروللۇقىدىن
ئازاد بولۇپ كېتىشنى ئىستەيدۇ. بىراق مېنىڭ
ئۇ تەن ۋە روھقا بولغان ئازابىم بۇنداق ئارزۇ
بىلەن يەتگىلىمەيدۇ. مەن تەسەللى بېرىشنى
بىلمەيمەن، مەن ئۇ تەننى ئازابلىغۇچى. مەن رە-
ھىمنى بىلمەيمەن، مەن ئۇ تەن بىلەن بىللە
سېسىپ كەتكۈچى. مانا بۇ مېنىڭ ماھىيىتىم،
مانا بۇ مېنىڭ خاراكتېرىم. مېنىڭ ھاياتلىقىم
مانا مۇشۇنداق داۋاملىشىدۇ. چۈنكى مېنىڭ
ئۆزۈمگىلا خاس بولغان ئېكولوگىيەلىك بوش-
لۇقۇم بار، بۇ بوشلۇقتا مېنىڭ ئۆزۈمگىلا تەۋە
بولغان ياشاش قانۇنىيىتىم بار. مەن مانا
مۇشۇ ياشاش قانۇنىيىتىم بىلەن باشقا ۋىرۇس-
لاردىن تۈپتىن پەرقلىنىپ تۇرىمەن. سىلەر
ئوخشاش بولمىغان قاراشلار سەۋەبىدىن تۈرلۈك
پىرقىلەرگە بۆلۈنۈپ كەتكەن، بىراق مەندە
قاراش مەۋجۇت بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئوخشاش

بولمىغان قاراشتىكى بارلىق ئىنسانىيەتكە
ئورتاقمەن. مەن چۈشكەن يېرىمدە كۆكلىيەلەي-
مەن، چۈنكى ماڭا پەۋرىشنىڭ زۆرۈرىيىتى
يوق. ئەمما سىلەر ئۇنداق ئەمەس، سىلەر
ھامان ئۆزۈڭلارنى پەرۋىشلەپ تۇرۇشقا
موھتاج. راست، سىلەر مېنى سۆيىمەيسىلەر،
مەن سىلەرنى سۆيىمەن. بولۇپمۇ مەن بىلەن يۇ-
قۇملانغان تەن ئىگىسىنى ھاياتىم بىلەن سۆي-
مەن. لېكىن مېنىڭ سىلەرگە بولغان سۆيگۈم
سىلەرنى ھالاك قىلمىغۇچە توختاپ قالمايدۇ.
چۈنكى مېنىڭ سۆيگۈم بىر ئەرنىڭ بىر قىزغا
ياكى بىر پۇقرانىڭ بىر ۋەتەنگە بولغان سۆي-
گۈسىدىن تۈپتىن پەرقلىنىدىغان زەھەرلىك
سۆيگۈ. سىلەر ئۆزۈڭلار سۆيگەن قارشى تەرەپ-
كە قۇربانلىق بېرىش قۇدرىتىگە ئىگە بولساڭ-
لار، مەن ئۆزۈم سۆيگەن قارشى تەرەپنى ماڭا
قۇربانلىق بېرىشكە مەجبۇرلايمەن.

بىر كۈنى مېنى نازاكەتلىك تېنىدە كۆتۈ-
رۈپ يۈرگەن ئاھۇ كۆزلۈك بىر قىز دانىشمەن-
لىك قاچىسىدا زەمزمەگە ئايلىنىدىغان شەيتان
ھىيلىسىنى قەلبى بىلەن كۆتۈرۈپ چىقىپ،
شەھەرنىڭ ئاۋات رەستىدىكى كۆركەم بېزەلگەن
تېز تاماقخانىغا كىرىپ كەلدى. لېكىن ئۇنىڭ
بىر جۈپ ئاھۇ كۆزى ئالدىدىكى بىر قۇتاق-
زىلمۇچ تەييارلانمىسىدا ئىدى. ئەسلىدە ئۇ بۇ
تېز تاماقخانىغا تاماق يېگىلى ئەمەس، مېنى
بارماقلىرىنىڭ ئۇچىدىكى قان تامچىسى ئار-
قىلىق ئاشۇ قىزىلمۇچ تەييارلانمىسىغا قالدۇ-
رۇپ قويۇش ئۈچۈن كىرگەنىدى. شۇ چاغدا ئۇ
ئاھۇ كۆز قىزىنىڭ بارماقلىرىدىكى تىغىنى
سىلەر كۆرمىدىڭلار، مەن كۆرۈپ تۇردۇم. ئۇ
بۇرۇنقىدەكلا ناھايىتى ئېھتىيات ۋە ئەپچىللىك
بىلەن تىغ ئۈچىنى ئۇششاق يارا بولۇپ كەتكەن
باش بارمىقىنىڭ تېخى تولۇق ساقىيىپ بولال-
مىغان ئورنىغا پاتۇرۇۋېدى، قېنىق قويۇق
رەڭلىك قان تامچىسى بارماق گۆشىنىڭ ئىچىد-

دىن تېشىغا تېپىپ چىقتى. ئۇ ئاھۇ كۆز قىز قان تامچىسىنى مەندىن باشقا ھېچكىمگە كۆر سەتمەي تۇرۇپ قىزىلمۇچ تەييارلانمىسىغا ئاق- تۇردى ۋە كىچىك قوشۇقچە بىلەن قىزىلمۇچ تەييارلانمىسىنى ئەستايىدىللىق بىلەن ئارد- لاشتۇردى. ئۇ ئاھۇ كۆز قىزنىڭ شۇ چاغدىكى ئەستايىدىللىقىغا مەن بىر ئۆمۈر ھەۋەس ۋە ھەسەت قىلىمەن.

شۇنداق قىلىپ مەن قىزىلمۇچ تەييارلانمى- سى قاچىلانغان قۇتغا مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا ماكانلاشتىم. سىلەر شۇ چاغدا ئاھۇ كۆز قىزنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىدىكى قاباھەتنى كۆرگەن بولساڭلار ئىدى، ئىنسان كۆزىنىڭ بۇ قەدەر دەھشەتلىك بولىدىغانلىقىدىن ۋەھىمگە چۈشكەن بولاتتىڭلار.

ئاھۇ كۆز قىز لەغمەندىن بىر نەچچە تار- تىملا يېگەندىن كېيىن تاماقخانىدىن چىقىپ كەتتى. مەن بولسام قىزىلمۇچ تەييارلانمىسى قاچىلانغان قۇتا ئىچىدىكى يېڭى بىر ھاياتلىق مۇھىتىدا مۇستەقىل ياشاش ھوقۇقىغا ئېرىش- تىم.

يەنە بىر كۈنى ئاخشىمى قەددى - قامىتى خوپ كېلىشكەن بىر يىگىت مېنى ئۆزى سۆيگەن قىزنىڭ تېنىگە مۇھەببەت بىلەن كىرگۈزدى.

مېنىڭ ھەيران بولغىنىم، يىگىت قىزنى راستلا قەلبى بىلەن سۆيەتتى ھەم ئۆزىنىڭ مەندەك بىر ئەيدىز ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملان- غانلىقىنىمۇ بىلەتتى. شۇڭا يىگىت مەندىن ئازاب ھېس قىلاتتى ھەم مەندىن يىرگىنەتتى، شۇنداق تۇرۇپ ئۇ مەندەك بىر دۈشمىنىنى ئۆزى سۆيگەن قىزنىڭ تېنىگە مۇھەببەت بىلەن ماكانلاشتۇردى. مەن ھېس قىلدىمكى، يىگىت قىزنى سۆيۈشنى بىلگىنى بىلەن قوغ- داشنى بىلمەيدىكەن، مېنى سۆيىمىگىنى بىلەن قوغداشنى بىلىدىكەن. ناۋادا سىلەر ئىنسانلار

مەندەك بىر يامان سۈپەتلىك ۋىرۇس بولۇپ، بۇ يامان سۈپەتلىك ۋىرۇس مېنىڭ تېنىمدە مەۋجۇت بولغان بولسا، قەسەم قىلىمەنكى، مەن بۇ ۋىرۇسنى ئۆزۈمدىن باشقا يەنە بىر زاتىمغا ھەرگىزمۇ يېقىن يولاتمىغان بولاتتىم. شۇڭا گاھىدا سىلەرنىڭ ماڭا ماكان ئاتا قىلغىنىڭ- لاردىن مىننەتدارلىق ھېس قىلساممۇ، لېكىن شەخسىيەتچىلىك ئېڭىڭلاردىن قاتتىق نەپرەت- لىنىمەنكى، سىلەرگە لەنەتلەر بولسۇن!

سىلەرگە بۇ ھەقتە يەنە بىر ھېكايە سۆزلەپ بېرى.

مېنىڭ سىلەرنىڭ مۇبارەك تېنىڭلارغا كىرىش يوللىرىم خىلمۇخىل بولۇپ، ئوخشاش بولمىغان كۆچۈش يوللىرى ئارقىلىق ئوخشاش بولمىغان تەنلەرگە ماكانلىشىمەن. يەنى مېنىڭ سىلەرنىڭ تېنىڭلارغا كۆچۈشتىكى يەنە بىر خىل شەكلىم ئىشپىرىس يىڭىنىسىدۇر. سىلەر ئاق تاماكا چېكىپ ئۆلۈپ قالغان زەھەر چەك- كۈچى ھەققىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىغانمۇ؟ بۇ راست خەۋەر.

راست، ئۇ زەھەر چەككۈچى ھەقىقەتەن ئۆلۈپ قالغان، ئۇ ئۆلۈپ قالغان يەر بولسا بىر ئاممىۋى ھاجەتخانا ئىدى. خۇددى ھېلىقى ئاھۇ كۆزلۈك چىرايلىق قىز تېز تاماقخانىغا تاماق يېيىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى قىزىلمۇچ تەي- يارلانمىسى قاچىلاپ قويۇلغان قۇتغا مېنى قان تامچىسى ئارقىلىق قالدۇرۇپ قويۇش ئۈچۈنلا كىرگەندەك، بۇ زەھەر چېكىپ ئۆلۈپ قالغۇچى- مۇ ئاممىۋى ھاجەتخانىغا تەن ھاجىتىدىن چىقىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى زەھەر سۇيۇقلۇ- قىنى ئىشپىرىس يىڭىنىسى ئارقىلىق بىلىكە- دىكى ئانا تومۇرىغا كىرگۈزۈش ئۈچۈن كىرگە- نىدى. شۇ چاغدا مەن ئۇنىڭمۇ تېنىدە مەۋجۇت ئىدىم. لېكىن بۇنى ئۇ ئۆزى بىلمەيتتى. ئۇ- نىڭدا بۇنى بىلگۈدەك ئەقلى تەپەككۈرمۇ يوق ئىدى. چۈنكى مەن ئۇنىڭ تېنىدە زەھەر بىلەن

ئارىلىشىپ كەتكەندىم. مېنىڭ ئۇنىڭ تېنىدە.
 گە قانداق كىرگىنىمنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باق-
 تىڭلارمۇ؟ بەلكىم تەسەۋۋۇر قىلغانسىلەر.
 مەن ئۇنىڭ تېنىگە قولىدىكى ئاشۇنداق بىر
 ئىشپىرس يىڭنىسى ئارقىلىق كىرگەندىم.
 ئۇ ئۆلۈپ قالغۇچى ئۇ چاغدا ئىشپىرس يىڭ-
 نىسىدە مېنىڭ بارلىقىمنى بىلمەيتتى. ئۇ
 زەھەر چېكىپ ئۆلۈپ قالغۇچى ئاممىۋى ھاجەت-
 خانىدا ئىشپىرس يىڭنىسىنى بىلىكىدىكى
 ئانا تومۇرىغا ئەمدىلا كىرگۈزۈپ تۇرۇشىغا
 يەنە بىر زەھەر چەككۈچى كىرىپ كەلدى ۋە ئۇ-
 نىڭغا ئېتىلدى. ئۇلار ئۇ يەردە ئاشۇ ئىشپىد-
 رىس يىڭنىسىنى تالىشىۋاتاتتى. كېيىن
 كىرىپ كەلگۈچى قارشى تەرىپىدىكى زەھەر
 چەككۈچىنىڭ بىلىكىدىكى ئىشپىرس يىڭنى-
 سىنى ئانچە قىينالمايلا تارتىۋېلىپ ئۆرە
 تۇرغان پېتىلا ئۆزىنىڭ بىلىكىدىكى ئانا تو-
 مۇرىغا كىرگۈزدى. زەھەر سۈيۈقلۈكى يىڭنى
 ئۈچىدىكى كىچىك تۆشۈكچە ئارقىلىق ئۇنىڭ
 قان ئايلىنىشىغا ئاستا-ئاستا قوشۇلۇپ
 كەتتى. مەنمۇ ئاشۇ زەھەر سۈيۈقلۈكى ئېقىپ
 چىقىۋاتقان يىڭنى ئۈچىدىكى تۆشۈكچە ئارقىدە-
 لىق ئۇنىڭ تېنىگە كىرىپ كەتتىم، دەپمەك
 ئۇمۇ مەن بىلەن يەنى ئەيدىز ۋىرۇسى بىلەن
 يۇقۇملاندى.

ئارقىدىن كىرگەن زەھەر چەككۈچى ئىشپىد-
 رىستىكى زەھەر سۈيۈقلۈكىنى تومۇرىغا تولۇق
 كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، قەپەستەك قىسىدە-
 لىپ كەتكەن ئىچى بىردىنلا كېڭىيىپ يېنىڭ
 تىن ئالدى ۋە ئۆزىگە تەلمۈرۈپ ياتقان يەنە بىر
 زەھەر چەككۈچىگە قارايمۇ قويماستىن، قول-
 دىكى ئىشپىرس يىڭنىسىنى تاشلىۋېتىپ
 ئاممىۋى ھاجەتخانىدىن چىقىپ كەتتى. يەردە
 تىترەپ ياتقان ئاۋۋالقى زەھەر چەككۈچى يارا
 ئىزلىرى بىلەن تولۇپ كەتكەن بىلەكلىرىنى
 تەستە ھەرىكەتلەندۈرۈپ يەرگە چۈشۈپ

كەتكەن ئىشپىرس يىڭنىسىنى قولغا ئالدى
 ۋە قۇرۇق ئىشپىرس يىڭنىسىگە خۇددى تېنىدە-
 دىن چىقىپ كېتىۋاتقان ھاياتغا قارىغاندەك
 مېھرى بىلەن تەلمۈرۈپ قاراپ بىلىكىگە تەش-
 خالىق بىلەن كىرگۈزدى. لېكىن قۇرۇق ئىشپىد-
 رىس ئىچىدىن ھېچ نېمە چىقماي ئۇنىڭ ئۈمىد
 گۈللىرىنى خازاندەك تۈزۈتۈپ تاشلىدى. تولدە-
 مۇ ھەيرانمەن، سىلەر ئىنسانلارنىڭ ھاياتقا
 بولغان مېھرىڭلاردىن زەھەرگە بولغان مېھرىڭ-
 لار نەقەدەر كۈچلۈك. ھە؟

ئۇ زەھەر چەككۈچى ئۇزاق ئۆتمەيلا ئاممىدە-
 ۋى ھاجەتخاندا زەھەرگە بولغان تەشخالىق ۋە
 ماڭا بولغان مەھكۈملۈك ئىچىدە خۇددى
 پەيدەك قېتىپ قالدى. ئۇنىڭ جەستىنى تۇنجى
 بولۇپ كۆرگەن ئايال تازىلىق ئىشچىسى قور-
 قۇنچىتىن ئېچىنىشلىق چىرقىراپ كەتتى.
 — ئادەم بارمۇ؟! —

ئايال تازىلىق ئىشچىسىنىڭ ئەنسىز ۋار-
 قىرىشى بىلەن بىر نەچچە يىلەن ئاممىۋى ھاجەت-
 خانىغا يېنىغا كېلىپ ئاللىقاچان ئۆلۈپ بولغان
 جەستەك ھەم ئىچ ئاغرىتىش، ھەم سەسكىنىش
 بىلەن قاراشتى.

— ئۆلۈپ بولغان ئوخشايدۇ!
 — بىلەكتىن ئۇرۇپتىكەندە ئاقنى.
 — جېنى چىققۇچە قانچىلىك قىينالغاندۇ-
 ھە؟

— ئۇششاق بالىلىرى بولغىيتتى.
 — نېمىدېگەن ھاقارەتلىك ئۆلۈم بۇ!
 — بەلكىم ئەيدىز بىلەنمۇ يۇقۇملانغان بو-
 لۇشى مۇمكىن.

— شۇنداق، زەھەرچىلەرنىڭ كۆپى مۇشۇندە-
 داق بولارمىش.
 — ئامانەتكە خىيانەت قىپتۇ.
 — ئەمدى ئۇ ھۈزۈرنىمۇ، ئازابنىمۇ ھېس
 قىلالمايدۇ.

— جان يوق تەن ئەجەب سۈرلۈك بولۇپ

كېتىدىكەن.

— تەن دېگەن جان بىلەن ئىسسىق كۆرۈندى.
دىمەن كۆزگە ئەسلىدە.

— قاراڭلار ئۇنىڭ ئۇخلاۋاتقاندەك ياتقىنىدە.
نى.

— ئويغانغاندەك تىرىلىدۇ بىر كۈنى
يەنە...

ئۆلۈپ قالغۇچىغا قاراپ تۇرغۇچىلارنىڭ تە-
لەپپۈزىدىن ئۆلۈپ قالغۇچىغا بولغان ھېسداش-
لىقىنىمۇ، يىرگىنچىنىمۇ ئېنىق ھېس قىلغىلى
بولمايتتى. ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي، ئۆلۈپ قال-
غۇچى مەخسۇس جەسەت توشۇش ماشىنىسىغا
سېلىنىپ ئېلىپ كېتىلدى ۋە ھاك سۈيىدە دې-
زىنفېكسىيە قىلىنغاندىن كېيىن لەھەتكە
جىمجىتلا كۆمۈپ تاشلاندى.

سۆزۈمگە شەكسىز چىنىپ تۇتۇڭلارنى قەدىر-
دانلىرىم، گەرچە مەن ئۇنىڭ تېنىدە بىر قېتىم
ئۆلگەن بولساممۇ، لېكىن ئۇ مېنى ئىشپىرىس
يىغىنىسى ئارقىلىق يەنە نۇرغۇن تەنلەردە ھا-
ياتلىققا ئېرىشتۈردى. شۇڭا ئۇ ئۆلۈپ كەتكەن
بولسىمۇ مەن باشقا قان ۋە تەنلەردە بۇرۇنقىدەكلا
نورمال مەۋجۇتلۇقۇمنى ساقلاپ كەلمەكتىمەن.
ئۇنداق بولمىسا مەن بۇ يەردە ئولتۇرۇپ سىلەر-
گە ھېكايە سۆزلەپ بەرمىگەن بولاتتىم.
چۈنكى ئاۋاز دېگەن تىرىك نەرسىدىن چىقىدۇ-
غان تاۋۇشلۇق يەل. مانا شۇ تاۋۇشلۇق يەل
مۇشۇ تاپتا مەندىن چىقىپ سىلەرگە يېتىۋاتىدۇ.

راستىنى دېگەندە، مېنىڭ مەۋجۇتلۇقۇم
ئىنسانلارنىڭ مەۋجۇتلۇقىدىن ناھايىتىمۇ
كېيىن. بىراق كېسىپ ئېتىمەنكى، ئىنسانلار
ئۆزىنىڭ ئاشۇ ئۇزاق مۇددەتلىك تارىخىدا
ئىككى نەرسىنى ياراتتى. ئۇنىڭ بىرى پەن-
تېخنىكا كەشپىياتى، يەنە بىرى مەن. بىر ز-
مانلاردا پەن-تېخنىكا چىراغنى ياراتقاندا ئادەم-
لەر بۇ نۇر چىقىراالايدىغان نەرسىگە قانداق

ھەيرەتتە قالغان بولسا، كېيىنكى زاماندا ئا-
دەملەرنى ئۆلتۈرەلەيدىغان ماخىمۇ شۇنداق ھەي-
رەتتە قالدى. چىراغنى بىلىم مەۋجۇتلۇققا چى-
قارغان بولسا، مېنى ئەخلاقسىزلىق مەۋجۇت-
لۇققا چىقاردى. شۇڭا مەن بىلىمدىن قورقۇنچ
ھېس قىلمايمەن، بەلكى ئەخلاقتىن قورقۇنچ
ھېس قىلىمەن. چۈنكى بىلىمسىز ئادەم ھېچ-
كىمگە پايدا يەتكۈزەلمىگەندەك ھېچكىمگىمۇ
زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، ئەمما ئەخلاق مېنى
ھامان چەكلەپ تۇرۇشتەك يوشۇرۇن قۇدرەتكە
ئىگە. شۇڭا تەنتەنە بىلەن دېيەلەيمەنكى، ياش-
سۇن ئەخلاقسىز ئادەملەرنىڭ ئەخلاقسىزلىقى!
مەن ئەيدىز. مەن سىلەرگە ئۆزۈم ھەققىدە
سۆزلەپ بېرىۋاتىمەن. بۇنىڭدىكى مەقسەت،
سىلەرنىڭ مەندىن ئادا-جۇدا بولۇشۇڭلار
ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى كەلگۈسىدە سىلەرنىڭ
مېنى بىلىمەيتتۇق، دەپ مەندىن تېنىۋېلىشىڭ-
لارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈندۇر. چۈنكى
سىلەر مېنى خالىغاندىلا ئاندىن مەن سىلەرنى
خالايمەن. شۇنىڭ بىلەن سىلەر مېنى خۇددى
روھىڭلارنى تەن تەختىڭلاردا كۆتۈرۈپ يۈرگەن-
دەك بىمالال كۆتۈرۈپ يۈرىسىلەر. بىلىڭلارنى
روھ ماددا ئەمەس، مەن ماددا. لېكىن روھنىڭ
ئېغىرلىقى تەن تەختىڭلارغا بىلىنمىگەندەك
مېنىڭ ئېغىرلىقىمۇ تەن تەختىڭلارغا بىلىن-
مەيدۇ. مەن بەزىدە سىلەر ئۈچۈن تاشتىن
قاتتىق، سۇدىن يۇمشاقمەن. بەزىدە بولسا
تاشتىن يۇمشاق، سۇدىن قاتتىقمەن. بەزىدە
بولسا مەن سىلەرگە ئۆلۈمنىڭ ھىدى بولۇپ
خۇشبۇي پۇرايمەن. بەزىدە بولسا ئاغرىقنىڭ
شەكلى بولۇپ سۆڭىكىڭلارنى ئۇۋاپ يەيمەن.
يەنە بەزىدە بولسا قەسەم قىلىمەنكى، سىلەرگە
يولۇقۇپ قالغىنىم ئۈچۈن ئۆزۈمگە لەنەتلەر
ئوقۇيمەن. چۈنكى سىلەر مەن بىلەن ھۇزۇر
ئىزدەپ ئۇچرىشىسىلەر. يۇ، يەنە مەندىن
خورلۇق ھېس قىلىسىلەر. شۇنداق بولسىمۇ

مەن سىلەرنىڭ تومۇر - تومۇرۇڭلاردىكى دەريا - دەريا قانلىرىغىدا ئالتۇن بېلىقتەك ئۈزۈپ ئوي - نايمەن. مەن بۇ خىل ھالىتىم بىلەن ئۈزۈمنى خۇددى سىلەر بالا ۋاقتىڭلاردا ئىشتىياق بىلەن ئوقۇغان چۆچەكلەردەك سۆيۈملۈك ھېس قىلد - مەن. لېكىن سىلەر مېنى مەن سىلەرنى سۆي - گەندەك سۆيمەيسىلەر. شۇڭا سىلەرنىڭ مەن بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىڭلارنى خۇددى ئاشنا - ئاداش مۇناسىۋىتىگىلا ئوخشىتىمەن. چۈنكى سىلەر مېنى ياقتۇرمايسىلەر - يۇ، ئەمما ماڭا تەلپۈنسىلەر، مۇشۇ تاپتا تۈيۈقسىزلا يادىمغا كېلىپ قالغان بىر ئىشنى سۆزلەپ بېرەي.

مىنى تەڭ كۆتۈرىمىز.

— شۇنداق قىلىلى.

— ھېچكىمنىڭ ھېچكىمدە قالمىسۇن.

— ئېغىرمۇ كەلمەيدۇ كىشىگە.

ئۇلار بىر نەچچە شېشە ھاراق بىلەن ئەر كەك قوينىڭ بورەك كاۋىپىدىن بۇيرۇشتى. كەچلىك بازاردا ئادەم ھەقىقەتەنمۇ كۆپ بولۇپ، قارماققا شەھەر خەلقى كەچلىك تامىقىنى ئۆ - يىدە يېمەي كۈچىغىلا چىقىۋالغاندەك كۆرۈنەت - تى. بەلكىم چوڭلارنىڭ دېگىنىدەك «ۋاژ - ۋۈژ» پىشقان تاماقتىن «پاژ - پۈژ» قىلىپ چالا پىشقان تاماق يېيىشلىك بولىدىغاندۇ.

ناخشىچى يىگىت شىرەنى چۆرىدەپ ئولتۇ - رۇشقان ھەمراھلىرى بىلەن يېغى ئېقىپ تۇرغان بۆرەك كاۋاپىنى زاكۇسكا قىلىشىپ بىر دەمدىلا نەچچە بوتۇلكا ھاراقنى كۆرمىدىم - يوق قىلىۋېتىشتى. شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ كۆز قا - رچۇقلىرى كېڭەيگەن، يۈزلىرى قىزارغان، ئې - غىزلىرىنىڭ تىلىسماتلىرى ئېچىلىپ كەتكەن بولۇپ، بىر - بىرىگە گەپ بەرمەي سۆزلىشەتتى. بىرى يەنە بىرىنىڭ قوللىرىنى چىڭخىدە سى - قىمىدىغىنىچە سىلكىپ تۇرۇپ گەپ قىلاتتى، يەنە بىرلىرى بولسا شىرە ئۈستىگە بېشىنى قويغىنىچە مۇگدەشكە باشلىغانىدى. قوللىرى - كى سۈزۈك ھاراق قۇيۇلغان رومكىنى كۆتۈرۈ - ۋالغان يەنە بىرى بولسا خۇددى تەنتەنىلىك بىر

تېنىدىكى قېنىدا مېنى ئېلىپ يۈرگەن بىر ناخشىچى يىگىت مېنى ئېلىپ كەچلىك بازار - غا چىقتى. كەچلىك بازار چىراغلارنىڭ نۇرى ۋە ئادەملەرنىڭ قىيا - چىيالىرىدا قىزىپ كەتكەند - دى. مەن بىلەن يۇقۇملانغۇچىنىڭ قاشقىسىدا بەلگە بولمىغاندىن كېيىن، ھېچكىممۇ ئۇ - يى - گىتنى ئەيدىز ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانغان يۇ - قۇملانغۇچى ئىكەنلىكىنى كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراپمۇ بىلەلمەيتتى. ناخشىچى يىگىت پىيادە - لەر سودا كوچىسىدىكى كەچلىك بازارغا كېلىپ، بىرنەچچە يېقىنلىرى بىلەن تېلېفون - لىشىپ بىر دەمدىلا ئالتە - يەتتە ئادەمگە ئايلا - دى.

— بىرەر شېشىدىن چىقىشمامدۇق؟

ناخشىچى يىگىت دوستلىرىغا قاراپ شۇنداق دەيدى.

— چاقساق چىقىپتۇق، بىز چاقمىغان شې - شىمىنى ئۇ!

باشقىلارمۇ دەرھاللا ئۇنىڭ پىكرىگە قوشۇ - لۇپ يول بويىدىكى كاۋاپداننىڭ يېنىدىكى بوش شىرەنى چۆرىدىشىپ ئولتۇرۇشتى.

— قائىدە يەنە بۇرۇنقىدەك ئەمەس، — دەيدى ناخشىچى يىگىت ھەممەيلەن ئولتۇرۇ - شۇپ بولغاندىكىن كېيىن، — سورۇننىڭ چىقىد -

مۇراسىمغا رىياسەتچىلىك قىلىۋاتقان سورۇن
بېشىدەك، بىر قولى بىلەن شىرەنى تۇتقىنىچە
ئۆمەر ھەييامنىڭ مەي ھەققىدىكى بىر رۇبا-
ئىيىسىنى بۇزغىنىچە ئوقۇۋاتاتتى.

مەي ئىچسەڭ بىر گۈزەل رەنا بىلەن ئىچ،
ۋە ياكى مەرد، سېخى دانا بىلەن ئىچ.
پۇل بولسا جىق-جىق ئىچ، دوستلار بىلەن ئىچ،
بولمىسا قاۋاقتا ئۆزۈڭ يالغۇز ئىچ.
— ياخشى، قالتىس شائىر كەنسەن...
— كەلدى، دەھشەت كەلدى، يەنە بىرنى...
— ئېيتە شېئىرىڭنى...

قولغا بېشىنى قويۇپ مۈگدەپ قالغان يى-
گىتتىن باشقىلىرى قىيا-چىيا قىلىشىپ
كەتتى.

— كۆڭۈل قىلىمەن، ساقىغا كۆڭۈل قىل-
مەن، كۆڭۈل. ھاراق قۇيۇلغان رومكىنى كۆتۈرۈۋالغان
يىگىت شۇنداق دېۋىدى،

— قىلە قېنى، كەلتۈرەلسەڭ لام-جىم دە-
مەيمىز، — دېدى ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان
ھاراق قۇيۇۋاتقان يىگىت مەيدىسىگە ئەر كەك-
لەرچە ئۇرۇپ.

— ئەمىسە باشلىدىم-ھە!
— ئېيتە شېئىرىڭنى!

ھاراق قۇيۇلغان رومكىنى كۆتۈرۈۋالغان
يىگىت ساقىغا قاراپ قايسىدۇر بىر شېئىرنى
ئوقۇشقا باشلىدى. ئۇ ئاۋازىنى مەيلى قانچە-
لىك كونترول قىلىشقا تىرىشسۇن، ئاۋازى
يەنىلا گاراڭ-گۈرۈڭ چىقماقتا ئىدى. لېكىن
شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ
قانداق چىقىدىغانلىقىغا ئەمەس، بەلكى نېمە-
لەرنى ئوقۇيدىغانلىقىغا قىزىقىۋاتقانداك قىل-
شاتتى.

دۈشەنبە مەي ئىچىپ سەيشەنبە ياتتىم،
چارشەنبە، پەيشەنبە دەردىنى تارتتىم.
ھە تۈنۈگۈن جۈمەنى ئۆتكۈزۈپ ئاران،

مانا بۈگۈن شەنبەدە ساقىنى تاپتىم.

ئۇ شېئىرنى ئوقۇپ بولۇشى بىلەنلا
باشقىلار يەنە قىيا-چىيا قىلىشتى. ئەمما
ساقى بولغان يىگىت:

— ئىناۋەتسىز، شېئىر چالا قالدى، ئۆزى
ئىچىدۇ، — دېدى ئۆزىگە سۈنۈلغان ھاراقنى
ئالماي رەت قىلىپ.

— ئوغلاق ئىزىدىن، يولۋاس سۆزىدىن
يانماس دەپتىكەن. ئالە قولۇمدىكى رومكىنى،
مەن توپتوغرا ئېيتتىم شېئىرنى.

— چالا ئېيتتىڭ!
— سەن ئېيتىپ باقە ئەمىسە، مەن نەرنى
چالا ئېيتتىم.

— مەن ئېيتالمايمەن.
— ئېيتالمىساڭ يالغان گەپ قىلماي يې-
غىلىگىنىڭگە تەن بەر.

— يەكشەنبىنى دەپمىدىڭ.
— يەكشەنبىنى نېمىشقا دەيتتىم؟
— دۈشەنبە، سەيشەنبە، چارشەنبە، پەيشەن-
بە، جۈمە، شەنبىنى دېگەنسەن؟
— دەپتىم.

— بىر ھەپتە يەتتە كۈن بولىدىغاندۇ؟
— يەتتە كۈن بولماي سەككىز كۈن بولاتتى-
مۇ ئەمىسە؟

— ئالتە كۈننى دېگەندىن كېيىن نېمىشقا
يەتتىنچى كۈننى دېمەيسەن؟ يەكشەنبە بىلەن
ئۇرۇشۇپ قالغانىتىڭ-يا؟
— مەن ئېيتقان شېئىردا يەكشەنبە بولمى-
سا.

— ئەسلى يەكشەنبە بارتى، سەن ئۇنتۇپ
قالدىڭ.
— شېئىر دېگەن تۆت قۇر تۇرسا، يەكشەنبە

بولسا بەش قۇر بولۇپ كەتمەمدۇ؟
— ئەمىسە بەش قۇرلۇق مۇخەممەستىن
بىرنى ئېيتە.

— مۇخەممەس دېگەن نېمە ئۇ ئەمدى؟

— بەش قۇرلۇق شېئىر ئۇ!

— ماڭغۇۋە چىدىماس.

— ئىچە ئەمەسە...

ئۇلار بىر-بىرىگە گەپ بەرمەي تالاش-تارتىش قىلاتتى. بۇ چاغدا مېنى تېنىدا كۆتۈرۈپ يۈرگەن ناخشىچى يىگىت ئۇن-تىنىسىزلا ئورنىدىن تۇرۇپ، تالاش-تارتىش بولۇۋاتقان سورۇندىن ئايرىلدى. ئەمما ئۇ سورۇندىكى ئاي-يىغى چىقىما تالاش-تارتىشتىن بىزار بولۇپ ئەمەس، بەلكى قوش ئالغانچىلىك سومكىسىدىن بويىنىدىن ئارتىلدۇرۇپ ئالدىغا ساڭگىلىدىن تىۋالغان بىر قىزنىڭ كەينىدىن ماڭغان ئىدى. ئەسلى ئۇ قىز ئۇنىڭ ھاراقىنىڭ تەسىرىدىن قىزىپ كەتكەن قانلىرىغا جىنسى ھاياجاننىڭ ئوتىنى يېقىۋەتكەنىدى. ئۇ قىز يول بويىغا چىقىپ تۇردى. قارىماققا يول بويىدا كىرا ماشىنىسى توسماقچى بولغاندەك قىلاتتى، لېكىن ئالدىدىن ئۆتۈپ تۇرۇۋاتقان كىرا ماشىنىلىرىدىن بىرىنىمۇ توسماي جايدا تۇراتتى. قېنىق سېرىق رەڭدە بويالغان بۇدۇر چاچلىرى كوچا چىرىغىنىڭ سارغۇچ نۇرىدا قىزىل مىستەك پارقىراتتى. ناخشىچى يىگىت قىزنىڭ يېنىغا كەلگەندىلا قەدىمىنى توختاتتى. ئۇ قىز ناخشىچى يىگىتكە پەرۋاسىزلا قاراپ قويۇپ، چاچلىرىنى بارماقلىرى بىلەن تاراپ قويدى.

— ياخشىمۇسىز؟

ناخشىچى يىگىت سومكىلىق قىزغا گەپ قىلدى، سومكىلىق قىز ناخشىچى يىگىتكە قاراپ قويۇپ ئۈندىمىدى.

— بىردەم - يېرىمدەم ئولتۇرساق بولامدۇ؟

ناخشىچى يىگىت سومكىلىق قىزدىن سو-ردى.

— رەھمەت، يىگىتىمنى كۈتۈۋاتاتتىم.

ناخشىچى يىگىت سومكىلىق قىزنىڭ جا-

ۋابىغا ئىشەنمىدى، شۇنچا:

— كەچ بولۇپ كەتتى، ئۆرە تۇرۇپ پۈتلىرىد-

ىڭىز تېلىپمۇ كەتكەندۇ؟ — دېدى.

— يامان نىيىتىڭىز يوقتۇ. ھە؟

سومكىلىق قىز ناخشىچى يىگىتتىن سو-ردى. ناخشىچى يىگىت سومكىلىق قىزنىڭ يېنىغىراق كېلىپ سورىدى.

— مەن يامان نىيىتى بار ئادەمگە ئوخشام-

دىكەنمەن؟

— ئۇنداقدەكقۇ قىلمايدۇ.

— ئەمەسە قوشۇلدىڭىز. ھە؟

— مەيلى ئەمەسە.

ناخشىچى يىگىت قولىنى كۆتۈرۈپ ئاستا كېلىۋاتقان بىر كىرا ماشىنىسىنى توستى ۋە سومكىلىق قىز بىلەن ماشىنىغا چىقىپ مېڭىپ كەتتى. سومكىلىق قىزنىڭ بەدىنىدىن تاراۋاتقان ئەتىرىنىڭ خۇش پۇراق ھىدى ماشىنا ئىچىنى بىر ئالدى.

— قەيەرگە بېرىشنى خالايسىز؟

ناخشىچى يىگىت سومكىلىق قىزنىڭ تىزى ئۈستىگە قويۇۋالغان قولىنىڭ چىمچىلاق بارمىقىنى بىر تال سەرەڭگە ياكى بىر تال چىش كولىغۇچنى تۇتقانداك تۇتۇپ تۇرۇپ سو-ردى. سومكىلىق قىز ناخشىچى يىگىتكە كۆ-زىنىڭ قىرىدا قارىغىنىچە كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى.

— بىرەر مۇزىكىلىق ئارامگاھقا بارساقم-

ىكىن.

— بولىدۇ، ئەمەسە «تولۇن ئاي ئارامگاھى»

غا بارمايلىمۇ؟

— مەيلى.

ناخشىچى يىگىت كىرا ماشىنىسىنىڭ شوپۇرىغا بارىدىغان يېرىنى دەپ بېرىۋىدى، ئاستا سۈرئەت بىلەن كېتىۋاتقان ماشىنا «تولۇن ئاي ئارامگاھى» تەرەپكە قاراپ غۇيۇل-داپ مېڭىشقا باشلىدى. «تولۇن ئاي ئارامگاھى» نىڭ ئىچى

ئوخشاش بولمىغان ياش ۋە چىراي شەكىلدىكى مېھمانلار بىلەن تولغانىدى.

ناخشىچى يىگىت سومكىلىق قىز بىلەن ياندىكى بىر بوش ئورۇنغا كېلىپ ئولتۇرۇپ تۇرۇشقا، كۈتكۈچى قىز كېلىپ تىزىملىك دەپتىرىنى تۇتۇپ تۇردى. ناخشىچى يىگىت كۈتكۈچى قىزغا بىر نەچچە قورۇما بىلەن بىر بوتۇلكا ئەتىرگۈل ئىچىملىكى بۇيرۇدى.

— ئەتىرگۈلمۇ ھاراق تۇ. ھە؟ — دەپ سورىدى سومكىلىق قىز.

— ھاراق ئەمەس، ئادەتتىكى ئىچىملىك، ئىچسە روھنى كۆتۈرۈپ كەيپىياتنى قىزغىنلاشتۇرىدۇ.

— مەن مەست قىلىدىغان نەرسىلەرنى ئىچمەيمەن جۈمۇ، ئادەمنى بەك بىئارام قىلىدۇ مەست قىلىدىغان نەرسىلەر.

سومكىلىق قىزنىڭ يالغان سۆزلىرى ئۇنىڭ كۈلكىسىنى كەلتۈرگەن بولسىمۇ لېكىن چاندۇرمىدى. قاراڭ، مەست قىلىدىغان نەرسەنى ئەزەلدىن ئىچمەيدىكەنۇ، مەست قىلىدىغان نەرسىنىڭ ئادەمنى بىئارام قىلىدىغىنىنى بىلىدىكەن.

— ئىسمىڭىزنى دەپ بەرمىدىڭىزغۇ؟ ناخشىچى يىگىت سومكىلىق قىزدىن سورىدى.

— سورىمىسىڭىز دەپ بېرەتتىمۇ ئەمەسە؟

— مانا سورىدىمغۇ. ئارزۇ!

— ئارزۇ؟ ھەئە، يېقىملىقمىكەن؟

— ئەلۋەتتە، ئۆزىڭىزمۇ بىر كۆرگەن ئادەم قايتا ئارزۇ قىلغۇدەك يېقىملىق قىزكەنسىز ئەمەسمۇ.

— كېيىننىڭ تاتلىقلىقىنى. ئۇلارنىڭ سۆھبىتى داۋاملىشىپ ئۇزاق

ئۆتمەيلا ئۇلارنىڭ يېنىغا «تولۇن ئاي ئارامگا- ھى» نىڭ بىر مۇزىكا چالغۇچىسى كەلدى.

— ئۇزاق بولدى كۆرۈنمەيسەنغۇ؟ ئۇ ئىككىسى كۆرۈشكەچ پاراخۇغا چۈشۈپ كەتتى.

— ئارام ئېلىۋاتىمەن. زېرىكىپ قالمىغاندەك قىلىسەن قارىد- سام.

ئۇ ناخشىچى يىگىتكە شۇنداق دېگەچ ئۇنىڭ يېنىدا نازلىنىپ ئولتۇرغان سومكىلىق قىزغا مەنىلىك قاراپ قويدى. — ئانچە ئەمەس.

— قايتىپ كېلىپ ئىشلىمەمسەن؟ — ئەھۋالغا قاراپ باقاي قېنى.

— بولدى. بىراق ئۇزاق بوپتۇ ناخشاڭنى ئاڭلىمىغىلى، بۈگۈن بىر نەچچە ناخشا ئوقۇپ بەرمەمسەن؟

— بۈگۈن دېگەن مەن بۇ يەرنىڭ مېھمىنى تۇرسام.

— ئەمەسە شۇنداق بولسۇن بۇرادەر. قىسقا چاچلىق يىگىت شۇنداق دەپلا خوشمۇ دېمەي كېتىپ قالدى.

— ئۇنى تونۇمسىز؟ سومكىلىق قىز يەنى ئارزۇ ئىسىملىك قىز ناخشىچى يىگىتتىن سورىدى. ناخشىچى يىگىت ئارزۇغا قاراپ بېشىنى يېنىك لىڭشىت- قاچ:

— ھەئە، بىز نەچچە ئاي مۇشۇ يەردە بىللە ئىشلىگەن، — دېدى. — سىزمۇ سازچىكەنسىزدە ئەمەسە؟

— ئارزۇ يەنە سورىدى. ئەمما ئۇنىڭ سۆزى ناخشىچى يىگىتكە ئانچە ياقىمىدى بولغاي:

— سازچى ئەمەس، سەنئەتكار دەڭ، — دېدى خاتا كەتكەن مۇھىم بىر سۆزنى دەرھاللا ئوخشاپ.

— ھە، سەنئەتكار... ئوخشاپ.

— ھە، سەنئەتكار... 2012 / 5 .

— بىز نەچچە ئاي مۇشۇ يەردە بىللە ئىشلىگەن، كېيىن زېرىكىپ چىقىپ كەتكەنتىم شۇ.

— مۇشۇنداق يەردىمۇ زېرىكىش ھېس قىلدىڭىزمۇ؟

— ئادەم دېگەن شۇنداق بولىدىكەنغۇ تاڭ. ئىككىسىنىڭ سۆھبىتى ئۈزۈلمەي تۇرۇپلا باياتىنقى يىگىت ئۇلارغا قاراپ قولىنى كۆتۈردى.

— يەنە نېمە دەيدىغاندۇ، — سورىدى ئارزۇ ئىسىملىك قىز كالىپۇكلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ.

— مېنى ناخشا ئېيتىپ بەرگىن دەيدۇ. — ئەمەس ئېيتىپ بەرمەمسىز؟

— ئادەمگە ئاراممۇ بەرمەيدۇ دېسە، سەل ساقلاپ تۇرۇڭ. — ھە.

ناخشىچى يىگىت شۇنداق دېگەچ ئورنىدىن تۇرۇپ چىرايلىق بېزەلگەن كىچىك سەھنىگە چىقتى. ئاندىن نەقىشلىك تامغا يۆلەپ قويۇلغان ئېلېكترونلۇق گىتارنى ئېلىپ چىقىشقا باشلىدى. «تولۇن ئاي ئارامگاھى» بىر دەمىدىلا مۇزىكىنىڭ يېقىملىق كۈيى ئىچىدە تەۋرىنىشكە باشلىدى. ئارزۇ ئىسىملىك قىز بولسا سول قولىدا ئېغىزىنى يۆلەپ ئولتۇرغان ناخشىچى يىگىتكە تىكىلىپ ئولتۇراتتى. ھايالسىمايلا ناخشىچى يىگىتنىڭ ئاۋازى ئارامگاھ ئىچىدە ياغراشقا باشلىدى.

سېنى ئويلاپ ئۆتتى كۈنۈم، سەنمۇ مېنى ئويلارسەنمۇ؟

ھەر بىر سۆزۈڭ بىر مۇڭ-غەزەل، سەن ھەم مېنى ئەسلەرسەنمۇ؟

جاندىن كەچتىم جانان بىلەن، سەنسىز تارتقىنىم بولدى ئەلەم.

سەن يۈرىكىم، سەن مەھبۇبەم، مەن غەربىتىن كەچكەيسەنمۇ؟

ئۇھ... ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ نەقەدەر يېقىملىق.

لىقىنى سىلەر ئەمەس مەن ئاڭلىدىم. ئاشۇنداق بىر يېقىملىق ئاۋازغا ئىگە ئىنساننىڭ مېنىڭدەك بىر ئەيدىز ۋىرۋىسى بىلەن يۇقۇملىق.

ئىشپ يۈرگەنلىكىگە پەقەتلا ئىشەنگۈم كەلمەيتتى. ئۇنىڭ ناخشا ئېيتقان چاغدىكى ئاۋازىنىڭ يېقىملىقلىقى ئۈچۈنمىكىن، ھەممەيلەن ئۇنىڭغا ھەۋەس بىلەن قارىشاتتى. ئارزۇ ئىسىملىك قىزىمۇ ئۆزى بىلەن كەچلىك بازاردا تۇيۇق.

سىزلا ئۇچرىشىپ قالغان بۇ ناخشىچى يىگىتنى تېخى ئەمدىلا كۆرۈۋاتقاندا كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلىپلا قالغانىدى.

چۈنكى ئۇ قىز ئۇنىڭ ئىچىدىكى مېنى كۆرەلمىگەندەك، ئۇنىڭ ئىچىدىكى يېقىملىق ئاۋازنىمۇ كۆرەلمىگەنىدى. مەن شۇ چاغدا ئۇ قىزنىڭ كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرىدىن روشەن ھېس قىلىدىمكى، بۇ ناخشىچى يىگىت ئۇ ئۈچۈرگەن ئەر تۇنجى ئەر ئەمەس، بەلكى ئۇ ئۇچرىغان ئەرلەرنىڭ داۋامى ئىدى. لېكىن بۇ ئەر ئۆزىنىڭ يېقىملىق ئاۋازى بىلەن بۇ قىزنىڭ نەزىرىدە باشقا ئەرلەردىن ئاسمان-زېمىن پەرقلىنىپ قالغانىدى...

ناخشىچى يىگىت ئارزۇ ئىسىملىك قىز بىلەن «تولۇن ئاي ئارامگاھى»دىن چىققاندا ئاللىقاچان تۈن يېرىم بولۇپ قالغانىدى.

— سائەت نەچچە بولغاندۇ ھازىر؟

— ئۈرۈمچى ۋاقتى بىر بوپتۇ، — ناخشىچى يىگىت يانفونىنىڭ سائىتىگە قاراپلا جاۋاب بەردى ۋە — مېنى تاشلاپ كەتمەيدىغانسىز؟

دەپ سورىدى ئارزۇ ئىسىملىك قىزنىڭ ئىسسىق بارماقلىرىغا بارماقلىرىنى كىرىشتۈرۈپ. ئارزۇ ئىسىملىك قىز بولسا خۇددى شۇنىلا كۈتۈپ تۇرغاندەك ناخشىچى يىگىتنىڭ بارماقلىرىنىڭ ئارىسىغا قىلىتىرىقتەك كىرىپ بولغان بارماقلىرىنى بوش سىقىنىچە:

— قانداق قىلاي دەيسىز؟ — دېدى قايتۇرۇپ سوراپ.

رۇپ سوراپ.

— سىز بىلەن گۈزەل بىر كېچىنى ئۆتكۈزۈڭ. سەم دەيمەن.

— ئۆزىڭىز ياخشى كۆرمەيدىغان بىر قىز بىلەنمۇ؟

— كىم شۇنداق دەيدۇ؟

— ئەمەس مېنى ياخشى كۆرمەيسىز؟

— ھەئە.

— تۇيۇقسىزلا؟

ئارزۇ ئىسىملىك قىز ناخشىچى يىگىتنىڭ ئالدىن تەييارلاپ قويغاندەك بەرگەن جاۋابىدىن ھەيران قالغاندەك سورىدى.

— ياخشى كۆرۈشكە چوقۇم جەريان كېتەشى كېرەكمۇ؟

— ئەمدى دەيمەن.

ناخشىچى يىگىت بىلەن ئارزۇ ئىسىملىك قىزنىڭ سۆھبىتى ئاياغلاشقچە ئۇلار ئولتۇرغان تاكسى شەھەر مەركىزىدىكى ھەشەمەتلىك بىر مېھمانسارايىنىڭ ئالدىدا توختاپ بولغانىدى. شۇ كۈنى ناخشىچى يىگىت ئارزۇ ئىسىملىك قىز بىلەن ئاشۇ ھەشەمەتلىك مېھمانسارايىدا ھاياجانلىق بىر كېچىنى ئۆتكۈزدى. شۇ مىنۇتلاردا ئۇلارنىڭ بىر - بىرىگە بولغان قىزغىنلىقىنى كۆرۈپ تولىمۇ ھەيران قالدىم. چۈنكى ئۇ ئىككىسى بىر - بىرىنى پەقەتلا ياخشى كۆرمەيتتى. لېكىن بىر - بىرىنى ياخشى كۆرىدىغان ئىككى يات جىنىستەك ناھايىتى تېزلا شېرىن ئورتاقلىققا ئېرىشتى. مەن ئاشۇ ھاياجانلىق ئىستەك ئىچىدە ناخشىچى يىگىتنىڭ تېنىدىن پارچىلىنىپ چىقىپ ئارزۇ ئىسىملىك قىزنىڭ تېنىگە ئاقتمى، ئەمما مېنىڭ ئارزۇ ئىسىملىك قىزنىڭ تېنىدىكى قىزىل قان ئىچىدە ئۇچراشقىنىم دەل ئۆزۈم بولدى. چۈنكى ئارزۇ ئىسىملىك قىزنىڭ قىزىل قېنىدىمۇ ئەيدىز ۋىرۇسىنىڭ بارلىقىنى پەقەتلا ئويلاپ باقماپتەكەنمەن.

ئارزۇ ئىسىملىك قىز سەھەردە تاتلىق ئۈي -

قۇغا غەرق بولۇپ كەتتى. قارىماققا ئۇ خېلىلا چارچاپ قالغاندەك قىلاتتى. لېكىن ناخشىچى يىگىت قانلىرى مۇزلاپ كەتكەن تېنىنى مۇنداقچىنىڭ ئىسسىق سۈيىگە بىر ھازا چىلاپ چىقىپ قاندىن كېيىن، تاتلىق ئۇخلاپ ياتقان قىزغا قاراپ ئاچچىق شۈركۈنۈپ كەتتى. ئاخشام ئۇنى ھاياجانغا چۆمدۈرگەن قىز ئەمدى ئۇنىڭ كۆزىگە بەئەينى بىر پارچە لەش گۆشتەك كۆرۈندۈ. مەكتە ئىدى. ناخشىچى يىگىت بىر پارچە لەش گۆشتەك ياتقان قىزغا يىرگىنىچ ئىچىدە تەلەتەنى بۇزۇپ بىر پەس قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، قويۇن يانچۇقىدىن 100 يۈەنلىك پۇلدىن بىرنى ئېلىپ، ئۇخلاپ ياتقان قىزنىڭ ياستۇقى ئۈستىگە خۇددى بىر پارچە تازىلىق قەغەزنى تاشلىغاندەك تاشلاپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ مەن سىلەرنىڭ تەبىئىتىڭلاردىن سەسكىنىش ھېس قىلدىم. شۇڭا مەن باياتىن سىلەرنىڭ مەن بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىڭلارنى ئاشنا ئاداش مۇناسىۋىتىگە ئوخشاتقان ئىدىم. چۈنكى سىلەر مېنى خۇددى ئاشنا ئاداش ئويىدايدىغان قىزلارنى ياقتۇرمىغاندەكلا ياقتۇرمايسىلەر. يۇ، يەنىلا ماڭا تەلپۈنسىلەر. ئارقىدىنلا ماڭا يەنە نەپرەت بىلەن قاراپ يىرگىنىچ ھېس قىلىسىلەر. بۇ ھال ماڭا خۇددى سىلەرنىڭ بىر پارچە چوغىنى يەۋاتقىدەك ئىڭلاردەكلا تۇيۇلىدۇ. چۈنكى چوغىنىڭ ئىسسىق سىلەرنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلسا، چوغىنىڭ جاراھىتى سىلەرنى بىئارام قىلىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى بەك ئاددىي قەدىردانلىرىم، يەنى ئۇ قىزمۇ ئەخلاقىڭ ئەخلىتى، مەنمۇ ئەخلاقىڭ ئەخلىتى. شۇڭا بار ئاۋازىم بىلەن شۇنداق دېگۈم كېلىدۇ، ياشىسۇن، ئەخلاقىڭ ئەخلىتىنى يېگۈچى ئىنسانلار!

مەن ئۆلۈم

سىلەر مېنى ئۆلۈم دەپ ئاتىشىسىلەر. ئۆلۈم دېگەنلىك گەپ قىلالايدىغان ئادەمنى گەپ

قىلالمايدىغان ئادەمگە، ھەرىكەت قىلالايدىغان ئادەمنى ھەرىكەت قىلالمايدىغان ئادەمگە، توپىنىڭ ئۈستىدىكى ئادەمنى توپىنىڭ ئاستىدىكى ئادەمگە، نان يەيدىغان ئادەمنى دۇئا يەيدىغان ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ قويىدىغان بىر خىل ھادىسە. ئەمەلىيەتتە ئۆلۈم دەپ ئاتالغان مەن ھېچ كىمنى ئۆلتۈرەلمەيمەن. بۇ پەقەت ئەزرائىلنىڭ قىيامەتكىچە سوزۇلغان مۇقەددەس ۋەزىپىسى. سىلەرنى تىرىك ئادەمدىن ئۆلۈك ئادەمگە ئايلاندۇرىدىغىنى دەل شۇ ئەزرائىل ئاتلىق پەرىشتە. بۇنداق دېسەم پەرىشتىمۇ ئادەم ئۆلتۈرەمدۇ، دەپ سورىدىغانسىلەر. ئەلۋەتتە ئۆلتۈرىدۇ. چۈنكى سىلەرنىڭ ھاياتلىقىڭلار يارىتىلىش تىن بۇرۇن سىلەرنىڭ ئۆلۈمۈڭلار يارىتىلغان. بۇ خۇددى سىلەر كىمدىن قەرز پۇل ئالغان بولساڭلار، قەرز پۇلنى قەرز پۇل بېرىپ تۇرغۇچىغا قايتۇرغىنىڭلاردەكلا بىر ئىش. دېمەك سىلەرنى ھاياتلىققا ئېرىشتۈرگۈچى نۇرنى جانسىز تېنىڭلار ئىچىگە ئەزرائىل سالغاندەك، چوقۇم ئۇ ئۆزى تېنىڭلار ئىچىگە سېلىپ قويغان ئامانەتنى يەنە ئۆزى ئېلىشى كېرەك ئەمەسمۇ؟ چۈنكى سىلەرنىڭ ھېكمەت خاتىرەڭلاردا «ھېساب باغداتىن قايتىدۇ» دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ.

شۇنداق، سىلەر بۇرۇن يوق ئىدىڭلار بار بولدۇڭلار. جانسىز ئىدىڭلار جانلىق بولدۇڭلار. سىلەرنى ئۆلۈكتىن تىرىك قىلغان جان دېگەن ئۇقۇم، خۇددى يولغا مەلۇم مەقسەتتە قويۇپ قويۇلغان بىر پارچە خىشقا ياكى تېگىدە سۇ ئېقىپ تۇرغان ئۆستەڭ ئۈستىگە قويۇپ قويۇلغان بىر تال لىمغا ئوخشايدۇ. بۇنداق مەقسەتلىك قويۇپ قويۇلغان نەرسە ھامان بىر ئورۇندىن ئىككىنچى بىر ئورۇنغا ئېلىۋېتىلىدۇ. چۈنكى مەقسەتلىك قويۇپ قويۇلغان نەرسىنىڭ مەڭگۈلۈك ئورنى بولمايدۇ. دېمەك، جانمۇ سىلەرنىڭ تېنىڭلار ئىچىگە مەقسەت-

لىك قويۇپ قويۇلغان نەرسە. ئەجەب يول ئۈس-تىگە مەقسەتلىك قويۇپ قويۇلغان بىر پارچە خىش ياكى ئۆستەڭ ئۈستىگە مەقسەتلىك قويۇپ قويۇلغان بىر تال لىم ئېلىۋېتىلسە بولىدۇ. يۇ، سىلەرنىڭ تېنىڭلار ئىچىگە مەقسەتلىك قويۇپ قويۇلغان جان ئېلىۋېتىلسە نېمەشقا بولمىغۇدەك؟ شۇنچا مەيلى سىلەر ئۆلۈمدىن قورقۇڭلار ياكى قورقماڭلار ئۆلۈمدىن قېچىپمۇ، مۆكۈپمۇ قۇتۇلالمايسىلەر. چۈنكى قورقۇنچاقلىق ئۆمرۈڭلارنى ئۇزارتالمايدۇ، با-تۇرلۇق ئۆمرۈڭلارنى قىسقارتىۋېتەلمەيدۇ. شۇنچا ئالىمۇ ئۆلىدۇ، زالىمۇ ئۆلىدۇ، ئاقىد-مۇ ئۆلىدۇ، نادانمۇ ئۆلىدۇ، ھايۋانمۇ ئۆلىدۇ. ئەمما ئۆلۈمنىڭ شەكلى بىر خىل بولغىنى بىلەن ماھىيىتى كۆپ خىل بولىدۇ. دېمەك، ئۆلۈمنىڭ نۆۋىتى بولمىغىنى بىلەن دەرىجىسى بولىدۇ. شۇنچا سىلەرنىڭ يۇقىرى دەرىجىدە ئۆلۈشۈڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن. سەمىڭلارغا سالىمەنكى، يۇقىرى دەرىجىدە ئۆلۈشۈڭلار ئۈچۈن ئىلىمگە قايتىڭلار، ئەخلاققا قايتىڭلار، ياخشىلىققا قايتىڭلار. مەن باياتىن شەھەردىكى مەلۇم بىر مەكتەپنىڭ ئۈستىدىن ئۆتۈپ كېتىپ ۋېتىپ سىنىپتىكى بالىلارنىڭ مەھمۇد كاشغەرىي، يۈسۈپ خاس ھاجىب، نەۋائىي، مەشرەپلەرنىڭ نامىنى ھۆرمەت بىلەن تىلغا ئېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم. سىلەرمۇ بىلىسىلەر، سىنىپتىكى بالىلار تىلغا ئېلىۋاتقان ئۇ ئادەملەر سىلەردىن نەچچە يۈز يىللار بۇرۇن ئۆلۈپ كەتكەنلەر. لېكىن ئۇلارنىڭ ھۆرمەت نامى ئۇلار ئۆلۈپ نەچچە يۈز يىللاردىن كېيىنمۇ سىلەرنىڭ دىل تەختىڭلارنىڭ ئېھتىرام سۈپىسىدا زىكرى قىلىنماقتا. سەۋەبى، ئۇلار ئۆلۈمنىڭ يۇقىرى دەرىجىسىدە ئۆلۈپ كەتكەنلەر. كېسىپ ئېيتىمەنكى، ئېگىزدىكى نەرسىگە ھامان ھەممە ئادەم ھەۋەس بىلەن نەزەر سالىدۇ ۋە ھۆرمەت بىلەن قارىشىدۇ.

ئەي مەن بىلەن سۈپەتلەنگۈچىلەر. سىلەر گە ئىككى ئادەمنىڭ سۆھبىتىدىن نىشانە بېرەي. ئۇ ئىككى ئادەمنىڭ سۆھبىتىدە ھەقىقەتەن سىلەرگە مەنپەئەت بار. ئۇ ئىككى ئادەمنىڭ بىرى ئىلىم ۋە پەزىلەتتىن ئۆزىگە تون كىيگەن ئادەم، يەنە بىرى بولسا يامانلىقتىن ئۆزىگە جەندە ئارتقان ئادەمدۇر. سىلەرنىڭ ئۇ ئىككى ئادەمنىڭ سۆھبىتىدىكى دىيالوگىلاردىن تېنەپ قالماسلىقىڭلار ئۈچۈن، ئىلىم ۋە پەزىلەتتىن تون كىيگەن ئادەمنى «ئا» ھەرپى بىلەن، يامانلىقتىن جەندە كىيگەن ئادەمنى «ب» ھەرپى بىلەن سۈپەتلەپ سۆھبەت سەپىدىن رىخىلارغا ھەمرا قىلاي.

ب: ئادەم ئۆلۈپ كەتمەيدىغان ئىش بولسا- ھە؟

ئا: بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن.
ب: دېمەكچى بولغىنىم، ئادەمنى ھامان ياراتقاندىن كېيىن بىراقلا ئۆلمەيدىغان قىلىپ ياراتقان بولسا دەيمەن.

ئا: سەھەردە ناشتا قىلساڭ چۈشتە قورسە- قىڭ يەنە ئاچامدۇ؟
ب: ئەلۋەتتە ئاچىدۇ، بۇ دېگەن قانۇنىيەت تۇرسا.

ئا: ئۆيىدىن چىققاندىن كېيىن توختىماي مېڭىۋىرەمسەن ياكى مەلۇم بىر نىشانغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن توختامسەن؟
ب: ئەلۋەتتە نىشانغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن توختايمەندە.

ئا: يەنە بىر سوئال. سەن بىر دېھقان بول، ئېتىزغا سۇنى ئېتىز توشقۇچە تۇتامسەن ياكى ئېقىن سۇ ئېتىزىڭنىڭ قىرلىرىنى بۇزۇپ يامراپ كەتسىمۇ تۇتۇۋېرەمسەن؟

ب: ئەلۋەتتە ئېتىز ئىچى سۇغا توشقىچە تۇتمەندە. بولمىسا ئېتىز قىرى بۇزۇلۇپ كەتسە ئېتىز ئىچىدە سۇ توختىمايدۇ- دە.
ئا: دېمەك، بىر ۋاقىت تاماق مەلۇم مۇددەت-

لىك بولىدۇ، بىر قېتىملىق سەپەر مەلۇم ئىشقا ئىشلىتىشقا قەدەر بولىدۇ، بىر قېتىملىق سۈمۈ مەلۇم كۆلەمدە بولىدۇ- يۇ، بىر قېتىملىق ئۆ- مۈرمۇ مەلۇم چەكتە بولسا نېمىشقا بولمىغۇ- دەك؟

ب: مەن دەيمەن، ئۆمۈردىكى چەك بۇزۇلۇپ كەتسە نېمىدېگەن ياخشى- ھە!

ئا: ئەمىسە سەن قورساقنى ئاچمايدىغان قىلالامسەن؟
ب: ياق!

ئا: سەپەر مەنزىلىڭنى ئەبەدىيلىك قىلالامسەن؟

ب: ياق، ئەبەدىيلىك سەپەرگە تەن بەرداش- لىق بېرەلمەيدۇ.

ئا: بىر ئېتىزغا ئىككى ئېتىزنىڭ سۈيىنى سىغدۇرالمىسەن؟

ب: بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن. بىر چې- لەككە پەقەت بىرلا چېلەك سۇنىڭ سىغىشى تە- بىئى قانۇنىيەت تۇرسا.

ئا: بىر ئېتىزغا ئىككى ئېتىزنىڭ سۈيى سىغمايدۇ- يۇ، بىر تەنگە ئىككى كىشىنىڭ ئۆمرى قانداقمۇ سىغسۇن؟ سەن بىر پارچە ئېتىز، ئۆمۈر سېنىڭ ئېتىزىڭغا قۇيۇلۇۋاتقان سۇ. مانا بۇ سەن دېگەن تەبىئىي قانۇنىيەت. سەن قاچان بىر پارچە ئېتىزغا ئىككى پارچە ئېتىزنىڭ سۈيىنى سىغدۇرالىساڭ چوقۇم بىر قېتىملىق ھاياتتا ئىككى قېتىملىق ئۆمۈرگە ئېرىشەلەيسەن.

ب: ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىمغا ھەسرەت بىلەن ئىشەندىم. چۈنكى بىر پارچە ئېتىز ھامان بىر پارچە ئېتىزنىڭ سۈيىدە توشۇپ كې- تىدۇ- دە!

ئا: سەن دېھقان بولساڭ ئېتىزنىڭ سۇ بىلەن لىق تولسا ھەسرەت چېكەمسەن؟
ب: ياق، خۇش بولىمەن.
ئا: ئەمىسە تەن ئېتىزىڭغا ئۆلۈم سۈيى

توشۇپ كەتسە نېمە دەپ ھەسرەت چېكىسەن؟
ب: چۈنكى ئۆلۈپ كېتىشتىن قورقىمەن.

ئا: لېكىن «ھەر بىر جان ئىككىسى ئۆلۈم-
نىڭ تەمىنى تېتىغۇچى» دە!

ب: راستىنى دېسەم مەن بۇ ئۆمرۈمدە
بىرمۇ ياخشى ئىش قىلمىدىم، ھايات دەپتىرىم
يامانلىق بىلەن تولۇپ كەتكەن.

ئا: ساڭا ئۇلۇغلارنىڭ پەندى- نەسھەتلىرى
يەتمىگەنمۇ؟

ب: يەتكەن، ئاڭلىغان، ئەمما ئىتائەت
قىلمىغان.

ئا: ئەمىسە ساڭا ئۆلۈم ھەقىقەتەن قور
قۇنچلۇقكەن.

ب: ساڭمچۇ؟
ئا: مەن ھەم ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمايمەن.

ئەمما ئۆلۈمنى مېنىڭ بۇ ئارزۇيۇم توسۇپ قا-
لالمايدۇ. شۇڭا مەن ئۆلۈمنى بىر پىيالە
ئىسسىق چايىنى ھۇزۇر بىلەن ئىچكەندەك ئى-
چىمەن، خالاس.

ب: ئۇ ھالدا سېنىڭ ھاياتىڭ نېمە قىسمەت-
لەر بىلەن رەڭلەنگەن؟

ئا: جەننەت باغچىلىرىنىڭ ئەنئەنە ھىدىنى
ھىدلاش بىلەن.

ب: ئېيتساڭچۇ، سەن دېگەن جەننەت باغ-
چىلىرى نېمىنى ئىشارە قىلىدۇ؟

ئا: ئىلىم ماكانلىرىنى.
ب: مەن ئۇنى سىرتىدىنلا كۆرگەن، ئەمما

ئىچىگە كىرىپ بېقىشىمغا غايىب بىرى يول
قويمىتتى.

ئا: مەن ھاياتىمنى ئۇنىڭ ئىچىدىلا ئۆتكۈ-
زۈپ كەلدىم. مېنىڭمۇ ئۇنىڭ سىرتىغا چىقىپ

كېتىشىمگە غايىب بىرى يول قويمىتتى.
ب: ئېيتقىنى سۆھبەتدېشىم، سېنى ئىچىدە

دىن تېشىغا چىقارمىغان ئۇ غايىب زادى
كىمدۇ؟ سېنىڭ ئىلىملىرىڭ ساڭا مېنىڭ سو-

ئاللىمنىڭ جاۋابىدىن بېشارەت بەرسە ئەجەب

ئەمەس.

ئا: مېنى ئىچىدىن تېشىغا چىقارمىغان ئۇ
غايىب سېنى تېشىدىن ئىچىگە كىرگۈزمىگەن
غايىبىڭ دەل ئۆزىدۇر!...

مەن ئۆلۈم. سىلەرنىڭ يۇمشاق گۆشۈڭلار-
نى قاتتىق سۆڭىكىڭلاردىن ئاجراتقۇچى، سى-

لەرنى زېمىننىڭ ئۈستىدىن زېمىننىڭ ئاستىغا
ماكانلاشتۇرغۇچىمەن. مەن ئىسكەندەرنىمۇ

قۇرۇق قول ئېلىپ كەتكەن، ئۇنىڭ يەرلىكىنى
كولىغان گۆركارنىمۇ قۇرۇق قول ئېلىپ

كەتكەن. مەن ھەممىدىن مەھرۇم قىلغۇچى ھەم
ھەممىگە باراۋەر مۇئامىلە قىلغۇچىمەن. مەن

ماڭا خۇرسەنلىك بىلەن يۈزلەنگۈچىنىمۇ
كۆرگەن، ماڭا غەزەپ تاشلىرىنى ئاتقۇچىلارنى-

مۇ كۆرگەن. شۇنداقلا يەنە ئۆلمەسلىكنىڭ دو-
رىسىنى بىر ئۆمۈر ئىزدەپ نادامەت ئىچىدە

ئۆلۈپ كەتكۈچىلەرنىمۇ كۆرگەن. «جاندىن
تويدۇم» دەپ ئىدا قىلغۇچىلارنىڭ، مەن يېتىپ

كەلگەندە جاندىن تويمىغانلىقى ھەققىدە
خىتاب قىلغانلارنىمۇ كۆرگەن. مەن ھەر بىر

تىرىك جانلىق ئاخىرقى بېكەتتە چىقىمسا بول-
مايدىغان بىر كىشىلىك تېز پويىز، مەن سىلەر

خالىمىساڭلارمۇ مەجبۇرىي يېيىلىدىغان بىر
قاچا ئاش. مەن ئات ئۈستىدىكىلەرگىمۇ كېلىد-

مەن، كارىۋات ئۈستىدىكىلەرگىمۇ كېلىمەن.
مېنىڭ كېلىشىم قۇلغىمۇ ئوخشاش، ھۆرگىمۇ

ئوخشاش.

ئەي ئۆلۈپ كەتكۈچىلەر، مەن سىلەرگە
ئامراق. سىلەرمۇ ماڭا ئامراق بولۇڭلار. ماڭا

ئامراق بولۇشۇڭلار ئۈچۈن يولدىكى تاشنى ئې-
لىۋېتىڭلار. ئىلىم بىلەن ياخشىلىقنى، ئەخلاق

بىلەن دىيانەتنى ئاياللىرىڭلارنى سۆيگەندەك
مېھرىڭلار بىلەن قىزغىن سۆيۈڭلار. چۈنكى

بىز بىر - بىرىمىزگە قاراپ يېقىنلاپ كېلىۋات-
قان ئىككى يول. بىز يىراق بولمىغان كەلگۈ-

سىدە بىر نۇقتىدا نۇسرەت بىلەن ئۇچرىشىد-

مىز. چۈنكى سىلەر مېنى ئۆلۈم دەپ ئاتىسىدە. لەر. مەن ئەزرائىلنىڭ قولىدىكى سىلەرنىڭ ھەرىكەتسىز جىمجىتلىقىڭلار. شۇڭا مەن سە. لەرگە يېتىپ كەلگۈچە يولىدىكى تاشنى ئېلىۋې. تىڭلار، يولغا تاش تاشلىماڭلار، ئەي مەن بىلەن سۈپەتلەنگۈچىلەر.

مەن ئارزۇ

كىشىلەر مېنى ئارزۇ دېيىشىدۇ. مەن بۇنى خۇددى ياغاچنى ياغاچ دېگەندەكلا بىر ئىشەم كىن دەيمەن. چۈنكى ھەر نەرسىنىڭ بىر ئىسمى بولۇشى لازىم. دە. كىچىك ۋاقتىدا ئار. زۇگۈل ئىدىم. بالاغەتكە يەتكەندىن كېيىن ئارزۇ بولدۇم. ماڭمۇ ئارزۇگۈل دېگەندىن ئارزۇ دەپسە يېقىملىق ئاڭلىنىدۇ. شۇڭا ئۆزۈم. مۇ بۇ ئارزۇ دېگەن ئىسمىنى ياقىتۇرۇپ قالدۇم. راستىنى دەپسە چوڭلارنىڭ تىلىدىن يىگىتلەر. نىڭ تىلىنى، قىزلارنىڭ ئاۋازىدىن يىگىتلەر. نىڭ ئاۋازىنى يېقىملىق ھېس قىلىمەن. چۈنكى ئۇلار ناھايىتى يېقىنچىلىق بىلەن ئارزۇ دېگەن ۋاقتىدا، ئاۋازلىرى شۇنداق يېقىملىق چىقىدۇ. گاھىدا تېخى قەلبىمنى شېرىن مەست. بېھوش ئەيلەپ «گۈل» دەپ چاقىرىپمۇ قويۇشىدۇ. بۇنداق چاغلاردا تېخىمۇ خۇش بولۇپ كېتىمەن. چۈنكى ياخشى گەپ ئاڭلىسا قىزلارنىڭلا ئەمەس يىگىتلەرنىڭمۇ، كىچىكلەرنىڭلا ئەمەس چوڭلارنىڭمۇ خۇش بولۇپ كېتىدىغان. لىقىنى، قەلبى خۇشاللىق ھېس قىلغان ئادەم. نىڭ بويى ئۆسمىسىمۇ كۆڭلىنىڭ ئۆسۈپ قال. دىغىنىنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ ئەمەسمۇ. راست، قىز بالا دېگەننىڭ كۆڭلىنىڭ يېڭى لاتا بىلەن چىرايلىق گەپتە ئۆسىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قى. لىمەن. ئەسلەپ باقسام مەن ئەڭ دەسلەپ ئوت. تۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدا سىنىپىمىز. دىكى بىر ئوغۇلنىڭ مېنى ئارزۇ دەپ ئاتىشىغا مۇيەسسەر بولغانمەن. شۇ چاغدا ئۇ ساۋاقدى. شىمنىڭ مېنى «ئارزۇ» دېيىشى ماڭا خۇددى

«سېنى ياخشى كۆرىمەن» دېگەن گەپنىڭ يەنە بىر خىل ئىپادىلىنىشىدەك تۇيۇلۇپ كەتكەندە. دى. شۇڭا ئۇ ھەر قېتىم مېنى ئارزۇ دەپ چا. قىرغاندا، ئىچىمگە بىر شېرىن تىترەك كىرىپ يۈرىكىم سېلىپ كېتەتتى. ئارقىدىنلا كىچىك. كىنە قوي كۆزلىرىمنىڭ خۇمارلىشىپ شەھلا كۆزگە ئايلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتىم. قىزلارنىڭ كۆزى ھاياجانغا چۆمگەندە خەسمۇ گۈلدەك كۆرۈنىدىكەن. شۇنىڭ بىلەن يېڭى تۇغۇلغان قوزا سۈزۈك سۇ شىد. دىرلاپ ئېقىپ تۇرغان ئىپرىق بويىدىكى يېشىل نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى يەپ باققان. دەك، بىزمۇ ھاياجانغا چۆمگەندە ھەممە گەپ. لىرىنى قوللىرىمىزدا لەززەت بىلەن يەپ باقىدەكەنمىز. مېنىڭ تىراگېدىيەمۇ دەل ئاشۇ يېشىل چۆپتەك چىرايلىق گەپلەر ۋە قوي كۆز. لىرىمنىڭ ھاياجاندىن شەھلا كۆزگە ئايلىنىدەن باشلانغان.

ئۇ چاغ مەن ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ 3-يىلىدە. قىنىڭ 2 - مەۋسۈمىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقت بولۇپ بىرازىلىيەنىڭ كۆپ قىسىملىق تېلېۋى. زىيە تىياتىرى «دېدەك ئىزورلە تۇنجى قېتىم قويۇلۇۋاتقان ۋاقت ئىدى. بۇ مەن تۇنجى قېتىم كۆرگەن ئوغۇللار بىلەن قىزلارنىڭ سۆ. يۈشۈشى ئوچۇق - ئاشكارا تەسۋىرلىگەن فىلىم بولۇپ، ئۆيدىكى 14 دىيۈملۈك رەڭسىز تېلېۋىزوردا بۇ قىز ھەر قېتىم يىگىتى بىلەن سۆيۈشكەندە، نەپىسىم بوغۇلۇپ قالاتتى. كۆزۈم تېلېۋىزور ئېكرانىدا بولغىنى بىلەن نو. مۇستىن ھېچنېمىنى سەزمەي ئولتۇراتتىم. ئۇ چاغلاردا تېلېۋىزور دېگەن بۇ نەرسىدىن بىر مەھەللىدە بىر نەچچىسىلا بولغاچقا، ھەر ئاخ. شىمى مەھەللىدىكى نەچچە ئونلىغان قولۇم. قوشنىلار بىرلىكتە كۆرەتتۇق. شۇڭا ھېس قى. لىمەنكى، فىلىمدىكى قىز يىگىتى بىلەن سۆ. يۈشكەندە يالغۇز مېنىڭلا ئەمەس، تېلېۋىزور

ئېكرانى ئالدىدىكى ھەممەيلەننىڭ نەپىسى بو
 غۇلۇپ قالاتتى. ئۇ ھالدا يا قوپۇپلا سىرتقا
 چىقىپ كەتكىلى، يا يەرگە قارىۋالغىلى بول-
 مايتتى. ھەممەيلەن ھېچنەمە كۆرمىگەندەك
 قېتىپ ئولتۇرۇشاتتۇق. مەنمۇ ئاشۇنداق
 قېتىپ ئولتۇرۇش بىلەن خىجالەتچىلىكىمنى
 يوشۇرۇپ قالاتتىم. يۇ، ئىچىمدە قىز بىلەن
 يىگىت ئاشۇنداق سۆيۈشۈپ باقسا قانداق بو-
 لىدىغاندۇ دەپ ئويلاپ قالاتتىم. شۇنىڭ بىلەن
 ئاشۇنداق كۆرۈنۈشلەرنىڭ يەنە بىر قېتىم
 چىقىشىنى ئۈمىد قىلاتتىم. يۇ، لېكىن دىلىم
 تەستىق سېلىۋاتقان ھالەتنى تىلىمدا ئىنكار
 قىلىشقا تىرىشاتتىم.

— ئاخشام ھېلىقى كىنونى كۆردۈڭمۇ؟
 ئەتىسى 2-سائەتلىك تەنەپپۇستا ئالدىمدى-
 كى پارتىدا ئولتۇرىدىغان پەرىدە ئىسىملىك
 ساۋاقدىشىم سوراپ قالدى.
 — ھەئە، كۆردۈم.

— ئاخشام يەنە سۆيۈشتى-ھە؟
 پەرىدە جاۋابىمغا ئۇلاپلا مەندىن سورىدى.
 ئەمما ئۇ شۇ گەپنى قىلغان ۋاقتىدا بىر جۈپ
 كۆزى باشقىچە چاقناپ كەتتى.
 — بەك خىجىل بولدۇم.
 مەن شۇ كۆرۈنۈشنى كۆرگەن ۋاقتىمدا كەي-
 پىياتىمدا يۈز بەرگەن ھالەتنى پەرىدەگە يوشۇر-
 مايلا دېدىم.

— مەنمۇ شۇنداق بولدۇم، لېكىن بەك خۇش
 بولدۇم.

— خىجىل بولغىنىڭدىن خۇش بولىڭما؟
 — ياقەي، ئۇلارنىڭ سۆيۈشكىنىدىن.
 — توۋا دېگىنە، خۇش بولىدىغان ئىشىمۇ
 ئۇ؟

مەن پەرىدەنىڭ سۆزىگە دەرھاللا رەددىيە
 بەردىم. لېكىن ئۆزۈمنىڭمۇ ئاشۇ كۆرۈنۈش-
 تىن ئاجايىپ بىر خىل شېرىن لەززەتكە چۆم-
 گىنىمنى پەرىدەدىن يوشۇرۇپ ئۆلگۈردۈم.

— ئاشۇنداق قىلسا قانداق بولىدىغاندۇ-
 ھە، ئارزۇڭلۇق؟

— قانداق قىلسا؟
 — سۆيۈشۈپ باقسا دەيمەن، دۆت!

پەرىدەنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سول قولۇم
 بىلەن ئاغزىمنى چىڭغىدە ئېتىۋالدىم. خۇددى
 ئۇنىڭ چىشلىرى ئارىسىدىن ھاياجان بىلەن
 قىسىلىپ چىققان ئىسسىق ئاۋازىنى قۇلقىم
 بىلەن ئەمەس، ئاغزىم بىلەن ئاڭلايدىغاندەك.
 شۇنداقتمۇ يەنە بىر خىل غەيرىي بىر تاۋۇش
 بارماقلىرىمنىڭ ئارىسىدىن غەلىتە بىر ئۈندە
 چىقىپ كەتتى.

— ئېھوق...
 پەرىدە بولسا رەتلىك جۈپلەنگەن تۆت بار-
 مىقنىڭ ئۈچى بىلەن قېلىن لەۋلىرىنى بوش
 تۇتقىنىچە كۆزلىرىنى قىسىپ پىخىلداپ
 كۈلۈپ كەتتى.

— سەن نېماندەك قېلىن پەرىدە؟
 — سەن قېلىن ئەمەسمۇ ئارزۇڭلۇق؟
 — مەن قانداق قېلىن بولىمەن، بۇ گەپنى
 سەن دېگەن تۇرساڭ.

— قارا، لەۋلىرىڭ قۇرۇپ كەتتى ئەخمەق.
 پەرىدەنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ تىلىمنى لەۋ-
 لىرىمگە تەڭگۈزۈۋېدىم، كالىپۇكلىرىمنىڭ
 راستلا پەرىدە دېگەندەك قۇرۇپ كەتكەنلىكىنى
 ھېس قىلدىم.

شۇ كۈندىن كېيىن پەرىدە كۆزۈمگە باشقىد-
 چە كۆرۈنىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ سىنىپتىكى
 ئوغۇل ئوقۇغۇچىلارغا قاراپ شۇنداق يېقىملىق
 تەبەسسۇم قىلاتتى. گەپ قىلغاندا كۆزلىرىنى
 دەقىق ئارىلىقتا بوش يۈمۈپ ناز قىلاتتى ۋە
 گەپ ئارىلىقىدا پات-پات سول قولنىڭ ئوتتۇ-
 را بارمىقى بىلەن ئاستىنقى كالىپۇكىنىڭ سول
 تەرىپىنى بوشقىنە سىلاپمۇ قويىاتتى.

كېيىن ئاستا-ئاستا ھېس قىلدىمكى، سۆ-
 يۈشۈپ بېقىشتىن ئىبارەت بۇ ھەۋەس يالغۇز

پەرىدەدىكىلا قىزىقىش بولماستىن، بەلكى يەنە باشقا نەچچە قىزلارغىمۇ ئوخشىمىغان دەرىجىدە دە تەسىر كۆرسەتكەنىدى. بىر كۈنى دەم ئېلىش ۋاقتىدا پەرىدە بىلەن يەنە بىر قىز سا- ۋاقدىشىمنىڭ دەرسلىك كىتاب بىلەن يۈزلىرىنى توسۇۋېلىپ پىچىرلىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. ئەمما ئۇلارنىڭ ئاۋازلىرى تولىمۇ تۆۋەن ئىدى، مەن قىزىقىش بىلەن ئۇ ئىككىسىنىڭ ئارقىسىدىن بوينۇمنى سوزۇپ قارىدىم. قارىدىم- يۇ، يۈرىكىم ئاغزىغا تىقىلىپ قالغاندەك قورقۇپ كەتتىم. كۆزلىرىم ئۇ ئىككىسىنى خاتا كۆرۈپ قالغاندەك چىمىلداپ كەتتى. شۇ تاپتا ئۇ ئىككى قىز ساۋاقدىشىم سۆيۈشۈۋاتاتتى. مەن خۇددى قانداقتۇر بىر قاتىللىق ۋەقەسىنى كۆرۈپ قالغاندەك قورقۇپ، جايىمغا قانداق ئولتۇرغىنىمنىمۇ بىلمەيمەن. كاللامدا بىردەمدىلا ھېچنەمە قالدى. خۇددى مېڭەمنىڭ ئىچىدىكى بارلىق نەرسىلەر يۇيۇپ تاشلىۋېتىلگەندەك. شۇنىڭدىن كېيىن پەرىدە كۆزۈمگە تولىمۇ سىرلىق كۆرۈنىدىغان بولۇپ قالدى، چۈنكى بىر قىزنىڭ يەنە بىر قىز بىلەن سۆيۈشۈشىنى مەن پەقەت قوبۇل قىلالىمەن. ئىچىمنى بولسا قانداقتۇر بىر گۇناھ تۇيغۇسى چىرمۇۋالغان بولۇپ، پەرىدەنى ھەر بىر قېتىم كۆرگىنىمدە، تېنىمنى نامەلۇم بىر خىل قورقۇنچ باساتتى. بەزىدە ئۇ ماڭا خۇددى چۆچەكلەردىكى مەختۇمسۇلانىڭ قېنىنى شورا- ۋاتقان يالماۋۇزدەك كۆرۈنۈپ كېتەتتى.

— ئارزۇگۈل كەچتە بىللە ئوت ئەكېلەمە-
دۇق؟
— ياق!
— ئارزۇگۈل، بۈگۈن ئاخشام بىزنىڭ ئۆيدە دەرس تەكرارلايلىچۇ؟
— ياق، ئاپام ئۇنىمايدۇ!
— ئارزۇگۈل، يەكشەنبە كۈنى بازارغا چى- قامدۇق؟

— ياق.

ئۇ ماڭا نېمە دېمىسۇن، مېنىڭ ئۇنىڭغا بېرىدىغان جاۋابىم پەقەتلا ياق ئىدى. بۇرۇنلاردا بولسا مەن پەرىدە بىلەن قوناقلىقلاردىن قوتاندىكى ماللارغا بىللە ئوت ئەكېلەتتىم. بىر كۈنى پەرىدەنىڭ ئۆيىدە، بىر كۈنى بىزنىڭ ئۆيىدە دەرس تەكرار قىلاتتىم. يەكشەنبە بازارغا بىللە بېرىپ نەرسە- كېرەك سېتىۋالاتتىم. لېكىن ئۇنىڭ ئاشۇ ئىشىدىن كېيىن مەن ئۇنىڭدىن قورقۇپ قالغانىدىم. خۇددى ئۇنىڭ بىلەن يالغۇز قالسام ئۇ مېنى قۇچاقلىۋېلىپ سۆيۈپ كېتىدىغاندەك تەسەۋۋۇرلارنى قىلىپ، سوغۇق ئەندىكىمۇ كېتەتتىم. شۇنداق قىلىپ نۇرغۇن قېتىملىق سوئاللارغا ياق دېيىشىم بىلەن پەرىدە مەندىن ئاستا- ئاستا يىراقلى- شىشقا، ماڭا بۇرۇنقىدەك يېقىنچىلىق بىلەن گەپ قىلمايدىغان، ھەتتا بەزىدە ئۇدۇل كېلىپ قالسىمۇ، گەپ قىلماي قاراپ قويۇپلا ئۆتۈپ كېتىدىغان بولدى. بىراق مەن ئۇنىڭ ئاشۇ ئىشىدىن قانچە يىرگەنسەممۇ، ئۇنىڭدىن قانچەلىك ۋەھىمە ھېس قىلساممۇ، ئىچىمدە يەنىلا سۆيۈشۈپ باقسا قانداق بولىدىغاندۇ؟ دېگەن ۋەسۋەسە ئۇچۇپ يۈرەتتى. مېنىڭ ئىچىمدىكى ۋەسۋەسىدە لەيلەپ يۈرگەن سۆيۈشۈش پەرىدەدەك قىزلار بىلەن ئەمەس، بۇرۇنقى خەت تارتقان قاۋۇل بىر ئوغۇلنىڭ يوشۇرۇن سېھناسىغا باغ- لىناتتى. مەكتەپتىكى ئەخلاق دەرسى بولسا بىزنىڭ بۇنداق يوشۇرۇن ئوي- خىياللىرىمىزنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ تۇراتتى. بىزنىڭ قەلبىمىزنى مۇھەببەتنىڭ سېرىق نۇرلىرى بىلەن ئەمەس، كەلگۈسىنىڭ قىزىل نۇرلىرى بىلەن بوياشقا تىرىشاتتى. لېكىن قەلبىمىزگە ئۈزۈكسىز تۈردە چېچىلىۋاتقان قىزىل نۇرلار قەلبىمىزگە سالامەت يېتىپ كەلمەي تۇرۇپلا، قەلبىمىزگە چېچىلمايۋاتقان ياكى چېچىلىشى زور كۈچ بىلەن توسۇپ قېلىنىۋاتقان سېرىق

نۇرلار قەلبىمىزدىن ماكان تۇتاتتى. شۇنچا بىز سورالغان سوئاللارغا قەلبىمىز قۇياشتەك قىپ-قىزىل، دەپ جاۋاب بەرسەكمۇ قەلبىمىزنىڭ قات - قېتىدىكى سېرىق نۇرلار كۆزىمىزدىن ھاياجان بىلەن تۆكۈلۈپ تۇراتتى. شۇنداقلا يەنە دەرس ئوقۇتقۇچىلىرىمىز تەۋسىيە قىلىدىغان لېكسىيە، كونسىپكىلارنى يېزىشقا شۇنداق قىيىن بولساقمۇ، دەپتەرلىرىمىزنىڭ ئارىسىدا - كى ئاق يەرلەرگە، كىتابلىرىمىزنىڭ بۆلۈك - پۇچاقلىرىغا ئىشقى - مۇھەببەتلىك شېئىر - قوشاقلارنى يېزىپ توشتۇرۇپ قويماقتۇق. گەرچە بۇنداق شېئىر - قوشاقلاردا ھېچقانداق بەدە - ئىيلىك، گۈزەللىك بولمىسىمۇ، قەلبىمىزنى يەنىلا لەرزىگە سالالايتتى. شۇنداق قىلىپ كە - تابىنىڭ بۆلۈك - پۇچاقلىرى، دەپتەرلەرنىڭ ئاق ۋاراقلىرىغا كۆچۈرۈپ قويغان ياكى ئۆزىمىز قەلەم تۇتۇپ يېزىپ باققان شېئىرلار بىلەن ئۆ - زىمىزنى ئۆزىمىز ھاياجانغا سېلىپ يۈرۈۋېرەت - تۇق. ئەمەلىيەتتە بىزنىڭ بۇ ھەرىكەتلىرىمىز - نىڭ ھەممىسىدە پەقەتلا ئۆزىمىزنىڭ روھىي دۇنياسىدىكى سۆيگۈگە بولغان ئىنتىزارلىققا بار بولۇپ، قانداقتۇر بىر شېئىرىيەتكە تۆھپە قوشۇش، يازغان شېئىرلىرىمىزنى گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىپ شوھرەت تېپىش ياكى نەچچە ئون يۈەنلىك قەلەم ھەققى دەپ ئاتىلىدۇ - غان پۇلنى قولغا كەلتۈرۈشتەك ئۇلۇغۋار مەقسەت مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. بۇنداق ھالنى دەسلەپ مېنىڭ ئۆزۈمدىلا كۆرۈلۈۋاتقان يوشۇ - رۇن پىسخىكا دەپ قارايتتىم. لېكىن كېيىن بىلىدىمكى، قىز ساۋاقداشلىرىمىزنىڭ تەخدىن تولىسىدا بۇنداق يوشۇرۇن ھالەتتىكى شېئىر يېزىش ياكى شېئىر كۆچۈرۈش ھەۋىسى بار ئىكەن. بۇنى مەن ئۇلارنىڭ كىتاب - دەپتەرلىرى ئارىسىدىكى شېئىرلارنى تۇيۇقسىز كۆرۈپ قالغاندىلا تولۇق ھېس قىلغانىدىم. ئەمدى ئويلاپ باقسام، بىزنىڭ ئۇ چاغلاردىكى شېئىر -

غا بولغان قىزىقىشىمىز قانداقتۇر بىر سەنئەت - كە بولغان قىزىقىش بولماستىن، بەلكى سۆي - گۈگە بولغان قىزىقىش ئىكەن. بىز قەلبىمىز - دىكى مۇھەببەتنىڭ يوشۇرۇن ئاۋازىنى ئەنە شۇنداق شېئىرلارنى يېزىش ياكى كۆچۈرۈش بىلەن ئىپادىلەشكە تىرىشىدىكەنمىز. لېكىن بىز ئۆزىمىز شېئىر يازغۇچى ھەم ئۆزىمىز شېئىر ئوقۇغۇچى ئىدۇق. چۈنكى بۇنداق شې - ئىرلارنى يېزىۋاتقان ۋاقتىمىزدا قەلبىمىزدە ھېچقانداق قارشى ئوبيېكت مەۋجۇت ئەمەس بولۇپ، شېئىرلارنى كىمگە ئاتاپ يېزىۋاتقانلى - قىمىزنى ئۆزىمىزمۇ بىلمەيتتۇق. شۇنچا بىزنىڭ بۇ خىل ئاڭسىز پائالىيىتىمىز خۇددى ئادىرىسى يوق خەت يازغاندەكلا بىر ئىش ئىدى. لېكىن ئېتىراپ قىلماي بولمايدۇكى، بىزنىڭ شۇ ھاياجانلىق دەقىقىلەردىكى ئوبيېكتىپ رې - ئاللىقىمىزدا مەۋجۇت ئوبيېكت بولمىغىنى بىلەن، سۆيىپكىت رېئاللىقىمىزدا بىزنى ئۆ - زىگە ئاڭسىز رەۋىشتە جەلپ قىلىپ تۇرۇۋاتقان مەلۇم بىر يوشۇرۇن كۈچ مەۋجۇت ئىدى. بۇنداق يوشۇرۇن كۈچنىڭ شەكلى بولمىغىنى بىلەن جىنسىي ئايرىمىسىنىڭ پارلاق نۇرى خۇددى كونا توپا تام ئۈستىدىكى قۇياشنىڭ يا - لىڭچا نۇرىدەك تۇيغۇمىزدا چاقناپ تۇراتتى. شۇنچا مېنىڭ ئىچىمىدىكى بۇ يالىڭچا نۇرمۇ تىنىم تاپماي شەكىل ئۆزگەرتىپ، گامھدا قا - سىدۇر بىر ئوغۇل ساۋاقدىشىمىزنىڭ شەكلىدە زاھىر بولسا، گامھدا مەھەللىدىكى يەنە بىر بالىنىڭ شەكلىدە زاھىر بولاتتى. بىردەمدىن كېيىن ئۇ شەكىللەر سەرەڭگە ياغىچىدا ياسال - غان ئۆي تۇيۇقسىزلا كەلگەن ئىزغىرىن شامالدا ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ ھالاك بولۇپ كەتكەندەك غايىب بولۇپ كېتىپ، مەن قەيەرلەردىدۇر كۆرگەن غۇۋا چىرايىلار خىيالىمدا خۇددى ئېگىز بوشلۇقتا ئۇچۇۋاتقان لەڭگەكتەك لەپىلدەيتتى. ئارقىدىنلا ئۇ شەكىللەرنىڭ ھەممىسى بىر -

بىرىگە خۇددى قۇم بىلەن بۇغداي دېنىدەك ياكى سۈت بىلەن ھاك سۈيىدەك ئارىلىشىپ كېتەتتى. دە، مەن قالايمىقان شەكىللەرنىڭ قورشاۋىدا قۇيۇن ئىچىدە قالغان بىر پارچە قىزىل قەغەز پارچىسىدەك توختىماي پىرقىد-راپ تالچىقىپ كېتەتتىم. بىر قېتىم مەن قايدىسىدۇر بىر چەت ئەللىك شائىرنىڭ مۇھەببەت ھەققىدە يېزىلغان «مىليون ئەتىرگۈل» ناملىق شېئىرىنى مەلۇم بىر گېزىت بېتىمىدىن يادلىۋېلىپ سىنىپتا خاتىرەمگە ئەسلىپ تۇرۇپ چۈشۈرۈشكە باشلىدىم.

بولغانىكەن بۇرۇن بىر رەسسام،
بار ئىكەن ھەم داچا، رەسمى.
رەسسام ئاشق بولۇپ بىر قىزغا،
بايان قىلماق بوپتۇ قەلبىنى.

سېتىۋېتىپ سىزغان رەسىمىنى،
ھەم سېتىپتۇ كىچىك داچىنى.
سېتىۋېلىپ مىليون ئەتىرگۈل،
بېغىشلاپتۇ قىزغا بارىنى.

قىلار كىممۇ مۇنداق سەۋدالىق،
سوغۇق-جۇتقا قىلماستىن پەرۋا.
تەنھا قالدى بىچارە رەسسام،
قىزنى ساقلاپ دېرىزە ئاستىدا...
— ئارزۇ!

بۇ شېئىرنىڭ داۋامى بارمۇ-يوق، بىلمەيدىمەن، بەلكىم داۋامى بولۇشىمۇ مۇمكىن ئىدى. لېكىن قويۇق چاچلىرىمنىڭ ئارىسىدىن سىغىدىلىپ ئۆتۈپ، قۇلاق پەردەمگە باغدىكى ئەتىرگۈلنىڭ ھىدىدەك تاتلىققىنە ئۇرۇلغان ئاۋازدىن، دىققىتىم كۈلدەك توزۇپ كەتتى. شۇ ھامان قەلەم تۇتقان قولۇم، شېئىرنىڭ ئاخىرىدىكى بىر تال چېكىت ئۈستىدە خۇددى بىر پارچە قورام تاشتەك قېتىپ قالدى. بارماقلىرىم بولسا شۇنداق ئېغىرلىشىپ كەتكەن

بولۇپ، بارماقلىرىمنى كۆتۈرۈشكىمۇ قۇربىمىنىڭ يەتمەيۋاتقانلىقىنى ئېنىق ھېس قىلىدىم. كۆزۈم بولسا ئاشۇ بىر تال چېكىتكە قاراپ قېتىپ قالغان بولۇپ، كۆز قارىچۇقۇم بىر كېرىلىپ بىر تارىياتتى. يۈزۈمنىڭ دەسلەپ ئوت كەتكەندەك لاۋۇلداپ قىزارغىنىنى، ئارقىدىنلا ساماندىك سارغىيىپ تاتىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆزۈم كۆرمەي تۇرۇپمۇ، ھېس قىلىش سەزگۈمگە تايىنىپ تۇرۇپ سەزدىم. شۇ چاغدا كەينىمگە ئۇرۇلۇپ قويۇق چاچلىرىمنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ مېنى چاقىرىغان ئادەمنىڭ كىملىكىنى بىلىپ بېقىش ئىستىكى ئىچىمدە تۈز-غاقتەك تۈزۈپ تۇرسىمۇ، لېكىن كەينىمگە بۇرۇلۇشىمۇ ماغدۇرۇم يەتمەيۋاتاتتى. كالىمدا بولسا كەينىمگە بۇرۇلساملا قەلبىمدىكى ئەڭ مەخپىي سىرلىرىم تۈكەپ بولۇپ كېتىدىغاندەك، ئىچىمدىكى نۇر تاللىرىنىڭ قىزىل رەڭدە ئەمەس، سېرىق رەڭدە ئىكەنلىكى ئاشكارىلىنىپ قالىدىغاندەك بىر خىل خىيال لەپىلەيتتى. خۇددى ئۇرۇش تەسۋىرلەنگەن كىنولاردا يالغان ئۆلگەن بولۇپ يېتىۋېلىپ ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالغان ئادەمدەك، مەنمۇ ئاشۇ بىر تال چېكىتكە قاراپ تۇرۇۋېلىش ئارقىلىقلا بۇ ئاشكارىلىنىپ قېلىشتىن قۇتۇلۇپ قېلىشنى ئىستەيتتىم. لېكىن ئۇزۇن بىر تال مىلتىق كۆتۈرۈۋالغان بىر دۈشمەن ئۆلۈكلەر ساينىڭ تېشىدەك يېتىپ كەتكەن جەڭگاھتا، مىلتىقىنىڭ بىر غېرىچچە كېلىدىغان تىغى بىلەن يەردە، قالايمىقان سوزۇلۇپ يېتىشقان ئۆلۈكلەرنى بىر-بىرلەپ ئۆرىمەكتە ئىدى، بىر ئۆلۈك، ئىككى ئۆلۈك، ئۈچ ئۆلۈك...

مىلتىقنىڭ ئۈچىدىكى ئالىيۈمىندەك پارچىراپ تۇرىدىغان بىر غېرىچچە تىغ خۇددى يالما-ۋۇزدەك قورقۇنچىلۇق بىر ھالەتتە ئۆلۈكلەر ئارىسىدا يالغان ئۆلگەن بولۇپ يېتىۋالغان ھېلىقى تىرىككە يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. بىر پەستىلا

مىلتىقىنىڭ ئۈچىدىكى ھېلىقى ئالىيۇمىن تىغ يالغان ئۆلۈكىنىڭ مۇرىسىگە گىچىدا سانجىدە، لىپ، دۈم ياتقان گەۋدىنى شۇنداق ئورۇشقا، قورقۇنچتىن پارقىراپ، چەكچىيىپ كەتكەن بىر جۈپ كۆز، مىلتىقنىڭ ئۈچىغا كېرىلىش-تىن چاچراپ چىقىپ كېتىدىغاندەك ھالەتتە قا-دىلىپ قالدى. ئاقغىچە مىلتىق كۆتۈرۈۋالغان دۈشمەن سەت ئاۋازدا ۋارقىراپ كەتتى.

— يالغان ئۆلۈككەن، تىرىككەن. مەن بىر تىرىكنى تۈتۈۋالدىم...

يالغان ئۆلۈكنى ئالىيۇمىن تىغ ساقلاپ قالالمىغاندەك، بىر تال چېكىتنىڭ چوڭقۇرلۇقى بىلەن قاراڭغۇلۇقمۇ مېنى ساقلاپ قالالمىدى. باياتىنى ئاۋاز قويۇق چاچلىرىمنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ يەنە قۇلاق پەردەمگە يېقىملىققىنە ئۇرۇلدى.

— بەك ياخشى شېئىر كەلگۈ بۇ؟

كۆزۈم تېخىچە ئاشۇ بىر تال چېكىتنىڭ چوڭقۇرلۇقى بىلەن قاراڭغۇلۇقىدا لەيلەپ تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ماڭا گەپ قىلىۋاتقان ئاۋاز مەنسۇپ بولغان شەكىل، تۇيغۇمدا ناما-يان بولۇپ بولغانىدى. ئۇ مەن بىلەن بىر سە-نىپتا ئوقۇيدىغان، يەنى مېنى تۇنجى قېتىم «ئارزۇ» دەپ چاقىرغان ئوغۇل ساۋاقداشلىقىم ئىدى. تۇيغۇمدا ئۇنىڭ ئېڭىكىنىڭ سول تەرد-پىدىكى بۇغدايچىلىق چوڭلۇقتىكى بىر تال مەڭ خۇددى ئۇنىڭ تاپشۇرۇق دەپتەردىكى ئىسمىدەكلا چاقىن تۇراتتى. گويىكى ئۇ بىر تال مەڭ بولمىسا ئۇ ئۆزىگە ئوخشىماي قال-دىغاندەكلا.

ئەسلى دەپتەرنى بالدۇرلا يېپىۋېتىش ۋە بۇ ئويىكتىن ھەرىكىتىم ئارقىلىق ئوچۇق دەپتەرنىڭ ماڭا ئەكېلىدىغان روھى بېسىمنى يەڭگىلەيتىشىم كېرەك ئىدى. لېكىن قانداق-تۇر بىر خۇدۇكسىرەش ئىچىدە بۇ ئاقلا ئە-رىكەت، كاللامنىڭ پىكىر ياتىدىغان بوشلۇقىد-

دا پەقەتلا مەۋجۇت بولماي قالغان بولۇپ، مەن خۇددى يالغان ئۆلگەن بولۇپ يېتىۋالغاندەكلا كۈلكىلىك بىر ئىش قىلغانىدىم. شۇنداقتىمۇ دەپتەرنى يېپىۋېتىش كېرەك. چۈنكى ھەرقانداق بىر ئويىكتىن ھەرىكەت ئۈچۈن مەڭگۈ-لۈك كېچىكىش بولمايدۇ.

مەن دەپتەرنى ئەمەس، بەلكى زېمىن بىلەن ئاسماننى ياكى ئاسمان بىلەن زېمىننى ياپقان-دەك تۇيغۇدا دەپتەرنى يېپىۋەتتىم. ئارقىدىنلا خۇددى ئۇلۇغ بىر ھەرىكەتنى مۇۋەپپەقىيەت-لىك تاماملىغاندەك كەينىمگە بۇرۇلۇپ قاردىم. تېخى باياتىدا دەپتەرگە قاراپ تاتىرىپ كەتكەن چىرايىم، لەۋلىرىم بىلەن قوشۇلۇپ تەبەسسۇم قىلدى. بۇ ھالەت مەندە شۇنداق تۇ-يۇقسىز، شۇنداق تەبىئىي رەۋىشتە يۈز بەردى-كى، ئۆزۈمنى خۇددى سەھنىدىكى پىشقان ئار-تسىلاردەكلا ھېس قىلىپ قالدىم. شۇنداقتىمۇ بۇ ئۆزۈمنىڭ چىراي ئىپادىسىنىڭ بۇنداق ئې-لاستىكىلىقىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلىشىم ئىدى.

— قىزلارنىڭ يازمىسىنى يوشۇرۇنچە كۆرۈش ئەخلاقسىزلىق!

— پاي، نېمىدېگەن گۈزەل ئەخلاقسىزلىق-ھە، بۇ! — دېدى ئۇ كۆزلىرىنى كۆزۈمنىڭ ئىچىگە خۇددى يىغىننىڭ ئۈچىدەك تىكىپ تۇرۇپ. مەن ئۇنىڭغا جاۋابەن بىر نېمىلەرنى دېمەكچى بولۇپ سۆزلىرىمنىمۇ كۆتۈل خات-رەمنىڭ ئاپپاق بەتلىرىگە مارجاندەك تىزىپمۇ ئۈلگۈرگەندىم. لېكىن شۇ ئەسنادا سىنىپقا بىر نەچچە ساۋاقداشلىرىمنىڭ يۇقىرى-تۆۋەن ئاۋازدا ۋارقىرىشىپ كىرىپ قېلىشى بىلەن تەڭ، ئىچىمدىن چىقىپ بوغۇزۇمغا كەپلىشىپ بولغان سۆزلىرىمنىڭ ئىسسىق بارماقلىرى بوغۇزۇمنىڭ قىيا تاشلىرىدىن ئاچراپ چىقىپ كېتىپ، چىرايلىق سۆزلىرىم بوغۇزۇمدىن ئىچىمگە ۋارقىرىغىنچە چۈشۈپ كەتتى، ئەمما

ئۇ ئاۋازنى ئۆزۈمدىن باشقا ھېچكىم ھېس قىلالمىدى.

ئەنە شۇ كۈندىن كېيىن ئۇ دەسلەپ مېنى «ئارزۇ» دەپ چاقىرىپ قانچىلىك ھاياجانلاندى. دۇرغان بولسا، كېيىن چىرايلىق كۆزلىرىمنىڭ سۈزۈك بوشلۇقىغا سىرلىق قاراپ تېخىمۇ ھاياجانلاندى. ئەسلى ئۇنىڭ ئاشۇ «ئارزۇ» دېگەن سۆزى «مېنى ياخشى كۆرىمەن» دېگەن گېپىنىڭ زىننەتلەنگەن شەكلى ئىكەن. بۇنى مەن، ئۇ مېنى دەريا بويىغا تۇنجى قېتىم تەكلىپ قىلغان ئاشۇ ئايدىڭ ئاخشام ئېنىق تونۇپ يەتتىم.

ئۇ بىر يەكشەنبە كۈنى بولۇپ، ئۆيىمىزنىڭ ئالدىدىكى قويۇق ئورمانلار ئارىسىدىكى ئېرىقتا سۈزۈك سۇ شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرۇۋاتتى. مەن قولۇمدىكى كىچىك سۇ چاقچۇ بىلەن ئېرىقتىكى سۇنى پاكىز سۈپۈرۈلگەن يەرگە تەكشى چاچماقتا ئىدىم. ئاقۇچ توپىلىق يەر يۈزى سۇ بىلەن نەمدىلىپ كۆكۈچ رەڭگە كىرگەن بولۇپ، قارىماققا تولمۇ راھەتلىك تۇيغۇ بېرەتتى. شۇ چاغدا يول بويىدا ماڭا قاراپ تۇرغان تونۇش گەۋدىگە كۆزۈم چۈشۈپ قالدى. كۆزۈم يول بويىدىكى ئۇ تونۇش گەۋدىگە چۈشۈشى بىلەن تەڭ، ئېرىقتىكى سۇنى ئەمدىلا ئالغان قولۇم بوشلۇقتا قېتىپ قالدى. ئېرىقتىكى سۇ بولسا يەنىلا بىر خىل رېتىمدا شىلدىرلاپ ئېقىۋاتاتتى. مەن بۇنى كۆرۈش سەزگۈم ئارقىلىق ئەمەس، بەلكى ھېس قىلىش سەزگۈمگە تايىنىپ تۇرۇپ ھېس قىلغانىدىم. چۈنكى كۆزۈم يول بويىدىكى تونۇش گەۋدىگە قاراپ قېتىپ قالغان، قۇلقىم ھېچقانداق ئاۋازنى قوبۇل قىلماس بولۇپ قالغانىدى. ئەسلى بۇ يولدا كۈنىگە نۇرغۇن ئادەم، نۇرغۇن ھايۋانلار ئۆتۈپ تۇراتتى. چۈنكى يول دېگەن ئادەم بىلەن ھايۋان ماڭىدىغان يەر. دە. ئەگەر قۇشلار.

نىڭ قاننى بولمىغان بولسا بۇ يولدا بەلكىم يەنە نۇرغۇن قۇشلارمۇ ماڭار بولغىتتى. ئادەم. مۇ ماڭغان، ھايۋانمۇ ماڭغان، توغرىمۇ ماڭغان، توغرىمۇ ماڭغان بۇ يولدا ئۇنىڭ مېنىڭ غىشى مەندە باشقىچە سېزىم پەيدا قىلدى. خۇددى بۇ يول بىلەن ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا قانداقتۇر بىر ئۆتكىلى بولمايدىغان چەكسىز بوشلۇق باردەك. تېخى بايىلا بىر يىگىت مەندە تاتلىق تۇيغۇلارنى قوزغىتىپ بۇ يولدىن بىر قىزنى ۋېلىسىپىتنىڭ ئارقىسىغا مىنگەشتۈرۈپ ئۆتۈپ كەتكەنىدى. لېكىن ئۇ يىگىتنىڭ ھەرىكىتى مەندە تاتلىق تۇيغۇلارنى قوزغىغانىدى. نى بىلەن ئەقىل مۈلكۈمنى ھەيرەتتە قالدۇر. مىغانىدى. چۈنكى بۇ يولدىن ئۇ يىگىتكە ئوخشاش نۇرغۇن يىگىتلەر قىزلارنى ئۆزلىرىگە ئەگەشتۈرۈپ ئۆتكەن ھەم بۇنىڭدىن كېيىن. مۇ ئۆتۈپ تۇرۇشىدا گۇمان يوق. ئاڭلىسام دا. داممۇ بۇ مەھەللە مەھەللە بولۇشتىن بۇرۇن ئا. پامنى ئەگەشتۈرۈپ بۇ يوللاردىن تالاي قېتىم ئۆتكەن ئىكەن. بىراق ئۇنىڭ بۇ يولدا تۇيۇق. سىزلا پەيدا بولۇپ كۆرۈش سەزگۈمگە بېلىق. تەك ئىلىنىپ قېلىشى، مېنى ئەقىل مۈلكۈم. دىن ئايرىۋەتكەندەك تۇيغۇ ئاتا قىلدى. قارد. سام ئۇنىڭ ماڭا قاراپ تۇرغان پۈتۈن بەدىنى مېنى ئارزۇ دەپ چاقىرىۋاتقاندا كىمۇ قىلاتتى. لېكىن بۇ ئاۋاز ئۇنىڭ ئاۋاز بوشلۇقىدىن ئەمەس، بەلكى تەن شەكلىدىن چىقىۋاتقانداك ھېس قىلاتتىم. كۆزۈم ئۇنىڭ كۆزى بىلەن دە. رەخلەرنىڭ ئارىسىدىكى قويۇق بوشلۇقتىن ئۆتۈپ چىكىتتەك بىر نۇقتىدا ئۇچراشتى. قو. لۈمىدىكى سۇ چاقچۇ بولسا ئاڭسىز رەۋىشتە بىر يانغا قىيىسىيىپ، ئىچىدىكى سۇ ئېرىقتە. كى سۇغا سىرغىماقتا ئىدى.

— ئارزۇ!

مەن ئۇنىڭ مېنى چاقىرىشىنى روشەن ئاڭلىدىم. ئۇنىڭ ماڭا تونۇش ئاۋازى دەرەخلەر.

نىڭ قويۇق شاخ-سايىلىرىنىڭ ئارىسىدىن شۇنداق ئىركىن ئۆتۈپ، ئىچىمگە بىر تىنىق ھاۋادەكلا كىرىپ كەتتى. ئەمما ئۇنىڭ ئاۋازى ئىچىمگە كىرىپ كەتكەندىن كېيىن شەكىل ئۆزگەرتىپ، سېنى ياخشى كۆرىمەن، دېگەن سۆزگە ئايلىنىپ كەتتى. شۇن ئان بەدىنىم تىترەپ كەتتى. يۈزۈم ئوت كەتكەندەك ۋىلىلىدە قىزاردى.

— مېنى چاقىردىڭما؟

تىترەپ تۇرغان ئاۋازىم بىلەن ئۇنىڭ ئۆزىدىن قايتۇرۇپ سورىدىم. شۇنداق دەپ بولۇپلا ئۆزۈمنىڭ ئاۋازىدىن ئەمەس، ئۇنىڭ ئىچىدە كى ئاڭلاش سەزگۈسىدىن گۇمان ھېس قىلىپ قورقۇپ كەتتىم. ئەگەر ئۇنىڭ ئاۋازى مېنىڭ ئىچىمگە كىرىپ بولغاندىن كېيىن شەكىل ئۆزگەرتكەندەك مېنىڭ ئاۋازىم ئۇنىڭ ئاڭلاش سەزگۈسىدىن ئۆتۈپ ئۇنىڭ ئىچىگە بىر تامچە سۈدەك قۇيۇلۇپ بولغاندىن كېيىن شەكىل ئۆزگەرتسە بۇ ئاۋاز چوقۇمكى «مېنى ياخشى كۆردۈڭما؟» دېگەندەك شەكىلگە كىرىدۇ. ئۇ ھالدا مەن نومۇستىن ئېرىقتىكى سۇغا ئايلىنىپ كەتسەممۇ ھېچ يەرگە ئېقىپ كېتەلەيمەي ئۆز-ئۆزۈمگە چاچراپ كېتىمەن.

— ھەئە، سېنى چاقىردىم.

ئۇ خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك جاۋاب بەردى. مەن شۇندىلا يېنىڭ نەپەس ئالدىم. چۈنكى ئۇنىڭ ئىچىدە مېنىڭ ئىچىمدىكىدەك ئاۋاز ئۆزگەرتكۈچ تۇيغۇسىنىڭ يوقلۇقىغا جەزم قىلغانىدىم.

— نېمە ئىشنىڭ بار ئىدى؟

— سەن بىلەن كۆرۈشەي دېۋىدىم.

— مانا كۆرۈشتۈققۇ.

— بۇ ھېساب ئەمەس.

— قانداق بولسا ھېساب بولىدۇ؟

— ئايرىم كۆرۈشسەك.

— ھېلىمۇ ئايرىم كۆرۈشتۈققۇ مانا.

— بۇ يەردە ئەمەس.

— ئەمەس قەيەردە؟

— دەريا بويىدا.

ئۇنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ ھەم ھاياجانلاندىم ھەم قورقۇپ كەتتىم. چۈنكى دەريا بويىغا ئا- دەتتە يىگىتلەر قىزلارنى ئاپىراتتى. باشقىلار- دىن ئاڭلىشىمچە دەريا بويى دېگەن يەرنىڭ ھەممە يېرىدە بىر خىل سېھىر بارمىش. بۇنداق سېھىر قىزلارنىڭ ئىختىيار تىزگىنىنى يىگىتلەرگە بېرىۋېتىشىگە ئاڭسىز رەۋىشتە يول قويارىمىش. شۇنداقتمۇ بۇ گەپلەرنىڭ قانچىلىكىنىڭ راست، قانچىلىكىنىڭ يالغان- لىقىنى بىلمەيمەن. لېكىن قىز- يىگىتلەرنىڭ دەريا بويىدا نېمە ئىشلارنى قىلىدىغىنىنى بى- لىمەن. بۇنى مەن قىزلارنىڭ پىچىرلاپ دەپ بې- رىشلىرىدىن نەچچە قېتىم ئاڭلىغان. بىر قېتىم پەرىدە ئۆزىنىڭ دەريا بويىدا مەلۇم بىرى بىلەن ئاجايىپ شېرىن مۇھەببەتلەشكەن- لىكىنى دەپ بېرىۋېدى، بىر تۇرۇپ ئۇنىڭغا ھەۋەس قىلسام، يەنە بىر تۇرۇپ ئۇنىڭغا ھە- سەتمۇ قىلغانىدىم. راستىنى دېگەندە پەرىدە ۋاي دەپ كەتكۈدەك چىرايلىق قىزلاردىن ئەمەس ئىدى. لېكىن شوخلۇقى كۆزىدىن تۆكۈلۈپلا تۇراتتى. شۇن ئاۋازىنى پەرىدەگە يېقىنچى- لىق قىلامدىكەن دەپ ئويلايمەن. گاھىدا كۆزىدىن ئايرىغان خۇدا ھاسىدىن ئايرىمايدى- كەن، بولمىسا پەرىدە دەريا بويىغا بېرىپ بول- غۇچە قېرىپ كېتەردى، دەپمۇ ئويلاپ كېت- مەن. لېكىن نېمە بولمىسۇن ئۇنىڭ ئاشۇ نا- مەلۇم بالا بىلەن دەريا بويىدا سۇغا يىقىلىپ كەتكەنلىكى ھەۋەس قۇشۇمنى ئۆلتۈرۈپ، ھەسەت قۇرتلىرىمنى سەكرىتىۋەتتى.

پەرىدەنىڭ مەن سۆيۈشنى ئاشۇ دېدەك قىزدىن ئۆگەندىم، دېگەن سۆزى پات- پاتلا قۇلاق تۇۋۇمدە جاراشىپ تۇراتتى. دەرسلىك كىتابلىرىمىزدا ئەدەبىيات- سەنئەتنىڭ ئادەم

تەربىيەلەش رولى ھەققىدە مۇرەككەپ جۈملىدە -
 لەر بولىدىغان. ئەگەر ئەدەبىيات - سەنئەتنىڭ
 ئادەم تەربىيەلەش رولى راستلا تۇرمۇشىمىزدا
 يۈز بېرىپ تۇرسا، ئەلىم - تەربىيە بىلەن جاما -
 ئەت ئەخلاقى چەكلەپ تۇرىدىغان ئىككى يات
 جىنسىنىڭ ئۆزئارا سۆيۈشۈش ھەرىكىتىنى،
 ھەرگىزمۇ ئەدەبىيات - سەنئەتنىڭ ئادەم تەربىيە -
 لەش رولىنىڭ قۇدرىتى دېگىلى بولمايتتى.
 بەلكى بۇ بىر خاتا تەربىيەلىنىشتىن باشقا
 نەرسە ئەمەس ئىدى. بۇ تەربىيەلەشتىكى خاتا
 لىقمۇ ياكى تەربىيەلىنىشتىكى خاتالىقمۇ، راس
 تىنى دېسەم پەقەتلا ھۆكۈم قىلالمايتتىم.
 لېكىن بىر شەخسنىڭ ئىجابىي تەربىيەگە قارىد -
 غاندا سەلبىي تەربىيەگە شەرتلىك رېفلېكس
 سۈپىتىدە مەپتۇن ئىكەنلىكىنى ئىقرار قىلماي -
 مۇ قالمايتتىم.

قولۇمىدىكى سۇ ئالغۇدىكى سۇ تۆكۈلۈپ
 بولغان ئىدى. يول بويىدا ماڭا قاراپ تۇرغان
 تونۇش گەۋدە قويۇق دەرەخ شاخلىرى ئارىسىدە -
 دىن كۆزۈمگە تاشلىنىپ تۇراتتى. ئۇ مېنى
 دەريا بويىدا يالغۇز كۆرۈشۈشكە تەكلىپ
 قىلغان، مەن دەريا بويى دېگەن گەپ بىلەنلا خە -
 ياللار دېڭىزغا چۆكۈپ كەتكەن ئىدىم. ھەي -
 رانمەنكى، سۇ، دەرەخ، ئورمان بىلەن دەريا بويى
 دەپ ئاتىلىدىغان بىر يەرنىڭ ئادەمنى ھەم ھايا -
 جانلاندىرۇپ، ھەم قورقۇتۇشى تولمۇ قىزىق
 ئىش ئىدى. ئارقىدىنلا مەن ئۆزۈمنى ئۇنىڭ
 بىلەن دەريا بويىغا بېرىپ تەسەۋۋۇر قىلىپ
 باقتىم. دەريا بويى ھەققىدىكى تەسەۋۋۇر مې -
 غەمدە ئەكس ئېتىشى بىلەنلا كۆز ئالدىمىدىكى
 سۇمۇ، قويۇق دەرەخلەرمۇ، دەرەخلەر ئارىسىدا
 ماڭا قاراپ تۇرغان ئۇ تونۇش گەۋدىمۇ يوقدە -
 لىپ ئۇنىڭ ئورنىغا ئۇنىڭ مېنى بىر غېرىچ
 ئۈزۈنلۈقتىكى نەم چۆپلەرنىڭ ئۈستىگە يىقىدە -
 تىۋېلىپ سۆيۈۋاتقان كۆرۈنۈشى ئالماشتى. شۇ
 ھالدا لەۋلىرىم ئۇنىڭ لەۋلىرى بىلەن بىر تەن،

بىر جان بولۇپ كەتكەن بولۇپ، توم - توم دەرەخ -
 لەرنىڭ بىر - بىرى بىلەن كىرىشىپ كەتكەن
 ياپپېشىل ئۇچلىرى كۆرۈش سەزگۈمىنىڭ ئون
 ياكى ئون بەش مېتىر ئېگىزلىكىدە بىر - بىرى
 بىلەن قۇچاقلىشىپ تۇراتتى...

— جاۋاب بەرمەيسەنغۇ ئارزۇ؟
 ئۇنىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ تەسەۋۋۇرۇمىدىكى
 دەريا بويى، خۇددى دېڭىز دولقۇنىنىڭ
 كۈچلۈك بېسىمىدا قالايمىقان چايقىلىپ ئارقىدە -
 دىن سۇ ئاستىغا چۆكۈپ غايىب بولۇپ كەتكەن
 چىرايلىق پاراخوتتەك غايىب بولۇپ، ئۇنىڭ
 ئورنىنى ئىشىك ئالدىدىكى ئورمانلىقنىڭ
 ئىككى تەرىپىدە بىر - بىرىگە قارىشىپ
 تۇرغان رېئاللىقتىكى مەن بىلەن ئۇنىڭ
 شەكلى ئالدى.

— نېمە دەيمەن؟
 مەن ئۇنىڭ ماڭا نېمە دەۋاتقانلىقىنى پەقەتلا
 بىلمىگەندەكلا ئۇنىڭ ئۆزىدىن سورىدىم.
 — سەن دەيدىغان گەپنىمۇ مەن دەپ بېرىدە -
 مەنمۇ؟
 — دەريا بويىدا نېمە بار؟
 — سۇ بار.
 — مېنىڭ سۇغا چۈشۈپ كەتكۈم يوق.
 — چۆپ بار.
 — چۆپ دېگەن نەم بولىدۇ، مېنىڭ رېمما -
 تىزم بولغۇم بولمىسا.
 — ياق دېمەكچىمۇسەن ئارزۇ؟
 — بىلىمىدىم.
 — ماقۇل دېگىنە!
 — ماقۇل دېسەم بارسام بولىدۇ.
 — بارساڭ نېمە بوپتۇ؟
 — قورقىمەن.
 — نېمىدىن قورقسەن، مەندىنمۇ؟
 — ياق، دەريا بويىدىن.
 — دەريا بويى ئادەم يېمەيدىغاندۇ؟
 — دەريا بويىدىكى ئادەم ئادەم يەيمىش.

— خۇددى مەكتەپكە بارغاندەكلا تۇيغۇدا
بارساڭچۇ؟

— ئويلىشىپ باقاي.

— ئەمەس ئويلىشىپ بولۇپ جاۋاب

بەرگىن.

— ماقۇل.

— راست، جاۋابىنى قەيەردە بېرىسەن؟

— سەنچە قەيەردە بەرسەم بولار؟

— كەچكە دەريا بويىدا بەرگىن ئەمەسە.

— ماقۇل.

ئۇ خۇددى مەندىن شۇ جاۋابىنىلا كۈتۈپ تۇرغاندەك، بىردەمدىلا كۆزدىن غايىب بولدى. ئېرىقتىكى سۇ يەنىلا بىر خىل رېتىمدا شىلا-دىرلاپ ئېقىۋاتاتتى. قولۇمدىكى سۇ ئالغۇ بولسا تېخىچە ئۆلۈك توخۇنىڭ بېشىدەك بار-ماقلىرىمنىڭ ئارىسىدا بىر يانغا قىيسىپ تۇراتتى. ئىچىمدە بولسا قىزىق بىر ھارارەت تۆۋەندىن يۇقىرىغا ئۆرلەۋاتقانداق قىلاتتى. كۆزۈم بولسا يەنىلا ئۇ باياتىن ماڭا گەپ قىلغان يول بويىدىكى بوشلۇقتا ئىدى. ئەمدى-لىكتە بولسا ئۇ يەردە ھېچنېمە يوق، خۇددى نەچچە مىنۇت بۇرۇنمۇ ھېچنېمە مەۋجۇت بول-مىغاندەكلا. مەن ئۈزۈمچە ئۇيغۇر تىلىنىڭ يو-شۇرۇن مەنە ئىپادىلەش كۈچىنى كىچىككىنە تىلىم ئارقىلىق قالتىس نامايان قىلىۋەتتىم دەپ ئويلىدىم. چۈنكى ئۇنىڭ مەندىن ئالماق-چى بولغان جاۋابى ئۇنداق ئۇزۇن گەپلەر دۆۋد-سى بولماستىن، بەلكى ماقۇل، دېگەن ئىككىلا بوغۇملۇق سۆز ئىدى. لېكىن مەن ئىچىمدە ئۇنىڭ مېنى دەريا بويىغا تەكلىپ قىلغانلىقىدىن خۇشال بولغان بولساممۇ، ئۇنىڭ بۇ تۇنجى قېتىملىق تەكلىپىگە دەرھاللا ماقۇل، دەپ ئىپادە بىلدۈرۈشۈمگە قىزلىق غۇرۇرۇم يول قويمىغان ئىدى. بولمىسا ئۇ مېنى ئۆزىنى ئارانلا تۇتۇپ تۇرغان شاللاق قىز ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ قېلىشى تامامەن مۇمكىن ئىدى.

ئەگەر شۇنداق بولۇپ قالسا تاغ يىقىلسا پۇ-كۈلمەيدىغان قىزلىق غۇرۇرۇم، ئۇنىڭ ئاشۇ خىيالى بىلەن يەر بىلەن يەكسان بولۇپ كېتەتتى. شۇڭا ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىشتە ئى-چىمدىكى تېخنىكىلىق سۆزلەرنىڭ ھەممىنى تىلىمدىن مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا چىقىرىشقا تىرىشتىم. ھېس قىلىشىمچە، بۇ سۆزلەرنىڭ ئۇزۇنلۇقى بەلكىم ئۆيۈم بىلەن دەريا بويىنىڭ ئارىلىقىدىنمۇ ئۇزۇن بولسا كېرەك. شۇنداق بولسىمۇ ئۇدۇللا بارغىلى بولىدىغان نىشانغا، نۇرغۇن ئەگرى-توقاي مۇساپىلەرنى بېسىپ ئۆتۈپ يېتىپ بارغان يولۇچىدەك، نۇرغۇن سۆزلەرنىڭ چىمەنزارىدىن ئەۋرىشىملىك بىلەن ئۇچۇپ ئۆتۈپ يېتىپ باردىم. بۇ جەرياندا مەن ئۇنىڭ كەيپىياتىدىكى تەكلىپنى ئۆتۈ-نۈشكە، ئۆتۈنۈشنى يالۋۇرۇشقا ئايلاندۇردۇم. بۇنىڭ بىلەن مەن تەشەببۇسكار ئورۇنغا، ئۇ بولسا موھتاجلىق ئورنىغا چۈشۈپ قالدى. ئە-مەلىيەتتە بۇ مېنىڭ تاشقى شەكىل جەھەتتىن غالىب كېلىشىم ئىدى. روھىي جەھەتتىن بولسا ئۇ غالىب كەلگەن ئىدى. چۈنكى مەن مەيلى نېمە دېمەي، تېخنىكىلىق سۆزلەرنىڭ رولىدىن قانچىلىك پايدىلانماي، ئۇيغۇر تىلى-نىڭ مەنە ئىپادىلەش كۈچىدىن قانداق رەۋىشتە مەنپەئەتلەنمەي، ئاخىرقى ھېسابتا ئۇنىڭ تەك-لىپىنى قوبۇل قىلغان ئىدىم. بۇ ھال شەرتلىك تەسلىم بولۇش بىلەن ھېچقانداق پەرقى يوق ئىدى. لېكىن ھەق گەپنى قىلغاندا، بۇ مېنىڭ ئۇنىڭغا تەسلىم بولۇشقا باشتىلا تەييارلىنىپ بولغانلىقىمدىن، پەقەت ساختا قارشىلىق كۆرسىتىش ھەرىكىتىم ئارقىلىقلا ۋاقىت بىلەن سۆزنى ئىسراپ قىلىشىمدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭ مېنى دەريا بويىغا تەكلىپ قىلىشى، خۇددى مېنى ئارزۇ دەپ چاقىرغاندەكلا قەلبىمنى ھاياجانغا چۆمدۈرۈۋەتكەن ئىدى. ئۇنداق بولمىسا قولۇم-

دىكى سۇ ئالغۇدا چايقىلىپ تۇرغان سۇنىڭ تا-
مامەن تۆكۈلۈپ بولۇشى مۇمكىن ئەمەستە، بۇ
يەردىكى مەن پەقەت ناز قىلغۇچى ياكى خۇلق-
لانغۇچىلا خالاس.

ئۇ بىر ئايدىڭ ئاخشام ئىدى. ئۆيىدىن
چىقىپ دەريا بويى تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم.
ئىچىمدە بىر خىل تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بەر
گۈسىز خۇشاللىق بىلەن يەنە بىر خىل جىددىيە-
چىلىك نەڭلا ھۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى. قەدەملە-
رىم يول ئۈستىگە سەل - پەل تىترەپ بېسىلغە
نى بىلەن دەريا بويىغا بېرىشقا ئالدىرايتتى.
ئۆزۈم بولسا دەريا بويىدا يۈز بېرىش مۇمكىن
چىلىكى بولغان ئىشلارنى خىيالەن تەسەۋۋۇر
قىلاتتىم. ئالتىنچى سەزگۈم ئۇنىڭ بۈگۈن ماڭا
چوقۇم مۇھەببەت تەكلىپى قويىدىغانلىقىدىن
ئوچۇق بېشارەت بېرىپ تۇراتتى. شۇنداق
بولسا بۇ مېنىڭ بىر يىگىتتىن تۇنجى قېتىم
مۇھەببەت تەكلىپى قوبۇل قىلىشىم بولۇپ
قاتتى. گەرچە ئۇنىڭ مېنى يېقىملىق قىلىپ
ئارزۇ دەپ چاقىرىشلىرىدىن، خېلى بۇرۇنلا
ئۇنىڭ ماڭا قىزىقىپ قالغانلىقىنى ياكى مېنى
ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى ھېس قىلغان بول-
ساممۇ، بىراق ھەر ئىككىمىز بۇنى قەلبىمىزدە
يوشۇرۇن ساقلاپ كەلگەن ئىدۇق. ساندۇققا يو-
شۇرۇپ قويۇلغان نەرسىنىڭ ھامان بىر كۈنى
ساندۇقنىڭ ئىچىدىن چىقىشى مۇمكىن بولغە-
نىدەك، قەلبىمىزدە يوشۇرۇنۇپ تۇرغان بۇ تۈي-
غۇنىڭمۇ ئەمدى قەلبىمىزنىڭ ئىچىدىن قەلبى-
مىزنىڭ تېشىغا چىقىشى قاش بىلەن كىرىپك
ئارىلىقىدا تۇرماقتا ئىدى.

ئىيول ئاسمىنىدىكى تولۇن ئاي خۇددى
مېنىڭ چىرايلىق كۆزۈمدەك ئاسمان كۆكسىدە
ئېسىلىپ تۇراتتى. تولۇن ئاينىڭ سۈت رەڭ
نۇرى خۇددى ئاسماندىن زېمىنغا تەكشى ھالەت-
تە تۆكۈلۈپ كەتكەن رەڭدەك، يوللارنىڭ ئۈستىدە

دە، ئېرىقتىكى سۇلارنىڭ يۈمشاق ۋە سوغۇق
تېنىدە، مەھەللە بويلىرىدا قويۇقىنە ئۆسكەن
دەرەخلەرنىڭ يېشىل يوپۇرماقلىرىدا، قاتار-
قاتار ئۆيلەرنىڭ ئۆگزىلىرىدە يالتىرايتتى.
ئاسمانغا قارىدىم. يۇلتۇز گۈللىرى ئاسمان
كۆكسىدە غۇچىدە چېچەكلەپ كەتكەن ئىدى.
يۇلتۇز گۈللىرىنىڭ ئاستىدا تولۇن ئاي يالتى-
راپ تۇرغان بولۇپ، ھەر بىر قەدەم ئېلىشىمغا
ئەگىشىپ ئۇ مەن بىلەن بىللە دەريا بويىغا كې-
تىۋاتقاندا قىلاتتى. مەن ئەنە شۇ يۇلتۇز گۈل-
لىرىنىڭ ئىچىدە خۇددى چۆچەكلەردىكى مەلە-
كىلەر دەك تۇيغۇدا كېتىۋاتاتتىم. تولۇن ئاينىڭ
سۈت رەڭ نۇرى مەزىزلىك ئەتىر ھىدى تاراپ
تۇرغان زىلۋا بەدىنىم ئۈستىدە ئاقاتتى. ئۇشبۇ
دەم ئاسماندىكى ئاي بىلەن يەردىكى ئاي دەريا
بويىغا قەدەمسېرى يېقىنلاشماقتا ئىدى.

مەن ئارزۇ! مەن ئۆزىنى مۇشۇنداق يېقىم-
لىق ئاۋازدا ئاتىغان ئوغۇل ساۋاقدىشىنى
ياخشى كۆرۈپ قالغان بىر قىز. شۇڭا ئۇ مېنى
ھەر قېتىم ئارزۇ دەپ چاقىرغاندا، يېڭىدىن-
يېڭى ھېس - تۇيغۇلارغا ئەسىر بولىمەن ۋە
ئۇنىڭ شۇ چاقىرىشلىرىدىن ئەڭ قىزغىن مە-
نىلەرنى ھېس قىلىمەن. مانا شۇ تاپتىمۇ
شۇنداق قىزغىن ھاياجان ئىچىدە دەريا بويىغا
يېقىنلاپ كەلمەكتىمەن. ئېھتىمال ئۇ دەريا بويى-
دىكى سۈزۈك ۋە مۈزدەك سۇ بويىدا ياكى قا-
سىدۇر بىر تۈپ تېرەك ئاستىدا مېنى كۈتۈپ
تۇرۇۋاتقاندۇر. ئېھتىمال ماڭا ئوخشاش جىد-
دىلىشىپ بارماقلىرىنى بىكاردىن - بىكار-
غىلا ئۇۋۇلاپ قويۇۋاتقاندۇ. ئېھتىمال ئۆزىنى
ئاينى باغرىغا بېسىپ تۇرالىغان ئاسمانغا
مىسال قىلىپ، ئەڭ قىزغىن تۇيغۇلاردا بولۇ-
ۋاتقاندۇ.

دەريا بويىغا يېقىنلاپ كېلىشىمگە ئەگە-
شىپ قۇلقىمغا يېقىملىق بىر سادا ئاڭلاندى.
بۇ يېقىملىق سادا، تولۇن ئاينىڭ سۈت رەڭ

نۇرىدا سوزۇلۇپ ياتقان ئەنە شۇ دەريا بويىدا-
كى قېلىن- قېلىن ئورمانلىقلارنىڭ ئىچىدىن
ئۇچۇپ چىققاقتا ئىدى. بۇ سادا سەھەردىكى
تاڭ شامىلىدەك لەرزىلەر، بۇلاق سۈيىدەك راھەت-
لىك ئىدى. شۇ تاپتا قەدەملىرىم يولدا، كۆزۈم
يېيىلىپ ياتقان ئورمانلىقتا، قۇلقىم ئاشۇ يې-
قىملىق سادا ئىدى. بۇ بىر مۇزىكا ئىدى، بۇ
بىر يېقىملىق گىتار مۇزىكىسى ئىدى، بۇ يې-
قىملىق گىتار مۇزىكىسىنى دەل مېنى ئارزۇ
دەپ چاقىرىدىغان ئاشۇ ئوغۇل ساۋاقداش-
چىلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ گىتار چالالايدىغانلىقىنى
بۇرۇنمۇ بىلەتتىم- يۇ، لېكىن ھازىرقىدەك
بۇنچە ئەستايىدىل دىققەت قىلمىغان ئىدىم.
ئۇنىڭ نەچچە قېتىملىق كۆڭۈل ئېچىش پائالى-
يەتلىرىدە زوق- شوقى بىلەن چالغان گىتار مۇ-
زىكىلىرىنى، ئوقۇغان ناخشىلىرىنى ئاڭلىغان
ئىدىم- يۇ، ھازىرقىدەك يېقىملىق ھېس قىلمى-
غان ئىدىم. بەلكىم بۇ ئاۋازنىڭ كېچىدىكى
سېھرىي كۈچى بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر ياكى
ھازىر مەن بۇ ئاۋازلارنى ئۆزۈم يالغۇز ھالدا
ئۆزۈمگىلا مەنسۇپ دەپ قوبۇل قىلغىنىمدىن
بولسا كېرەك.

ئۇ توغرىسىدىكى خىياللىرىم ئاخىرلاش-
ماي تۇرۇپلا ئۇنىڭ مۇزىكىغا ماس ھالدا ئوقۇ-
غان ناخشا ئاۋازى ئاڭلاندى. گەرچە ناخشا ئاۋاز-
زى پەس بولسىمۇ، كېچە جىمجىتلىقى ئىچىدە
يەنىلا روشەن ئاڭلىنىۋاتاتتى. ناخشا تېكىستى-
نى ئاڭلىشىم بىلەن قەدەملىرىم ئۆز ئورنىدا
ئىختىيارسىز ھالدا توختاپ قالدى.

بولغانىكەن بۇرۇن بىر رەسسام،
بار ئىكەن ھەم داچا، رەسىمى.
رەسسام ئاشىق بولۇپ بىر قىزغا،
بايان قىلماق بوپتۇ قەلبىنى.
ئاد... بۇ مەن كۆچۈرۈۋالغان ھېلىقى شې-
ئىرغۇ؟ ئۇ بۇنى قاچانلاردا يادلىۋالغان بول-
غىيىتى؟ دەپتىرىمىدىكى بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ ئاغ-

زىدىن نېمانچە يېقىملىق رەۋىشتە چىقىدىغان-
دۇ؟ مەن ئۇنىڭ بۇ يەردە مەن ئۈچۈن گىتار چې-
لىشىنىمۇ، ئۆزۈمنىڭ تەقدىر- پېشانە بىلەن
دەريا بويىدا بۇ ناخشىنى ئاڭلاپ مەست- بېھوش
بولۇشۇمنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلىپ باقمىغان
ئىدىم. لېكىن شۇ تاپتا ئۆزۈم كۆچۈرۈۋالغان
شۇ شېئىردىكى ئالامەتلەر خۇددى ئالدىن ئو-
رۇنلاشتۇرۇپ قويۇلغان سەھنە ئەسىرىنىڭ كۆ-
رۈنۈشلىرىدەك رېئاللىقىدا يۈز بەرمەكتە
ئىدى. بىلىمىم، بۇ مۇشۇنداقلا بىر توغرا
كېلىپ قېلىشىمىدۇ ياكى ئاغزىمدىن بىلىپ-
بىلمەي سائەت چىقىپ كەتكەن بولغىمىتى!

سېتىۋېتىپ سىزغان رەسىمىنى،
ھەم سېتىپتۇ كىچىك داچىنى.
سېتىۋېلىپ مىليون ئەتىرگۈل،
بېغىشلاپتۇ قىزغا بارىنى.

تۇيۇقسىزلا توختاپ قالغان نازۇك قەدەملى-
رىم يەنە يۆتكەلدى. سۈمبۈل چاچلىرىم قە-
دەملىرىمنىڭ ھەر بىر يۆتكىلىشىگە ئەگى-
شىپ لەرزىلەر تەۋرىنەتتى. يۈزۈمنىڭ ئاستا-
ئاستا قىزىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدىم. نەپ-
سىمۇ سەل ئىتتىكلەشكەندەك قىلاتتى. قە-
دەملىرىم يولنى قىسقارتماقتا، ناخشا ئاۋازى
ماڭا يېقىنلىشىپ كەلمەكتە ئىدى. گەرچە ئۇ
ئادەتتىكى بىر گىتار ھەۋەسكارى بولسىمۇ،
مەن كۆچۈرۈۋالغان شېئىرنى ناخشا قىلىپ ئو-
قۇغىنى ئۈچۈن، ئۇنى قالتىس بىر سەنئەتكار-
دەك ھېس قىلماقتا ئىدىم. يەنە بىر تەرەپتىن
ئويلىسام، ئۆزۈم ھەۋەس ئېھتىياجىدىنلا كۆچۈ-
رۈپ قويغان بۇ شېئىرنى، خۇددى ئۇنىڭغا ئا-
تاپلا كۆچۈرۈپ سالغاندەك ئىدىم. قارىماققا بۇ
ھال خۇددى نۇرغۇن كۈنلەردىن كېيىن يۈز بې-
رىدىغان ئىشلارنى، نۇرغۇن كۈنلەر بۇرۇنلا تە-
سەۋۋۇر قىلىۋالغىنىمغا ئوخشايتتى.
قەدەملىرىم يەنىلا ئاستا ئىدى. بەلكىم بۇ
مېنىڭ، ئۇ ناخشىنى تولۇق ئوقۇپ بولغۇچە ئۇ

يەرگە يېتىپ بارماسلىقىنى ئاڭسىز رەۋىشتە ئويلىغىنىم بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك بولسا كېرەك. چۈنكى مەندە ئۇنىڭ ناخشىسىنى تولۇق ئاڭلاپ بېقىش ئىستىكى پەيدا بولغان ئىدى. ئۇ مەن تېخى كۆرۈپ باقمىغان دەريا بويىدىكى سۇنىڭ بويىدا ياكى قايسىدۇر بىر تۈپ تېرەكنىڭ توپا باسقان غولىغا يۆلىنىپ تۇرۇپ ناخشىسىنى داۋاملاشتۇرماقتا ئىدى.

قىلار كىممۇ مۇنداق سەۋدالىق،
سوغۇق-جۇتقا قىلماستىن پەرۋا.
تەنھا قالدى بىچارە رەسسام،
قىزنى ساقلاپ دېرىزە ئاستىدا...

شۇ تاپتا ئۆزۈمگە يادا بولۇپ كەتكەن بۇ مىسىرلارنى ئىسسىق ۋە يۇمشاق لەۋلىرىمدە قايتا-قايتا تەكرارلىدىم. خۇددى ئەزەلدىن ئاڭلاپ باقمىغان بىر سۆزنى تۇنجى قېتىم ئىشتىياق بىلەن تەكرارلىغاندەك، تەكرارلىغان-سىپىرى ئىلگىرى ماڭا ئانچە بەك قىزغىن تۇ-يۇلمىغان بۇ سۆزلەر، ئەمدى قات-قېتىمدىن ئوت يېلىنچاپ تۇرغان بىر پارچە چوغدەك تۇ-يۇلۇشقا باشلىدى. راستىنى دېسەم، بۇ مەن ئىچكى ھېسسىياتىم قالايمىقانلىشىپ، قانلىق-رىمىدىكى ھاياجان دولقۇنلاپ كەتكەندە، ئۆزۈمگە تونۇش بولمىغان پەقەت خىيالىمدىلا مۇشۇنداق بولۇشى مۇمكىن ياكى مۇشۇنداق بولسا، دېگەندەك تەسەۋۋۇرلار بىلەن يېزىپ كۆچۈرۈپ قويغان شېئىر ئىدى. ئۇ چاغدا شېئىردىكى ئوبرازنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى پەقەتلا تەسەۋۋۇر قىلالمايتتىم، ئەمما تۇيغۇدا مەلۇم بىر شەكىلنىڭ سىدام تېز سىزمىدەك ئۇزۇن-قىسقا، ئىرماش-چىرماش كۆرۈنۈشىلا بار ئىدى. بۇنداق رەڭ بېرىلمىگەن، ئوبرازلىق تەپەككۈر ئۇسۇلى ئارقىلىق پىششىقلاپ ئىشلەنمىگەن شەكىلنى بىر كىمگە قىياس قىلىشۇمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئاشۇ كۈنى ئۇ كەينىمدە تۇرۇپ خاتىرەمدىكى بۇ شېئىرنى ئوقۇۋېلىپ ماڭا

گەپ قىلغاندا، ئۇنى شېئىرىمدىكى ئاشۇ نامە-لۈم شەكىل ئىچىگە كىرگۈزۈپ باققان بولسام-مۇ، ئۇنىڭ ئوبرازى بىلەن شېئىردىكى نامەلۈم شەكىل ئوتتۇرىسىدا بەكمۇ زىل پەرق كۆرۈ-لۈپ، ئۇ شېئىردىكى شەكىلگە، شېئىردىكى شەكىل ئۇنىڭغا ماس كەلمىگەن ئىدى. ئەمدى-لىكىتە ئايدىڭ ئاخشامدا ناخشا ئوقۇۋاتقان ئۇنى شېئىردىكى ئۇ شەكىلگە كىرگۈزمىگەن ھەم كىرگۈزۈشنى خىيال قىلمىغان بولساممۇ، شېئىردىكى شەكىل ئۇنىڭ بىلەن، ئۇ شېئىر-دىكى ئاشۇ تېز سىزمىدەك شەكىل بىلەن شۇنداق بىرلىشىپ كەتكەنكى، بۇ ئىككىسى بىرى يەنە بىرىنىڭ داۋامىدەك ياكى بىرى يەنە بىرىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمىدەك تۇيۇلماقتا ئىدى. دېمەك، ئاقىلدارلارنىڭ قەلەمنى قەغەزگە سانجىپ ئولتۇرۇپ «مۇھىت ئادەمگە تەسىر قىلىدۇ» دېگىنى نەق مۇشۇ بولسا كېرەك.

مەن ئورمانلىق قوينغا كىرىپ، يېشىل، يۇمران چۆپلەر ئۈستىدىكى ئاينىڭ سۈت رەڭ نۇرىنى دەسسگىنىمچە ئاستا قەدەملەر بىلەن ئىلگىرىلىمەكتە ئىدىم. ئۇنىڭ ئاۋازى بولسا ئورمانلىقنىڭ سۈكۈتىنى بۇزۇپ يەنىلا بىر خىل رىتىمدا ئاڭلانماقتا ئىدى. ئېھتىمال ئۇ ئۆزى بىلەن مېنىڭ ئارىلىقىمدىكى ۋاقىت مۇ-ساپىسىنى قىسقارتىش ئۈچۈن ياكى مېنى تە-سىرلەندۈرۈش ئۈچۈن ناخشا ئېيتىۋاتقان بولۇ-شى مۇمكىن ياكى بولمىسا ئۆزىنىڭ دەريا بوي-يىنىڭ قايسى تەرىپىدە ئىكەنلىكىنى ماڭا بىل-دۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن ناخشا ئېيتىۋاتقان بولۇ-شىمۇ مۇمكىن. ئەگەر شۇنداق بولسا، ئۇنىڭ مەسىلىلەرنى تېخنىكىلىق ئۇسۇلدا بىر تەرەپ قىلىشى ھەقىقەتەنمۇ ئادەمنى قايىل قىلماي قالمايتتى، مەنمۇ دەل ئۇنىڭ ئاۋازى كېلىۋاتقان تەرەپنى نىشانلاپ ماڭماقتا ئىدىم. بەلكىم ئۇنىڭ ئاۋازى بولمىغان بولسا، چوقۇمكى دەريا بويىغا كېلىپلا قايماق قەدەم بېسىشىمنى ئاڭقىد-

رالماي، تېغىرقاپ تۇرۇپ قېلىشىم مۇمكىن ئىدى. شۇنچا ئۇنىڭ ئاۋازى ماڭا خۇددى ئېلىك-تىرونلۇق يول كۆرسەتكۈچتەك ياكى تارتىش كۈچى غايەت زور بولغان ماگنىت پارچىسىدەك تۈيۈلماقتا ئىدى. قەدەملىرىم ئۇنىڭغا يېقىن-لاشقانسېرى ناخشىنىڭ ئەۋجى يۇقىرى كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى. خۇددى مەن ئۇنىڭ يېنىغا پەيدا بولۇشۇم بىلەن تەڭلا ناخشا ئاخىرلىشىدىغاندەك، خۇددى مۇھەببەت تەسۋىرلەنگەن فىلىملەردە ئىككى ئاشق-مەشۇق ئۇچراشقاندا ئېكراندا خەت چىقىپ كىنو تۈگەيدىغاندەك.

تەنھا قالدى بىچارە رەسسام،

ئارزۇنى ساقلاپ دېرىزە ئاستىدا...

ناخشىنىڭ ئەۋجىگە كۆتۈرۈلگەن ئاخىرقى ئىككى مىسراسىنى ئاڭلاپ تاس-تاماس قالدىم جايمىغىلا ئولتۇرۇپ قالغىلى. بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئاخىرىدىكى «قىزنى» دېگەن سۆزنى «ئارزۇ» غا ئالماشتۇرۇپ ئېيتىشى، ئىچىمگە خۇددى ھەم سىلىق ھەم ئىسسىق بىر تاشنىڭ سىغدىلىپ چۈشۈپ كەتكىنىدەك تۇيغۇ بەردى. ماڭا ئىچىمگە چۈشۈپ كەتكەندەك تۇيغۇ بەرگەن ئۇ تاش، تاش بولۇشىغا قارىماي شۇ قەدەر بەختلىك ۋە راھەتلىك تۈيۈلماقتا ئىدى.

كۆزۈم يىراقتىنلا تونۇش گەۋدىگە چۈشتى. ئۇ سول پۈتتىنى دەرەخنىڭ پەستىكى بىر تال قۇرۇپ قالغان شېخىغا قويۇۋالغان بولۇپ، ئۆزى سول مۇرىسى بىلەن دەرەخنىڭ غولىغا سەل يانتۇراق يۆلىنىۋالغان ئىدى. ئاسماندىكى تولۇن ئايىنىڭ سۈت رەڭ نۇرى قويۇق يوپۇرماق-لارنىڭ ئارىسىدىن سىغدىلىپ ئۆتۈپ ئۇنىڭ ئۇششاق گۈللۈك كۆڭلىكى ئۈستىدە ئۇششاق نۇر دانچىلىرى شەكلىدە پارقىراپ تۇراتتى.

— كەلدىڭمۇ ئارزۇ؟

ئۇ مېنى كۆرۈپ قولىدىكى گىتارىنى يەرگە قويۇپ سورىدى. مەن يا ھەئە دەپ جاۋاب بەردىمىنى، يا بېشىمنى لىڭشىتىپ ئىپادە بىلدۈرۈپ

رۇشىنىمۇ بىلىمەي قالدىم. تولۇن ئايىنىڭ سۈت رەڭ نۇرىدا باشقىچە گۈزەللىشىپ كەتكەن ئورمانلىق قوينى ماڭا ئادەتتىكىدىنمۇ سۈرلۈك كۆرۈنمەكتە ئىدى. ئۇ ماڭا يېقىنلاپ كەلدى. ئۇنىڭ نەپىسى يۈزۈمگە ئىسسىقلىقنى ئۇرۇلدى. ئىچىمنىڭ قەيەردىندۇر پەيدا بولغان خىجىل-لىق ئىلىكىدە ئۇنىڭغا تىك بېقىپ قاراشقا جۈرئەت قىلالماي، يەرگە، يەردىكى يۇمشاق چۆپلەرنىڭ ئىچىدە كۆرۈنمەي قالغان پۈتۈم-نىڭ ئۈچىغا قارىۋالدىم. كالىمدا بولسا ئۇ يەنە نېمە دەر، قايسى سۆزىگە قانداق جاۋاب بەرسەم بولار؟ دېگەندەك ئىزتىراپلىق ئويىلار شامالدىكى بىر پارچە يالتىراق پارچىسىدەك قالايمىقان ئۇچاتتى. مەن ئۇ ماڭا قانداق گەپ قىلسا قانداق جاۋاب بېرىشىنى ئويلاپ تۇرغان ۋاقتىمدا، ئۇنىڭ قوللىرى چېكە چاچلىرىغا تەگدى. شۇ ھامان تېنىم شۇررىدە قىلىپ قالدى. ئۇ ئوڭ قولىنىڭ بارماقلىرى بىلەن سول كۆزۈمگە چۈشۈپ قالغان چېكە چاچلىرىمنى قۇلقىمىنىڭ كەينىگە ئاجايىپ بىر قىز-غىنلىق بىلەن تاراپ قويۇۋېتىپ، ئۇنىڭ بۇ تولىمۇ ئاددىي ھەرىكىتىدىن پۈت-قولۇمدا جان قالمىغاندەك بولۇپ، تاماس قالدىم يەرگە ئولتۇرۇۋالغىلى ياكى ئۇنىڭ كەڭ كۆكرەكلىك يەلكىسىگە كونا تامدەك قىيسىيىپ يۆلىنىۋالغىلى. لېكىن ۋۇجۇد تۇپرىقىمىدىكى بار كۈچۈمنى ئىككى پۈتۈمغا يىغىپ، زېھنىمنى ئاشۇ نەچچە سېكۇنتلۇق ئوبيېكتىپ رېئاللىققا مەركەزلەشتۈرۈپ، بۇ قىيىن ئۆتكەلدىن تولىمۇ تەستە ئۆزۈمنى ئۆتكۈزدۈم. ئارقىدىنلا ئۇنىڭ يېقىنچىلىقىنى ئىپادىلەپ ئۆتكۈزگەن بۇ بىر قېتىملىق سۆيۈملۈك خاتالىقىدىن ھاياجان ۋە خۇشاللىق ھېس قىلدىم. مەن بۇ ساۋاقدىشىمنىڭ مېنى ئارزۇ دەپ يېقىنلىق چاقىرىشلىرىدىن مېنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ھېس قىلاتتىم، ئۆزۈمنىڭ ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىم ياكى

ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىمنى تازا ئېنىق بىل-
مەيتتىم. پەقەت ئۇنىڭ ماڭا قىزغىنلىق بىلەن
مۇئامىلە قىلىشلىرى ۋە كۆزۈمگە ئوتلۇق نە-
زەردە تىكىلىشلىرىگە بىپەرۋالىق بىلەن مۇئا-
مىلە قىلىش ئارقىلىقلا، ئۆزۈمنىڭ ئۇنىڭ
ئۈچۈن قانچىلىك ئېگىزدىكى ئالما ئىكەنلى-
كىمنى ھېس قىلدۇرۇپ تۇرۇش، مېنىڭ ئۇ-
نىڭغا بولغان ھېسسىياتىم ئىدى. لېكىن
ئەمدى ئويلسام ئۇنى كۆرگەندە قەدەملىرىم
نېمىشقىدۇر ئىختىيارسىز ھالدا قالايمىقانلى-
شىدىكەن، ئۇنى كۆرسەممۇ كۆرمەسكە سالىدۇ-
كەنمەن، چاچلىرىمنى، كىيىملىرىمنى تۈزەش-
تۈرىدىكەنمەن. مانا بۇلار ئۇنىڭغا بولغان
ئىچكى ھېسسىياتىمنىڭ تاشقى ھەرىكەت
شەكلىم ئارقىلىق ئىپادىلىنىشى ئىكەن.
دېمەك، مەندىمۇ ئۇنىڭغا بولغان قىزغىن ھېس-
سىيات باركەنۇ، لېكىن مەن ئۆزۈم ھەر ۋاقىت
بۇنى ئىنكار قىلىپ كەپتىمەن. ئەپسۇسكى ئۇ-
نىڭغا يوشۇرۇن قارايمەن، ئۇنىڭ ماڭا تېخىمۇ
ئامالسىزلىق ئىچىدە تەلمۈرۈشىنى ئۈمىد قى-
لىمەن، ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوق ئۇنى
كۆرسەم جىددىيلىشىمەن، ئۇنىڭ تەكلىپلىرى-
گە يالغان قارشىلىق قىلىپ تۇرۇپ ماقۇللىق
بىلدۈرىمەن، ئۆزۈم خالىغان ھەرىكەتنى ئۆزۈم
خالىمىغان بىر قىياپەتتە قوبۇل قىلىمەن. مانا
بۇلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئۇنىڭغا بولغان
ھېسسىياتىمنىڭ ھېچقانداق توسقۇنسىز ھالدا
ئىپادىلىنىشى ئىكەن. شۇ تاپتا ئۇنىڭ چېكە
چاچلىرىمنى مەندىن رۇخسەتسىزلا تاراپ قو-
يۇشى، مېنى مەيلى قانچىلىك جىددىيلەشتۈ-
رۈشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇ ھەرىكەتنىڭ تولۇن
ئاينىڭ سۈت رەڭ نۇرىدا ئۇششاق چېچەكلەپ
تۇرغان ئورمانلىق ئىچىدە يەنە بىر قېتىم تەك-
رارلىنىشىنى ئۈنسىز ئۈمىد قىلىپ قالدىم،
ئەمما بۇنى ئاۋاز بوشلۇقىمىدىن چىقىرىشقا
قىزلىق غۇرۇرۇم يول قويمىتتى.

— كېلىدىغىنىڭنى بىلەتتىم.
ئۇ خۇددى ئۆزىگە ئۆزى گەپ قىلىۋاتقان-
دەك بىر ھالەتتە شۇنداق دېدى. ئۇنىڭ ئاۋازى-
نى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا يېقىملىق بىر نازلىنىپ
باقماقچى بولدۇم. لېكىن بۇ خىيالىمۇ نورمال
ھەرىكەتكە ئايلانماي تۇرۇپلا تۈزۈپ كەتتى.
چۈنكى ئۇنىڭغا يېقىملىق بىر ھالەتتە نازلى-
نىپ بېقىشنى ئويلىغان بولساممۇ، لېكىن
قانداق شەكىلدە نازلىنىپ بېقىشنى دەماللىققا
بىلەلمەي قالدىم. ئەگەر مېنىڭ ئورنىمدا پە-
رىدە بولغان بولسا، ئۆزىنىڭ مۇشۇكىنىڭكى-
دەك يېقىملىق خۇلقلىرى بىلەن ئالدىدا تۇرغان
ئادەمنى بىردەمدىلا ئەس-ھوشىدىن ئايرىۋەت-
كەن بولار ئىدى. چۈنكى ئۇ قانداق يەردە
قانداق خۇلق چىقىرىشنى، خۇددى ئۆزى ئولتۇ-
رىدىغان پارتىنىڭ يۈزىدىكى ئىرماش-
چىرماش سىزىقچىلارنى بىلگەندەك بىلەتتى.
شۇڭا ئۇنىڭ ئادەتتە گەپ قىلغاندىمۇ خۇلق
چىقىرىپ گەپ قىلىشلىرى مېنىڭمۇ ھەۋد-
سىمنى قوزغاپ قوياتتى. مەن شۇ چاغلاردا
خۇلق دېگەننىڭ قىزلارنىڭ بىر خىل سېھىر-
لىك ئەڭگۈشتەرى ئىكەنلىكىنى قايتا-قايتا
ھېس قىلاتتىم. شۇنداقتىمۇ ئۆزۈم چوڭ بولۇپ
مۇشۇ كەمگىچە بىر قېتىممۇ خۇلقلىنىپ باق-
ماپتىمەن. مانا ئەمدى ئالدىمدىكى بۇ ئەر ئال-
دىدا يېقىملىق خۇلقلىنىپ بېقىشنى ئويلىغان
بولساممۇ، لېكىن قانداق خۇلقلىنىشنى بىلە-
لمەي تېخىرقاپ قالدىم ۋە ناھايىتى تېزلىكتە
ئۆزۈمنىڭ بۇ خىيالىدىن ۋاز كەچتىم. شۇڭا
ئۇنىڭ سوئالىغا ئۈدۈللا جاۋاب بېرىش بىلەن
خۇلاسىلەندىم.

— ئەمما كۆپ تۇرمايمەن، سۆزۈڭنى ئاڭلاپ
بولۇپلا كېتىمەن.

— نېمە؟ سەن مېنى بۇ قاراڭغۇ ئورمانلىق-
تا قونۇپ قالىدۇ، دەپ ئويلاپ قالمىغانسەن-
ھە؟

ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتىم. كۈلۈپ كېتىپلا ھېس قىلدىمكى، كېچىدىكى قويۇق ئورمانلىق ئىچىدىكى كۈلكىمۇ يەنە باشقىچە جاراڭلىق ئاڭلىنىدىكەن. ئاڭغىچە ئۇ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— قارا ئارزۇ، ئاي نېمانچە چىرايلىق. ھە؟
 — چۈنكى ئۇ ئايدە!
 — سەن ئاشۇ ئايدىنمۇ چىرايلىق ئارزۇ.
 — مەنمۇ؟
 — ھەئە. سەن ئاي، مەن ئاسمان.
 — پاھ... قالتىس ئوخشىتىش بولدى بۇ!
 — ھە راست، ھېلىقى شېئىرنى ناخشا قىلىۋالدىم. ئاڭلىغانسەن؟
 — ئاڭلىغاندەك قىلدىم.
 — خۇش بولدۇڭمۇ؟
 — شېئىرىمنى ئوغرىلىۋالغىنىڭمۇ؟
 — ناخشا قىلىۋالغىنىمغا.
 — مېنى بۇ يەرگە مۇشۇ گەپنى دېيىش ئۈچۈن چاقىرىمىدىڭ ھەقچان.
 — شۇنداق، ساڭا باشقا بىر گەپنى دېمەك-چى ئىدىم.
 — ئەمەس نېمىشقا شۇ گەپنى دېمەي شېئىرنىڭ گېپىنى دەيسەن؟
 — سەل جىددىيلەشكەن بولسام كېرەك.
 — سەنمۇ جىددىيلەشمەسەن؟
 — سەن گۆش، مەن تاشمۇ؟
 — ئۇنداقمۇ دېمەكچى ئەمەسمەن.
 — مەن دېمەكچى... ئەستايىپە دېسەم بولار؟
 — نېمە دېگۈڭ بار ئىدى؟
 — ماڭا ياردەم قىلامسەن ئارزۇ؟
 — نېمىگە ياردەم قىلىمەن؟ ياكى قاراڭغۇدا گەپنىمۇ پەرق ئەتكىلى بولمامدۇ. نېمە؟
 — مەن... بىر قىزنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم!
 — ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كۆزلىرىمنىڭ چەك-

چىيىپ كەتكىنىنى ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ ماڭا بۇنداق پوزىتسىيەدە گەپ قىلىشىنى ئەسلا ئويلاپ باقمىغانىدىم. خىيالىمچە بولغاندا ئۇ ماڭا مېنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى ئېيتىشى لازىم ئىدى. مەن بولسام ئۇنىڭغا ئۆزۈم-نىڭ مۇھەببەتكە ئالدىراپ بېرىلمەيدىغان قىز ئىكەنلىكىمنى پەش قىلىپ، ئۇنى كۆز پەسلەيدىكى يوپۇرماقتەك سارغايىتىم. بىراق ئۇنىڭ باشقا بىر قىزنى ياقتۇرۇپ قېلىپ مەندىن ياردەم تەلەپ قىلىپ مېنى چاقىرىتىشى، ئىچىمنىڭ بىر يەرلىرىنى يىلاندىك چىقىپ ئوتتى. راستىنى دېسەم ئۇنى مۇشت بىلەن بىرنى قويۇپلا ئوخشىدىغا چۈشۈرۈۋەتكۈم كېلىپ كەتتى. لېكىن بۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. بۇنداق قىلسام بىرى ئۇنىڭ ئالدىدا ئىجازىتىمنى ئاشكارىلاپ، ئۆزۈمنىڭ غۇرۇرىنى ئۆزۈم يەر بىلەن يەكسان قىلسام، يەنە بىر تەرەپتىن مېنىڭ بۇ گۈلنىڭ ياپىرىقىدەك قولۇم ئۇنىڭغا خۇددى گۈل بىلەن ئۇرغاندەكلا تەسىر بېرىشى ئېنىق ئىدى.

«ئەبلەخ!»

ئۇنى ئىچىمدە شۇنداق تىللىۋەتتىم. ئۇنىڭ مېنى ئارزۇ دەپ چاقىرىشلىرى، كۆزۈمگە مولۇندەك تەلمۈرۈپ قاراشلىرى ھەممىسى مەندىن پايدىلىنىش ئۈچۈن ئىكەن ئەمەسمۇ. مەن نېمانچە دۆت-ھە! كۆزۈمنىڭ چەكسىز بوشلۇقىغا ئىسسىق ياشلارنىڭ لۆمۈلدەپ كېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدىم. بۇ مېنىڭ بىر ئەر ئۈچۈن تۇنجى قېتىم ئازابلىنىشىم ئىدى. ئەسلى مەن ئۇنى ئۆزۈم ئۈچۈن ئازابلايمەن، دەپ ئويلىغانىدىم. ئەپسۇس ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزۈم ئازابلىنىپ قالدىم. مەن نېمە دەپ ئۇنىڭ ئۈچۈن ئازابلىنىمەن؟ ئۇ مەن ئازابلانغۇدەك زادى مېنىڭ نېمە ئىدى؟ ئۇنىڭ مېنى ئارزۇ دەپ چاقىرىشلىرى، كۆزۈمگە تەلمۈرۈپ قاراشلىرىنى خاتا چۈش-

نىپ قالغانلىقىم ئۈچۈنلا ئازابلىنىشىم كېرەكمۇ؟

ئىچىمدە نۇرغۇن جاۋابى يوق سوئاللار بو- راندا قالغان قۇشلار توپىدەك ئەلەڭلەيتتى. ئۆ- زۈمنى تولىمۇ قەدىر- قىممەتسىز ھېس قىلدىم ۋە ئۆز- ئۆزۈمگە ئىقرار قىلدىكى، مەن ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالغانىدىم. ئۇنىڭ مېنى يېقىم- لىق چاقىرىشلىرى، كۆزۈمگە تەلمۈرۈپ قاراش- لىرى بۇرۇنلا مېنى ئەسىر قىلىۋالغان ئىكەن. بىراق بۇلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئۇنىڭغا بولغان خاتا تۇيغۇمدىن پەيدا بولغان ھېسسى- يات بولۇپ، ئاشۇ خاتا تۇيغۇم مېنى مۇشۇ ئور- مانلىقتا دەپسەندە قىلماقتا ئىدى. تۇرۇپلا مەن تۇنجى سۆيۈش، تۇنجى مۇھەببەتتە مەغلۇپ بولغانلىقىمنى ھېس قىلدىم. ئەمما تۇنجى مۇ- ھەببىتىمنىڭ ئۆلۈكىنى ئۇنىڭغا كۆرسەتمە- لىك ئۈچۈن خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئېغىز ئاچتىم.

— ئۇنى مەن تونۇمدىم؟

— ئاۋازىڭ تىترەيدىغۇ ئارزۇ؟

ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تىترەپ كەتتىم. لېكىن بۇ تىترەشلىرىمنى سۆيۈملۈك قاراڭغۇ- لۇق ئۇنىڭ كۆرۈش دائىرىسىگە كىرگۈزمىدى. — سەل توڭلاۋاتىمەن.

— ئۇ قىز مېنى يارىتارمۇ؟

ئۇ مەندىن سورىدى.

— نېمىشقا ياراتمىغۇدەك، سەندەك باشقىد- لارنىڭ شېئىرىنى ئوغرىلاپ ناخشا قىلىپ ئو- قۇيدىغان سەنئەتكارنى ئەلۋەتتە خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلىدۇ- دە!

— مېنى يەنە مەسخىرە قىلىۋاتىسەن ئارزۇ.

— مېنى ئارزۇگۈل دېگىن.

— كۆنۈپ قاپتىمەن.

— ئۇ قىز كىم؟

سۆھبەتنىڭ ماڭا ئەكىلىدىغان روھى بې- سىمىنى تۈگىتىش ئۈچۈن ئۇ ياخشى كۆرۈپ

قالغان قىزنىڭ كىملىكى ھەققىدە ئېغىز ئاچتىم. ئەمدى ئۇ ماڭا مەن بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى بولمىغان بىر قىزنىڭ ئىسمىنى دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا يالغان ۋەدە بېرىپ قويۇپلا بۇ يەردىن كېتىمەن. ئاندىن ئۇنىڭ مەنىدىكى بارلىق تەسىرىنى پاكىز تازىلاپ چىقىمەن، شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەن ئۈچۈن ناھايىتى ئادەتتە- كى بىر ساۋاقداش بولۇپلا قالىدۇ.

مەن قىسقىغىنە ئارىلىقتا مۇشۇلارنى خە- يالىمدىن ئۆتكۈزدۈم. خىيالىمنىڭ ئارقىسىدە- نلا ئۇنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. مەن ئۇنىڭ ئاۋازى- نى تولۇن ئاينىڭ سۈت رەڭ نۇرىدا يېپىلىپ ياتقان قاراڭغۇلۇقتا، كۈندۈزدە ئاڭلىغاندەك شۇنداق ئېنىق ئاڭلىدىم. ئاڭلاپ بولۇپ قۇلد- قىمغا زادىلا ئىشىنەلمەي قالدىم. بەدىنىم يەنە قايتا تىترەپ، لەۋلىرىم چۆلدە قالغان ئادەمنىڭ كالىپۇكىدەك قۇرۇپ كەتتى. ئۇ خۇددى باشقا بىر قىزنىڭ ئىسمىنى شەرەپ بىلەن تىلغا ئال- غاندەك بىر خىل يېقىملىق تەلەپپۈزدا مۇنداق دېگەندى.

— ئۇ قىز سەن ئارزۇ!!!...

مەن ئارزۇ. ئۇ مېنى تۇنجى قېتىم ھەم نا- ھايىتى ئىزچىل ھالەتتە ئارزۇ دەپ ئاتا پ كەل- گۈچى. ئۇ مېنى ئاشۇ يېقىملىق ئاتاشلىرى بىلەن ئۆزىگە رام قىلىۋالغۇچى. ئۇ مېنىڭ تۈپ- غۈلىرىمنى خاتا مەنىدىكى توغرا گەپلىرى ئار- قىلىق قالايمىقان قىلغۇچى.

شۇ كۈنى ئاخشىمى ئۇ بارماقلىرىمنى تۈتۈپ تۇرۇپ قوللىرىمنى تىترىتىۋەتتى. مېنىڭ ئۆزىگە ساختا قارشىلىق كۆرسىتىش ھەرىكىتىمنى جانسىزلاشتۇرۇۋەتتى. چۈنكى مەن يېڭىلىگەن، ئۇنىڭغا تەسلىم بولغانىدىم. ماڭا بولسا خۇددى يەر شارى ئايلىنىشتىن توختاپ قالغاندەك، مېڭەمدىكى ۋاقىت ئۇقۇ- مى تۈزۈپ كەتكەن بولۇپ، يەرنىڭ تارتىش كۈچى تۈيۈقسىزلا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا كۆچكەن-

تۇيغۇسىنىڭ ھەرقانداق شەكىل ۋە مەزمۇنىدىكى تۈزۈملەرگە بويسۇنمايدىغان سۇلتان تۇيغۇ ئىكەنلىكىدەك يەنە بىر خىل ئۇقۇم، تەن ۋە روھىنىڭ ئالتۇن شېخىدا ۋىچىرلاپ سايراشقا باشلىدى. دەرسلىك كىتابلىرىمىزدا ئەدەبىيات-سەنئەتنىڭ ئادەم تەربىيەلەش رولى ھەققىدە مۇ-رەككەپ جۈملىلەر بولىدىغان. ئەگەر ئەدەبىيات-سەنئەتنىڭ ئادەم تەربىيەلەش رولى راستلا تۈر-مۈشمىزدا يۈز بېرىپ تۇرسا، تەلىم-تەربىيە بىلەن جامائەت ئەخلاقى چەكلەپ تۇرىدىغان ئىككى يات جىنسىنىڭ ئۆزئارا سۆيۈشۈش ھە-رىكىتىنى، ھەرگىزمۇ ئەدەبىيات-سەنئەتنىڭ ئادەم تەربىيەلەش رولىنىڭ قۇدرىتى دېگىلى بولمايتتى. بەلكى بۇ بىر خاتا تەربىيەلىنىش-تىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى، بۇ تەربىيەلەش-تىكى خاتالىقمۇ ياكى تەربىيەلىنىشتىكى خاتا-لىقمۇ؟ راستىنى دەپسەم پەقەتلا ھۆكۈم قىلالمايت-تىم. لېكىن بىر شەخسنىڭ ئىجابىي تەربىيەگە قارىغاندا سەلبىي تەربىيەگە شەرتلىك رېفلىكس سۈپىتىدە مەپتۇن ئىكەنلىكىنى ئىقرار قىلمايمۇ قالمايتتىم. مانا مەن دەريا بو-يىدىكى ئۇنىڭ ئاشۇ ئەسەبىي سۆيۈشلىرى ئى-چىدە ئۆزۈمنىڭ ئاشۇ خىل قاراشلىرىنىڭ تىرىك گۇۋاھچىسىغا ئايلىنماقتا ئىدىم. مەن قىز ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم ھېس قىلىۋاتقان بۇ سۆيۈش، ماڭا شۇ تاپتا ماروژنى بىلەن شا-كىلاتنىڭ تەمىگىمۇ ئوخشىمايدىغان ئۆزگىچە بىر تەمىنى ئاتا قىلماقتا ئىدى. گەرچە بۇ تەمگە قورساق تويىمىسىمۇ، ئىنسان روھىنىڭ ئاجايىپ بىر روشەنلىككە ۋە شادلىققا تولىدى-غانلىقىنى ئۇنىڭ قىزغىن سۆيۈشلىرى ئىچىدە ئېتىراپ قىلدىم.

ئېھ... بۇرۇتى خەت تارتقان دەريا بويى، با-لاغەتكە يەتكەن سۈت رەڭ ئاي نۇرى، سىلەرگە قۇت بولغاي!

مەن ناخشىچى

مېنى ناخشىچى دېيىشىدۇ. بۇنى مەن تېرە

دەك ئۇنىڭ مېنى ئۆزىگە بوش تارتىشلىرى بىلەن گويىكى ئېگىزدىن تاشلانغان بىر تال تەڭگىدەك ياكى يامغۇر تامچىسى ئېقىنغا چۈشۈپ ئېقىن سۈيى بىلەن قوشۇلۇپ ئېقىپ كەتكەندەك، ئۇنىڭ قاۋۇل، ئىسسىق تېنىگە چاپلىشىپ كەتتىم. دەسلەپتە ئىككى تال ئار-غامچىدەك جانسىز ھالەتتە ساڭگىلاپ تۇرغان ئىككى قولۇم ئۇ مېنىڭ لەۋلىرىمگە سۆيۈشى بىلەن تەڭلا ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنىڭ ئىككى قولىنىڭ ئارىسىدىكى قاراڭغۇ بوشلۇقتىن سىغىدىلىپ ئۆتۈپ ئۇنىڭ يېتىم قوۋۇرغىسىنى مەھكەم قۇچاقلىۋالدى. ئۇنىڭ مېنى مەھكەم قۇچاقلاپ سۆيۈشى بىلەن نەڭ مەكتەپتىكى مەن مەۋجۇتلۇقىنى يوقىتىپ، دەريا بويىدىكى مەن ئاپىرىدە بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ مۇھەببەتلىشىشىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت ئۇقۇم ئۆزىنىڭ شانلىق ھاياتى كۈچىنى يوقىتىپ، مۇھەببەت

سودىسى قىلىدىغان ئادەمنى تېرىچى دېگەندەكلا بىر گەپمىكىن دەيمەن. ئەمما تېرىچى بىلەن ناخشىچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا كۆپ پەرق بار. چۈنكى تېرى سەنئەتكە، تېرىچى سەنئەتكارغا كىرمەيدۇ. ئەمما ناخشا بولسا دەل سەنئەتنىڭ جانلىق بىر تۈرى، مەن بولسام سەنئەتكار، تېرىچى نەچچە يۈزلىگەن تاماشىدا بىنلار بىلەن لىق تولغان سەھنىگە چىقىپ تېرى ھەققىدە سۆزلىيەلمەيدۇ. مەن بولسام ناخشام بىلەن گۈلدۈراس ئالغىش ۋە دەستە-دەستە گۈل-لەرگە ئېرىشىمەن. شۇنچا ماڭا تاماشىبىنلارمۇ، تېرىچى-جۇۋازچىلارمۇ ھۆرمەت بىلەن نەزەر تاشلايدۇ. مەن رەڭدار چىراغ نۇرلىرى بىلەن ئاجايىپ كۆركەملىشىپ كەتكەن سەھنىدە تۇرۇپ ئوغۇللارنىڭ كۆزىدىكى قايىللىقنى، قىزلارنىڭ كۆزىدىكى سېھىرلىك تەبەسسۇمنى كۆرىمەن. لاپ ئۇرۇپ تۇرۇپ دېسەم مەن دېگەن سورۇننىڭ گۈلى. چاينىڭ ئىسسىقى، مەينىڭ ئېسىلى، ھۆرمەتنىڭ نۆۋىتى مېنىڭ. قولۇمدىكى گىتار بىلەن ئاغزىمدىكى ئاۋاز مېنى مۇ-شۇنداق كاتتا ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلغان. مۇخقا شەرەپ بېشىدىن كەلگەندەك، ماڭا شەرەپ بارماقلىرىم بىلەن ئاغزىمدىن كېلىدۇ. چۈنكى گىتار مۇزىكىسىنىڭ يېقىملىقلىقى ھەرقانداق بىر قىز-يىگىتنى ئەسىر قىلماي قالمايدۇ، مانا بۇ ئاڭلىغۇچىلارنىڭ ئاجىزلىقى. مېنىڭ تۇنجى قېتىم گىتار چالغان ۋاقتىم ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلىق دەۋرىم ئىدى. ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ئوقۇش نە-تىجەم ئانچە كۆڭۈلدىكىدەك بولمىسىمۇ، مېنى سىنىپ مەسئۇلۇم بۆلەكچە ياققۇراتتى. ئۇ ئېگىز بوي، يېڭىلا خىزمەتكە چىققان، كېلىش-كەن، ئويۇنپەز يىگىت ئىدى. ئۇ مېنى پات-پات ئۆزلىرىنىڭ سورۇنىغا باشلاپ بېرىپ گىتار چالدۇرۇپ ناخشا ئېيتقۇزاتتى ۋە مېنىڭ بۇ خالىسا خىزمەتتىم ئۈچۈن، مېنى سىنىپ

قالدۇرماي ئۆزلىتىش بىلەن جاۋاب قايتۇراتتى. قول قولنى يۇسا، قول يۈزنى يۇيۇپتۇ، دېگەندەك بىز بىر-بىرىمىزدىن شەرتسىز ھالدا پايدىلىنىاتتۇق. ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىش ئالدىدا، مەكتىپىمىزگە سەنئەت مەكتىپىنىڭ بىر تۈركۈم خادىملىرى كېلىپ، سەنئەتتە ئالا-ھىدىلىكى بار ئوقۇغۇچىلارنى ئالدىن قوبۇل قىلىشقا باشلىدى. مەن سىنىپ مەسئۇلۇمنىڭ ئالايىتىن تونۇشتۇرۇشى بىلەن سىناققا قاتنىدىم. شىپ سەنئەت مەكتەپكە قوبۇل قىلىنىپ كەتتىم. ئەنە شۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىم ھە-قىمىي بىر سەنئەت بوشلۇقى ئىچىدە ئاجايىپ بىر قىزغىنلىق ئىچىدە ئۆتتى. مەن بۇ جەرياندا سەنئەت ۋە سەنئەتكارنىڭ نېمىلىكى ھەققىدە مۇپەسسەل تونۇشقا ئىگە بولدۇم ۋە بەش يىللىق مۇنتىزىم سەنئەت مائارىپى تەربىيە-سىدە ھەققىي بىر سەنئەتكار، ھەقىقىي بىر گىتارچى بولۇپ يېتىشىپ چىقتىم. ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ئون يىللىق ھاياتىمنى خۇددى 100 يىللىق ھاياتتەك تولمۇ تەستە تاماملى-غان بولسام، سەنئەت مەكتىپىدىكى بەش يىللىق ھاياتىمنى خۇددى بەش ئايدەكلا تامام-لىدىم. بۇ جەرياندا مەندە نۇرغۇن ئۆزگىرىش-لەر بولدى. ئىلگىرى كوچا گىتارچىسى بولغان بولسام، كېيىن سەنئەت گىتارچىسى بولدۇم. ئىلگىرى رەڭگىروپىم يېزا بالىلىرىغا خاس توپا چىراي بولغان بولسا، كېيىن پۈزۈر شەھەر يىگىتلىرىنىڭ سىياقىغا كىردىم. ئىلگىرى يېرىم چېلەك سۇ بولغان بولسام كېيىن پۈتۈن بىر چېلەك سۇ بولدۇم. دېمەك، مەن بۇ چوڭ شەھەردە تولۇق ئۆزگەرگەندىم. بۇ ئۆزگىرىش چىراي شەكلىمگىمۇ بىۋاسىتە تەسىر قىلغان بولۇپ، ھازىرقى مېنى ھېچكىم ئوتتۇرا مە-كتەپتىكى ئاشۇ گىتارچى بالا دېيەلمەيتتى.

مەن سەنئەت مەكتىپىدىكى بەش ئايغا تەڭداش بەش يىلنى ياخشى نەتىجە بىلەن

تاماملاپ، مۇشۇ رەڭدار شەھەردىكى سەنئەت يۇرتىغا ئېلىپ قېلىندىم. شۇنداق قىلىپ مەن گىتاردىن ئىبارەت بەش تارلىق پەنەرگە ياغاچ-نىڭ خاسىيىتى بىلەن مۇشۇ چوڭ شەھەرنىڭ يەنە بىر يېڭى پۇقراسىغا ئايلىنىپ كەتتىم. كىندىك قېنىم ئاشۇ يىراقتىكى توپا يوللۇق مەھەللىگە تۆكۈلگەن بولسا، ئەمدىكى ئۆلۈم سۈيۈم مۇشۇ چوڭ شەھەرگە تۆكۈلۈش ئالدىدا تۇراتتى. يېقىن ئۆتىدىغان دوستلىرىم مېنى مۇزىكا بىلەن قىزلارغا بۆلەكچە مېھرى بار دەپ تەرىپلىشىدۇ. ئەمەلىيەتتە مۇزىكا دېگەن خۇددى قىزلاردەكلا سېھىرلىك تارتىش كۈچىگە ئىگە نەرسە، قىزمۇ خۇددى مۇزىكىدەكلا يېقىملىق تۇيغۇغا ئىگە ئوبىيېكت. مېنىڭ مۇشۇ با-يانلىرىمدەك ھەر بىر ئاڭلىغۇچى ئېتىراپ قىلماي قالمايدۇكى، ھەرقانداق بىر ئۇلۇغ سەنئەتكارنىڭ ناخشىلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى مۇھەببەتكە، يەنى قىزلارغا ئاتالغان بولىدۇ. مەنمۇ بۇ ھالدىن مۇستەسنا ئەمەس-مەن. شۇڭا يېڭى بىر مۇزىكا ئىشلىسىم ئەڭ ئالدى بىلەن ئىزدەيدىغان ناخشا تېكىستىم مۇقەررەر مۇھەببەت تېمىسىدىكى تېكىستلەر بولىدۇ. چۈنكى مېنىڭچە بولغاندا مانا مۇشۇنداق تەبىئىي ئاپىرىدە بولغان مۇزىكا ياكى ناخشا تېكىستىلا ساپ سەنئەت دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلگەن بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەقىقىي بىر سەنئەتكار ئەڭ ئالدى بىلەن چوقۇم سەنئەتنىڭ ساپ سەنئەتلىك خۇسۇسىيىتىگە ھۆرمەت قىلىشى كېرەك. مەن بۇ يىل توپتوغرا 33 ياشقا قەدەم قويدۇم. بەلكىم كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن مەھەللەمدە بولغان بولسام، بۇ كەم-گىچە ھېچ بولمىغاندا ئىككى بالىنىڭ ئاتىسى بولۇپ بولغان بولار ئىدىم. چۈنكى بىزنىڭ ئۇ يەرلەردىكى ئادەملەرنىڭ ۋاقتى خۇددى توپا-تۇماندەك كۆپكى، بىر ئادەم ئۆزىنىڭ ئەتراپىدىكى ھەممە ئادەمنىڭ ئىشلىرىغا تولۇقى بىلەن كۆڭۈل بۆلەلەيدۇ. شۇڭا مەيلى يىگىت-

لەر ياكى قىزلار بولسۇن 25 يېشىغىچە بىر ئۆيىنى بېشىغا كىيمىسە قېرى يىگىت بىلەن قېرى قىزغا ئايلىنىپ كەتكەن بولىدۇ. شۇڭا ئاتا-ئانىلارمۇ پەرزەنتلىرىنىڭ توي ئىشىغا ئا-لاھىدە كۆڭۈل بۆلىدۇ. بىراق بۇ چوڭ شەھەردە ھېچكىم بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولمايدى-كەن. كوچا ئاپتوبۇسىدا بىر يانچۇقچى بىر يو-لۇچىنىڭ سومكىسىدىكى پۇلنى ئوغرىلاۋاتسى-مۇ، باشقىلار بۇ خۇددى نورمال ئىشتەك ياكى بۇ ئىش چوقۇم شۇنداق بولۇشى لازىمدەك كۆر-سىمۇ كۆرمەسكە سېلىپ تۇرىدىكەن. ئۇلارنىڭ بۇنداق كارى بولماسلىق قارىشىدا ھېچقانداق مەسئۇلىيەت، مەجبۇرىيەت بولمايدىكەن. دېمەك، بۇ چوڭ شەھەردە ھەر ئادەم ئۆزىگە پۇختا بولۇشى، ئۆزىنى چىڭ تۇتۇپ قوشنىسى-نى ئوغرى تۇتماسلىقى كېرەك ئىكەن. نەچچە يىلنىڭ ئالدىدا مەن بىلەن بىر قورۇدا ئولتۇردى-دىغان بىر قىزنىڭ باسقۇنچىلىققا ئۇچرىغانلى-قىنى ئاڭلىدىم. ئۇ چاغدا مېنى تولىمۇ ئەجەب-لەندۈرگىنى، ئۇ قىز زىيانكەشلىككە ئۇچرا-ۋاتقاندا بۇ ئىشنى خېلى كۆپ ئادەملەر كۆرگەن-مىش، لېكىن ھېچكىم ئۇ قىزنى ئۇ بالايسىناپەت-لىك زىيانكەشلىكتىن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش ھەرىكىتىدە بولمىغانمىش. پەقەت زىيانكەش-لىك قىلغۇچى قانۇن تورىغا چۈشكەندە، ئۇلار بۇ ئىشنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنلىكى ھەققىدە گۇۋاھلىق بەرگەن-مىش. مانا بۇ ئۇلارنىڭ جەمئىيەتكە مەسئۇل بولغىنىمىش. ناۋادا بۇنداق زىيانكەشلىك بىزنىڭ يۇرتلاردا يۈز بېرىپ قالسا، ئاددىيسى بوۋاي-مومايىلاردىن تارتىپ باشلانغۇچ مەكتەپ بالىلىرىمۇ زىيانكەشلىك قىلغۇچىغا ئىرەك شىردەك ئېتىللايدۇ. ئۇلار گۇۋاھلىق بېرىش-نىڭ نېمىلىكىنى بىلمەيدۇ، پەقەت يۈز بېرىش ئالدىدىكى زىيانكەشلىكنىڭ ئالدىنى ئالالايدۇ. بىزنىڭ كىچىك يۇرتلار بىلەن بۇ چوڭ شەھەر ئوتتۇرىسىدىكى مانا مۇشۇنداق

پەرقلەرگە باشتا كۆنەلمىگەن بولساممۇ، كېيىنچە ئاستا-ئاستا سۇغا چۈشكەن بېلىقتەك كۆنۈپ، ماڭمۇ باشقىلارنىڭ ئىشلىرى ئۈنچە مۇھىم تۇيۇلمايدىغان بولۇپ كەتتى. چۈنكى چوڭ شەھەر دېگەندە ئادەممۇ كۆپ بولغاندىن كېيىن ھەممە ئىشلارغا دىققەت قىلىپ، كۆڭۈل بۆلۈپ بولغىلى بولمايدىكەن. دېمەك، مەۋجۇت مۇھىت ئادەمگە تەسىر قىلىش بىلەنلا چەكلەندى. مەي، ئادەمنى تولۇق ئۆزگەرتىپ تاشلىيالايدىكەن. مانا مەن بىلەنمۇ بۇ چوڭ شەھەردە ھېچ-كىمىنىڭ كارى يوق. مېنىڭ ئۆز ۋاقتىدا توي قىلماسلىقىم بىلەن باشقىلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق باغلىنىش يوق. پەقەت ئايام، دادام-لار خەت يازغاندا ياكى تېلېفونلاشقاندا بۇ ئىش ھەققىدە ئۈنۈپ قالماي ئېغىز ئاچىدۇ ۋە قولۇم-قوشنىلارنىڭمۇ سۆز-چۆچەك قىلىشىۋاتقانلىقىنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈشنى بىر قېتىممۇ يادىدىن چىقىرىپ قويمايدۇ. شۇڭا تۇرۇپ ھەيران قالغىمەن. مەن بىلەن بىر بىنادىكى ئۈدۈل قوشنامىنىڭمۇ مېنىڭ شەخسىي تۇرمۇشۇم بىلەن كارى يوق-يۇ، مەندىن نەچچە يۈز كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ئاشۇ كىشىلەر مېنى يەنىلا ئۆزلىرى بىلەن باغلاپ ياشايدۇ، ئۆزلىرى يىل-يىلاپ كۆرمەيدىغان بىر ئادەم ھەققىدە پىكىر قىلىشتىن توختاپ قالمايدۇ. ئۇلارنىڭ گېپىچە بولغاندا، ئوغۇل بالا توي قىلىش ۋاقتىدىن ئۆتۈپ كەتسە كېيىن چاتاق چىقارمىش، توي قىلماي ئۆلۈپ كەتسە رەسمىيەت يۈزىسىدىن چالمىغا نىكاھ قىلىپ قويارمىش. ئەگەر مەن ماقۇل دېسەملا، مەندەك بىر تېلېۋىزوردىكى سەنئەت كېچىلىكلىرىدە ناخشا ئېيتىپ چىقا-لايدىغان يۇرتنىڭ پەخىرلىك ئوغلانى ئۈچۈن، يۇرتتىكى ئەڭ چىرايلىق، ئەڭ گەپ ئاڭلايدىغان قىزىلارغا ئەلچى بولۇپمۇ بېرەرمىش، بۇ گەپلەردىن ئۇلارنىڭ مېنى لايىق چىقماي ئولتۇرۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن، دېگەن بېشارىتى ئوچۇقلا بىلىنىپ تۇراتتى. ئەمەلىيەتتە بۇ

مېنىڭ توي قىلىش ئوبيېكتىمنىڭ يوقلۇقىدىن ئەمەس، بەلكى ئۆزۈمدىكى كېچىكىپ توي قىلىشقا بولغان سوغۇققان پوزىتسىيەمنىڭ نەتىجىسى ئىدى. يەنە بىر جەھەتتىن بىر ئەر بىر خوتۇنلۇقلا بولۇشتەك قانۇنىي تەرتىپ بولغىنى بىلەن، بىر ئەرنىڭ بىرلا مۇھەببەت ئوبيېكتىلىق بولۇشىدىن قانۇنىي تەرتىپ بولمىغانلىقى ئۈچۈن، مېنىڭ مۇھەببەت ئوبيېكتىمگە بولغان قارىشىم تولىمۇ ئابستىراكتلىق شىپ كەتكەن بولۇپ، ماڭا توي قىلىش بىلەن مۇھەببەتلىشىش، جىنسىي مۇناسىۋەتنىڭ ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل شەكلىدەكلا تۇيۇلاتتى. ئەمما مەن باسقۇنچى ئەمەس ئىدىم، نۇرغۇن قىزلار مەن بىلەن ئارىلىشىپ ئۆتۈشنى، مېنىڭ مۇھەببەتتىمگە ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلىشاتتى. كۆپ قىزلارنىڭ ماڭا بولغان قارىشىدا، مەن پەقەت بىرىگىلا تەۋە بولۇپ قالسام تولىمۇ ئېچىنىشلىق بولاتتى. شۇڭا مەندەك بىر مۇھەببەتلىك كۈيلىرى بىلەن دىللارنى لال قىلىدىغان ئەر چوقۇم كۆپكە ئورتاق بولۇشى كېرەك ئىدى. لېكىن بۇ مېنىڭ ئەخلاقىدا مەسىلە بارلىقىمۇ سەۋەب بولالمايتتى. چۈنكى مەن كۆپ ھاللاردا ئىگىلەنگۈچى، ھەرگىزمۇ ئىگىلىۋالغۇچى ئەمەس. مېنىڭ قىزلارنى ياخشى كۆرۈش تارىخىم بولسا ئوتتۇرا مەكتەپتە باشلانغانىدى. ئۇ قىز مەن بىلەن بىر سەنىپتا ئوقۇيدىغان، مەن بىلەن بىر مەھەللىلىك قىز ئىدى. ئۇ قىز ماڭا سىنىپتىكىلا ئەمەس مەكتەپتىكى باشقا قىزلاردىنمۇ يېقىملىق كۆرۈنەتتى. باشقىلار ئۇنى ئارزۇگۈل دەپ چاقىرسا، مەن نېمىشقىدۇر ئۇنى ئارزۇ دەپ چاقىراتتىم. مۇشۇنداق چاقىرسام ئۇنىڭغا بولغان ياخشى كۆرۈش تۇيغۇمنى بېشارەتلىك ئۇسۇلدا ئىپادىلىيەلمەيدىغاندەك تۇيغۇدا بولاتتىم. مەن ئۇ قىزنى راستلا سۆيەتتىم. شۇ چاغدىكى ھېسسىياتىمنى ھازىر غۇۋا ئەسلىسىم، ئاشۇ قىز بىلەن بىر ئۆمۈر بىللە ئۆتۈپ كېتىشىنى

خىيال قىلغىنىمنى ئەسلىيەلەيمەن. ئۇ قىز مەن تۇنجى قېتىم ياخشى كۆرگەن، مەن تۇنجى قېتىم سۆيگەن، مەن تۇنجى قېتىم جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزگەن قىز ئىدى. ئۇ چاغدا مەن ئۇ قىزغا نۇرغۇن ۋەدە-قەسەملەرنى بەرگەندىم. ئەمەلىيەتتە مېنىڭ ئۇ قىزغا بەرگەن ۋەدە-قەسەملىرىم قانداقتۇر بىر ئەھدە ئەمەس، ئاغزىمدىكى گەپلا ئىكەن. چۈنكى مەن سەنئەت مەكتىپىگە ئوقۇشقا كەلگەندىن كېيىن ئۇ قىزنىڭ مۇھەببىتىدىن خۇددى ئاشۇ ئاق ھاكتا ئاقارتىلىپ قويۇلغان كونا سىنىپتىن مېھىر-سىزلا چىقىپ كەتكەندەك چىقىپ كەتكەندىم. ماڭا ئەڭ گۈزەل تۇيغۇلارنى ئانا قىلغان ئۇ قىز كېيىن مېنىڭ ئەسلىملىرىم ئىچىدىمۇ غايىب بولۇپ كەتتى. مېنىڭ بۇ ھالىتىم خۇددى يول بويىدىكى مەلۇم بىر ئاشپۇزۇلدىن تاماق يەپ بولۇپ چىقىپ كەتكەندەكلا تولىمۇ ئاددىي ئىدى. كېيىن بۇ چوڭ شەھەردە نۇرغۇن قىزلار بىلەن قىزغىن مۇھەببەتلەشتىم. ماڭا مەن يول-لۇققان بىر قىز يەنە بىر قىزدىن چىرايلىق كۆ-رۈنەتتى. ھەر قېتىم يېڭى بىر قىز بىلەن مۇ-ھەببەتلەشكەن ۋاقتىمدا، مۇشۇ قىز بىلەن ئۆمۈر بويى بىللە ئۆتۈپ كېتىمەنغۇ، دەپ ئوي-لايتتىم. لېكىن ئۇ قىزلارغا بولغان مۇھەببەت ئوتۇم خۇددى قەغەزنىڭ كۈلدەك بىردەملىكلا ئىدى. ئۇ ئوت قانچە تېز كۆيۈشىدىن قەتئىينە-زەر يالقۇنى ئاجىز، كۈلنىڭ ھەجىمى قانچە چوڭ ۋە شەكلى قانچە قىرلىق بولۇشىدىن قە-ئىينەزەر شۇ قەدەر يەڭگىل ئىدى. بولۇپمۇ مەن چىرايلىق سەھنە، رەڭدار تېلېۋىزور پىروگرام-مىلىرىدىكى ئالاھىدە شەخس بولۇشقا باشلى-غان ۋاقتتىن باشلاپ قىزلار بىلەن بولغان مۇ-ناسىۋەت چەمبىرىكىم شۇنچە كېڭىيىپ ماڭدى. ئاستا-ئاستا قىزلارمۇ خۇددى قولۇم-دىكى بەش تارلىق چالغۇ ۋە بوغۇزۇمدىكى تا-ۋۇشتەك ھەم ئاددىي ھەم سىرلىق، ھەم قەدىر-لىك ھەم ئېتىبارسىز نەرسىگە ئايلىنىشقا باش-

لىدى. مەن سەھنە ھاياتىمدا قانچە قەدىر-قىم-مەتكە ئېرىشكەنسىرىم ئەتراپىمدىكى ئادەم-لەر شۇنچە ئاددىي، ھەتتا بەزىدە شۇ قەدەر ئې-تىبارسىز تۇيۇلۇشقا باشلىدى. چۈنكى ئۇلاردا مېنىڭكىدەك يېقىملىق ئاۋاز، مېنىڭ بارماق-لىرىمىدىكىدەك سېھرىي كۈچ يوق ئىدى. مەن گويىكى كۆككە كۆتۈرۈلۈۋاتقان رەڭدار شار ئىدىم، لېكىن مېنى كۆكتە پەرۋاز قىلدۇرۇۋات-قان ئاشۇ كۈچنىڭ مېنىڭ تۇيغۇمدىكى ئاشۇ ئېتىبارسىز كىشىلەر ئىكەنلىكىنى تامامەن ئۇنتۇپ كەتكەندىم. چۈنكى ھەشەمەتلىك تۆت تام ئىچىدە چوقۇم مەلۇم ئىنسانلار توپى بولۇشى لازىم ئىدى، ئۇنداق بولمايدىكەن، تۆت تامغا ساز چېلىپ، ناخشا ئوقۇپ بېرىشنىڭ قىلچىمۇ ئەھمىيىتى يوق ئىدى. بىراق مۇشۇند-ىق بىر ئەقەللىي ئۇقۇمۇ مېنىڭ ئېڭىمدىن غايىب بولۇپ كەتكەن ئىدى. بۇ غايىب بولۇشلار خۇددى مېنىڭ ئاشۇ ئارزۇ ئىسىملىك قىزنىڭ مۇھەببىتىدىن غايىب بولۇپ كەتكىنىدەكلا تو-لىمۇ ئاددىي ئىدى. بىر قېتىم بىر قىز ماڭا چە-رايلىق ئېچىلغان بىر دەستە گۈلنى سوۋغا قىلدى. تۆۋەندە ئولتۇرغانلار قىزغىن ئالغىشلى-رى بىلەن ماڭا يەنە تەنتەنە ياغدۇرۇشقا باشلى-دى. ئۇ قىز قولىدىكى گۈلنى ماڭا ھۆرمەت بىلەن تۇتقان ۋاقتىدا كۆزۈم ئۇنىڭ كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇ قىز كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن تېخىمۇ چە-رايلىقلىشىپ كەتكەن بولۇپ، كۆزۈمدىكى ئىشتىياق قۇشلىرىم ئۇ قىزنىڭ كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرىگە كىرىپ كېتىش ئۈچۈن ئەسەبىيلىك بىلەن يۇلقۇنۇپ كەتتى. گەرچە ماڭا ھەدىيە قى-لىنىدىغان گۈللەرنىڭ ھەممىسى ئوخشاش گۈللەر بولسىمۇ، نېمىشقىدۇر بۇ قىزنىڭ گۈل-نى ماختاپ قويغۇم كېلىپ كىچىك تىللىرىم لىپىلداپ كەتتى.

— گۈللىرىڭىز باشقىچە چىرايلىقكەن.

(ئاخىرى كېيىنكى ساندا)

قەشقەر قىزى

1

قامتىڭ ئاسمانغا بوي سوزغان مۇنار قەشقەر قىزى،
شۇ سېما روھىمدا دەل ئالتۇن تۇمار قەشقەر قىزى.
ھېسلىرىم فونتان قەلەمنى قولغا ئالسام شۇ ھامان،
ئەيلىدىم شائىر ئىزىنى ئىختىيار، قەشقەر قىزى.
سەن ئۈچۈن قازدىم تەپەككۈر كانىنى شامۇسەھەر،
بىلىمدىم بارمۇ قۇۋۋەت ھەم ئىقتىدار، قەشقەر قىزى.
غۇنچىسەن سەرخىل زەرەپشان ھەم تۈمەننىڭ بويىدا،
بۇلبۇلۇڭ كۈيلەشكە بەكمۇ ئىنتىزار، قەشقەر قىزى.
ھەر قەدەم قويسام كوچاڭغا جان تەلەپ قىلدى ھىدىڭ،
پەرى تۇغقانمۇ سېنى پاھ، خۇش ئىپار قەشقەر قىزى.
ئەيلىسەڭ نىگاھ، ئەدەپ، شەرم - ھايالىق پەردىدىن،
تۆكتى ياش چولپان بولۇپ چېھرىڭگە زار قەشقەر قىزى.
ھەر قېتىم ئاچساڭ يۈزۈڭنى جىلۋىسى تاغدىن دېرەك،
ياغدى يامغۇردەك تىلەك ھەم ئىپتىخار قەشقەر قىزى.

2

پەرى پەيكەردۇر سىياقنىڭ بىغۇبار، قەشقەر قىزى،
ئەي، ساداقەتلىك ۋاپادار، كۆڭلى قار، قەشقەر قىزى.
لەۋلىرىڭدىن رەڭ تالاشتى بوپ خىجىل پەرداز بوياق،
بەشكېرەمنىڭ باغدا پىشقان ئانار، قەشقەر قىزى.
نە بالالىغ سالدى خەنجەر دىلغا ئاھ، ئىشقى ئوتۇڭ،

ئاي گۇۋاھ، يېگانىمەن ھەر كۈن بىدار، قەشقەر قىزى.
 تاج قىلىپ كەيدىم بېشىمغا سەن ئۇزاتقان دوپپىنى،
 شۇ بادام دوپپاڭ ماڭا ئامەت سۇنار، قەشقەر قىزى.
 يېڭىمەن ھەرقانچە مۈشكۈل توسسىمۇ قىلمايدۇ كار،
 بېرىسەن ھەر چاغ تېنىمگە كۈچ-مادار، قەشقەر قىزى.
 پەرقى يوقتۇر قىش-زىمىستاننىڭ تومۇز، يازدىن ماڭا،
 كېچە-كۈندۈز سىردىشىمىسەن، نەۋ باھار، قەشقەر قىزى.
 سەرۋى بوي نازۇك بەدەن تۇرسا دېمە ئاجىز ئۇنى،
 سالسا تىل نائەھلىلەرگە تاش يارار، قەشقەر قىزى.
 جىسمىدا نەپرەت، مۇھەببەت مەنىسى ئەينەك شۇڭا،
 كەتسە جان قىلمايدۇ زىنھار روھنى خار قەشقەر قىزى.
 مەنزىلى كۆچكەن نىشانلار ئۇل ۋەتەن ئارزۇسىدۇر،
 پەندە ئۆرلەش قەلبىگە ئۆچمەس شوئار قەشقەر قىزى.
 ياسىغان گۈلباغلىرىمۇ ئاپتۇ ئەندەز ھۆسنىدىن،
 كۈلدى مېھنەت مېۋىسىدىن جەڭگىۋار قەشقەر قىزى.

3

قەدرىنى بىلگەن يىگىتكە، پاك نىگار، قەشقەر قىزى،
 ئۆز ئۆيى ئەۋلادقا سادىق غەمگۈزار، قەشقەر قىزى.
 ساپ نىيەت ئەقىدە جەمدۈر سۆيگۈ مىزان شەرتىدە،
 كەم ئەگەر قايسىبىرى بولمايدۇ يار، قەشقەر قىزى.
 بۇ ھايات بىر ناخشىدۇركى ئوخشىماس ۋەزنى بىراق،
 ناخشىغا پەرۋازىدىن لەززەت قاتار، قەشقەر قىزى.
 شۇ ئۇلۇغ ئۇزۇن سەپەردە يولچى، ھەمراھ ھەممىمىز،
 سەپتە بىزگە ھەمەنەپەس تەڭ رول ئالار، قەشقەر قىزى.
 ئەڭ مۇقەددەس نامغا مەنسۇپ باغرىدىن ئەۋلاد ئۈچۈن،
 جان ئانامنىڭ مېھرى چۆككەن نۇر تامار قەشقەر قىزى.
 ئەسلىسىم نۇزۇك مومامدەك ئەھلى جەننەت نەسلى ئۇ،
 ئول ۋەتەن، ئەل قەلبىدە مەخگۇ ياشار، قەشقەر قىزى.

(ئاپتور قەشقەر يېڭى يۇلتۇز يەرلىك سودا چەكلىك شىركىتىدە)

ئىككى غەزەل

مىڭ قۇياش تەپتىدە ئوت باغرىمدىكى

بىقارار ئىشقىغىغا يۈز تۈتتۈم قاچان شەيدا بولۇپ،
 ئاھ نېتەي، شۇنىڭدىن بۇيان قالدىم ئەجەب سەۋدا بولۇپ.
 سۈرىتىڭ كەتمەس كۆزۈمدىن گەر نىگاھ سالىسام قاين،
 بەرق ئۇرار قەلبىمدە جىسمىڭ بىر يېشىل دۇنيا بولۇپ.
 دىل ئارام تاپقاي ئىدى ۋەسلىڭ مۇيەسسەر بولسا ئاھ،
 يايىرساق دەرقەمتە بىز رەنا بولۇپ، بەرنا بولۇپ.
 كۆرۈنۈپ غىل-پال جېنىمغا تاشلىساڭ مىڭبىر جاپا،
 ئاۋۇدى ھەر بىر جاپاغا مىڭ ۋاپا بەرپا بولۇپ.
 مىڭ قۇياش تەپتىدە بىر ئوت لەڭ ئۇرار باغرىم ئارا،
 كۆيدۈرۈپ تەننى ئاقار تومۇردا قان ماگما بولۇپ.
 بىر تالاي كەچمىشكە سالىدىڭ، بەرمىدىڭ سالىقىن ئەجەب،
 سەكرىسەم كاچكۈلغا، مۇز ئاققاي ئېرىپ دەريا بولۇپ.
 ئەھمىدى جىسمىنى مۇنچە قىلغىلى بەررە كاۋاپ،
 سەن تۆرەلگەنمۇ نىگار ئالەم ئارا يەكتا بولۇپ؟

ئىككىمىز

كۆپ ئۇزاق جۈپ تەن بولۇپ ئوتتۇق كۆيۈمداش ئىككىمىز،
 كۆتۈرۈپ كەلدۇق جاپا-مۈشكۈلنى تەخداش ئىككىمىز.
 ئاي سۈپەت رەنا ئىدىڭ، بەرنا ئىدىم قوشقاندا باش،
 چېھرى-رۇخساردا ئىدۇق ئانارغا رەخداش ئىككىمىز.
 ھەر مەھەل ئۆي-ھۇجرىمىز بولدى گويىا جەننەت مىسال،
 تەقلەبان كۈندۈز ھارارەت، تۈندە ئوتقاش ئىككىمىز.
 قوش ئىدۇق، جان ئاۋۇدى — ئۆيدە يېتىلدى نەچچە جان،
 مۈشكۈلى تەڭ ئاۋۇدى، بەردۇقىكى بەرداش ئىككىمىز.
 بالىلار قەد-پەي تۈزۈپ ئۇچتى، ئۇۋا-ئاشيان تۈتۈپ،
 پىرقىراپ قالدۇق بۈدەم «چوڭ ئۆي» دە مۇخداش ئىككىمىز.
 تۈز چىنار قەد نەدىدۇر، بەللەر ئېگىلدى، چاچتا قار،
 پەسلى كەچ كۈزدە يەنە بولدىق سەپەرداش ئىككىمىز.
 بالىلار پات-پات كېلىپ كەتتى، چۈرۈقلاپ نەۋرىلەر،

يات-يامان كۆزدىن ئۇلارغا ئەمدى كۈنداش ئىككىمىز.
 بۇ ئۈدۈم — جۈپتىن كۆپەيگەن — ئاۋۇغان ئىنسان توپى،
 شۈكرىكى، قوشتۇق قاتار-سەپكە زەپەرداش، ئىككىمىز.
 ئەھمىدى جان بەرگىدىن نۇسرەت تىلەر ئەۋلادىغا،
 تۆكمىگەيمىز دەپ خىجىللىق ئىلكىدە ياش ئىككىمىز.

(ئاپتور خوتەن شەھىرى مەدەنىيەت يولى 24-قورۇدا)

ئابدۇخېلىل ئابدۇخېۋىر

قار ئىشىكىدىن ھېقىش

مەن سۈرگەن كەيپ

كېچىچە تۇيغۇمنى پەرلىگەن چوغدىن
 قەلبىمگە يېزىلدى بىر پارچە خېتىڭ.
 مەن ماڭغان ئوۋلىنىپ كوچىلار قىستاڭ،
 ئەمما مەن چۈشۈمنى قىلمىدىم خىيال.
 ئىزىڭدىن بىر چىمدىم تاشلىدىم ئوتقا،
 بەلكىم بۇ مەن سۈرگەن كەيپ ئېھتىمال.

ئوۋلاندىم، قاپقارا تۈندەك كۆزۈڭدە،
 يۈرۈيمەن پايانسىز ھىجراندا ساياق.
 دېرىزەم سىرتىدىن ئاقلانغان ئۈندە،
 بىر ئاق قۇبەي تاراپ ئۇچماقتا يىراق.
 باشلانغان ئاخشامقى ئەسلىمەم سەندىن،
 دۇتارىم تارىدا يەلپۈنەر چېچىڭ.

ئۆزگىنى بىلىش

روھىڭغا تىغ ئۇرسا تىۋىشىسىز رەققاس،
 يالتىراق ئويلاردىن تاشمىدىڭ قايناپ.
 بىر ئىسسىق ئۈن بىلەن يايدىڭ قەلبىڭنى،
 گۈللەرنىڭ سېھرىدە سېنىڭ ئاۋازىڭ.
 كۈي تاشقان ئېرىقلار يادىلار ئېتىڭنى،
 ئەسلىرىدە پورەكلەر ھەردەم سېمايىڭ.
 سەن شۇنداق جېنىمدا چېچەكلىگەن كۈي،
 تاڭ ئاتماس كېچىلەر سەنسىز ناخشامدا.
 بارمىسەن، ئۆمرۈمگە ئىپارسەن خۇشبوۋى،
 مەن چاتقال ئويلاردىن سولۇپ ياتقاندا.

ئاپپاق قار ياپسىمۇ قۇندۇز چېچىڭنى،
 ياشىدىڭ تاغلارنىڭ قەددىدە يېنىپ.
 خۇش پۇراق گۈل قىلىدىڭ ھەممە يېنىڭنى،
 ئۆزۈڭنى سۆيۈشتىن كەتمەستىن قېيىپ.
 جېنىڭنى تار قىلىپ چالسىمۇ ھايات،
 كەينىڭگە ئاھسىنىپ باقمىدىڭ قىيا.
 سۈكۈتلەر نازىدىن ئىزدىمەي سۈبات،
 سۆيگۈڭدىن تامچىلاپ ياراتتىڭ دەريا.
 كۆزلەردە قامىتىڭ قۇياشقا تەققاس،
 پارلىدىڭ ھەقىقىي ئۆزۈڭگە ئوخشاپ.

پەسلدى سەن بىلەن ئېگىز پەشتاقلار،
قىيالار سەتھىدە كۆردۈم ئۆزۈمنى.
تۇيغۇدا جىمىرلاپ تۇرغان يىراقلار
بال قىلدى ھىجراندىن ئىچكەن سۈيۈمنى.

مېھىر سەن تاشقىنلاپ ئاققان بىر ئېرىق،
كۈندە مىڭ-مىڭ ئىچسەم قانمايمەن ساغنا.
سەن بەرگەن ھېكمەتتىن يوق مەندە يېرىق،
سەن مەڭگۈ پەر-قانائەت ئاق بوز ئېتىمغا.

قار ئىشكىدىن چىقىش

چىقىم قار ئىشكىدىن يېشىل ئۈنلەرگە،
كۆزۈمدە تۈن ۋە كۈن تەخلەشكەن سەھەر.
تولدى كۆك ئاسمىنىم ئىللىق كۈنلەرگە،
ھەر چېچەك نازىدىن شامالار ئەنبەر.

ياشاردى كۆڭۈلنىڭ زەيلىگەن يېرى،
سوۋۇغان قانلارمۇ كەتتى غۇنچىلاپ.

نورۇز دەپ ئۇپۇققا بوي سوزغان يوللار،
تولدى لىق باھاردىن خۇشبۇي پۇراققا.
نورۇزغا چۆللەردەك چاڭقىغان قىرلار،
باغ-باغلاپ، چىرمىشىپ كەتتى قىياققا.

مەجنۇنتال بەرگىدە سۈمبۈل چاچلىق يار
يۈرەككە چوغ تاشلاپ ئوينايدۇ ئۈسسۈل.
ئاساۋ ئات كىشىنەشتە قېنىدىن تاشار،
پەرۋازدا مەشرەپكە چاڭقىغان ئوغۇل.

يۇيۇندى قىشىچە چاڭ باسقان روھلار،
نەغمىچى قۇشلاردىن تامغان مېھىردە.

تون كىيدى كۆكلەمدىن ئات باغرى قۇملار،
تاتلىق بىر كۈلۈش بار ھەر جان سېھرىدە.

ھېكمەتلەر كەڭ ئېتەك يايدى باھاردىن،
تەرلىگەن يەردىن كۆك ھىدى پۇرايدۇ.
دوپپىلىق قۇياشقا تولغان سەھەردىن
تاشقىنلاپ تاشقان كۈي جاننى سىلايدۇ.

چىقىم قار ئىشكىدىن يېشىل ئۈنلەرگە،
كۆزۈمدە تۈن ۋە كۈن تەخلەشكەن سەھەر.
جېنىمدىن تار ئەشتىم ئەتسىز كۈنلەرگە،
پۈتمەس كۈي مەن تاغلا نورۇزغا قەدەر...

ئاقىدۇ ئەگىزدە ساپ ئۇيغۇر تىلى،
توپا رەڭ ھېسلارغا مەنلەر باشلاپ.

مۇھەببەتنى بىلىش

چاڭقىشىم قانمىغان بال دەرياسى سەن،
ھەر تىنىق ناخشامدا ئۈنسىز ئېقىشنىڭ.
چاغلارنىڭ رەڭگىدە قالسام نىشانسىز،
كۆكلەردە ئۇچۇرار كۆزنى چىقىشنىڭ.

سەن تېخى مەن يېزىپ باقمىغان شېئىر،
تاشلىنىپ گۈلخانغا كۆيسەممۇ يال-يال.
سەن تېخى مەن ئېزىپ قايتمىغان چىغىر،
ئون توققۇز يېشىمدىن ۋەسلىڭگە قامال.

مۇھەببەت نۇرلانغان خىيالىدىن باقسام،
گۈللەردىن لېۋىمگە سۈنسىن قايماق.
بېھىشكە تەڭداش سەن، قىلسام سەيلى سەن،
غۈلچىم سەن تامان، سەن جەۋھەر قىرغاق.

سەن سېھىر گۈللەردە ئويغاتقان ھەۋەس،
گۈللەر خۇش بېقىشنى باشلىغان سەندىن.
نە بولسۇن بۇلبۇلدا ھىجراننى سۆيۈش،
بولمىسا كەيپ، سەن تىككەن چىمەندىن.

سەن شۇنداق تېتىمدىن سۆيگۈمگە تار سەن،
قىزىلگۈل بەرگىدەك قات-قات. قېتىك ھېكمەت.
يۈرسەممۇ ئەرەشتە تىلىمدا بار سەن،
مۇشۇنداق ئوخشايدۇ بەلكىم مۇھەببەت...

سەن مېھرى ئېرىقى تاشقىنلاپ تاشقان،
بارخانلار ئاھىغا بەردىك يېشىل ئۇن.
سەن نۇرسىز چۈشلەرنى ئويغاتقان ئاق پەي،
پەرۋازىك يەتكەن ساي تاغلاردىن گۈلگۈن.

(ئاپتور خوتەن ۋىلايەتلىك تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدا)

ئوسمان تۇرسۇننىياز تۇغلان

يېتىم جانانغا، جاندىن كەچمىدىم

ياپراق

ئاي تەبەسسۇم قىلسا ناۋادا،
ھاياجاندا تۆكەرسەنمۇ ياش؟
نۇر ئىلكىدە كەتسەڭ ئۇيقۇغا،
باش قويارمۇ ئۈستۈڭگە قۇياش؟

باھار ساغنا ئاچقاندا قۇچاق،
شوخلۇق قىلىپ سۆيەرمۇ شامال؟
لەۋلىرىڭدە ئىللىق تەبەسسۇم،
چۈشلىرىڭدە سۈرەمسەن خىيال؟

دېرىزەمنى ئاچسام ناۋادا

غېرىبىسىنىپ تۇرغان دەرەخلەر
كۆرەرمۇ ئاھ پەرىشان مېنى؟

دېرىزەمنى ئاچسام ناۋادا،
ماخا قاراپ تۇرارمۇ تالا؟
ئېپ كېتەرمۇ قۇشلار پەرۋازى
خىيالىمنى يىراق- يىراققا؟

دېرىزەمنى ئاچسام ناۋادا،
كۆرۈنەرمۇ قۇياشسىز ئاسمان؟
ياكى سىم-سىم يامغۇر ئاۋازى
كىرەرمىكىن ئۆيۈمگە پىنھان؟

دېرىزەمنى ئاچسام ناۋادا،
كېلەرمۇ ئاھ گۈللەرنىڭ ھىدى؟

كۆز ياشلىرىڭ يۇتارمۇ مېنى

يىقىلارسەن باغرىمغا بېھوش،
چۈشلىرىمگە كىرسەم ئېھتىمال.

كۆز ياشلىرىڭ يۇتارمۇ مېنى،
باسساڭ ئەگەر باغرىڭغا قات-قات.
مەن ئەركىمنى ساغنا تاپشۇردۇم،
سەن ئەمەسمۇ سۆيۈملۈك جالات.

سۈرۈۋېرەر شېرىن خىيالىنى
يالغۇز لۇقتا ئۆلمىگەن كۆڭۈل.
ئاتونۇش قىز رەنجىمە مەندىن،
توزۇپ كەتتى قولۇمدىكى گۈل.

تىنىقنىڭ ئوت، تېنىڭ گۈلىستان،
گۈللىرىڭنى ھىلامدۇ شامال؟

يەتتىم جانانغا جاندىن كەچمىدىم

ئويناپ چېچىمنى مۇساپىر شامال،
سۈرەر ئېھتىمال يارىمدەك لەززەت.
كۈتكىن مېنى يار ئۆلۈپ كەتكۈچە،
قىلدىم ئاخىر تېنىڭگە ھىجرەت.

كۆڭلۈم ئېچىلدى گۈلدەك يىرتىلىپ،
يەتتىم جانانغا جاندىن كەچمىدىم.
ۋىسال جامىغا لىقلانغان شاراب،
ئىچسەم قانغۇچە بولمىغاي يېرىم.

مەڭگۈلۈك باھار

گۈلدەك ئېچىلغىن، بولمىغىن خازان،
گۈلزارلىقىڭنىڭ مەنلا بۆلبۈلى.
مەست بولسام ساڭا، ئۇسسايىمەن چۆلدەك،
سۇنغىن لېۋىڭدە ۋىسال شارابى.

كۆڭلۈڭنى كۆڭلۈم قىلسا قارارگاھ،
بولماي نەچارە ئاشىق بىقارار.
جېنىم تېنىمدە ئۇسسۇل ئوينايدۇ،
كۈتمەكتە مېنى مەڭگۈلۈك باھار.

ئېچىلىپتۇ گۈلدەك يۇلتۇزلار

مېھرى ئىسسىق ئەجەب تالانىڭ،
چىڭ قۇچاقلا مېنى شوخ شامال.
ئېيتىپ بەرمە سىرىمنى ھەرگىز،
يارىم مېنى قىلمىسا خىيال.

ئېچىلىپتۇ گۈلدەك يۇلتۇزلار،
تاڭ ئاتقۇچە چاچار خۇش پۇراق.
ئاشىقىنى كۈتكەندەك گویا،
كۆرۈنىدۇ ئايمۇ بەك ئۇماق.

(ئاپتور گۇما ناھىيە سانجۇ يېزا چاسكام كەنت 107 - قورو)

(بۇ ساندىكى شېئىرلارنىڭ مۇھەررىرى ھەزرەتئەلى ئەخەت)

يانتاقلىق دالا

(ھېكايە)

شەھەردىن مېھمان كەلدى

ئارىسىدا ئالتە-يەتتە ياشلار چامىسىدىكى بەش بالا قوللىرىغا بىردىن چىۋىق كۆتۈرۈشۈپ، يانتاقلار ئارىسىدا ئويناۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ ئىككىسىنىڭ ئېغى ئوچۇق ئىشتىنىدىن بەش كۈنلۈك ئايچىلىك، يۇمران ساغرىسى كۆرۈ-نۈپ قالغانىدى. ئىككى بالا ئاسما مايكا كىيگەن بولۇپ، ئىشتان كىيىمگەندى. ئۇلارنىڭ ئاپتاپتا قارىداپ كەتكەن پاچاقلردىكى كۆكيانتاقنىڭ تىكەنلىرى جىجىۋەتكەن يەرلەر ئاقۇچ سىزىق بولۇپ قالغانىدى، يەنە بىرى قالغانلىرىدىن سەل چوڭ ئىدى. — بۈگۈن قوغغۇزنى كۆپ تېرەلمەيدىغان بولدۇق.

يانتاق تىپىك چۆل ئۆسۈملۈكى، ئۇ يەر ئال-لىمايدۇ. مۇنبەت تۇپراقتىمۇ، غىلتاڭ سېغىز-لىقتىمۇ، شورلۇقتىمۇ، قۇملۇق جاڭگالدىمۇ يا-شاۋىرىدۇ. ئادەتتە يانتاقنى كىشىلەر باغلىرىدا، ئېتىزلىرىدا ئۈنۈپ قالسا چېپىۋېتىدۇ. بولسا ئۇنىڭ يىلتىزىنى تېگىگىچە كولاپ بې-غىدىن، ئېتىزىدىن تامام يوقىتىۋەتكۈسى بار. يانتاق كۆپىنچە دېھقانلار ياخشى كۆرمەيدىغان ئۆسۈملۈك، ئەمما چۆلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قېزىل-غان بۇ كارىز ئەتراپىدا بۇلۇق ئۆسكەن يانتاق-لىق بولغاچقا، «يانتاق كارىز» دەپ ئاتالغان. كارىزنىڭ ئۇزۇنغا سۇزۇلغان قۇدۇقلىرى

— كەسلەنچۈك ئۇرۇپ ئوينايدى.

— ئۇمۇ جان تۇرسا، ئىچىڭ ئاغرىمامدۇ؟

— ئالىم، تۈنۈگۈنكى قۇيرۇقى ئۈزۈلۈپ كەتكەن كەسلەنچۈك ئۆيىگە بارغان بولسا ئا.

— پىسى تازا ئۇرغاندۇ - ھە؟

— نېمىشقا ئۇرىدۇ؟

— ئۆتكەندە ئاپام ھېيتلىق ئېلىپ بەرگەن ئىشتىنم جۈجەمگە چىقىپ يىرتىلىپ كەت.

— كەندە مېنى ئۇرغاندى. كەسلەنچۈك قۇيرۇقى يوق ئۆيىگە كىرسە ئاپىسى خاپا بولىدۇ. دە.

— قاراڭلار، يىلان ئىزى!

— يىلاننى مۇشۇ تايىقىم بىلەن ئۇرۇپ ئۆل.

— تۇرىمەن.

— يىلاننىڭ قېنىنى چاچرىتىۋالما، بولمە.

— سا ئاق كېسەل بولۇپ قالسىەن.

— مۇشۇ تايىقىمنى بىر ئاتسام بېلىنى ئۈ.

— زۇۋېتىمەن.

— ھېلى قاچارسەنمىكىن؟

— ھېلىم قارا، پۈتۈخدا يىلان بار ئىكەن!

— ئاپا!

— ھەي ئالدامچى.

— مەن تەرگەن قوڭغۇز ئون بولدى.

— مېنىڭ سەككىز بولدى.

— يۈرۈڭلار، ئەمدى چۈجىلىرىمىزگە بەرسەك...

— شۇ ئەسنادا كارىز تەرەپكە ئىككى ماشىنا توپا تۈزۈتۈپ كىرىپ كەلدى.

— كىمىنىڭكىگە كەلگەن ماشىنىدۇ؟

— بىزنىڭكىگە!

— بىزنىڭكىگە!

— ئۇلار قوللىرىدىكى چىۋىقلارنى مىنىشتى.

— دە، ماشىنا كەتكەن تەرەپكە چېپىشتى. پۈتۈغا تىكەن كىرگەنلىرى تىكەننى ئېلىۋېتىپ، دوستلىرىدىن قېلىشماي «ئېتى»نى چاپتۇراتتى. قويۇق ئۆسكەن كۆكيانتاقلارنىڭ بەزىلىرى ئۇلارنىڭ مەيدىسىگە كېلەتتى، تېخى قاتمىغان تىكەنلەر ئۇلارنىڭ ئاپتاپتا كۆيگەن بىلەكلى.

رىنى، ئىنچىكە پاقىقلىرىنى جىجىپ تۇرسىمۇ ماشىنىغا قىزىققىنىدىن ئاغرىشلارغا پەرۋا قىلمىشماي يۈگۈرۈشەتتى. ئۇلار كارىز ئېرىقى بويىغا كېلىپ سۇ ئىچكەچ دەپمىنى ئېلىشتى.

— دەپمىمۇ، بىزنىڭ ئىشكىنىڭ ئالدىدا تۇرمامدۇ ئەنە؟

— راست، ئالىملارنىڭ ئىشكىنىڭ ئالدىدا توختاپتۇ.

— ئېسىل ماشىنا ئىكەن.

— ئالىم، ئاتاڭغا دەپسەك، بىزنى شوپۇر ماشىنىغا سېلىپ كارىزنى بىر ئايلىنىدۇرۇپ قويسۇن جۈمۇ!

— بولىدۇ، مەن ئالدىدا ئولتۇرىمەن.

زىددىيەت

بۇ يۇرتتا كارىز ھاياتلىقنىڭ جان تومۇرى. بۇ ھارارەتلىك، مېھرى ئىسسىق زېمىننى مۇشۇ كارىزلارلا كۆكلىتىپ، ئەۋلادنى ئەۋلادقا، ئەسىرلەرنى ئەسىرلەرگە ئۇلاپ كەلگەن. يانتاق كارىزنى ئالاھىزەل بۇنىڭدىن 200 يىللار ئىلگىرى مۇشۇ كارىزنىڭ ئاقساقلى تۆمۈر يانداتقاننىڭ 7 - ئەجدادى قازغان. يانتاق كارىزدا ھازىر ئولتۇرۇشلۇق 20 ئائىلە كىشىلىرىنىڭ ئۈچ ئائىلىلىكتىن باشقىسى بىر جەمەتتىن. بۇ ئۈچ ئائىلىلىكمۇ ھازىر قۇدىلىشىپ تۇرغان بولۇپ ئۆزلىشىپ كېتىشكەن. بۇ كارىزلىقلارنىڭ ھەممىسىنىڭ لەقىمى «يانتاق». شۇڭا تۆت ئەتراپتىكى كارىزلىقلار ئۇلارنى «يانتاقلار» دەپ ئاتىشىدۇ، يانتاق كارىزنىڭ ئۈچ كىلومېتىر نېرىسىدا ھەسەنھاجى كارىزى بىلەن تۈلكە كارىز بار.

يانتاق كارىزدا تۇرمۇش رىتىمى ئۆز ئىزىدا. چۈنكى بۇ كارىزغا توك تارتىلغىنى بىلەن تېلېۋىزىيە سىگنالى تولۇق بارمايدۇ. كارىزدىكى بالىلار 12 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىگە، 20 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇيدۇ. يانتاق كارىزدىكى يانتاقلار ئىلىم

سۆيەر خەقلەر. ھەر ئېغىر يىللاردىمۇ بالىلارنى ئوقۇتقان، ساۋاتسىز ئادەم يوق. تۆمۈر يانتاقنىڭ 5- ئوغلىنىڭ بالىسى ئوقۇشنى پۈتكۈزۈپلا ئۈرۈمچىدە قېلىپ ئۆيلەندى. تويىنى ئۈرۈمچىدە ھەشەمەتلىك رېستوراندا قىلىپ بېرىپ، يۇرتتا چوڭ توي قىلغان بولسىمۇ، ئەمما ئۈرۈمچىدىن قۇدىلار، قىزنىڭ دوستلىرى قوشۇلۇپ ئونلا ئادەم كېلىپ، ئۈچىنچى كۈنى كېتىشتى. بايا كەلگەن ماشىنىدىكىلەر ئاشۇ قىزنىڭ يېزىسى، قېيىنئىكەسى ۋە ئۇلارنىڭ بالىچاقلىرى ئىدى.

ئەنە، كىچىك ئاتىسى باشلاپ كەلگەن ئۈچ بالا بىلەن چىقىشىپ كەتكەن ئالىم ئۇلارنى دوستلىرىغا تونۇشتۇرۇپ، بىللە ئويىناپ شادلانماقتا. شەھەر پەرس ئىككى ئايالىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، بۇ يەردىكى ئادەملەر ئاساسەن ئاپ-تاپلىق يوللاردا يالاڭ ئاياغ ماڭاتتى.

چوڭلار بالىلارنىڭ توپىغا مىلىنىپ ئويىناشلىرىنى توسۇپ بولالمىدى.

— مەيلى، توپىمۇ دورا، — دېدى تۆمۈر بوۋاي ساقلىنى سىيىپ.

— شۇ ئەمەسمۇ، كىيىمى مەينەت بولۇپ كەتسە نېمە بولاتتى.

— ياۋروپاغا بارغانلاردىن ئاڭلىشىمچە، ئۇ يەرلەردە بۇنداق ئاپتاپ چىقىدىغان بولسا ئائىلە بويىچە كوچا دېمەي يېتىۋالغۇدەك.

يانتاق كارىزلىق بالىلارنىڭ قىزىق-قىزىق ئويۇنلىرىغا ھەيران قالغان شەھەرلىك بالىلار ئۇلاردىن ئويۇن ئويناشنى ئۆگىنىۋېلىشنى شاتتى، بولۇپمۇ كارىزلىق بالىلارنىڭ كارىز كۆلىنىڭ تېپىز جايلىرىدا سۇغا چۆمۈلۈپ، قىزىق قۇمدا يېتىپ راھەتلىنىشى ئۇلارنى يادىرىتىۋەتتى. ئەنە شۇنداق سۇغا چۆمۈلۈپ ئاپ-تاپقا قاقلىنىپ يېتىۋېتىپ ئادىل:

— مەن سىلەرگە چۆچەك ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ — دېدى.

— بولىدۇ، «خېمىر باتۇر» نى ئېيت!

— «چىنتۆمۈر باتۇر» نى ئېيت!

شەھەرلىك بالىلاردىن كامىران بىلەن ئىمران پەقەتلا قىزىقىدى. مەشئەل ئىسىملىك بالا سەل خاپىمۇ بولدى.

— «ئاۋتۇمەن» (شۇ ناملىق بالىلار كارتون فىلىمى ۋە ئۇنىڭدىكى پېرسوناژنىڭ ئىسمى) نىڭ دېيىنى ئالغاچ كەلگەن ئىدىم. شۇنى كۆرەيلى.

— سىلەرنىڭ VCD يىڭلار بارمۇ؟

— نېمە قىلىدىغان نەرسە ئۇ؟

— مۇنداق «ئاۋتۇمەن» نى قويدىغان نەرسە.

— مەن بىلىدىم. سىنقويغۇ!

— ياق، مۇنداق، نۇر دىسكىنى قويدىغان نەرسە...

— قاراڭلار، بىز ياسىغان ئوردا.

— يۈرۈڭلار، ھەربىي - دۈشمەن ئويىنايلى.

— مەن چىنتۆمۈر باتۇر بولىمەن.

— مەن خېمىر باتۇر بولىمەن.

— مەن سەيۋىن ئاۋتۇمەن.

ئۇلار يوغان قارىياغاچ دەرىخى ئاستىدىكى ئېرىق بويىدا ئويۇننى باشلىۋەتتى.

— ئاۋتۇمەن دېگەن قالىتس. مەن سىلەرنى يوقىتىمەن، يات.

— چىنتۆمۈر باتۇر سېنىڭ ئاۋتۇمەننىڭنى مىسران قىلىچىدا چېپىۋېتىدۇ.

— سەيۋىن ئاۋتۇمەننىڭ قولىدىن نۇر چىقىدۇ.

— چىنتۆمۈر باتۇر نەچچە مىڭ دۈشمەندىن قورقمايدۇ. ئۇلارنى مىسران قىلىچىدا چېپىۋېتىدۇ.

— ئاۋتۇمەن يامان!

— چىنتۆمۈر باتۇر يامان!

— كېلە ئەمەس، ئىككىمىز سوقۇشۇپ با.

قايلى!

— كېلە، ئاۋتۇمەن دېگەن كاساپەت، مىسران قىلىچىدا توغرىۋېتىمەن.

— مەنمۇ سېنى قولۇمدىن نۇر چىقىرىپ ئېتىۋېتىمەن.

— كېلە!

— كېلە!

— كېلە!

— سەن مېھماننى ئوردۇڭ، سەن ئەدەپسىز ئىكەنسەن.

— ئاۋتۇمەن دېگىنىڭلار كامىراندەك يىغىلامدۇ؟
...

كىم باتۇر

ئالىم شەھەرلىك ۋە كارىزلىق دوستلىرىنى باشلاپ ئۆيگە كىردى ۋە ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ سورىدى:

— ئاتا، چىنتۆمۈر باتۇر ھېچكىمدىن قورقمايدۇ - ھە؟!
— شۇنداق.

— ھە، كامىران، قانداق ئىكەن؟
كامىرانمۇ بوش كەلمىدى. ئۇمۇ دادىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— دادا، ئاۋتۇمەن تاغدەك غەلىتە مەخلۇقلارنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ - ھە?!
— نېمىنى تاللىشىۋاتىسىلەر؟

— ئاۋۋالار ھەممىدىن چىنتۆمۈر باتۇر يامان دەيدۇ.
— شۇنداق، چىنتۆمۈر باتۇر مۇ يامان.

— ئۇنداقتا ئاۋتۇمەنچۇ؟
— ئۇمۇ قالتىس.
— ياق، بىرنى تاللا.

...

— مانا، ئاۋتۇمەننىڭ پىلاستىنكىسى، قويۇپ بېرىڭلارچۇ؟

— بۇ يەردە VCD بولمىسا.
— بازاردىن ئېلىپ كېلىڭلار.

كامىران خەقىشلىق قىلغىلى تۇردى. ئۇنىڭ تەتۈرلۈكىنى بىلىدىغان دادىسى، ئالىمنىڭ دادىسىدىن يېزا بازىرىدا VCD ساتىدىغان دۇكان بار - يوقلۇقىنى سورىدى.

— سىنقويغۇ ساتىدىغان دۇكانغۇ بار. VCD قانداق ئىكەن.

ئالىمنىڭ ئاپىسى ئاشخاندىن چىقىپ ئىشنى ئۇققاندىن كېيىن:

— بىزنىڭ نەچمىدىنلەرنىڭ بار. شۇنى ئېلىپ كېلىپ تۇرسىلا، نەچچە كۈن ئىشلىتىدۇالدىغانغا، سېتىۋېلىپمۇ ئىشمۇ؟ - دېدى.

كامىراننىڭ دادىسى ماشىنىغا چىقىشىغا بالىلار دۈرىدە ئەگەشتى.
— بىزمۇ بارىمىز!

— ھەممىڭلار چۈشەڭلار پاتمايسىلەر.
— قىستىلىشىپ ئولتۇرساق بولىدۇ. بىز بۇنداق پىكاپقا چۈشۈپ باقمىغان.

— ئۇنداق بولسا قېنى چىقىڭلار.
— ھوي... پىكاپقا چىقىدىغان بولدۇق.
— بالىلارنىڭ رايىغا قويۇپ بەرمىسىڭىز بولاتتى.

— بۇ يەردە قاتناش ساقچىسى بولمىغاندىكىن...

— ئالىم، مەنمۇ سەن بىلەن ئالدىدا ئولتۇرمايمىزچۇ؟
— قېنى يېنىمغا كەل، خېمىر باتۇر!

...

ماشىنا ئىككى قاسنىقىدا كۆكيانتاقلار بولۇق ئۆسكەن تار يولدا توپا توزۇتۇپ توغراق كارىزغا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى. يىراقلاردا ئالۋۇن گاھى سۈزۈك دەريا بولسا، گاھى دەرىخىلىك بولاتتى. ئالىم كامىرانلارغا بۇنى سۆزلەپ بېرىۋېدى، ئاتىسى كۈلۈپ كەتتى. ئۇلار توغراق كارىزدىن VCD نى ئېلىپ يانغاندا چاقىڭال تەرەپتىن ئاجايىپ چوڭ قۇيۇنتاز ئاسماننىڭ تۈۋرۈكىدەك بۇياققا سۈرۈلمەكتە ئىدى.

— قاراڭلار، ئالۋاستى كۆچۈۋاتىدۇ.
— سەن قانداق بىلىسەن؟

— مومام شۇنداق دېگەن.
ئىككى دادا بالىلارنىڭ سۆزلىرىگە دىققەت قىلىشقاچ ئۇلارنى گەپكە تۈتۈپ يولىنى داۋام قىلدى.

— قۇيۇنتاز يىغىنىدىن قورقىدۇ.
— نېمىشقا؟

— ئۇ يېقىن كەلگەندە، يىغىنەم بار سانجىدۇ.

مەن، مىلتىقىم بار ئاتىمەن، دېسەڭلار قېچىپ كېتىدۇ.

بالىلار ماشىنىنىڭ دېرىزىسىدىن قۇيۇن- تازغا قاراپ ۋارقىراشتى:

— يىغىنەم بار سانجىمەن، مىلتىقىم بار ئا- تىمەن!

— ئەنە قاراڭلار، بىزدىن قورقۇپ ئاۋۇ چۆل تەرەپكە كەتتى.

— ئالۋاستىنىڭ ئۆيى چۆلدە ئوخشىمامدۇ؟

— ئاۋتۇمەننىڭ كىنوسىدىكى غەلىتە مەخ-

لىقلارنىڭ ئۆيىمۇ تاغنىڭ كەينىدە... ئۇلار

دېگەن نەچچە قەۋەت بىنادەك بار. ئاۋتۇمەن

شۇلارنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرەلەيدۇ.

— ئەمىسە ئاۋتۇمەن دېۋىمۇ نېمە؟

— دېۋە دېگەن قانداق بولىدۇ؟

— سەن دېگەن ئاۋتۇمەندەك بولىدۇ.

...

ماشىنا بىردەمدە يانتاق كارىزغا كېلىپ

قالدى. كامىران ئۆزىنىڭ قارىشىنى ئىسپات-

لاشقا ئالدىرايتتى. ئالىملار بولسا شەھەرلىك

بالىنىڭ دەۋانقىنى قانداق باتۇردۇ؟ دەپ ئۇنىڭ

گەپ - سۆزلىرىگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەن-

مەي تۇرۇشاتتى. كامىران بىلەن ئىمران ئالىم-

لارغا قاراپ:

— مانا كۆرۈڭلار، ئاۋۇ دېگەن جىكى ئاۋۇ-

تىمەن، ماۋۋسى سەيۋىن ئاۋتۇمەن، ماۋۋسى...

دەپ چۈشەندۈرۈشكە كىرىشىپ كەتتى.

— ئۇلار ھەيكەلدەكلا ئادەملەر كەنغۇ؟

— ئاۋۇنىڭ بېشىدا مۇڭگۈز بار ئىكەنغۇ؟

ئۆچكىمۇ نېمە ئۇ؟

— ھەي، ئۇ دېگەن...

— قېنى ئۇلارنىڭ باتۇرلۇقى؟

— سەل تۇرۇپ تۇرمامسەن؟

— VCD نى تېزلىتىپ قويايلى ئەمىسە.

— مانا، غەلىتە مەخلۇق دېگەن... قاراڭلار

ئۇنىڭ چوڭلۇقىغا، بىناغا سېلىشتۇرۇپ كۆر-

سەڭلارلا بولىدۇ. ئاۋتۇمەن شۇ غەلىتە مەخلۇق-

نى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ... قاراڭلار، بىنالارنى دەسسەپ مېڭىۋاتمامدۇ ئەنە.

— چىنتۆمۈر باتۇر چۆچىكىدىكى يەتتە باشلىق يالماۋۇزمۇ نېمە ئۇ؟

— يالماۋۇز ئەمەس، غەلىتە مەخلۇق.

— ئاۋتۇمەننىڭ ئورنىدا چىنتۆمۈر باتۇر

بولغان بولسا، مىسران قىلچى بىلەن بىردەم-

دە يوقىتىۋېتەتتى.

— يەنە چىنتۆمۈرنىڭ گېپىنى قىلسەنغۇ؟

— چىنتۆمۈر باتۇر دېگەن يەتتە باشلىق

يالماۋۇزنى قورقۇتقان...

— كاپ-كاپ كۈچۈكى ئاۋۇنىڭ پاچىقىنى

چىشلەپ ئۇزۇۋالىدۇ...

— كۈچۈك دېگەن غەلىتە مەخلۇقنىڭ يېنى-

دا نېمىتى.

— تالاشماڭلار، ئاۋتۇمەنمۇ ئەسكىلەرنى

يوقىتىدىكەنغۇ؟ سىلەرمۇ ھە دېسە «ئاۋتۇمەن،

ئاۋتۇمەن» لا دەيدىكەنسىلەر، چىنتۆمۈر باتۇر

دېگەن قەدىمكى زاماندىكى تەڭداشسىز باتۇر.

ئاۋتۇمەن دېگەن...

— ئاۋتۇمەن يېڭى دەۋرنىڭ چىنتۆمۈر با-

تۇرمىۇ؟

— چۆچەك دېگەن «بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسى-

دا...» دەپ باشلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇرۇن

ئايروپىلان بولمىغان...

— ھازىرمۇ ئۇنداق ئايروپىلانلار يوقتۇ ھە

قاچان. ئاسماندا ئۇچقان ئايروپىلانلار شۇنچە

چوڭمۇ؟

خېلىدىن بېرى بالىلارنىڭ گەپلىرىگە قە-

زىقسىنىپ تۇرغان كامىراننىڭ دادىسى چۈشەن-

دۈرۈشكە باشلىدى:

— بۇ دېگەن تەسەۋۋۇر، خىيالىي ھېكايە...

ئىلمىي فانتازىيە... سىلەرگە قانداق چۈشەن-

دۈرسەم بولار...

كارىزلىق بالىلارنىڭ كىچىكلىرى غەلىتە

مەخلۇقلاردىن قورقۇشۇپ كۆزلىرىنى يۇمۇۋې-

لىشتى. بىر - ئىككىسى چىقىپ كېتىشتى.

ئۆي ئىچىدە ئادەم كۆپ بولغاچقا بالىلار تەرلەپ كېتىشتى. بىر قىسىم «ئاۋتۇمەن»نى كۆرۈپ بولۇشقان بالىلار بىر پارچىدىن ناننى ئېلىپ- شىپ كۆل تەرەپكە چىۋىقلىرىنى مىنىشىپ كەتتى. بالىلارنىڭ ئىرىكىنى ئويىناپ يۈرگەندە- كىمدىن سۆيۈنگەن شەھەرلىك ئاتا- ئانىلار ئۇلارنىڭ يەنە ئىككى كۈن مۇشۇنداق خۇشال- خۇرام ئوينىشىنى كۈتەتتى.

— سۇدا تۇتۇشماق ئوينايلىمۇ؟
 — ئوينىساق ئوينايلى. تۇتۇلۇپ قالغانلار ناخشا ئېيتىپ بەرسۇن.
 — ئەمەسە كىم تۇتۇدۇ؟
 — ئەمەسە مەن باشلايمەن. ئەنى، بەنى، تۈركان سەنى...
 سۈزۈك كۆل سۈيىنى تولا چۆمۈلۈپ، تۇ- تۇشماق ئويىناپ قايماقتەك قىلىۋەتكەن بالىلار چوڭ كۆلدە يۈيۈنۈپ بولۇپ يەنە يوغان ئۈجمە ئاستىغا كەلدى. ئالىمنىڭ كالىسىغا يەنە بىر ئوي كەلدى. ئۇ كۆپچىلىككە قاراپ دېدى:
 — مەن بىر ئىش كۆردۈم، تاغدا چۈش كۆردۈم.
 — قېنى ئاڭلايلى!
 — تېپىشماق ئېيتساق قانداق؟ تاپالمىغان- لار تىلىمىدىن سۇ ئېلىپ كەلسۇن.
 — ماقۇل!
 — ئەمەسە مەن باشلىدىم.
 — مەن باشلايمەن.
 — ئاۋۋال بىز باشلايلى.
 — ئۆزى مۆكۈپ تۇرىدۇ، ساقلى چىقىپ تۇرىدۇ، ئۇ نېمە؟
 — قېنى، شەھەرلىكلەر تېپىپ باقماسىلەر؟
 كامىران بىلەن ئىمىران بىر - بىرىگە قا- راشتى. مەشئەل سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:
 — تاپتىم، ئۇ دېگەن ئۆچكە!
 — ئۆچكە مۆكۈپ تۇرامدۇ؟
 — ئەمەسكەن.
 — تاپالمىدىڭلارمۇ؟

— بىزمۇ ئېيتىپ باقايلى ئەمەسە.
 — تاپالمىغاندىكىن ئاۋۋ سۇدانغا تىلىم- دىن سۇ ئېلىپ كېلىڭلار.
 — تىلما دېگەن قەيەر؟
 — تاماق.
 — تاماق دېگەن قەيەر؟
 — ۋاي- ۋۇي، بۇلارغا بىر نېمە ئوقتۇرماق نېمانچە تەس. مەنلا ئېلىپ كېلەي. ئاۋۋال سە- لەرنىڭ تېپىشماقلىرىنى ئاڭلىۋالاي، يولدا تاپماق ماڭاي.
 مەشئەل سەل ئويلىغاندىن كېيىن:
 — بىر نەرسە بار ئۈچ كۆزلۈك،
 ئۈچ كۆزىدە ئۈچ سۆزلۈك.
 بىرى چاققان، بىرى ئۆت،
 يەنە بىرى ئەمدى كۈت.
 كارىزلىق بالىلار ئويلىدى. ئالىم سۇغا كەتتى. كارىزلىق بالىلاردىن سەل چوڭراق ئەخمەت:
 — بىلىدىم، ئاسماندىكى ئۈچ تال ئوق يۇلتۇز! — دېدى.
 — ياق، ئۇ ئەمەس.
 — ئەمەسە تېلېۋىزور!
 — ئۇ دېگەنچۇ سىلەرنىڭ بۇ سەھرادا يوق.
 — بۇ يەردە يوق تېپىشماق ئېيتساڭلار بىز قانداق تاپىمىز؟
 — سىلەرمۇ بايا بىز بىلمەيدىغان نەرسىنى ئېيتتىڭلارغۇ؟
 — بىز دېگەن يېسەك يېڭىلى بولىدىغان، قە- زىلىمۇ، سېرىقىمۇ بار بىر نېمە دەپ بەردۇققۇ...
 — شۇ ئەمەسمۇ، سەۋزە دېسىلا بولاتتى.
 — تۇرۇپ ياكى چامغۇر دېسىمۇ بولاتتى...
 — سىلەرمۇ قاتناش چىرىغىنى تاپالمىدىڭ- لارغۇ؟
 ...
 ئاق بولكىۋاي تاتلىق ئەسلىملىرىنى قالدۇ- رۇپ كەتتى. ئۇ كۆكيانتاقلق دالادا توپا توزۇ- تۇپ كەلگەن بولسا، توپا توزۇتۇپ كەتتى. شە-

ھەرلىك تۇغقانلار بۇلارنىڭ «يەنە نەچچە كۈن تۇرۇپ كېتىشىڭىزگە دېگىنىڭىزگە ئۈنمەي كېلىشىڭىز، ھەممىسىنىڭ رۇخسەتلىك ۋاقتى توشقان ئىدى.

ئالىم باشلىق بالىلار پات - پات شەھەرلىك دوستلىرى بىلەن ئۆتكەن خۇشال چاغلارنى كۆپرەك ئەسلەيتتى. ئالىم، ئىمىران ئۈزۈپ قالغان ئاۋتۇمەننىڭ ھەيكىلىنى كۆتۈرۈپ يۈردى. — ئالىم، قوي ئۇنداق جىننى. قارا، بەدىنى ئادەم، بېشىدا مۇڭگۈز. كىم بىلىدۇ، يەتتە باشلىق يالماۋۇزنىڭ بىر بېشى مۇشۇ ئاۋتۇمەنمۇ تېخى.

ئالىم قىزىل كىيىملىك ئاۋتۇمەننىڭ ھەيكىلىنى تاشلىۋەتتى. بالىلار قوللىرىغا بىردىن «قىلىچ» ئېلىپ تەييارلاندى.

— بىز دېگەن چىنتۆمۈر باتۇر. ئاۋتۇمەن دېگەن مۇڭگۈزلۈك يالماۋۇزنىڭ بېشىنى كېسىپ سەيلى!

بىردەمدە ئاۋتۇمەننىڭ ھەيكىلى پارە - پارە بولۇپ كەتتى. ئەخمەت:

— ھەي، ھېلىقى VCD دا ئاۋتۇمەن ئادەملەرگە پارا كەندىچىلىك سالىدىغان ئالۋاستىلارنى يوقىتاتتى. بىز ئاۋتۇمەننى يوقىتتۇق...

بالىلار بىر - بىرىگە قارىشىپ تۇرۇپ قېلىشتى. ئوسمان ئاۋتۇمەننىڭ ھەيكىلىنى ئېلىپ جايى - جايغا جىپسىلاشتۇرۇشقا باشلىدى، ئالىم ئۆيىدىن يېپىشقاق ئېلىپ چىقىپ چاپلىدى. ئاۋتۇمەننىڭ بۇ زەخمىلەنگەن ھەيكىلى ئالىملارنىڭ ھويلىسىدىكى ئويۇقتىن ئورۇن ئالدى. ئالىمنىڭ دوستلىرى ھەر قېتىم بۇنى كۆرگەندە شەھەرلىك دوستلىرىنى ۋە ئۇلار بىلەن ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلەش ئۈچۈن ئويۇنلىرىغا كىرىشىپ كېتەتتى.

قۇيۇن

يانتاق كارىزىدىكى ھايات ئۆز رېتىمىدا كېلىپ تىۋاناتتى. بالىلارنىڭ ھەر پەسىلگە ماسلاشقان ئويۇنلىرى ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇپ،

كۈندىن - كۈنگە ئۆسۈۋاتقان تېنىگە كۈچ، ئەقىل قوشاتتى.

مۇز ئېرىشكە باشلىغاندا بالىلار بىر - بىرىدىن قېلىشماي لەڭلەك ياسىشىپ كەڭ دالانى بېشىغا كىيىشتى. توك ئېرىپ يەرلەر تەرلەشكە باشلىۋېدى، پىشقان دېھقانلار تېرىمغا تەييارلىق قىلىشىپ، يەرلەرگە نېمە تېرىش ھەققىدە تۆمۈر يانتاقتىن مەسلىھەت سورىشاتتى.

— يۇلغۇن ياقىسىدىكى يەرگىمۇ بۇغداي تېرىۋالدىق. تۇرنىلارمۇ «بۇغدىيىڭلار ھوسۇل بەرسۇن» دېيىشىپ ئۆتۈپ كېتىشتى. بالىلارنىڭ رىزقى ئۈچۈن قوغۇن - تاۋۇز تېرىمىساق بولماس. — بالىلارنى ئۇنتۇغان بىلەن بولامدۇ. بەش تۈپ توغراق ياقىسىدىكى يەرگە ئۆتكەن يىلى كېۋەز تېرىغان، شۇ يەرگە قوغۇن - تاۋۇز تېرىساق...

— ئۇ يەر سەل قۇمساڭغۇراق، قوغۇن تېرىغان بىلەن ئاسان ئۇسسايدۇ. ياخشىسى تۆرۈك ئويمايدىكى يەرگە تېرىيلى، قانداق دېدىم تۆمۈر ئاتا؟

— ئالىقاندەك يەرگە قوغۇن - تاۋۇز تېرىۋال - ساق قانداق بولىدۇ؟

— ئۇنداق دېگەن بىلەن ئۇ يەرگە بىر خىل زىرائەت تېرىغىلى ئۇزاق بولدى.

چوڭلارنىڭ بۇ تالاش - تارتىشلىرىنى سوقما تامغا مىنىۋېلىپ ئاڭلاۋاتقان بالىلارنىڭ كۆز ئالدىغا بىر - بىرىدىن يوغان، تەملىك قوغۇن - تاۋۇزلار كېلىشەتتى. چوڭلار بىر قا - رارغا كېلىپ تارقاشتى. بالىلار بولسا سوقما ئۈستىدە مېڭىش مۇسابىقىسى قىلىۋاتاتتى.

— يېڭىلىپ قالغانلارغا قانداق جازا بېرىمىز؟ — ئاۋۇ قۇملۇقتا ئون موللاق ئېتىپ بەرسۇن.

— مانا مەن ماڭدىم. — ئاران سەككىز سوقما ماڭدىڭمۇ؟

— ھىلىدىن ئەڭ كۆپ ماڭدى!

— ئەيسا ئەڭ ئاز ماڭدى. ئەيسا موللاق ئاتسۇن!

ئەيسا ئىسىملىك بالا بۇ يىل كىرىپ تېخى سۇ ئېقىپ باقمىغان ئېرىقتىكى كۆك قۇملۇقتا موللاق ئېتىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ بۇرىنىدىن چاشقاندەك پات-پات ماراپ تۇرغان پوتلىسىغا قۇم چاپلىشىپ قالغان بولۇپ، بالىلارنى كۆلدۈ-رۈۋەتتى. قۇم ئۇنىڭ چاچلىرى ئارىسىدىن كۆزلىرىگە كىرگەن بولسا كېرەك، كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ قويۇپ جازانى تۈگەتتى.

كۆكلەم يانتاق كارىزغا ئەتىر چاچقان بولۇپ، كۆكيانتاق، تۆگىتاپىنى، لوقاقلارنىڭ ئاچچىق ھىدى دىماقلارنى ياراتتى. يىراق-يىراقلاردىن كۆتۈرۈلگەن قۇيۇنتازلار ئاسماننىڭ تۈۋرۈكىدەك كۆرۈنەتتى. مەكتەپ يېشىغا توشمىغان بالىلار قۇيۇنتازغا قاراپ قوشاق قېتىد-شىپ بۆكلىرىنى ئاسمانغا ئېتىشىپ ئويىند-شاتتى. بالىلارنىڭ چۇرقىراشلىرىدىن چۆچۈش-كەن ئىتلارمۇ قۇيۇنتازغا قاراپ قاۋاپ قويۇشات-تى.

يانتاق كارىزنىڭ باھار ئاخشىمى ئاسمان-دىكى يۇلتۇزلاردەك جۇلالىق. كارىزدىكى بال-لارنىڭ ئويۇنلىرى ئەمدى «ئوغرى تۈتۈش» قا ئۆزگەردى. ئۇلارنىڭ ئويۇنىدىن سۆيۈنگەن ئايىمۇ بۇلۇتلار كەينىدىن چىقىپ زوقلانغاندەك كۆك قەھرىدە كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى.

— تۆرۈك ئويىمانغا قوغۇن تېرىدۇق، ئوغرى كىرمىسۇن، كىملىر قوغۇن باقىدۇ؟

— مەن!

— مەن!

— ئۇنداق بولسا قوغۇن باقىدىغانلار، ئالىم، ھىلالىدىن، سۇلايمان... ئەمىسە چىنتۆ-مۇر باتۇردەك ھوشيار، خېمىر باتۇردەك سەگەك، دۈلدۈلدەك چاپقۇر... بولۇڭلار.

— قېنى، قوغۇن - تاۋۇز ياسايلى!
بالىلار قۇم يەرنى ئاۋايلاپ «چۈنەك» تارتىپ، قۇملارنى چوڭىنى ھېجرىدەك، كىچىد-كىنى ئۇسسۇلۇق چىنىسىدەك قىلىپ دۆۋىلەپ «قوغۇن» - «تاۋۇز» ياسىدى.

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم!
— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام!
— جاڭگالغا ئوتۇنغا بارغان ئىدىم، سۈيۈم تۈگەپ قېلىپ ئۆزلەدىن ئۇسسۇلۇق سوراپ كې-لىۋېدىم.
— قاپاقتا مۇزدەك سۇ بار. قانغۇدەك ئىچ-سىلە!

— ئاۋۇ قوغۇنلارنى ساتاملا؟
— قوغۇنلار تېخى پىشىمىدى.
ئۇلارنىڭ ئويۇنى داۋام قىلماقتا ئىدى.
— قوغۇنلۇققا ئوغرى كىردى!
— ۋاي، باتۇرلىرىم، چاققان ئوغرىنى تۈ-تۇڭلار!

بىر مۇنچە بالا «ئوغرى»نى قوغلاپ كەتتى. ئارىدىن بىر ئاش پىشىم ئۆتكەندە بالىلار قول-لىرىنى كەينىگە قايرىپ ئىككى ئوغرىنى ئېلىپ كەلدى.

— مانا، ئوغرىلار!
— ئالىم چىنتۆمۇر باتۇردەك چاققانلىق قىلىپ بۇ ئوغرىنى تۇتتى.
— ياق، ئاۋتۈمەندەك دېگىن.

...
— نېمىشقا ئوغرىلىق قىلىسەن؟
— ئۇسساپ كېتىپ ئۈزۈپ قويۇپتىمەن.
— ئۇسساپ كېتىپ قوغۇن - تاۋۇز ئۈزۈپ يېگەن ئادەم ئوغرى ھېسابلانمايدۇ، قويۇۋې-تىڭلار!

— ئۇ دېگەن ئۈچ چۆنەكتىكى تاۋۇزلارنى چېقىپ، ئىككى ئېرىقتىكى قوغۇنلارنى دەسسەپ، چەيلەپ نابۇت قىپتۇ.

— مەن، مەن...
— تۈنۈگۈن مەن ساڭا «قوغۇن» تاۋۇزلار پىشىمىدى... دەپ قاپاقتىن سۇ بەرگەنغۇ؟
— مەن ئېزىپتىمەن.

— ئۆزۈڭ دەپ باقە، ساڭا قانداق جازا بەرسەك بولىدۇ؟

...

باللارنىڭ ئۆيىدىكىلەر سوزۇپ چاقىرىش-
قاندىلا چور قىرىشىپ سوزۇلگەن تاغدىكى يۇل-
تۇزلاردەك ئۆي-ئۆيلەرگە تارقاپ كېتىشتى.
سەھەردە يىراقتىكى كەنت باشلانغۇچ مەك-
تىپىگە ماڭغان بالىلار باھار سەھەرىدىكى قۇ-
ياشتەك شۇنچە روھلۇق ۋە جۇشقۇن ئىدى. با-
ھارنىڭ سەھەردىكى غۇر-غۇر شامىلى
ئۇلارنىڭ چاچلىرىنى سىيپاپ، مەڭزىلىرىگە
سۆيۈپ ئۆتەتتى.

ئۇيقۇسىغا قانغان، مەكتەپ يېشىغا توشمى-
غان بالىلار بولسا ئاتا-ئانىلىرى چىنىگە
چىلاپ قويغان يۇمشاق ناننى راھەتلىنىپ ئى-
چىشىپ، بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى قۇم ئېرىققا
چىقىشتى. ئۇلارنىڭ ئويۇنلىرى تۈگەپ قالمايت-
تى. ئۇلار بۈگۈن ئېرىقتىن ئاتلاش ئويۇنىنى
ئويناپ تازا ھاردى.

— قاراڭلار، قۇيۇنتاز كېلىۋاتىدۇ!
— قۇيۇنتاز ئەمەس، «ئاۋتۇمەن» دىكى غە-
لىتە مەخلۇق!
— مەن سەيۋىن ئاۋتۇمەن، غەلىتە مەخلۇق-
نى يوقىتىمەن!
— مەن جىكى ئاۋتۇمەن! ساڭا ياردەملىشى-
مەن!

— قېنى، ئۇ ئالۋاستىنى يوقىتايلى!
بالىلار قوللىرىغا «قىلىچ، نەيزە» لىرىنى
ئېلىپ چۆل تەرەپكە كېتىپ بارايتتى. ئۇلار
خېلى ئۇزاق كەتكەن بولۇپ، يېشى كىچىكل-
رى ھېرىپ قېلىپ ئۇلارغا قاراپ قېلىشتى.
خېلىدىن بېرى بالىلارنىڭ چۇرقىرىشىنى
ئاڭلاپ تۇرغان تۆمۈر يانتاق تۇرۇپلا بالىلارنىڭ
چۇرقىرىشىنىڭ توختىغانلىقىدىن سەل غەل-
تىلىك ھېس قىلىپ، ھاسسىسىنى توكۇلدات-
قانچە قۇم ئېرىق تەرەپكە قاراپ ماڭدى، ئادەتتە
بالىلار بۇ يەردىن كەتمەي ئوينايتتى.
— بالىلىرىم، ئالمىجانلار قېنى؟

— قۇيۇنتازنى يوقاقتىلى ئاۋۋ يەرگە
كەتتى.

تۆمۈر بوۋاي قولىنى سايىمۇن قىلىپ چۆل
تەرەپكە قارىدى. دالادا تۆت-بەش بالىنىڭ قار-
سى كۆرۈندى، قانداقتۇر بىر شۇملۇقنى ئويلى-
غان بولسا كېرەك، تۆمۈر يانتاق قەدىمىنى ئىت-
تىكىلىتىپ ئۆيى تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. ئۇ
ھويلىسىغا كىرە-كىرمەي ۋارقىرىدى:

— ھوي، تۇرسۇن، بارمۇ سەن؟!
— نېمە بولدى ئاتا؟
— ئالمىجانلار قۇيۇنتازنى ئۆلتۈرمىز دەپ
چۆل تەرەپكە كېتىپ قاپتۇ. تېز، ئۇلارنى
ئېلىپ كەل.

تۆمۈر يانتاقنىڭ ئوتتۇرا ئىچى ئوغلى
تۇرسۇن يانتاق شوتا بىلەن ئۆگزىگە چىقىپ
چۆل تەرەپكە قارىدى ۋە دەرھال چۈشۈپ ئاتنى
ياۋىداقلا مىنىپ چۆل تەرەپكە قاراپ چاپتۇردى.
كۆكيانتاقلىق دالادا بالىلار ۋارقىرىشىپ، يىراق-
لاپ كەتكەن قۇيۇنتازغا ھومىيىشىپ توختاپ
قېلىشتى. قوللىرىدىكى تايماقلىرىنى قورال
قىلىپ، كۆكيانتاقلىرىنى ئۇرۇپ «ئۆلتۈرەتتى»...
شۇنىڭدىن بېرى بالىلار تۆمۈر يانتاقتىن
«چىنتۆمۈر باتۇر»، «خېمىر باتۇر»، «ئېيىق
باتۇر»... نىڭ چۆچىكىنى ئاڭلىماس بولدى. ئا-
لىمىنىڭ دوستلىرى سەھەر ئورۇنلىرىدىن تۇر-
دىمۇ بولدى، ئالىمىنى ئويغىتىپ تېلېۋىزورغا
قاراپ ئولتۇرغىنىنى ئولتۇرغان. زېرىكىسە تۆمۈر
يانتاق چۈشەنمەيدىغان گەپلەرنى دەپ بىر-
بىرى بىلەن ئېلىشاتتى. غەلىتە قىلىقلارنى قە-
لىشىپ كۈلۈشەتتى. ئۇلار بىز «ئاۋتۇمەن» دەپ
ھويلىنى بېشىغا كىيىشەتتى. ئىلگىرىكىدەك
چاپقۇر ئات، كاپ-كاپ كۈچۈك، تاق-تاق توخۇ
لارنى چاقىرمايتتى. قارىغاندا ئۇلار «چىنتۆمۈر
باتۇر»، «خېمىر باتۇر»، «ئېيىق باتۇر»... لارنى
ئۇنتۇپ كەتكەندەك قىلاتتى.

(ئاپتور پىچان ناھىيەلىك مائارىپ ئىدارىسى ئوقۇتۇش - تەتقىقات مەركىزىدە)
مۇھەررىر مۇختار تۇردى

سىرلىق كېچىلەر

(ئەدەبىي خاتىرە)

ئىشلەنگەن «سەرگەردان» فىلىمىدىن كېيىنكى يەنە بىر قېتىملىق يۇقىرى پەللە بولسا كېرەك دەپ ئويلىغان ئىدىم. فىلىمگە كىرىشتۈرۈلگەن لەرزى، مۇنخۇق، ھاياجانغا تولغان ناخشا خېلى يىللارغىچە ئەتراپىمىزدا ياخراپ تۇردى. پۈتكۈل يەر شارى مىقياسىدا بۇ فىلىمنىڭ بىرلىتىنى سېتىشتىن قىلىنغان كىرىمنىڭ 1 مىليارد 800 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا يېتىشى فىلىمنىڭ نەقەدەر كەڭ دائىرىدە تەسىر پەيدا قىلغانلىقىنىڭ بىر ئىسپاتى بولسا كېرەك.

ئەينى چاغدا مەنمۇ ئەل قاتارى بۇ فىلىمنى كۆرگەن ۋە چوڭقۇر ھاياجانغا چۆمگەن، فىلىمنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن خېلى چاغلارغىچە فىلىم بىلەن مۇناسىۋەتلىك شېرىن ھەم ئېچىدىن شىلىق ھېس-تۇيغۇلىرىمۇ «تېتانىك» پاراخوتى بىلەن دېڭىز تەكتىگە چۆكۈپ كەتكەندەك گاراڭ ھالەتكە چۈشۈپ قالغانىدىم، راس-تىنى ئېيتسام فىلىمدىكى ناخشا ھېلىمۇ قۇلبىقىمغا بۆلەكچە يېقىملىق ئاڭلىنىدۇ. مەتبۇئاتلارنىڭ ئۇچۇر بېرىشىچە، ئامېرىكا

ھېچ كىشى زامانىنىڭ سىرىنى بىلمەس، ئۇشبۇ سىر سەندە يامەندە يېشىلمەس. پەردىنىڭ ئىچىدە تۇرار بارچە سىر، گەر پەردە ئېچىلسا، تۈگەيمىز بىر پەس. ئۆمەر ھەيىام ئېسىمدە قېلىشىچە، 1998-يىلىنىڭ باشلىرى ئامېرىكىنىڭ «تېتانىك» ناملىق فىلىمى كىنوخانىلاردا قويۇلۇپ، ئاجايىپ زور قىزىقىش پەيدا قىلغانىدى. بۇ فىلىمنىڭ بېلەت باھاسى شۇ چاغقىچە مەن بىلگەن فىلىملەرنىڭ بېلەت باھاسىغا نىسبەتەن مۇتلەق يۇقىرى بولۇشىغا قارىماي، ئۇنى كۆرگەنلەرنىڭ سانى ھەقىقەتەن كۆپ بولغان، ھەتتا بەزىلەر بىر نەچچە قېتىملاپ كۆرگەنلىكىنى ھاياجان بىلەن سۆزلەشكەن ئىدى. خەنزۇچە، ئۇيغۇرچە مەتبۇئاتلاردىمۇ بۇ فىلىمنىڭ تارىخى ئارقا كۆرۈنۈشى ۋە فىلىمنىڭ ئىشلىنىشىگە مۇناسىۋەتلىك ئىشلار توغرىسىدا كۆپلەپ ماقالىلەر يېزىلغان ئىدى. چەت ئەلدە ئىشلەنگەن فىلىملەرنىڭ ئېلىمىز-دە، جۈملىدىن بىز ئۇيغۇرلار ئارىسىدا بۇنداق داغدۇغا پەيدا قىلىشى، بەلكىم ھىندىستاندا

كىنىڭ بۇ فىلىمى «تتاتانك» ھەققىدىكى تۇنجى فىلىم ئەمەس ئىكەن، ئىلگىرىمۇ «تتا-نىك» ھەققىدە بىر ئەمەس، بىر نەچچە فىلىم ئىشلەنگەن ئىكەن.

مەبلەغ سالغۇچى ۋە رېژىسسورنىڭ پالاكەت باسقان «تتاتانك» پاراخوتى ھەققىدە «كونا مۇقام»نى توۋلاپ، بۇ فىلىمنى ئىشلەش-تىكى مەقسىتى نېمە بولغىتتى؟ 20-ئەسىر-نىڭ باشلىرىدا يۈز بەرگەن بۇ دەھشەتلىك پاي-جىئەنى قايتىدىن كىشىلەرنىڭ ئېسىگە سېلىپ ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈنمۇ؟ ياكى فىلىم-دىكى ئىككى ياشنىڭ تەسىرلىك ھېكايىسى ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ كۈندىن - كۈنگە سۇسلىشىپ كېتىۋاتقان مۇھەببەت ۋە ساداقەت تۇيغۇسىنى ئۇرغۇتۇش ئۈچۈنمۇ؟ ۋە ياكى ئەنە شۇنداق زور بىر ھادىسىنى تۇتقا قىلىپ تۇرۇپ، كىشىلەرنىڭ ھېسسىيات جەھەتتىكى ھېسداشلىقىنى چىقىش قىلىپ، شۇنچە كۆپ مەبلەغ كېتىشىدىن ئەنسىرىمەي، يەنىمۇ كۆپلەپ ئىقتىسادىي نەپكە ئېرىشىش ئۈچۈن-مۇ؟

«تتاتانك» ناملىق فىلىم قۇيۇلۇپ، ئارد-دىن شۇنچە ۋاقىت ئۆتكەن، فىلىم ھەققىدىكى ھاياجانلار ئاللىقاچان ئۈنۈملۈك بۈگۈنكى كۈندە يۇقىرىقى سوئاللار ھەققىدە ئويلىنىپ ئولتۇرۇش بەلكىم ئەخمىقانلىقتۇر. ئەقىللىك مەبلەغ سالغۇچىلار ۋە رېژىسسور بەلكىم بىز ئويلىغاندىنمۇ ئەتراپلىق مەسلىھەتنى كۆزدە تۇتقاندۇ.

1

بەزىدە تاسادىپىي دۇچ كېلىپ قالغان كى-چىكىگە ئۇچۇرلار خېلى مۇھىم نەرسىلەرگە سەۋەب بولۇپ قالىدىكەن. بەلكىم شۇنىڭ ئۈچۈن كونا، بۇ ئالەم سەۋەبىنىڭ ئالىمى دې-يىشىدىغاندۇ. ھاياتىمىزدا بىلىپ - بىلمەي نۇرغۇن سەۋەبلەرگە دۇچار بولۇپ تۇرىدىكەن.

مىز. ھەر كۈنىمىز دېگۈدەك سەۋەب، نەتىجىلەر قورشاشتا ئۆتىدىكەن، ئەمما بۇلاردىن بىزنىڭ دىققىتىمىزنى تارتىدىغىنى، بىزنىڭ ئەھمىيەت بېرىدىغىنىمىز ئاساسەن يوقنىڭ ئورنىدا بول-دىكەن، نەتىجىدە نۇرغۇن پۇرسەتلەردىن مەھرۇم قالىدىكەنمىز.

2006-يىلىنىڭ ياز ئايلىرىدا ئۆزبېكىس-تانلىق بىر بۇرادىرىم ئۈرۈمچىگە قەدەم تەشرىپ قىلدى. ئۇ مېنىڭ كىتاب، ماتېرىيال-لارغا ئامراقلىقىمنى بىلگەچكە قىممەتلىك سوۋغا سۈپىتىدە بىر تۈركۈم كىتاب، ژۇرناللار-نى ئالغىچ كەپتۇ. قارىسام ئارىسىدا ئۆزبې-كىستاندا چىقىدىغان «جاھان ئەدەبىياتى» ژۇر-نىلىنىڭ بىر نەچچە سانىمۇ بار ئىكەن. قولۇم-دا ئالدىراش بەزى ئىشلىرىم بولغانلىقى ئۈچۈن ژۇرنالدىكى قىسقىراق بەزى ئەسەرلەر-نى بىر قۇر ئوقۇپ چىقىپ قويۇپ قويدۇم. ئا-رىدىن خېلى ۋاقىتلار ئۆتكەندىن كېيىن قولۇم سەل بوشىغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە ژۇرنالنى تەپ-سىلىي ۋارقىلىدىم. ژۇرنالغا بېرىلگەن ئەسلىي لىۋانلىق بولغان، فىرانسىيە تەۋەلىك-دىكى يازغۇچى ئەمىن مائالوفنىڭ «سەمەر-قەنت» ناملىق رومانى دىققىتىمنى تارتتى. بو-غايەت زور پاراخوتنىڭ 1912-يىلى 14-ئاپرېل-دىن 15-ئاپرېلغا ئۆتەر كېچىسىدىكى ھالاکە-تى، دۇنيادىكى ئەڭ قىممەتلىك قول يازمىلار-نىڭ بىرى بولغان، بۈيۈك پارس ئالىمى ۋە شا-ئىرى ئۆمەر ھەييامنىڭ رۇبائىلىرىنىڭ ئەسلىي نۇسخىسىنىمۇ دېڭىز تەكتىگە ئېلىپ كەتتى» دېگەن جۈملىلەر بىردىنلا مېنى ئۆزد-ىگە جەلپ قىلدى. بىر نەچچە يىللار بۇرۇن قا-سىبىر ماتېرىيالىدىن ئۆمەر ھەييام رۇبائىلى-رىنىڭ «تتاتانك» پاراخوتى بىلەن دېڭىز تېگ-ىگە چۆكۈپ كەتكەنلىكىگە مۇناسىۋەتلىك قىسقىلا، مۇجەمل بىر ئۇچۇرنى كۆرگەنلىكىم

غۇۋا ئېسىمدە ئىدى، قارىغاندا شۇ گەپ راست ئوخشايدۇ، دېگەن ئوي بىلەن روماننى ئوقۇشقا باشلىدىم.

مەن كىتاب ئوقۇشنى ياخشى كۆرىمەن. ھاياتىمنى كىتابسىز تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن. ياخشى كىتابلارغا ئېرىشكەن ۋاقتىمدا ئاجايىپ سۆيۈنۈپ كېتىمەن. ئىمكانىيىتىمنىڭ يېتىشىدە چەك كىتاب يىغىمەن. كىتاب ئوقۇش ئارقىلىق ئۆزۈمگە مەدەت، تەسەللى ئىزدەيمەن. ھەر بىر ئادەم ھاياتىنى ئىمكانقەدەر ھۈزۈر-ھالاۋەت، ئازادلىك ئىچىدە ئۆتكۈزۈشكە ئىنتىلىدۇ ۋە تەشنا بولىدۇ. ئەمما رېئاللىق ئادەمنى كۆپ ھاللاردا غەم - تەشۋىش، دىلخەستلىك، بىئاراملىق قوينىدا سىناشقا مايىل. شۇنداق ئىكەن، بىزنىڭ رېئاللىقنى قوبۇل قىلماي ئىلا-جىمىز يوق. كىشىلەرنىڭ ئەنە شۇنداق شەپقەتسىز رېئاللىققا يۈزلىنىشى ئۆزى ئۈنۈملۈك دەپ ھېسابلىغان ھەر خىل نۇقتىلارنى چىقىش قىلغان بولىدۇ. مەن رېئاللىققا كىتاب ئارقىلىق، كىتاب ئوقۇش ئارقىلىق يۈزلىنىشكە ئادەتلەنگەنمەن. مەيلى خۇشال بولاي، مەيلى ئازابلىناي كىتاب ئوقۇش ئارقىلىق ئۆز تۇيغۇلىرىم بىلەن سىردىشىمەن، بەزى كىتابلارنى قايتا-قايتا ئوقۇيمەن. قىسقىسى، ئىمكانىيەت يار بەرسىلا ھەر كۈنى دېگۈدەك كىتاب ئوقۇيمەن.

«سەمەرقەنت» رومانىنى ھۈزۈرلىنىپ تۇرۇپ كېچە-كېچىلەپ ئوقۇپ تۈگەتتىم. مېنى بەكرەك ئويغا سالغىنى ئۆمەر ھەييام رۇبائىيىلىرىنىڭ «تەتەننىڭ» پاراخوتى بىلەن دېڭىزغا چۆكۈپ كېتىشى بولدى. دۇنيادىكى ئاجايىپ مۆجىزىلەرنىڭ بىرى بولغان ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىنىڭ تەقدىرىنىڭ دۇنيادىكى يەنە بىر مۆجىزە ھېسابلىغان «تەتەننىڭ» پاراخوتى بىلەن باغلىنىپ غايىب بولۇشى ئاجايىپ توغرا كېلىپ قېلىش ئەمەسمۇ؟

روماندىكى بۇنداق ئاجايىپ تەقدىرنىڭ قىزىقتۇرۇشى بىلەن ئۇنى ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇش قارارىغا كەلدىم. روماننىڭ تۈركچە تەرجىمىسىنىڭ نەشر قىلىنغانلىقىنى ئاڭلاپ، دوستلارنىڭ ياردىمى بىلەن ئەكەلدۈردۈم. ئىككى تەرجىمىنى بىرەر قۇر سېلىشتۇرۇپ كۆردۈم. خىزمەت ۋە تۇرمۇش ۋەسۋەسىسى سەۋەبىدىن روماننىڭ تەرجىمىسى خېلىلا ئۇزاققا سوزۇلۇپ كەتتى، شۇنداقتىمۇ رومان 2010-يىلىنىڭ ئاخىرىدا مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنىپ تارقىتىلدى.

رومان تارقىتىلغاندىن كېيىن، ئوقۇغانلار يېقىشلىق ئەسەر ئىكەنلىكىنى ئىزھار قىلىشتى. كۆپ ساندىكى ئوقۇرمەنلەر ئورتاق ھالدا ئەسەر تارىخىي رومانمۇ ياكى توقۇلمىمۇ؟ ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىنىڭ «تەتەننىڭ» پاراخوتى بىلەن دېڭىزغا غەرق بولۇشى قانداق گەپ؟ بۇ ئاپتورنىڭ قۇراشتۇرۇشىمۇ ياكى تارىخىي جەريانمۇ؟ دېگەن سوئاللارنى سوراقتى. نەتىجىدە كەمىنە مۇشۇ سوئاللارنى چۆرىدىگەن ھالدا نەزىرىڭىزگە ھاۋالە قىلىنىۋاتقان ئۇششۇ يازمىلار ئۈستىدە ئىزدىنىشكە مەجبۇر بولدۇم.

2

ئۆمەر ھەييام كىم؟ رۇبائىي دېگەن نېمە؟ ئۇ قانداقلارچە ياۋروپاغا بېرىپ قالغان ۋە «تەتەننىڭ» پاراخوتىغا چىقىپ قالغان؟ دۇنيا ئەدەبىيات تارىخىدا نامى ئالەمگە پۈر كەتكەن، زامانلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئەسەرلىرىنىڭ شۆھرىتى پەسلىپ كېتىش ئەمەس، بەلكى كۈندىن-كۈنگە ئېشىپ بېرىۋاتقان قەلەم ساھىبلىرى كۆپ ئەمەس. مەلۇم رايون، مەلۇم تىل سىستېمىسىدىكى كىشىلەرگە ياققان نەرسە باشقا بىر رايون، باشقا بىر تىل سىستېمىسىدىكى كىشىلەرگە ياقماسلىقى مۇمكىن. بۈگۈنكى كىشىلەرگە

ياققان نەرسە، ئەتىكى كىشىلەرگە ياقماسلىقى مۇمكىن. ئەمما ئۆمەر ھەييام بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئۇنى دۇنيا بىلىدۇ. ئۇنىڭ رۇبائىلىرىنى دۇنيادىكى نۇرغۇن كىشىلەر سۆيۈپ ئوقۇيدۇ ۋە ئوقۇپ كەلمەكتە. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەبەدىي سولمايدىغان قىزىلگۈلدەك جەلپكار رۇبائىلىرى بىلەن پارس تىلى ۋە ئەدەبىياتىنى دۇنياۋى شوھرەتكە سازاۋەر قىلدى. بۈگۈنكى كۈندە ئۇ پارسلارغا ياكى شەرققە ئەمەس، دۇنياغا مەنسۇپ شائىر ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ رۇبائىلىرى پارسلارنىڭ قەلب ساداسى سۈپىتىدە دۇنيانىڭ ھەممە يېرىگە يېيىلماقتا. ئۇنىڭ رۇبائىلىرى ئۈزۈكسىز ھالدا ھەر خىل تىللارغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنىپ كەلمەكتە.

مەلۇماتلارغا قارىغاندا، ھازىرغىچە ئۆمەر ھەييامنىڭ رۇبائىلىرى دۇنيادىكى نۇرغۇن تىللارغا تەرجىمە قىلىنغان، نەشر نۇسخىسى ئەڭ كۆپ ئەسەر ھېسابلىنىدىكەن. ئۇنىڭ دۇنيادىكى تارقىلىشى خىرىستىيانلارنىڭ مۇقەددەس دەستۇرى بولغان «ئىنجىل»دىن قالسىلا 2-ئورۇندا تۇرىدىكەن. ئېنىقكى دۇنيا ئەدەبىيات تارىخىدا ھېچقانداق بىر ئەسەر بۇ قەدەر كەڭ دائىرىدە تارقىلىش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولغان ئەمەس. ھېچقانداق بىر قەلەم ساھىبى بۇ قەدەر كۆپ ئوقۇرمەننىڭ قىزغىن، سەمىمىي، تەكرار ۋە تەكرار ئىلتىپاتىغا سازاۋەر بولغان ئەمەس، دۇنيا ئۆمەر ھەييامدىن باشقا ئىسمى رىۋايەتكە ئايلانغان بۇنداق بەختلىك، شەرەپلىك شائىردىن يەنە بىرنى تېخى كۆرگىنى يوق.

1859 - يىلى ئەنگلىيەدە ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭ ئىپادىۋارت فىتىزگېرالدى تەرىپىدىن ئىنگلىز تىلىغا قىلىنغان تەرجىمىسى رەسمىي نەشر قىلىنغان. شۇنىڭدىن باشلاپ دۇنيا مىقياسىدا ئۆمەر

ھەييام رۇبائىلىرى قىزغىنلىقى باشلانغان. تەتقىقاتچىلارنىڭ ئىستاتىستىكا قىلىشىغا قارىغاندا، 20 - ئەسىرنىڭ دەسلەپكى يېرىمىغىچە ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭ 32 خىل ئىنگلىزچە تەرجىمىسى، 16 خىل فىرانسۇزچە تەرجىمىسى، 12 خىل گېرمانچە تەرجىمىسى، 11 خىل ئوردۇچە تەرجىمىسى، سەككىز خىل ئەرەبچە تەرجىمىسى، بەش خىل ئىتالىيانچە تەرجىمىسى، تۆت خىل تۈركچە ۋە رۇسچە تەرجىمىسى نەشر قىلىنغان. يۇقىرىقى تەرجىمىلەرنىڭ نەشر نۇسخىسىمۇ كۆپ بولغان. پەقەت ئامېرىكىدىكى نىيۇيورك كۈتۈپخانىسىدىلا ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭ 500 نەچچە خىل نەشر نۇسخىسى ساقلانغان ئىكەن. يەنە ئىران شۇناس ئالىملارنىڭ ھېسابلاپ كۆرۈشىچە، 1929 - يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتا، ئۆمەر ھەييام ۋە ئۇنىڭ رۇبائىلىرى ھەققىدە يېزىلغان مۇھىم تەتقىقات ماقالىلىرى 1500 خىلدىن ئاشىدىكەن.

ئېلىمىزدە 1919 - يىلى خۇشى تۇنجى بولۇپ ئۆمەر ھەييامنىڭ ئىككى رۇبائىسىنى خەنزۇ تىلىغا تەرجىمە قىلغان. 1922 - يىلى گومورو ئىنگلىز تىلىدىن 101 رۇبائىنى خەنزۇ تىلىغا تەرجىمە قىلغان. بۇ رۇبائىلار 1924 - يىلى كىتاب قىلىپ نەشر قىلىنغان. مەلۇماتلارغا ئاساسلانغاندا، شۇنىڭدىن باشلاپ ھازىرغىچە ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭ 12 خىل خەنزۇچە تەرجىمە نۇسخىسى نەشر قىلىنغان، رۇبائىلارنى تەرجىمە قىلغان تەرجىمانلارنىڭ سانى 25 تىن ئاشقان.

ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭ ئۇيغۇر تىلىغا ئەڭ دەسلەپ قاچان تەرجىمە قىلىنغانلىقى ھەققىدە ئېنىق مەلۇمات يوق. ئەمما ئۆمەر ھەييامدىن بۇرۇن ۋە كېيىن ئۆتكەن پارس كىلاسسىكىلىرىنىڭ

ئەسەرلىرىنىڭ خېلى بۇرۇنلا چاغاتاي ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىنغانلىقىغا قاراپ، ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭمۇ بۇنىڭدىن چەتتە قالمايدىغانلىقىنى پەرەز قىلىشقا بولىدۇ. 1981-يىلى ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭ تۈركچە ۋە خەنزۇچە نەشرىگە ئاساسەن نۇرمۇھەممەد ئېركى تەرىپىدىن تەرجىمە قىلىنغان ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى نۇسخىسى نەشر قىلىندى. 2000-يىلى ئۆزبېكچە نەشرىگە ئاساسەن مۇھەممەد ئوسمان تەرىپىدىن قىلىنغان تەرجىمىسى نەشر قىلىندى. 2003-يىلى يەنە ئۆزبېكچە نەشرىگە ئاساسەن ئوسمانجان ساۋۇت تەرىپىدىن قىلىنغان تەرجىمىسى نەشر قىلىندى. يۇقىرىقى تەرجىمىلەرنىڭ ھەر بىرى ئاز بولغاندىمۇ ئىككى قېتىمدىن نەشر قىلىندى. بۇنىڭدىن ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرىنىڭ ئۇيغۇر ئوقۇرمەنلىرى ئارىسىدا چوققۇر ئاساسقا ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرى ئاجايىپ-غارا-يىپ قىسمەتلەر بىلەن تولۇپ تاشقان. ئۇنىڭ قىسمەتلىرى كىشىنى گاھ لەرزىگە سالىدۇ، گاھ ئەپسۇسلاندۇرىدۇ. ئەڭ ئەپسۇسلىنارلىق يېرى، ئۆمەر ھەييام ھايات ۋاقتىدا رۇبائىلىرىنىڭ كىشىلەر قەلبىدىكى يالقۇنچاپ تۇرغان سېھرىي كۈچىدىن، ئۆز نامىغا بەخشەندە قىلىنىدىغان چەكسىز ھۆرمەت ۋە ئېھتىرامدىن بەھرىمەن بولالمىغان. چۈنكى ئۆمەر ھەييام ھايات ۋاقتىدا كىشىلەر ئارىسىدا مەشھۇر ئاسترونوم، ماتېماتىك، پەيلاسوپ ۋە تىبابەت ئالىمى سۈپىتىدە شۆھرەت قازانغان. يۇقىرىقى پەنلەر بويىچە يازغان ئەسەرلىرى زور تەسىر قوزغىغان. بولۇپمۇ ئۇ ئاسترونومىيەگە بەكرەك قىزىققان. ئەينى دەۋر ھۆكۈمدارلىرىنىڭ قوللىشى بىلەن ئاسمان جىسىملىرىنى كۆزىتىدىغان رەسەتخانا قۇرۇپ، ئۇنىڭ خىز-

مەتلىرىگە رىياسەتچىلىك قىلغان. ئەمەلىي كۆزىتىشلىرى ئاساسىدا يېڭى كالىپندار تۈزگەن. قىسقىسى، ئەينى دەۋر كىشىلىرى ئۇنىڭ ئىلمىي ئەسەرلىرىنى بەكرەك بىلگەنلىكى ئۈچۈن ئۇنى شائىر سۈپىتىدە ئەمەس، ئالىم سۈپىتىدە تونۇشقان. ھەييامنىڭ ئۆزىمۇ ئەقىل - پاراستى ۋە تەپەككۈرنى رۇبائىي يېزىشقا ئەمەس، ئاساسلىقى ئاسترونومىيە، ماتېماتىكا ۋە پەلسەپىگە قاراتقان.

ئوتتۇرا ئەسىر ئىسلام ئەللىرى مەدەنىيىتىگە نەزەر تاشلىغىنىمىزدا مۇنداق ئۆزگىچە بىر ھادىسىنى بايقىماي قالمايمىز: فارابى (950~873)، ئىبن سىنا (1037~980) لاردىن باشلاپلانغان مۇتەپەككۈر، ئالىملارنىڭ ھەممىسى دەپ-گۈدەك خاس بىرلا پەن دائىرىسىدە ئەمەس، ئۆز دەۋرى ئىمكانىيىتىنى چىقىش قىلغان ھالدا ئومۇمىي پەنلەر بويىچە ئەتراپلىق ساپاغا ئىگە دانىشمەنلەردىن بولغان. فارابىنىڭ خاسلىقى پەلسەپىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپسىمۇ، لېكىن مۇزىكا، ئىپتىكا، ئېستېتىكا، لوگىكا، تىبابەت، ئەدەبىيات قاتارلىق پەنلەردىمۇ قىممەتلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن. ئىبن سىنا تىبابەتنىڭ پىرى دەپ ئاتالسىمۇ، پىسخولوگىيە، فىزىيولوگىيە، پەلسەپە، مۇزىكا، گېئولوگىيە، ئەدەبىيات قاتارلىق پەنلەر بويىچە مۇھىم ئەسەرلەرنى مىراس قالدۇرغان. ھەتتا بىر قىسىم تىببىي ئەسەرلىرىنى شېئىرىي شەكىلدە يازغان. يىغىپ ئېيتقاندا ئەينى دەۋرنىڭ ئالىملىق مەرتىۋىسى كۆپ قىرلىق، كۆپ قاتلاملىق ئەقىل جۇغلانمىسىنى تەلەپ قىلغان. شۇ سەۋەبتىن بۇ مەرتىۋىگە ئېرىشكەنلەر كىشىلەر دۇچ كېلىشى مۇمكىن بولغان ھەرقايسى پەن تۈرلىرىگە مۇناسىۋەتلىك مۇھىم مەسىلىلەرگە قارىتا ئۆز قاراشلىرىنى شەرھلەپ ئۆتكەن. دەۋر تەقەززا قىلغان قىيىن مەسىلىلەرگە جاۋاب بېرىشنى ئۆزىنىڭ ئالىملىق

بۇرچى دەپ قارىغان، شۇ سەۋەبتىن ئۇلارنىڭ نامى بۈگۈنكى كۈندىمۇ ھۆرمەت بىلەن تىلغا ئېلىنماقتا.

فارابىمۇ شېئىر يازغان، ئىبن سىننامۇ شېئىر يازغان، لېكىن شائىرلىق دەۋاسى قىلمىغان. ئۆمەر ھەييىمانىڭ رۇبائىي يېزىشىمۇ شۇلارغا ئوخشاپ كېتىدۇ. ئۇلارنىڭ شېئىرى يېزىشتىن مەقسىتى ئەسلا شائىرلىق سەلتەنتىنىڭ ئىلتىپاتىغا سازاۋەر بولۇشنى تاما قىلغاندەكلىقتىن ئەمەس. ئۇلار ئۆزىنىڭ ئىلمىي ئىزدىنىش، كۆزىتىش، مۇلاھىزە قىلىش جەريانىدا جۇش ئۇرغان ھېس-ھاياجانلىرىنى، چوڭقۇر تەپەككۈر سەرخۇشلۇقىدىن كېيىن مەيدانغا كەلگەن ئۈنتۈلماس تويغۇلارنى شېئىرىي يول بىلەن خاتىرىلەپ قويغان. بەلكىم ئۇلارنىڭ ئىلمىي ئەسەرلەرگە سىغدۇرۇش مۇمكىن بولمىغان ئىزدىنىشلىرى، لىرىك كەچمىشلىرى پەقەتلا ئوخشىتىش، تەتبىقلاش، ئىشارە قىلىش ياكى دارىتمىلاش ئۇسۇلى بىلەن ئوتتۇرىغا قويۇشقا بولىدىغان بەزى قاراشلىرى شېئىرىي شەكىلدە ئوتتۇرىغا قويۇلغاندۇ، بەلكىم ئۇلارنىڭ شېئىرلىرى ئىلمىي ئەمگەكلىرىنىڭ مەيدانغا كېلىشىگە تۈرتكە بولغاندۇ.

3

رۇبائىي ئارۇز ۋەزنىنىڭ مەھسۇلى بولۇپ، شەرتلىك ھالدا ھەزەج بەھرىنىڭ ئەخرەم ۋە ئەخرەب تارماقلىرىنى ئۆلچەم قىلغان. تۆت مىسرادىن تەركىب تاپىدىغان بۇ شېئىر شەكىلىنىڭ بىرىنچى، ئىككىنچى ۋە تۆتىنچى مىسراالىرى قاپىيەداش كەلگەنلىرى، يەنى ھازىر بىزدە ئومۇملاشقان شەكلى رۇبائىي دەپ ئاتالغان. تۆت مىسراسىنىڭ ھەممىسى قاپىيەداش كېلىدىغان رۇبائىيلار تارانە دەپ ئاتالغان.

ئەسلىدە رۇبائىينىڭ ھەر بىر مىسراسىدا مەلۇم بىر ئوي-پىكىر ئىلگىرى سۈرۈلۈپ، تۆت مىسرادىكى ئوي-پىكىرنىڭ ئومۇمىي يى-

غىنىدىسى ئورتاق ھالدا شائىرنىڭ مەلۇم بىر مەسىلە ھەققىدىكى قاراشلىرىنى يورۇتۇپ بېرىشنى چىقىش قىلغان، ھەتتا رۇبائىدا ئىشلىتىلگەن سۆزلەرنىڭ مەنە قاتلاملىرى ۋە سىمۋوللۇق خاراكتېرىمۇ ئىنتايىن چوڭقۇر، مول بولۇش تەلەپ قىلىنغان. شەرق كىلاسسىك ئەدەبىياتىدا مەخسۇس بىر رۇبائىي ھەققىدە بىر ئەمەس، بىر نەچچە خىل شەرھىلەرنىڭ يېزىلغانلىقى ھەققىدىكى ئۇچۇرلار ئاز ئەمەس. شۇڭا رۇبائىي يېزىش شېئىرىيەت ئىجادىيىتىدىكى ئەڭ قىيىن ئۆتكەل دەپ قارالغان، رۇبائىي يېزىشقا قىزىققانلار ياكى يازغانلار كۆپ بولسىمۇ ئەل ئارىسىدا ئېتىراپ قىلىنغانلىرى كۆپ بولمىغان.

رۇبائىي ئۆمەر ھەييىم دۇنياغا ئاپىرىدە بولۇشتىن خېلى بۇرۇنلا شېئىرىيەتتە ئومۇملاشقان. رۇبائىي يازغان، رۇبائىي ئارقىلىق نام چىقارغان شائىرلارمۇ ئاز بولمىغان. شېئىرىيەتتە توم-توم دىۋانلارنى، زور ھەجىملىك داستانلارنى يازغان شائىرلارمۇ رۇبائىي يېزىپ ئۆز مەھارەتلىرىنى سىناپ كۆرۈشكەن ياكى ئۆزلىرىنىڭ دۇنيا قارىشى ۋە پەلسەپىسىنى چۈشەنچىلىرىنى رۇبائىي ئارقىلىق ئىپادىلەشكەن، ئەينى دەۋردىكى بەزى پادىشاھ ۋە سۇلتانلار شائىرلارنى، بولۇپمۇ رۇبائىي يازدىغانلارنى ئالاھىدە قەدىرلىگەن، قىسقىسى رۇبائىي شېئىرىيەتنىڭ ئەركىمى ۋە سەركىمى ھېسابلانغان. ئۆمەر ھەييىمانىڭ زامانداشلىرى تەرىپىدىن يېزىلغان تارىخىي ئۇچۇرلاردا ئۇنىڭ شائىرلىقى ياكى رۇبائىي يازغانلىقى ھەققىدە ئېنىق مەلۇمات يوق. ئۆمەر ھەييىم بىلەن زامانداش ياشىغان نىزامى ئەرۋىزى سەمەرقەندى ئۆزىنىڭ «چاھار ماقالە» ناملىق مەشھۇر ئەسىرىنىڭ «نۇجۇم ئىلمىنىڭ ماھىيىتى ۋە مۇنەججىملىرىنىڭ كامىل ئىلمى» دېگەن ئۈچىنچى قىسمىدا مۇنداق دەپ يازىدۇ: «ھىجرىيە 506-

يىلى «مىلادىيە 1112-يىلى» بەلخ شەھىرىنىڭ بەردىھ فەرۇشان رايونىدا خوجا ئىمام ئۆمەر خەييىم، خوجا ئىمام مۇزەپپەر ئەسغىزارى بىلەن بىرگە ئەمىر ئەبۇ سەئىد جەرىھەنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولدى. مەنمۇ بۇ مېھماندارچىلىققا دەل توغرا كېلىپ قېلىپ، بىرگە ئولتۇرۇپ ئۇلاردىن تەلىم ئالدىم. داستىخان ئۈستىدە ئۆمەر ھەييىمىنىڭ «مېنىڭ قەبىرەم باھارنىڭ ئىزغىرىن شامىلى گۈل بەرگىلىرىنى تۈكۈپ تۇرىدىغان جايدا بولىدۇ، دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم. ئۇنىڭ گېپى مېنى خېلىلا ھەيران قالدۇردى، ئەمما بۇنداق ئادەملەر كەلسە- كەلمەس گەپ قىلمايدىغانلىقىنى بىلەتتىم.

ھىجرىيە 530-يىلى (مىلادىيە 1136-يىلى) نىشاپۇرغا كەلسەم، ئۈستازىم ئاخىرەتكە سەپەر قىلغىلى تۆت يىلدىن ئېشىپتۇ.

مەن جۈمە كۈنى قەبىرە يوقلىغىلى چىقىش ئۈچۈن مەخسۇس بىر ئادەم تاپتىم. ئۇ كىشى مېنى قەبىرە بېشىغا باشلاپ بېرىپ، ئۇنىڭ قەبرىسىنى ئىشارە قىلىپ ماڭا كۆرسەتتى... قەبىرە نۇرغۇن يوپۇرماق ۋە گۈل غۈنچىلىرىغا پۈركەنگەنىدى. بۇ ۋاقىتتا مەن ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنىڭ بەلخ شەھىرىدە دېگەن سۆزىنى ئەسلىپ، كۆزلىرىمگە ياش ئالدىم. مەن بۇ دۇئا-يادا ئۇنىڭدەك تەڭدىشى يوق ئەقىللىك ئىنساننى تېخى كۆرۈپ باقمىغان ئىدىم، شەپقەتلىك ئاللا تائالانىڭ مەرھەمەت قىلىپ، ئۇنىڭغا جەننەتتىن ئورۇن بېرىشىنى سورايمىز.»

ئۆمەر ھەييىم بىلەن كۆرۈشۈش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولغان نىزامى ئەرۈزى سەمەر قەندى ئۇنى ئەسىرىنىڭ «شېئىرىيەت ئىلمى-نىڭ ماھىيىتى ۋە شائىرلارنىڭ سالاھىيىتى» دېگەن 2-قىسىمدا ئەمەس، بەلكى نۇجۇم ئىلمى (ئاسترونومىيە) ۋە مۇنەججىملىك ھەققىدىكى قىسىمدا تىلغا ئالغان، ئۇنىڭ شېئىر يازمىدا غانلىقى ھەققىدە ھېچقانداق ئۇچۇر بەرمىگەن.

15- ئەسىردە ياشىغان دەۋلەتشاھ سەمەر-قەندى ئۆزىنىڭ «شائىرلار تەزكىرىسى» ناملىق ئەسىرىدە «ھەكىم ئۆمەر ھەييىم نىشاپۇرلۇق ئىدى. كۆپ پەزىلەتلىك، بولۇپمۇ نۇجۇم ئىلمىدە زامانىسىنىڭ يېتۈك كىشىسى ئىدى. پادىشاھلار ئۇنى كۆپ قەدىرلەيتتى ۋە ھۆرمەتلەيتتى. ئىپتىتىشلارغا قارىغاندا، سۇلتان سەنجەر ئۇنى تەختى يېنىدا بىرگە ئېلىپ ئولتۇراتتىكەن» دەپ يازىدۇ. بۇنىڭدىمۇ ئۆمەر ھەييىمنىڭ ئاسترونومىيە ئىلمىدە كامالەتكە يەتكەنلىكى تەكىتلىنىدۇ، ئەمما ئۇنىڭ رۇبائىي ئىپادىلىرىدىكى تىلغا ئېلىنمايدۇ. قىسقىسى، ئۆمەر ھەييىمنىڭ شائىرلىقى ۋە ئۇنىڭ رۇبائىي يازغانلىقىنى دەلىللەيدىغان تارىخىي مەلۇماتلار ھازىرچە تېپىلغىنى يوق.

يۇقىرىقىلاردىن شۇنى تەخمىن قىلىشقا بولىدۇكى، ئۆمەر ھەييىم رۇبائىي يېزىش بىلەن مەخسۇس شۇغۇللانمىغان، رۇبائىي يېزىپ شائىر بولۇش، نام قازىنىش خىيالىدىمۇ بولمىغان. پەقەت ئىلمىي ئىزدىنىشلىرى جەريانىدا كىشىلەر تۇيغۇلار بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن ھاياجانلىرىنى، تەپەككۈر ئاسمىنىدا چاقماقتەك چېقىپ ئۆتكەن پىكىر چېقىندىلىرىنى، پەلسەپىۋى ئەسەرلەردە بىۋاسىتە، ئوچۇق-تىن - ئوچۇق شەرھلەشكە ئىمكانىيەت يارىتىپ بەرمەيدىغان قاراشلارنى شېئىرىيەتتىكى سىمۋول، ئوخشىتىش، دارىتمىلاش، تەققاسلاش قاتارلىق ئوبرازلىق ۋاسىتىلەردىن پايدىلىنىپ ئىپادىلەپ بىر قىسىم رۇبائىيلارنى يازغان بولۇشى مۇمكىن، ھەتتا ئەينى ۋاقىتتا ئۆمەر ھەييىمنىڭ رۇبائىي يازمىدا ئىلمىي بىلىم-پەنلەر ناھايىتى ئاز بولۇشى مۇمكىن. شائىرلىق ئۆزى يازغان رۇبائىيلارنىڭ سانىنىڭ ئانچە كۆپ بولماسلىقى، ئۇزاق يىللاردىن بېرى تەتقىقاتچىلار كۆپ تەرەپلىمە ئىزدىنىپ كۆرگەن بولسىمۇ، شائىرلىق ئۆز قولى بىلەن

تۈزۈلگەن بىرەر رۇبائىيلار توپلىمىنىڭ بايقال-
ماسلىقى، ئۆمەر ھەييامدىن ئىبارەت بۇ زاتى
مۇبارەكنىڭ نېمىشقىدۇر ئۆز رۇبائىيلىرىغا
ئانچە جىددىي قاراپ كەتمىگەنلىكىدىن بېشا-
رەت بېرىپ تۇرىدۇ. بۇ سىرلىق مەنىلەر بىلەن
يۇغۇرۇلغان رۇبائىيلارغا مۇناسىۋەتلىك يەنە
بىر سىر ھېسابلىنىدۇ. بۇ ھەقتە مۇسۇلمان
تەتقىقاتچىلارمۇ، ياۋروپالىق تەتقىقاتچىلارمۇ
كۆپ قېتىم ئىزدىنىپ كۆرۈشكەن ۋە ئوخشاش
بولمىغان پەزەر، قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويۇش-
قان. مۇسۇلمان تەتقىقاتچىلارنىڭ ئاساسلىق قا-
رىشى، رۇبائىي يېزىش ئۆمەر ھەييامنىڭ مەق-
سىتى ئەمەس، ئۇ پەقەت ئۆزىنىڭ پىنھان ئارزۇ-
تىلەكلىرىنى، ئىزتىراپلىرىنى، ئۆز-ئۆزى
بىلەن سىردىشىدىغان قەلب سىرلىرىنى رۇبا-
ئى شەكلىدە پۈتۈپ قويغان خالاس، دېگەندىن
ئىبارەت. ياۋروپالىقلارنىڭ ئاساسىي قارىشى
بولسا، ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىدا ئوتتۇرىغا
قويۇلغان پىكىرلەر ئەينى دەۋرنىڭ تەپەككۈر
دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتكەن، بولۇپمۇ ئەينى
دەۋرگە خاس دىنىي چۈشەنچىلەر نۇقتىسىدىن
ئالغاندا، رۇبائىيلاردا ئىلگىرى سۈرۈلگەن
بەزى قاراشلارنى رېئاللىق قوبۇل قىلىپ كېتەل-
مەيتتى، بۇنى ياخشى بىلگەن ئۆمەر ھەييام رۇ-
بائىيلارنى يوشۇرۇن تۇتقان ھەمدە مەخسۇس
توپلام قىلمىغان دېگەندىن ئىبارەت. كېيىنكى
چاغلاردا ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرى ھەققىدە
ئىزدەنگەنلەر ياۋروپالىق تەتقىقاتچىلارنىڭ قا-
رىشىنى كۆپرەك قوبۇل قىلىشتى، ھەتتا بۇ
قاراش تېخىمۇ تەرەققىي قىلدۇرۇلۇپ، رۇبائىي-
لاردا ئاپتور مەنسۇپ بولغان دىنىي ئەقىدىلەر-
گە قارشى بەزى ئىدىيەلەر تەرغىب قىلىنغان،
دېگەن بىمەنە سۆز-چۆچەكلەر كۆپەيدى. تولى-
مۇ كۈلكىلىك يىرى شۇكى، ئىلمىي پىرىنسىپ-
لارغا زىت ھالدا، ئۆمەر ھەييامنىڭ رۇبائىيلى-
رىدىن، ئۆمەر ھەييام ئالەمدىن ئوتتۇپ نەچچە

ئەسىردىن كېيىن ئاندىن بارلىققا كەلگەن ماتې-
رىيالزمغا خاس «ئېلىمپېنتلار» تەكشۈرۈپ تې-
پىلدى. بۇ خىل نادانلىق ۋە بىر تەرەپلىمە كۈ-
زىتىشلەر رۇبائىيلارنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىلى-
رىدىمۇ روشەن تەكرارلاندى. ئىلمىي مەسىلە-
لەرگە نىسبەتەن ئىلمىي پىرىنسىپ، ئىلمىي
ئۇسۇل، ئىلمىي پوزىتسىيە بىلەن ياندىشىش
ئەقەللىي ساۋات ھېسابلىنىدىغان بۈگۈنكى
كۈندىمۇ شەرق مۇسۇلمان ئەللىرى كىلاسسىك
شېئىرىيىتى، بولۇپمۇ پارس كىلاسسىك شېئى-
رىيىتىنىڭ ئۆزىگە خاس سىر-ئەسرارلىرىدىن
بىخەۋەر بەزى كىشىلەر بىچارىلەرچە، ئۆمەر
ھەييام رۇبائىيلىرىدىن ئۇنىڭ ئىدىيەسى،
دۇنيا قارىشىغا مۇخالپ ئۆمەر ھەييامنى
ئىزدەش بىلەن ئاۋارە بولۇشتى.

شۇ نەرسە روشەنكى، ھازىر ئۆمەر ھەييام-
غا تەۋە دەپ قارىلىۋاتقان بىر قىسىم رۇبائىيلار
ئۆمەر ھەييامغا، ئۇنىڭ ئەقىدىسىگە، ئۇ ياشى-
غان تارىخىي شارائىتقا ئەسلا ماس كەلمەيدۇ.
بۇنىڭدىن ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرى قاتارىغا
كېلىپ چىقىشى سىرلىق، غەيرىي مۇددىئا-
مەقسەتلەر ئارىلاشقان ساختا رۇبائىيلارنىڭ
كىرىپ قالغانلىقىنى پەرەز قىلىش تەس
ئەمەس.

4

ئۆزۈم شېئىرغا ئىخلاى قىلىدىغان بولغى-
نىم ئۈچۈن بولسا كېرەك، شەرق كىلاسسىك
شائىرلىرىنىڭ تارىخىي كەچمىشلىرىگە مۇنا-
سىۋەتلىك مەنبەلەرگە كۆپرەك قىزىقىمەن.
ئەمما ئېرىشكەنلىرىم ئارىسىدا ئەپسۇسلىنار-
لىق مەلۇماتلار ئاساسىي سالماقنى ئىگىلەيدۇ.
بىر قىسىم شەرق مۇسۇلمان ئەللىرىدىكى
خان، پادىشاھلار ئارىسىدا، ئىلىم ئەھلى يەنى
ئالىم، ئۆلىما، شائىرلارنى ئوردىغا توپلاش،
ئۇلارنىڭ ئىجادىيەت ئىشلىرىغا شارائىت يار-
تىپ بېرىش ئادەتكە ئايلانغان. بەزى خان، پادى-

شاھلار باشقا ئەللەردىكى ئالىم ۋە شائىرلارنى تەكلىپ قىلىش، بېسىم ئىشلىتىش، ھەتتا ئۇرۇش قوزغاپ ئەسىرگە ئېلىش قاتارلىق ئۇ- سۇللار بىلەن ئۆز يېنىغا تارتقان. بولۇپمۇ شا- ئىرلار خان، پادىشاھلارنىڭ ئوردىسىدا ئالاھىدە ئىمتىيازغا ئىگە بولغان. خان، پادىشاھلار ئۆز ئوردىسىدىكى شائىرلارنىڭ ئاز- كۆپلۈكى، ئۇلارنىڭ شان- شۆھرىتىنىڭ يۇقىرى- تۆۋەنلى- كى بىلەن باشقا خان، پادىشاھلار ئالدىدا ماخ- تىنىدىغان، ئۆز دۆلىتىنىڭ شان- شەرىپىنى شا- ئىرلار ئارقىلىق كۆز- كۆز قىلىدىغان ئەھۋاللار شەكىللەنگەن، ھەتتا بەزى خان، پادىشاھلار مەخسۇس شائىرلار ئۈچۈن «مەلىكۈش شۇئارە يەنى «شائىرلار شاھى» دېگەن يۈكسەك مەرتە- ۋىلەرنى تەسىس قىلىشقان. بۇنداق مەرتىۋىگە سازاۋەر بولغان شائىرنىڭ ئورنى كۆپ ھاللاردا ۋەزىرلەر بىلەن ئوخشاش دېگۈدەك بولغان، ئوردىلاردا خان، پادىشاھلارنىڭ بىۋاسىتە قاتنى- شىشى بىلەن شېئىر ئوقۇش مەجلىسلىرى، ھازىر جاۋاب ئېيتىشىشلار ۋە شېئىر ھەققىدە مۇھاكىمىلەر ئۆتكۈزۈلۈپ تۇرۇلغان. كۈتۈپخا- نىلار قۇرۇلۇپ، جاي- جايلاردىن ئەسەرلەر توپ- لانغان. مەخسۇس ئۈستىلار تەشكىللىنىپ، يې- ڭانە ئەسەرلەردىن نۇسخا كۆچۈرۈش، ئەسەرلەر- نى توپلاپ، رەتلەپ كىتاب قىلىش ئىشلىرى يولغا قويۇلغان. ھازىرقىدەك مۇنتىزىم مەتبۇ- ئات بولمىغان ئاشۇ زامانلاردا خان، پادىشاھلار- نىڭ بىۋاسىتە ھامىيلىقى بىلەن نۇرغۇن ئەدىب- لەرنىڭ ئەسەرلىرى مۇكەممەل كىتاب ھالىتىدە ساقلانغان. تارىخنىڭ شەپقەتسىز بوران - چاپ- قۇنلىرىدىن ئامان- ئېسەن قېلىپ دەۋرىمىزگە ئۇلاشقان، چىرايلىق ھۆسنخەتلەر بىلەن باشتىن- ئاخىر دېگۈدەك ئوخشاش كۆچۈرۈل- گەن، بەتلەرنىڭ چۆرىسىگە چىرايلىق نەقىش- لەر ئىشلەنگەن، ئارىلاپ- ئارىلاپ كۆزنى قا- ماشتۇرغىدەك رەڭلىك قىستۇرما رەسىملەر

سىزىلغان، پىششىق كۆن- خۇرۇملار بىلەن مۇ- قاۋىلىنىپ، ئىسمى ئالتۇن بىلەن ھەللەنگەن قىممەتلىك قول يازما كىتابلار يۇقىرىقى بايان- لىرىمىزنىڭ تىپىك مىسالى سۈپىتىدە ھېلىمۇ ئەقلىمىزنى لال قىلىپ تۇرۇپتۇ، ئەپسۇسكى تارىخ ئاچچىق كەچمىشلەردىن، رەھىمسىز قىسمەتلەردىن مۇستەسنا ئەمەس. چەك- چېگ- راسىنى بىلىپ بولمايدىغان بىپايان ئەللەر، قۇدرەتلىك شاھ، سۇلتانلار، ھەيۋەتلىك ئوردى- سارايىلار، ئالەمشۇمۇل ئەھمىيەتكە ئىگە مەدە- نىيەت ئابىدىلىرى، ئىنسانىيەت ئەقىل - پارا- ستىنىڭ جەۋھىرى ھېسابلانغان، قىممىتىنى ئالتۇن- كۈمۈش بىلەن دەڭسەپ بولمايدىغان تا- لايلىغان بىباھا ئەسەرلەر تارىخنىڭ چاڭ- تو- زانلىرى ئارىسىدا غايىب بولدى. ئۇيەر، بۇ يەرلەردىن مەلۇم بولۇپ قالدىغان قانداقتۇر مۇھىم ئەسەرلەر ھەققىدىكى كەمتۈك ئۇچۇرلار كىشىنى ئاچچىق نادامەتكە مۇپتىلا قىلىدۇ. قايسىبىر نادىر ئەسەرنىڭ ئاپتورى نامەلۇم، قايسىبىر شائىرنىڭ تەخەللۇسلا قالغان، ئىسمى نامەلۇم، قايسىبىر شائىرنىڭ ئىسمىلا قالغان، ئەسىرى نامەلۇم؛ قايسىبىر شائىرنىڭ تۇغۇلغان يۇرتى نامەلۇم، قايسىبىر شائىرنىڭ تۇغۇلغان يىلى نامەلۇم؛ بەلكىم يەنە قانچە- قانچىلىغان شائىرنىڭ ئىسمىمۇ، تەخەللۇسىمۇ- مۇ، ئەسىرىمۇ نامەلۇم بولسا كېرەك. ئەگەر بۇ ھەقتىكى مىساللارغا مۇراجىئەت قىلىدىغان بولساق، سۆزىمىز ئۇزىراپ، ئاساسىي تېمىدىن چەتنەپ كېتىشىمىز تۇرغان گەپ.

گەرچە ئۆمەر ھەييىماننىڭ رۇبائىيلىرىغا مۇناسىۋەتلىك بەزى مەسىلىلەردە ئېنىقسىز- لىقلار بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى يەنىلا كەم ئۈچ- رايىدىغان ئامەتلىك شائىرلار قاتارىغا قويۇشقا بولىدۇ، ئەمما بۇ ئامەت شائىرغا ھايات ۋاقتىدا ئەمەس، بەلكى ۋاپاتىدىن 738 يىل ئۆتكەندىن كېيىن (مەنبەلەردە ئۆمەر ھەييىماننىڭ ۋاپات

بولغان يىلى ھەققىدىكى قاراشلار بىردەك ئەمەس، بەزىلەر ئۇنىڭ ۋاپاتىنى 1122-يىلى دېسە، بەزىلەر 1132-يىلى دەپ قارايدۇ، كۆپ ھاللاردا كېيىنكى قاراش ئاساسى ئورۇندا تۇرۇپ كەلمەكتە، شۇڭا مەنمۇ شۇ بويىچە ھېسابلىدىم، ئۆز ۋەتەندە ياكى شەرقتە ئەمەس، بەلكى ئەنگلىيەدە، يەنى ياۋروپادىن باشلاپ نېسىپ بولدى. ئەينى چاغدا ئۇ مۇنەججىم، ماتېماتىك، پەيلاسوپ سۈپىتىدە شوھرەت قازانغان بولسا، بۇ قېتىم شائىر سۈپىتىدە شوھرەت قازاندى، مۇنداقچە ئېيتقاندا ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرى ئارقىلىق يەنە بىر قېتىم ھاياتلىققا ئېرىشتى، ئۇنى بايقىغان ۋە بۇنداق پۈتمەس-تۈگمەس شان-شەرەپكە ئېرىشتۈرگەن كىشى بىز يۇقىرىدا نامىنى تىلغا ئالغان ئېدۋارت فىتزگېرالدىمۇ.

ئېدۋارت فىتزگېرالدىمۇ ئەنگلىيەدە يۇقىرى تەبىقىدىكى ئائىلىگە مەنسۇپ بولۇپ، كىچىك كىدە ياخشى تەربىيە ئالغان. مۇزىكا، تىل ئۆگىنىش، ئەدەبىياتقا قىزىقىپ، شېئىر يېزىش بىلەن شۇغۇللانغان. كىتاب ئوقۇشقا بەكلا ھېرىسمەن بولۇپ، ۋاقىتنىڭ كۆپ قىسمىنى كىتاب ئوقۇش بىلەن ئۆتكۈزگەن. ئۆزى بىلەن زامانداش داڭلىق يازغۇچىلار بىلەن يېقىن ئۆتكەن. گېرېك ۋە ئىسپان تىللىرىدىن بەزى ئەدەبىي ئەسەرلەرنى تەرجىمە قىلغان. 44 يېشىدىن باشلاپ پارس تىلى ئۆگىنىشكە باشلىغان، ئۇنىڭ ئالىم ۋە سودىگەر دوستى ئېدۋارت گوۋىل ئوكسفورد ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بولدىيان كۈتۈپخانىسىدا ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىنىڭ پارس تىلىدىكى نۇسخىسىنى بايقاپ ئۇنىڭغا تەۋسىيە قىلىدۇ. ئېدۋارت فىتزگېرالدىمۇ رۇبائىيلىرىنى ئوقۇپ ئۇنىڭغا مەپتۇن بولۇپ قالىدۇ، 1857-يىلى ئۇ بەزى رۇبائىيلارنى لاتىن تىلىغا تەرجىمە قىلىشقا باشلايدۇ، ئەمما ئۇزاق ئۆتمەي بۇ تەرجىمىنى تاشلاپ قويۇپ، رۇبائىي-

لارنى ئىنگىلىز تىلىغا تەرجىمە قىلىشقا باشلايدۇ، 1859-يىلى تەرجىمە قىلغان رۇبائىيلارنى ئۆز مەبلەغى بىلەن كىتاب قىلىپ نەشر قىلدۇرىدۇ. ئەپسۇسكى بۇ كىتاب ئوقۇرمەنلەرنىڭ نەزىرىگە ئېرىشەلمەيدۇ، باھاسى ئۇدا چۈشۈرۈلۈپ، «ئەخلىت كىتابلار» قاتارىدىن ئورۇن ئالىدۇ. 1860-يىلى ئەنگلىيەلىك ئاتاقلىق شائىر د. گ. روسستى (1828 ~ 1909-يىللىرى ياشلىغان) ۋە ئا. ك. سىۋىنبۇرن (1837 ~ 1909-يىللىرى ياشلىغان) باھاسى چۈشۈرۈلگەن كىتابلار ئارىسىدىن ئېدۋارت فىتزگېرالدىمۇ تەرجىمە قىلغان رۇبائىيلار توپلىمىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ ئوقۇپ چىققاندىن كېيىن ھەيران قېلىشىدۇ، ئۇلار رۇبائىيلارنىڭ قىممەتىنى يۇقىرى باھالاپ، ئەدەبىي تەتقىقچىلەر ۋە يازغۇچى-شائىرلارغا تەۋسىيە قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۆمەر ھەييامنىڭ رۇبائىيلىرى ھەققىدىكى ئاجايىپ تەرىپلەر كۆپىيىپ، كىتابنىڭ بازىرى چىقىپ كېتىدۇ. نەتىجىدە 1889-يىلى غىچە بولغان ئارىلىقتا يەنە تۆت قېتىم نەشر قىلىنىپ، تارقىلىش دائىرىسى ياۋروپانى قاپلايدۇ. 1929-يىلىغا كەلگەندە، رۇبائىيلارنىڭ ئەينى چاغدا «ئەخلىت كىتابلار» قاتارىغا تاشلىنىپ قالغان تۇنجى نەشرىنىڭ ھەر بىر نۇسخىسى نىيۇ يوركتا 8000 دوللارلىق باھا بىلەن كىمئارتۇق قىلىپ سېتىلىدۇ، ئېدۋارت فىتزگېرالدىمۇ ياۋروپالىقلارغا ئۆمەر ھەييامنى تونۇشتۇرغانلىقى بىلەن يۈكسەك ئابروۋىغا سازاۋەر بولىدۇ.

تەتقىقاتچىلارنىڭ قارىشىچە، 1859-يىلى ئەنگلىيە ئۈچۈنلا ئەمەس، پۈتكۈل ياۋروپالىقلار ئۈچۈنمۇ چوققۇر تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە دەۋر بۆلگۈچ يىل ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى مۇشۇ يىلى نەشر قىلىنغان ئۆمەر ھەييامنىڭ ئىنگىلىزچە تەرجىمە رۇبائىيلىرى بىلەن بۈيۈك ئالىم چارلىز دارۋىن (1882 ~ 1809-يىلى

لىمىرى ياشىغان) نىڭ «تۈرلەرنىڭ كېلىپ چىقىشى» ناملىق ئەسىرى ئىنگىلىز تىلىدا نەشر قىلىنغان كىتابلار تارىخىدا ئەڭ زور تەسىر قوزغىغان ئىككى ئەسەر ھېسابلىنىدۇ، بۇ ئىككى ئەسەر گەرچە ئوخشىمىغان ئىككى تۈرگە - بىرىسى ئەدەبىياتقا، يەنە بىرىسى بىيو-لوگىيەگە مەنسۇپ بولسىمۇ، لېكىن ياۋروپالىقلارنىڭ قەلبىنى قاتتىق لەرزىگە سالدى، ئۆمەر ھەييامنىڭ يالقۇنلۇق خىتابلىرى بىلەن چارلىز دارۋىننىڭ ئىلمىي يەكۈنلىرى ياۋروپالىقلارنى مىسلى كۆرۈلمىگەن قايناق بىر دەۋرگە باشلاپ كىردى.

ئۆمەر ھەييام رۇبائىلىرى ياۋروپالىقلارنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلدى، ئۇلارنىڭ كىتابقا بولغان ئىخلاسىنى يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈردى، رۇبائىيلارنىڭ شەرق مۇسۇلمان ئەللىرىنىڭ قەدىمكى قول يازما كىتابلىرىدىكى قىستۇرما رەسىملەرگە ئوخشاپ كېتىدىغان قويۇق رىۋايەت تۈسىنى ئالغان رەقلىك قىستۇرما رەسىم-لەر بىلەن بېزەلگەن، ئېسىل مۇقاۋىلار بىلەن مۇقاۋىلانغان، بىر-بىرىدىن كۆركەم، بىر-بىرىدىن ھەيۋەتلىك نۇسخىلىرى ئارقا-ئارقىدىن نەشر قىلىنىشقا باشلىدى. دۇنياغا مەشھۇر گۈزەل سەنئەت ئۈستىلىرى تەرىپىدىن ئالاھىدە لايىھەلەنگەن ھەشەمەتلىك نۇسخىلارنىڭ باھاسى 200 ئامېرىكا دوللىرىدىن ئېشىپ كەتتى، شۇنداقىمۇ رۇبائىيلارنىڭ ھەر بىر قېتىملىق نەشرى ياۋروپالىقلار ئۈچۈن بىر يېڭىلىق بولدى، شۇنداق قىلىپ تاكى 1925-يىلىغىچە رۇبائىيلار 139 قېتىم نەشر قىلىنىپ تارقىتىلدى، بۇنداق ئەھۋال ئەدەبىيات تارىخىدا، بولۇپمۇ شېئىرىيەت تەرجىمىچىلىكى تارىخىدا كەم ئۇچرايدىغان ھادىسە ھېسابلىنىدۇ. كېيىنكى چاغلاردا تەتقىقاتچىلار ئىپىدۋارت فىتزگېرالدى تەرجىمە قىلغان رۇبائىيلار ئۈستىدە ئىنچىكە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغان. نەتە-

جىدە بۇ تەرجىمىدە نۇرغۇن مەسىلىلەرنىڭ ساقلانغانلىقىنى بايقىغان. مەسىلەن، رۇبائىيەتلارنى ئىنگىلىز تىلىغا تەرجىمە قىلغان يەنە بىر تەرجىمان خېرون ئاللىنىڭ قارىشىچە، ئىپىدۋارت فىتزگېرالدى تەرجىمە قىلغان رۇبائىيەتلارنىڭ يېرىمى ئۆمەر ھەييامنىڭ ئەسلى رۇبائىيلىرىغا ئاساسەن توغرا كەلگەن، بىر قىسمى ئۆمەر ھەييامنىڭ بىر نەچچە رۇبائىيلىرىنىڭ مەزمۇنى ئاساسىدا قۇراشتۇرۇلغان، يەنە بىر قىسمى بولسا ئۆمەر ھەييامنىڭ رۇبائىيلىرىغا توغرا كەلمىگەن. مانا شۇ ئەھۋاللارنى نەزەردە تۇتقان ھالدا، تەتقىقاتچىلار ئىپىدۋارت فىتزگېرالدىنىڭ تەرجىمىسىنى ئەسلىگە سادىق تەرجىمە بولماستىن، بەلكى ئەركىن تەرجىمە دەپ قاراشقان.

شېئىرنى چۈشىنىدىغان، بولۇپمۇ ئاز-تولا شېئىر تەرجىمىسى بىلەن شۇغۇللانغان كىشىلەرگە ئايانكى، شېئىر تەرجىمىسى تولىمۇ مۇشكۈل جەريان ھېسابلىنىدۇ، باشقا بىر تىل مۇھىتىدا ئىپادىلەنگەن مەزمۇن، بەدىئىي ۋاسىتىلەر ۋە ھېسسىيات ئامىللىرىنى يەنە بىر تىلدا شېئىرنى تەلەپلەر بويىچە ئەمەلگە ئاشۇرۇش تەرجىماندىن يۈكسەك سەۋىيە تەلەپ قىلىدىغان ئىككىنچى قېتىملىق ئىجادىيەت جەريانى ھېسابلىنىدۇ، بىر-بىرىگە ئەسلا تۇغقاندارچىلىق مۇناسىۋىتى بولمىغان تىللار ئارىسىدىكى شېئىرنى تەرجىمىدە ئاپتورنىڭ شېئىرنى يازغان چاغدىكى ھېس-تويغۇسى ۋە مەقسەت-مۇددىئاسىنى چۈشىنىش، ئۇنى يەنە بىر تىلدا تولۇق يورۇتۇپ بېرىش - كاپالەتلىك قىلىش ئېھتىماللىقى ئانچە يۇقىرى بولمىغان مەسئۇلىيەت ھېسابلىنىدۇ، شۇڭا شېئىرنى تەرجىمە قىلىشقا بولمايدۇ، دېگەن قاراشنى ئانچە خاتا دەپ كەتكىلى بولمايدۇ.

پارس تىلىنىڭ شېئىرىيەت تىلى دېگەن نامى بار، بۇنى ھەرگىزمۇ مۇنداقلا دېيىلگەن

روماندا ئىنسانىيەت دېڭىز قاتنىشى تارد-
خىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە غايەت زور،
مەڭگۈ چۆكۈپ كەتمەيدۇ دەپ ھۆددە قىلىشقا
بولدىغان دەرىجىدە پۇختا ۋە غايەت كۆركەم،
ھەشەمەتلىك، ئەسلىھەلىرى مۇكەممەل ياسال-
غان «تىتان» ناملىق پاراخوتنىڭ تۇنجى قېتىم-
لىق دېڭىز سەپىرىدە ئەنگلىيەدىن ئامېرىكىغا
قاراپ يولغا چىققانلىقى، ئەمما سەپەر ئۈستىدە
شىمالىي ئاتلانتىك ئوكياندا مۇز قاتلىمىغا
سوقۇلۇپ كېتىپ پاجىئەلىك ھالدا چۆكۈپ كەت-
كەنلىكى، بۇ ھادىسىدە 1500 نەپەر كىشىنىڭ
ئېچىنىشلىق ھالدا ھاياتىدىن ئايرىلغانلىقى
تەسۋىرلەنگەن ئىدى، ئەمما ئارىدىن 14 يىل
ئۆتكەندىن كېيىن، تىتانتىن بۇ روماننىڭ با-
زىرى چىقىپ، قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا يۇقىرى
تىراژ بىلەن قايتا-قايتا نەشر قىلىنىپ كەڭ
دائىرىدە تارقىلىپ كېتىدۇ، ئەسلىدە ئىنسانى-
يەت تارىخىدىكى ئەڭ دەھشەتلىك بىر پاجىئە
چاڭ-توزان ئاستىدا بېسىلىپ قالغان بۇ رو-
ماننىڭ ئويلىمىغان يەردىن بازار تېپىپ كې-
شىگە سەۋەب بولغان ئىدى.

6

1912-يىلى 4-ئاينىڭ 10-كۈنى ئەنگلىيە-
نىڭ «ئاق يۇلتۇز دېڭىز قاتناش شىركىتى»گە
قاراشلىق بىر ئالاھىدە يولۇچىلار پاراخوتى ئا-
مېرىكىغا قاراپ يولغا چىقتى. بۇ يەردە ئالاھى-
دە دېگەن سۆزنى تىلغا ئېلىشىمىزدىكى
سەۋەب بىرىنچىدىن، پاراخوتنى ياساشتا شۇ
چاغدىكى پەن-تېخنىكا تەرەققىياتىنىڭ ئەڭ
ئىلغار نەتىجىلىرى، بولۇپمۇ كېمىسازلىق سا-
ئىتىنىڭ ئەڭ يۇقىرى سەۋىيەسى تولۇق جارى
قىلدۇرۇلغان؛ ئىككىنچىدىن، پاراخوت غايەت
چوڭ بولۇپ، ماتېرىياللاردا ئۇنىڭ پاراخوت خا-
دىملىرى بىلەن قوشۇلۇپ 3300 كىشىگە مۆلچەر-
لەنگەنلىكى قەيت قىلىنغان؛ ئۈچىنچىدىن،
پاراخوتقا ئەڭ سۈپەتلىك، چىدامچانلىقى يۇقىرى

گەپ دەپ قاراشقا بولمايدۇ. بولۇپمۇ ئۆمەر
ھەيىام ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان دەۋرلەردە
پارس تىلى ئۆزىنىڭ مول، رەڭدار، يارقىن، پا
ساھەتلىك، ئىپادىلەش ئىمكانىيىتىگە ئىگە
باي ئەۋزەللىكى بىلەن باشقا تىللارغا مەنسۇپ
شائىرلارنىمۇ ئۆزىگە جەلپ قىلغان. مۇشۇنداق
باي تىلدا يېزىلغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە پەقەت
تۆت مىسرا بىلەنلا بىر پۈتۈن شېئىرىي
مۇھىت ۋە مەزمۇنى نامايان قىلىدىغان رۇبا-
ئىيلارنى ئىنگىلىز تىلىدا ئوقۇرمەنلەرنىڭ را-
يغا ياققۇدەك دەرىجىدە ئىپادىلەپ بېرىشنىڭ
قىيىنلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس ئەمەس،
شۇنچا ئېدۋارت فىتزگېرالدا ھايات ۋاقتىدا رۇبا-
ئىيلارنىڭ ھەر قېتىملىق نەشرىدە تەرجىمىنى
داۋاملىق تەھرىرلەپ پىششىقلاپ ماڭغان.

گەرچە ئېدۋارت فىتزگېرالدىن تەرجىمى-
سىدىن كېيىن رۇبائىيلار ئىنگىلىز تىلىغا
باشقىلار تەرىپىدىن كۆپ قېتىم تەرجىمە قى-
لىنغان بولسىمۇ، ھەتتا بۇ تەرجىمىلەرنىڭ
ئەينەنلىكى ۋە تەرجىمە سەۋىيەسى كۆپ يۇقى-
رى بولسىمۇ، لېكىن ئېدۋارت فىتزگېرالدىن تەرجىمىسى
ھازىرغىچە يەنىلا مۆتىۋەر ئورۇندا
تۇرۇپ كەلمەكتە.

5

1898-يىلى ئەنگلىيەلىك پېشقەدەم
ماتروس مورگان روبېرتسون «ئامالسىزلىق»
دېگەن تېمىدا فانتازىيەلىك بىر رومان يېزىپ،
لوندوندىكى ئىشلىرى ئانچە يۈرۈشمەي ۋەيران
بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالغان بىر نەشرىيات-
قا ئېلىپ كېلىدۇ، نەشرىيات غوجايىنى يازغۇ-
چىغا دېگەندەك قىزىقىپ كەتمىگەن بولسىمۇ،
ھەر ھالدا روماننى نەشر قىلىشقا رازى بولىدۇ،
ئەپسۇسكى رومان نەشر قىلىنغاندىن كېيىن
ھېچقانچە سېتىلماستىن، كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭ-
گىلىتىۋال دېگەندەك، نەس باسقان نەشرىياتقا
يۈك بولۇپ بېسىلىپ تۇرۇپ قالىدۇ.

ماتېرىياللار ئىشلىتىلگەن، تېگى ئىككى قات، ئەتراپى قېلىن پولات ماتېرىياللار بىلەن قاپلانغان بولۇپ، مەخگۇ چۆكمەيدىغان پاراخوت دەپ قارالغان. پاراخوتنىڭ باش لايىھەلىگۈچىسى توماس ئاندرېۋس ئەڭ قورقۇنچلۇق ئاقىۋەت يۈز بەرگەن تەقدىردىمۇ، بۇ پاراخوت ئۈچ كېچە - كۈندۈزگىچە چۆكۈپ كەتمەي تۇرالايدۇ، دەپ كاپالەت بەرگەن؛ تۆتىنچىدىن، پاراخوتنىڭ ئەسلىھەلىرى ئەينى دەۋرگە نىسبەتەن تەخدىشى يوق دەرىجىدە مۇكەممەل ۋە ئىنتايىن ھەشەمەتلىك بولۇپ، كىشىلەر تەرىپىدىن «غايىۋى پاراخوت» دەپ تەرىپلەنگەن. پاراخوتنىڭ ئىچىدە ئۈچ رېستوران، ئىككى ئاشخانا، قەھۋەخانا، سۇ ئۈزۈش كۆلچىكى، بەدەن چېنىقتۇرۇش زالى، تۈركچە مۇنچا، ھۆسن تۈزەش ئورنى، كۈتۈپخانا، قىرائەتخانا، باغچە، دوختۇرخانا، ئوبىراتسىيە ئۆيى، گولفى توپ مەيدانى، كونسېرت زالى، دەم ئېلىش ئۆيى، لىفت بولغاندىن سىرت، تېلېگراف، سىمسىز ئالاقىلىشىش ئۈسكۈنىسى، 20 دانە قۇتقۇزۇش كېمىسى قاتارلىقلار سەپلەنگەن.

بۇ پاراخوتنىڭ كىشىلەر بىلىمگەن ياكى بىلىشكە ئۈلگۈرمىگەن، بىز ئاڭلىمىغان يەنە باشقىمۇ ئالاھىدىلىكلىرى، تېخنىكىلىق ئەۋزەللىكلىرى، شۇنداقلا ئاشكارىلانمايدىغان سىر - ئەسرارلىرى بولغىنىتى. ھالبۇكى پاراخوت ھەققىدىكى ئاجايىپ - غارايىپ تەھسىن - تەرىپلەر، ماختاش - تەنتەنىلەرنىڭ سادالىرى تېخى بېسىلماي تۇرۇپلا بۇلارنىڭ ھەممىسى مەخگۇلۈك تېپىشماققا ئايلاندى. پاراخوت تۇنجى قېتىملىق سەپىرىنىڭ 4 - كۈنى، يەنى 4 - ئاينىڭ 14 - كۈنى كېچىدە ئاتلانتىك ئوكياندا مۇز قاتلىمىغا سوقۇلۇپ كەتتى. ھەرقانداق ئېغىر ئاقىۋەتكە دۇچ كەلسىمۇ ئۈچ كۈنگىچە چۆكمەيدۇ، دەپ ئىشىنىشكەن پاراخوت ئۈچ سائەتكە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە دېڭىز تەك-

تىگە چۆكۈپ كەتتى. ۋەقە يۈز بەرگەن چاغدا پاراخوتتا جەمئىي نەچچە ئادەمنىڭ بارلىقى ھەققىدىكى سان - سېپىرلاردا مەلۇم پەرق بار. شۇلارنىڭ ئىچىدە ئەنگىلىيە تەرەپ ئېلان قىلغان مەلۇمات بىر قەدەر ئىشەنچلىك دەپ قارىغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئېيتىلىشىچە پاراخوتتا پاراخوت خادىملىرى ۋە يولۇچىلاردىن جەمئىي 2208 نەپەر ئادەم بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدىن ئاران 705 نەپەر ئادەم ئامان قالغان، 1503 نەپەر ئادەم ئۆز ھاياتىدىن ئايرىلغان.

تەتقىقاتچىلار پاراخوتتىكى كىشىلەرنىڭ سالاھىيىتى ھەققىدىمۇ ئىنچىكە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغان، تەكشۈرۈشتىن مەلۇم بولۇشىچە، پاراخوتتا ئەينى دەۋردە ئەڭ كۆزگە كۆرۈنگەن 57 نەپەر مىليونېردىن باشقا، ئالىم، يازغۇچى، رەسسام، كىنو چولپىنى، كىسىم - كېچەك لايىھەلىگۈچى ۋە پاراخوتنىڭ باش لايىھەلىگۈچىسى، غوجايىنى قاتارلىقلار بولغان.

شۇ چاغقىچە بولغان پەن - تېخنىكا تەرەققىياتىنىڭ مۆجىزىسى، ئىنسانىيەتنىڭ 20 - ئەسىرگە قەدەم قويغانلىقىنىڭ سىمۋولى دەپ قارىغان بۇ پاراخوتنىڭ ئىسمى «تېتانىك» بولۇپ، ئۇ ئۆزىنىڭ مەشھۇرلۇقى، مەشھۇرلۇق شەرىپىنىڭ قىسقىلىقى ۋە تولمۇ ئېچىنىشلىق ھالاكىتى بىلەن ئۇنتۇلماس بالالارنىڭ بىرى سۈپىتىدە تارىختىن مەخگۇلۈك ئورۇن ئالدى.

باشتا بىز سۆزلەپ ئۆتكەن ئەنگىلىيەلىك يازغۇچى مورگان روبېرتسوننىڭ «ئامالسىزلىق» دېگەن فىانتازىيەلىك رومانىنىڭ 14 يىلدىن كېيىن توساتتىن بازارلىق بولۇپ قېلىشى، دەل مۇشۇ «تېتانىك» ناملىق پاراخوتنىڭ ھالاكىتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىدى.

بىز بۇ يەردە ئەدەبىياتنىڭ قىممىتى، ئۇنىڭ رېئاللىق بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى، بەدىئىي تەپەككۈرنىڭ ئىنسانلارنىڭ ئۆتمۈشى

ۋە كەلگۈسىگە كۆرسىتىدىغان تەسىرى ھەققىدە سۆزلەپ ئولتۇرمايمىز، پەقەت 14 يىل بۇرۇن نەشر قىلىنغان بىر روماننىڭ، 14 يىلدىن كېيىنكى ئېچىنىشلىق بىر ھادىسە بىلەن قانداق مۇناسىۋىتى بارلىقى ھەققىدە تەتقىقاتچىلارنىڭ ئەستايىدىللىق بىلەن ئېلىپ بارغان تەتقىقات نەتىجىلىرىنى ئوقۇرمەنلەر- نىڭ نەزىرىگە ھاۋالە قىلىش بىلەن چەكلىنىدۇ، خالاس.

مورگان روبېرتسوننىڭ «ئامالسىزلىق» دېگەن رومانىدا تەسۋىرلەنگەن ھەيۋەتلىك پاراخوتچى خوتنىڭ نامى «تتان» بولۇپ، بۇ سۆز گىرېك ئەپسانىلىرىدىكى بىر ئىلاھنىڭ نامىدىن كەلگەن. «تتاننىڭ» پاراخوتچى نامىدىكى سۆز ئىككى بۆلەكتىن تەركىب تاپقان بولۇپ، بىرىنچى بۆلەك «تتان» نىڭ مەنبەسى روماندا تىلغا ئېلىنغان مەنبە بىلەن بىردەك ئىكەن، ئىككىنچى بۆلەك پاراخوتچىنىڭ «ئاق يۇلتۇز دېڭىز تىرانسپورت شىركىتى» گە تەۋەلىكىنى بىلدۈرىدىغان قوشۇمچە ئىكەن. دېمەك، روماندا دا تىلغا ئېلىنغان پاراخوت بىلەن «تتاننىڭ» نىڭ نامى ئاساسەن ئوخشاش ئىكەن. روماندا پاراخوتچىنىڭ ئەنگىلىيەدىن ئامېرىكىغا قاراپ يولغا چىققان تۇنجى قېتىملىق سەپىرىدە ئاتلاننىڭ ئوكياندا مۇز قاتلىمىغا سوقۇلۇپ ھالاكەتكە ئۇچرىغانلىقى، ھالاكەتكە ئۇچرىغان ۋاقتىنىڭ 4-ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىكى كېچە ئىكەنلىكى، ھالاكەتتە ئۆلگەنلەرنىڭ سانىنىڭ 1500 نەپەر ئىكەنلىكى يېزىلغان ئىكەن. بۇمۇ «تتاننىڭ» نىڭ سەپەر يۆنىلىشى، ھالاكەتكە ئۇچراش سەۋەبى، ھالاكەتكە ئۇچرىغان ۋاقتى، ئورنى قاتارلىقلار بىلەن تامامەن ئوخشاش بولۇپ، پەقەت ئۆلگەنلەرنىڭ سانى جەھەتتە ئازراقلا پەرق بار ئىكەن. روماندا تەسۋىرلەنگەن پاراخوتچىنىڭ ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكى ئەمەلىيەتتىكى «تتاننىڭ» نىڭ ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭ-

لىكىدىن ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيدىكەن، «تتاننىڭ» 55 مىڭ ئات كۈچىگە ئىگە بولۇپ، روماندا تەسۋىرلەنگەن پاراخوت 50 مىڭ ئات كۈچىگە ئىگە ئىكەن. ھەر ئىككى پاراخوتچىنىڭ ئىتتىرىش موتورى ئوخشاشلا ئۈچ بولغاندىن تاشقىرى، سائەتلىك تېزلىكىمۇ ئوخشاش ئىكەن، دېمەك مورگان روبېرتسوننىڭ «ئامالسىزلىق» دېگەن رومانى 14 يىلدىن كېيىنكى ئېغىر ھالاكەتنىڭ ئالدىن بېشارىتى بولۇپ قالغان.

7

«سەمەرقەنت» رومانىنىڭ مۇقەددىمىسىدە تۆۋەندىكىلەرنى ئوقۇيمىز: «مەن سىزگە ئاتلاننىڭ ئوكياننىڭ تېگىگە مەڭگۈلۈككە چۆكۈپ كەتكەن بىر كىتاب ھەققىدە سۆزلەپ بەرمەكچىمەن. ئەينى دەۋردىكى گېزىتلىرىدە بۇ توغرىدا ناھايىتى كۆپ نەرسىلەر يېزىلغان ۋە بۇ ھەقتە بىر نەچچە بەدىئىي ئەسەرلەرمۇ يارىتىلغان. «تتاننىڭ» ناملىق غايەت زور پاراخوتچىنىڭ 1912-يىلى 14-ئاپرېلدىن 15-ئاپرېلغا ئۆتەر كېچەسىدىكى ھالاكىتى، دۇنيادىكى ئەڭ قىممەتلىك قول يازمىلارنىڭ بىرى بولغان بۈيۈك پارس ئالىمى ۋە شائىرى ئۆمەر ھەييامنىڭ رۇبائىلىرىنىڭ ئەسلىي نۇسخىسىنىمۇ دېڭىز تەكتىگە ئېلىپ كەتتى.

مەن بۇ ھالاكەت ھەققىدە تەپسىلىي توختالماقچى ئەمەسمەن. كۆپلىگەن تەتقىقاتچىلار ئاللىقاچان بۇ ھالاكەتنىڭ دەھشەتلىك ئاقىۋەتلىرىنى پۇلغا سۇندۇرۇپ ھېسابلاپ كۆرۈشكەن، شۇ قېتىمقى ھالاكەتتە ھاياتىدىن ئايرىلغان ھەر بىر ئادەم ھەققىدە ئەتراپلىق تەپسىلىي مەلۇماتلارنى توپلاشقان. مېنىڭ نەزىرىمدە بۇ قېتىملىق ھالاكەتتىكى ئەڭ مۇھىم يوقىتىش، ئادەملەرنىڭ ھېساب-كىتابلىرىدا ئېتىبارغا ئېلىنمىغان ئاشۇ تەۋەرىك قول يازما ئىدى. مانا بۇ ۋەقەلەرنىڭ سادىر بولغىنىغا

ئالتە يېل بولغان بولسىمۇ، شائىرنىڭ ئۆزى يازغان قول يازمىنى — بىرچاغلاردا ئۆز قولىدىن بىر بىلەن تۇتقان بىباھا قول يازمىنى مەڭگۈ لۈككە يوقاتقانلىقىمنى زادىلا ئۇنتۇيالمايمەن. چۈنكى بۇ قول يازمىنىڭ ئۆز ئانا يۇرتى ئاسىيەدىن يادىم ئېلىپ چىقىپ كېتىلىشىگە مەن بەختى قارا بىنجامىن ئۆمەر لېسساچ سەۋەب بولدۇم. ئۇنى مەن نەرسە- كېرەكلىرىم بىلەن ئاشۇ پالاكەت باسقان «تېتانىك» ناملىق پاراخوتقا ئېلىپ چىققان ئىدىم، مەن بىلەن زامانداش كەشىپچىلەرنىڭ مەنمەنلىكى ۋە مەنپەئەتپەرەسلىكى تۈپەيلىدىن بۇ پالاكەت سادىر بولۇپ، قول يازما يەر يۈزىدىن غايىب بولدى.»

راستتىنلا «تېتانىك» ناملىق پاراخوتتا ئۆمەر ھەييامنىڭ رۇبائىيلار توپلىمى بولغان. مۇ؟ ئەگەر بار بولسا ئۇ «سەمەرقەنت» رومانىدا يېزىلغاندەك ئۆمەر ھەييامنىڭ ئەسلىي قول يازمىسىمۇ ياكى باشقا نۇسخىسىمۇ؟

«سەمەرقەنت» رومانىدىكى ئاساسىي شەخسلەرنىڭ بىرى بىنجامىن ئۆمەر لېسساچ. ئۇ ئامېرىكىغا كۆچۈپ بېرىپ ئولتۇراقلىشىپ قالغان فىرانسىيەلىكنىڭ ئەۋلادى. روماندا ئېيتىلغىنىدەك 19- ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى تۇرغان غۇلغان نۇرغۇن ئامېرىكىلىق بالىلارغا ئاتا- ئانىسى ئۆمەر ھەييامغا بولغان ئىخلاسىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۆمەر دەپ ئىسىم قويۇشقان، شۇ قاتاردا بىنجامىننىڭ ئىسىم- فامىلىسى- نىڭ ئوتتۇرىسىغىمۇ ئۆمەر دېگەن سۆز قوشۇلغان، چۈنكى ئۇنىڭ ئاتا- ئانىسىمۇ ئۆمەر ھەييامغا قاتتىق چوقۇنىدىغان كىشىلەردىن بولغان.

بىنجامىن ئۆمەر لېسساچ چوڭ بولغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ «مەنىۋى ئاتا»سى ئۆمەر ھەييامغا قىزىقىپ قالىدۇ، ئۇنىڭ ئىنگىلىز تىلىغا تەرجىمە قىلىنغان رۇبائىيلارنى بېرىلىپ ئۇ قۇغاندىن باشقا، مەخسۇس پارس تىلى ئۆگە-

نىپ، رۇبائىيلارنىڭ پارس تىلىدىكى نۇسخىسىنى ئوقۇپ بېقىش، بولۇپمۇ ئۇنىڭ ياۋروپا، ئامېرىكا ئوقۇرمەنلىرىنى ھەيران قالدۇرغان ئەسلىي قول يازمىسىنى كۆرۈپ بېقىش ئويىغا كېلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ نۇرغۇن ئەگرى- تۈز قايلىقلاردىن كېيىن ئىرانغا بېرىپ، ھايات- ماتلىق كەچمىشلەر بەدىلىگە ئاخىر ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلارنىڭ ئەسلىي قول يازمىسىنى تېپىشقا مۇيەسسەر بولىدۇ، ئۇ ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلارنىڭ تەۋەرىك قىلىشىنى ۋە بۇ قول يازمىنى قولغا كەلتۈرۈشتە ياردەم قىلغان، ھەتتا ئۇنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇپ قالغان سۆيۈملۈك مەھبۇبى، ئىران مەلىكىسى شېرىنى ئېلىپ ئامېرىكىغا قايتماقچى بولىدۇ، تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن ئۇ 1912- يىلى 4- ئاينىڭ 10- كۈنى تۇنجى قېتىملىق سەپەرگە ئاتلانغان ھەشەمەتلىك «تېتانىك» پاراخوتقا چىقىدۇ، 4- ئاينىڭ 14- كۈنى كېچىسى پاراخوت خوت مۇزغا سوقۇلۇپ چۆكۈپ كېتىدۇ، بەختكە يارىشا بىنجامىن ئۆمەر لېسساچ ۋە ئۇنىڭ مەھبۇبى ھايات قالغان بولسىمۇ، لېكىن رۇبائىيلارنىڭ ئۆمەر ھەييامنىڭ ئۆز قولى بىلەن يېزىلغان بىردىنبىر قول يازما نۇسخىسى «تېتانىك» بىلەن ئاتلاندىكى ئوكيانغا چۆكۈپ كېتىدۇ.

روماندىكى بۇ تەپسىلاتلار مېنى قاتتىق قىزىقتۇردى، روماننىڭ تەرجىمىسى نەشر قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇنى ئوقۇغانلاردىن بىر نەچچىسى مېنىڭدىن مۇشۇ ھەقتە سوراپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆمەر ھەييام ۋە ئۇنىڭ رۇبائىيلارغا مۇناسىۋەتلىك ماتېرىياللارنى ئىزدەپ تېپىپ ئەستايىدىل كۆرۈپ چىقتىم، مەن ئۇچراتقان ماتېرىياللاردا رۇبائىيلارنىڭ ئەسلىي نۇسخىسىنىڭ «تېتانىك» بىلەن دېيىلگەن چۆكۈپ كەتكەنلىكىگە مۇناسىۋەتلىك ئۇچۇرلار تولىمۇ كەم، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىسپات-

سىز، تەخمىنەن ئىدى. ئاخىر مەن تورغا مۇرا-
جىئەت قىلدىم، بىر قېتىم ئەمەس، قايتا-قايتا
زېرىكمەي ماتېرىيال ئىزدەدىم.

ساۋ چاچچىك ئىسىملىك مۇئەللىپ «تتا-
نىك» ناملىق پاراخوتنىڭ ھالاكەتكە ئۇچرىغان-
لىقىنىڭ 90 يىللىقىنى خاتىرىلەيمەن» ناملىق
ماقالىسىدە: «پاراخوتتا يەنە بىر بىباھا گۆھەر -
پارس شائىرى ئۆمەر ھەييەمنىڭ رۇبائىيلار
توپلىمىنىڭ قول يازمىسى بار ئىدى» دەپ يازدۇ.

ئەزەربەيجاندا نەشر قىلىنغان «چەت ئەل
ئەدەبىياتى» ناملىق مەجمۇئەنىڭ 2-قىسىمىدا
تارانە مەمەدوۋا «ئىنسانىيەتنىڭ سۆز ئۈستىلى-
رى - ئۆمەر ھەييەم» دېگەن ماقالىدە: «20-ئە-
سىرنىڭ دەسلەپىدە بۈيۈك بىرىتانىيەدە ياسال-
غان ئەڭ چوڭ، ھەشەمەتلىك پاراخوت «تتا-
نىك» چۆكۈپ كەتكەندە، ئۆمەر ھەييەمنىڭ قە-
دىمكى قول يازمىسى «رۇبائىيات» نىڭ پاراخوتتا
بولغانلىقى مەلۇم بولماقتا» دەپ يازدۇ.

ئاپتورى ئەسكەرتىلمىگەن يەنە بىر
تۈركچە تەتقىقات خاراكتېرىدىكى ماقالىدە
«تتانىك» تىن تېپىلغان ئالتۇنلارنىڭ ۋە گۆ-
ھەرلەرنىڭ مىقدارىنى بىلگىلى بولمايتتى، بو-
لۇپمۇ پاراخوتقا قانچىلىك مال-مۈلۈك بېسىل-
غانلىقى نامەلۇم ئىدى؛ ھالبۇكى ئۆمەر ھەييەم-
نىڭ پاراخوتتا قېپقالغان قول يازمىسى، گۆھەر
سۈپەتلىك «رۇبائىيات» ناھايىتى چوڭ يوق-
تىش ئىدى» دەپ يېزىلغان.

يەنە بىر تۈركچە ماقالىدە، «ئىنگىلىزچە
مەنبەلەردە كۆرسىتىلىشىچە، «تتانىك» تا
چۆكۈپ كەتكىنى ئۆمەر ھەييەم رۇبائىيلاردى-
نىڭ بىردىنبىر ئەسلىي قول يازمىدىن قىلىندۇ-
غان ئىنگىلىزچە تەرجىمىسىمۇ. بۇ كىتاب
ئىنتايىن قىممەتلىك ئۈنچە-مەرۋايىت ۋە
ئالتۇن بىلەن بېزەلگەن بولۇپ، ئامېرىكىدىن
قىلىنغان ئالاھىدە زاكاز بويىچە ئىشلىنىپ

يولغا سېلىنغان» دېيىلگەن.

ئاتاقلىق تەرجىمان خۇاڭ گاۋشى ئەپەندى
«ئىنگىلىزچە-خەنزۇچە 100 رۇبائىي» دېگەن
كىتابقا يازغان «قويۇق رۇبائىيات تۈسىنى ئالغان
شېئىر - رۇبائىي» ماۋزۇلۇق كىرىش سۆزىدە،
رۇبائىيلارنىڭ ئۈنچە-مەرۋايىتلار بىلەن بېزەل-
گەن بىر ھەشەمەتلىك نۇسخىسىنىڭ «تتا-
نىك» بىلەن دېڭىز تەكتىگە چۆكۈپ كەتكەنلى-
كىنى يازدۇ.

«تتانىك» ناملىق بىر كومپيۇتېر ئويۇنى
بولۇپ، ئۇنىڭدا ئويۇن ئوينىغۇچىنىڭ «تتا-
نىك» تىكى ھەر خىل قىممەتلىك نەرسىلەرنى
قۇتقۇزۇش جەريانىدا، ئۆمەر ھەييەمنىڭ قول
يازمىسىنى قۇتقۇزۇشتىن ئىبارەت ئالاھىدە بىر
ئۆتكەنلىكى بېسىپ ئۆتۈشى تەلەپ قىلىنغان.
يۇقىرىقىلاردىن مەلۇم بولىدۇكى، «تتا-
نىك» ناملىق پاراخوتتا ئۆمەر ھەييەمنىڭ رۇبا-
ئىيلىرى بولغان. شۇ ھالاكەتتىن 99 يىل
ئۆتكەن بۈگۈنكى كۈندە، ئاتلانتىك ئوكيانغا
چۆكۈپ كەتكەن رۇبائىيلارنىڭ ئۆمەر ھەييەم-
نىڭ ئەسلىي قول يازمىسىمۇ ياكى باشقا بىر
قىممەتلىك نۇسخىسىمۇ بۇنىڭغا ھۆكۈم
قىلىش قىيىن، ئەمما ئالەمدە تەڭدىشى يوق
«تتانىك» پاراخوتى، ئالەمدە تەڭدىشى يوق رۇ-
بائىيلارنى دېڭىزنىڭ سىرلىق تەكتىگە ئېلىپ
كەتتى، تالاي سىرلىق كەچمىشلەرنىڭ شاھىتى
بولغان رۇبائىيلار يەنە بىر قېتىم سىر قوينىغا
غەرق بولدى.

ئۆمەر ھەييەم نامىدىكى رۇبائىيلارنىڭ
سانى، مەنبەسى ۋە ئۇلارنىڭ ھەقىقىي تەۋەلىك
مەسىلىسى - دۇنيا ئەدەبىيات تارىخىدىكى
ئەڭ مۇھىم تېمىلارنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ،
ھەرقايسى ئەللەردىكى رۇبائىي تەرجىمانلىرى،
ئەدەبىياتشۇناسلار ۋە شەرقشۇناسلار ئىزچىل
بۇ تېمىغا كۆڭۈل بۆلۈپ كەلمەكتە. مەلۇم بولۇ-

شچە ھازىر تەخمىنەن 800 پارچە ئەتراپىدىكى رۇبائىي ئۆمەر ھەييام نامىدا تارقىلىپ يۈر- مەكتە ئىكەن، ئۆمەر ھەييامنىڭ ھەرقايسى دەۋرلەردە كۆچۈرۈلگەن رۇبائىي توپلاملىرىدى- كى رۇبائىيلارنىڭ سانىمۇ ئوخشاش ئەمەس ئىكەن. ئۇزاق يىللىق تەتقىقاتلاردىن مەلۇم بولۇشىچە، ئۆمەر ھەييامنىڭ ئەڭ قەدىمكى دەۋرگە مەنسۇپ قول يازمىدىكى رۇبائىيل- ىرىنىڭ سانى 200 پارچىغا يەتمەيدىكەن. نىسبەتەن كېيىنكى دەۋرلەرگە مەنسۇپ قول يازمىلاردىكى رۇبائىيلارنىڭ سانى بولسا 400 پارچە ئەتراپىدا ئىكەن، تەتقىقاتچىلار مۇشۇ نۇقتىلارنى نەزەرگە ئالغان ھالدا قايتا - قايتا سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق ئۆمەر ھەييام رۇبائىي- لىرىغا باشقىلار تەرىپىدىن يېزىلغان رۇبائىي- لارنىڭ ئارىلىشىپ كەتكەنلىكىنى، بۇلارنى پەرقلەندۈرۈشنىڭ ناھايىتى قىيىن ئىكەنلى- كىنى، شۇنداقسىمۇ ئۇزاق يىللىق سېلىشتۇ- رۇش ۋە تەتقىق قىلىش ئارقىلىق تەخمىنەن 300 پارچىغا يېقىن رۇبائىينىڭ ئۆمەر ھەي- يامغا تەۋەلىكىنى جەزملەشتۈرۈشكە بولىدۇ- ىغانلىقىنى ئېلان قىلىشقان، بۇلاردىن شۇنى تونۇپ يېتىشكە بولىدۇكى، ئۆمەر ھەييام رۇ- بائىلىرى ھەر قايسى دەۋرلەردە ئەسلىسىنى تاشلاپ كېتىش، يېڭىسىنى قوشۇپ قويۇش، تەھرىرلەش، ئۆزگەرتىش، ئۆمەر ھەييامنىڭ ئەسلىي ئىدىيەسىنى بۇرمىلاش ياكى سۆيىد- ئىستېمال قىلىشتەك قىلمىشلاردىن خالىي بو- لالمىغان.

ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىنىڭ بىزدە نەشر قىلىنغان ئۈچ خىل نۇسخىسىدىمۇ ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە پەرق ۋە گۇمانلىق نۇقتىلار

مەۋجۇت. گەرچە بىزدە بۇ ھەقتە ئەتراپلىق سې- لىشتۇرما تەتقىقات ئېلىپ بېرىلمىغان بولسى- مۇ، بۇنىڭ ئىچىدە «ساختا رۇبائىيلار»نى يوق دېگىلى بولمايدۇ. چۈنكى بۇ تەرجىمىلەرنىڭ مەنبەسى ئاساسەن تەرجىمىنىڭ تەرجىمىسى ياكى ئۈچىنچى قول تەرجىمە بولۇپ، ئانچە ئى- شەنچىلىك دەپ قارىغىلى بولمايدۇ.

ئۆزبېكىستانلىق بىر تەرجىمان ئىسپان- يەلىك مەشھۇر شائىر لوركانىڭ شېئىرلىرىنى ئىسپان تىلىدىن رۇس تىلىغا قىلىنغان تەرجى- مىسىگە ئاساسەن ئۆزبېك تىلىغا تەرجىمە قىلىپ نەشر قىلدۇرۇپتۇ. ئارىدىن خېلى ئۇزاق يىللار ئۆتكەندىن كېيىن، شۇ تەرجىمە ئىشىدا كۆڭلىگە گۇمان چۈشۈپ، ئىسپان تى- لىنى ئۆگىنىشكە كىرىشىپتۇ، ئىسپان تىلىنى ئۆگىنىپ مەلۇم سەۋىيەگە يەتكەندىن كېيىن، ھەيران بولغان ھالدا ئۆزىنىڭ لوركانىڭ شې- ئىرلىرىنى ئەمەس، بەلكى لوركانىڭ شېئىرلى- رىنى رۇس تىلىغا تەرجىمە قىلغان تەرجىمان- نىڭ شېئىرلىرىنى تەرجىمە قىلغانلىقىنى باي- قاپتۇ. دېمەك، بىرىنچى قول تەرجىمىمۇ ئەسلى- دىن كۆپ يىراقلاپ كەتكەن، شۇنداق ئىكەن، بىز كۆرۈۋاتقان ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىنىڭ تەرجىمىسىنىڭ ئەسلىسىدىن قانچىلىك يىراق- لىقىنى بىر نېمە دېمەك تەس.

خەلقىمىز ئارىسىدا پارس تىلىدىكى ئە- سەرلەرنى بىۋاسىتە ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قى- لىشتا ئۇزاق تارىخقا ئىگە ئەنئەنە مەۋجۇت. ئىشىنىمىزكى، ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك، مۇنتىزىم ۋە ساپ نۇسخىسى ھامان بىر كۈنى پارس تىلىدىن ئۇيغۇر تىلىغا بىۋاسىتە تەرجىمە قىلىنغۇسى.

(ئاپتور «شىنجاڭ ياشلىرى» ژۇرنىلىدا) مۇھەررىر مۇختار تۇردى

قىلىق چىقىرىش

لېۋىڭنى قاپقارا چۈشەپ قالمىن،
يالىڭچاق ئۇخلىغان بەزى كېچىدە.
سىيرىلىپ-سىيرىلىپ ياغىدۇ يامغۇر،
پىچىرلاپ سارغىيار ھەممە يوپۇرماق.
بىر تېمىم سۇ دېگەن ئېسىل ھاياجان...
بەختىمۇ دۇنيادا بىرگە ياشىماق...
يۇلتۇزلار كۆرۈنسە ئىچىمدە ئاچچىق...
كوچىلار سېغىنار قىلىقلىرىمنى.
قارايمەن بەزىدە دەرەخ كۆكسىگە،
بىلىمەن ئۆلۈمگە يېقىنلىقىمنى.

قۇياشتىن ھەر تىنىق نۇرلار كېلىدۇ،
بىلمەك تەس يېنىدا يۈرگەن ئادەمنى.
تاشلارمۇ سۇلارنى ئۈنتۈپ كېتىدۇ،
تونۇشتىن ۋاز كەچتىم بۈگۈن دۇنيانى.
ئېچىلىپ-ئېچىلىپ تۈزۈۋالدى گۈل،
دەريادا قالمىدى دولقۇنلىغان چۈش.
بىر ئادەم دەرەختىن كەتتى يىقىلىپ،
ئاجايىپ راھەتتۇر ئۆزىنى ئۈنتۈش.
تۈيۈقسىز ئاسمانغا ئېتىپ يۈرەكنى،
ئۇخلىدىم قانغۇچە ئاينىڭ كۆكسىدە.

كەچمىش بولسۇن

كۆزۈمنى يۈمدۈرەر تەنھا كېچىلەر،
چۈشۈمدىن ئىزدەيمەن پەرۋازلىرىڭنى.
ئاخلايمەن گېپىڭنى يېقىن-يورۇقتىن،
بىر دەستە گۈل ئىدىڭ ئاشۇ چاغدىمۇ...
ياخشىلىق تىلەشنىڭ پايانى ئۇلۇغ،
سۆيۈنۈش تۇيغۇسى قالغان داغدىمۇ...

ئالبومدا يەنىلا شۇ گۈزەل كۈنلەر،
يۈرەكتە يىغلايدۇ يەنە كونا گەپ.
قاپقارا كۆزۈڭنى سېغىندىم، دېلبەر
تىترىگەن ھەسرەتنىڭ ئۈستىگە دەسسەپ.
قۇياشنىڭ نۇرلىرى سېنىڭ مېھرىڭدۇر،
ھىلالدىن ئاخلايمەن ئاۋازلىرىڭنى...

تەمبۇرنىڭ كۈيىنى ئاڭلىيالايسەن...
تۇپراقنى سۇپۇرۇپ ئايال مېھرىدە.
بار سۈزۈك بېرىشقا بولار كۈنلەرگە،
قولۇڭدا پاكىز ئەتمىشلەر بولسۇن...
كۆكسۈمگە ئۇرغىنىم مۇشۇ كۈنلەرگەن
لېۋىڭدە قالغىنى كەچمىشلەر بولسۇن!

بىر گۈزەل ھېكايە - ياشلىق سۆيگۈسى،
گۈللەردەك ئېچىلغان كۆڭۈللەر ئامان.
ئىسمىمنى مەن يەنە قىزىل دېمىدىم...
ئىنساندەك ياشاشقا زاماندىن - زامان.
سەن كەتكەن يوللاردا ئاسمان قولى بار،
دەرەخلەر بار يەنە تۇرغان يېرىڭدە...

دىلبەر كوچىسى

رېۋايەت ئەمەس ھېلىقى گەپلەر،
ئەرنىڭ لەۋزىدە بۇغداي كۆيىدۇ.
قىرىق تال چېچىڭ يۆڭلەر ماڭا،
بىر كۈن يۈرەكنى بىر تال بوغىدۇ.

مىڭ ئادەم چىقماس، بىر ناخشا چىقار،
بىر تال كېچەڭدە مىڭ تاڭلار ئاتار...
مەن بارغان چاغدا ئاشۇ كوچىغا...
ئېچىلغان گۈللەر قاتارمۇ قاتار...

باشلا ساقاللىق يەرلىرىڭ بولسا،
يۈزگە نۇر بولۇر ھالالغا سالام.
چىغىر يوللاردا شەيتان ئولتۇرغان،
ئىشققا تۇتقۇن يۈرەكلەر قارام.

تەمبۇر چېلىنغان ئۆيلەر ياشلانماس...
يۈرىكى يوقتىن سۆيگۈ باشلانماس.
بىر تال چوغى يوق سۈرگەن خىيالغا،
لەۋلىرى قىزىل يارلار تاشلانماس...

بىر ناخشام قالسۇن سېنىڭ كوچاڭدا،
بىكار سۆيۈلمەس غۇنچە پەسىللەر.
بىر تال سۆيۈشنى ساقلاپ قويۇڭلار،
لەۋلىرى يېرىق، قەلبى مىسكىنلەر.

مەلەڭدە يۈرسەم قۇشلار خىيالچان،
ئۆگزەڭگە چىقسام ئاسمانغا تۇتاش
ئاشۇ دەريادا مەن ئېقىپ باردىم...
قەلبىم رەڭگىدە رەڭلەن قەلەمقاش...

(ئاپتور شىنجاڭ تېلۋىزىيە ئىستانسىسى ئۈنۋېرسال سەنئەت قانىلىدا)

رۇقىيە ئابدۇللا

ئىككى ئىسىر

قويۇۋەتكىن يامغۇر تامان ئۈنۈڭنى

تامچىلار چاچلىرىڭدىن ساقىپ تۇرسىمۇ،
قۇلىقىڭغا شېئىر تاتلىق سۆيسىمۇ،
يۈرىكىڭگە مەھكەم تۇتۇپ كۈنلۈكنى،
نېمانچە چۆچۈيسەن يامغۇردىن گۈلۈم؟
ئەجەبا، يەتمىگەن بولسا ھە ئۈنۈم!

يامغۇرغا چېلىنىپ كېتىۋاتقان مەن،
مۇبارەك بولسۇن يامغۇرلىرىڭغا!
يامغۇرلۇق بۇ كۈندە قاغىراپ ياتقان،
چۆللىرىڭدىكى ئالۋۇنلىرىڭغا.

كسرىكىڭىگە قونغان تامچە قايتۇ ھالسىراپ.
پىچىرلىغان شېئىرلارنىڭ رەڭگى سامان،
يامغۇر ئىچىرە ئىزى تاپتا تۇرسا سۇسىراپ.

بىلىمەن، سەن يامغۇرغا ئاشىق،
بۇ يامغۇر بولسىمۇ شۇ قەدەر قۇرغاق،
تۇتۇۋالما يۈرىكىڭىگە كۈنلۈكىنى،
قويىۋەتكىن يامغۇر تامان ئۈنۈڭىنى...
سىم-سىم يامغۇر

تۇغۇلغاندا روھىڭدا تىمىتاس
سەنمۇ ھەم تۇغۇلسەن مىسىراللىرىڭدا
يامغۇر بولۇپ چېچەكلەيسەن ئارمانلىرىڭدا
ئېھ گۈلۈم! ...

سەن مەن تەرەپتىن كېتىۋاتقاندا

سەن ئۇشتۇمتۇت مەن تەرەپتىن كېتىۋاتقاندا
بەرداشلىقىم نىمجان بولدى، نىمجان بولدى...
ئاپپاق پەيلەر توزغاندا سەرسان-سەرسان،
دېكابىرنىڭ يۈرىكىدىن تامچىلار قان.

مەن پىنھاندا تۇراتتىم جىمجىت،
سەن بۇرۇلۇپ مەن تەرەپتىن كېتىۋاتقاندا
ئىزىڭنى ئاستا سۆيۈم، ئاھ سۆيۈم...
قۇياش غەربكە پېتىۋاتقاندا
تاغنى كۈتتۈم جېنىم ئامرىقىم،
سەن بۇ يەردىن كېتىۋاتقاندا.

(ئاپتور «كۈسەن» ژۇرنىلى تەھرىراتىدا)

بىلىمەن سەن يامغۇرغا ئاشىق،
شۇڭا ھەردەم كۈنلۈكۈڭ يوق قولۇڭدا.
سىمىلداپ تۆكۈلسە كۆكتىن تامچىلار،
گۈل ئۈنگەندەك بىلىنىدۇ يولۇڭدا.

ئەمما گۈلۈم
تۇتۇۋالما يۈرىكىڭىگە كۈنلۈكىنى،
ئۇمۇ قېنىپ كۈلسۈن، يايىرسۇن.
يامغۇردىمۇ كۆيەمدۇ ئاچچىق،
سەگىۋالسۇن، ئۆزى ئايىرسۇن.

كۆردۈم
يۈزۈڭدىكى تامچىلاردىن چۆل پۇرايدۇ،

نەپەسلىرىڭ ئۇزاپ كەتتى بۇ يەردىن
سەزگۈلىرىم چۆل-چۆل بولدى ئاغلانمىغاچ تۇشىڭ،
كۆزلىرىمدىن باھار كەتتى، باھار كەتتى...
قار ئۈستىدە كۆيەر نازۇك دىل،
سۈكۈتنىڭ باغرىغا يىقىلغاندا تىل.

قايتىپ كەلدىم ئۆيۈمگە ئاستا،
كۈيلىنەر چېھرىمدە ھىجران يېقىملىق
يانفونۇمدىن ئاقار دەريا، ئاقار دەريا...
دېرىزەمنى چېكەلمەس ئاق قار،
سەن بولمىغاچ يېنىمدا ئەي يار.
تۈننىڭ ئاپپاق قوللىرىغا يىقىلدىم

ئۈچ نىسەر

ئوقۇپ بەردىم چىمەنلەرگە لىرىكا

ئوقۇپ بەردىم چىمەنلەرگە لىرىكا،
چۈنكى ئۇلار ئىلھامىمغا رەڭ بەرگەن.
شۇ سۇباتلىق، قايناق لىرىك مىسرانى
چىمەنلەرنىڭ كۆزلىرىدىن مەن تەرگەن.

ئىلھامىمنىڭ بەرگىلىرىنى يايىدىم مەن،
قۇياش ئالتۇن نۇرلىرىنى چاچماستا.
مىسرالىرىم لەشكەر كەبى تىزىلدى،
قۇشلار تاتلىق ئۇيقۇسىنى ئاچماستا.

يۈرەك سەگىدى

ئورمانلارغا شاد بولغان قۇشلار،
سۈرۈۋالدى بەخت پەيزىنى.
بىز ئىز سالغان چىغىر يوللاردا،
يۇلتۇزلارداك چاقنار ئەقىدە.
ئارمانلارنىڭ شەپەقلىرىدە،
پاك سۆيگۈمىز بولدى رەسىدە.
ھىدىك كەلگەن شوخ شاماللارنىڭ،
قانىتىغا مىنگىشىپ كەلگىن.
دىدارىڭنىڭ مېھرىگە قاناي،
بۇنى ئۈزۈك يۈرەكتىن بىلگىن.
بىر شاختىكى بىر جۈپ چېچەكتەك،
تىنىقىمىز ھىدلانسامەڭگۈ.
ئېيتساق بىللە ۋىسال كۈيىنى،
كۆكلىمەمدۇ بىزدىكى سۆيگۈ.

سۆيگۈ چېچىپ لەرزىلەر شاماللار،
ئېلىپ كەلدى ھېدىڭنى لەۋەن.
چىمەنلەردە كۈلگەن ياپراقنىڭ
ئۈزلۈقىدا يوقتۇر ھېچ ئېۋەن.
ئەتىرگۈللەر زىنخلىرىدا،
ئوينار تاتلىق ۋىسال كۈلكىسى.
باغلار كۈلەر، بۇلبۇللار كۈلەر.
يەتكەچ گۈلگە ئوتلۇق سۆيگۈسى.
ئىپار يەڭلىغ خۇشبۇي ھىدىڭدا،
سۈزۈك يۈرەك سەگىدى ئەجەب.
قىرقىپ ئاچچىق ھىجران پېيىنى،
گۈللەر كۈلەر ۋىسالنى چۈشەپ.
پىراقىڭدا ئاققان قەتىرىلەر،
يۈيۈپ قويدى قىياق مەڭزىنى.

شامالاردەك كەلگىن ئەي لەۋەن

ئورمانلاردا تۇنگەن قۇشلار،
دەردلىرىمنى سورايدۇ مەندىن.
قۇندۇز چېچىم ئاپپاق نېلۋېر،
بولۇپ قايتۇ ئايرىلىپ سەندىن.

چىمەنلەردىن پەقەت بىر ساخا
گۈل تېرىيمەن ئېتەك-ئېتەكلەپ.
چۈنكىم دە ئاپپاق ناۋاتلار
يار سەن ئۈچۈن كەتتى پېلەكلەپ.

گۈللەر چېكىپ ھايات پەسلىمگە،
شامالاردەك كەلگىن ئەي لەۋەن.
ئاي، بۇلۇتلۇق قەلبىم كۆكىدە،
سەيدى ئەتسۇن ھەسەنۇ ھۈسەن.

(ئاپتور قەشقەر پېداگوگىكا مەكتىپىدە)

قاراقليرىم تۆكمىگەن ياشنى،
يۈرەكلىرىم تۆكتى بىر پاتمان.
سەن بىپەرۋا كەتكىنىڭ بىلەن،
قالدى مەندە ھەسرەتلىك ئارمان.

ۋاز كېچىشنى قىلمىدىم خيال،
ئەقىدەمنى قىلساخمۇ پايخان.
سىياقنى ئىزدەپ تاپالماي،
مەن يۈرىمەن تېخىچە سەرسان.

بۇلۇتلارنىڭ ئاراشلىرىدىن،
ئاي جىلۋە قىپ نازلىق باقىدۇ.
سېغىنىشنىڭ چوغدەك قىيانى
ۋۇجۇدۇمغا سەل بوپ ئاقىدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شېئىرىيەتتىكى ھەقىقەتدە

تولمۇ زۆرۈر ۋە ئەھمىيەتلىك خىزمەتتۇر. بۇ-
گۈنكى پائالىيەتمۇ بۇ نۇقتىنى تونۇپ يېتەل-
گەنلىكىمىزنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

ئوسمانجان ساۋۇت ئالدىنقى ئەسىرنىڭ 60-
يىللىرىدا ئىجادىيەت سېپىگە كىرىپ كەلگەن.
ئەمما، ئۇ يىللاردىكى ۋە كېيىنكى بىر مەزگىل-
دىكى ئاپەت خاراكتېرلىك ئىنقىلابلار ئىمكان
بەرمىگەچكە، ئۇنىڭ ئىجادىيىتى يېڭى دەۋر
باسقۇچىدىلا ئاندىن گۈللىنىشكە يۈزلەندى.
ئۇنىڭ ھازىرغىچە 1000 پارچىدىن كۆپرەك
شېئىرى ئېلان قىلىندى. ھەرقايسى نەشرىيات-
لاردا «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالمەچە سۆيگۈ» (1984-
يىلى)، «تاڭ لىرىكىسى» (1989-يىلى)، «تەغرىد-
تاغ شاماللىرى» (1996-يىلى)، «تۈن تۈشىل-
رى» (1999-يىلى)، «تاغىلار بىلەن سۆزل-
شش» (2000-يىلى)، «گۈللەر سۆزلەيدۇ» (2007-
يىلى) قاتارلىق شېئىرلار توپلاملىرى نەشر قى-
لىندى.

ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شېئىر ئىجادىيىتى-
دە لىرىك شېئىر ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ.
شۇنداق دېيىش تامامەن مۇمكىنكى، ئوسمان-
جان ساۋۇت بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيى-
تىدە لىرىك شېئىر ئىجادىيىتىنى يېڭى پەللىدە

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت بۈگۈنكى زامان
ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ۋە-
كىللىرىدىن بىرى. ئۇ 1961-يىلى تۇنجى شې-
ئىرى ئېلان قىلىنغاندىن تارتىپ ھازىرغىچە
ئىزچىل تۈردە ئەدەبىي ئىجادىيەت ۋە ئەدەبىي
تەرجىمە بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلدى. ئۇنىڭ
«ئالمىدەك يۈرەكتە ئالمەچە سۆيگۈ»، «ۋەتەننىم
سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپپاق»، «توزان قەسىد-
سى»، «ياغرا ئەجەم»، «يۈرىكىم، سېنىڭ
قېپىڭ»، «داللىلارنى باشلاپ كەلدىم قۇچاقل-
رىڭغا»، «قورۇق تام»، «كۆكلەم لىرىكىلىرى»،
«تاغ ناخشىلىرى»، «ئاق يۇلتۇز»، «ئون
ئەسىر»، «ئەجەم بىلەن سۆزلىشىش»، «يەر
شارى يىغلىسا» قاتارلىق شېئىرلىرى ئۇنىڭ
نامىنى ئېلىمىز كىتابخانلىرىغا ئەمەس،
چەت ئەل ئوقۇرمەنلىرىگىمۇ تونۇتتى. ئوسمان-
جان ساۋۇتنىڭ لىرىك شېئىر ئىجادىيىتىدە
قولغا كەلتۈرگەن زور مۇۋەپپەقىيەتلىرى، شۇند-
داقلا ئۇنىڭ ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ تەرەققىيا-
تىغا كۆرسەتكەن تەسىرىگە مۇۋاپىق باھا
بېرىش، ئىجادىيەت تەجرىبىلىرىنى خۇلاسە-
لەش، نادىر ئەسەرلىرىنى تەتقىق قىلىش،
ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن

گە كۆتۈرگەن ئالدىنقى قاتاردىكى شائىرلارنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ لىرىك شېئىرلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ئۈستىدە توختالغاندا ئىزچىللىق، شېئىرىي تېمىدىكى كەڭلىك، پىكىردىكى چوڭقۇرلۇق، شېئىرىي ھېسسىياتتىكى قايىنەك ھەم جۇشقۇنلۇق، شېئىرىي تىلدىكى رەڭدارلىق، قۇرۇلمىدىكى پۇختىلىق ۋە يارقىن مۇزىكىدارلىق قاتارلىقلارنى ئوسمانجان ساۋۇت لىرىك شېئىرلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى دەپ كۆرسىتىشكە بولىدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرلىرىدىكى ئىزچىللىق ئاساسەن ئۇنىڭ ھېسسىيات ئىزچىللىقىغا قارىتىلغان. ھېسسىيات شېئىرنىڭ ئىپادىسى، شېئىرىي پىكىرنىڭ قانداق تەبىئەتتىن، جەمئىيەتتىن كېلىدۇ. شائىر تونۇشىنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ چوڭقۇرلىشىدۇ، بېيىدۇ ۋە ئۆز ھارارىتىنى ئاشۇرىدۇ. ئوسمانجان ساۋۇت شېئىر ھەققىدە: «شېئىرىيەت - ئەڭ يۈكسەك سەنئەت، ھايات - شېئىر دەپمەكتۇر. جەمئىيەت، تەبىئەت، ئىنسان قەلبى شېئىر بىلەن تولغان. پەقەت ئۇنى كۆرەلەيدىغان ئۆتكۈر كۆز، ھېس قىلالايدىغان ئوتلۇق قەلب، ئەكس ئەتتۈرەلەيدىغان چاقىن پاراسەت بولغاندىلا جەمئىيەت، تەبىئەتتىكى ھەر بىر شەيئى، ھەر بىر ھەرىكەت، ھەر بىر رەڭ، ھەر بىر ئۇن شائىرنىڭ ئەڭ ياخشى شېئىرىغا ئايلىنىلايدۇ» دەيدۇ. بۇ ئۇنىڭ ئىجادىيەت مىزانى، شۇنداقلا ئىجادىيەت جەريانىدا شەكىللەندۈرگەن تەجرىبىسىدۇر. ئۇ شېئىر ئىجادىيەتتىن شۇنداق دەپ بىلگەنلىكى ئۈچۈن، ھاياتتىكى، تەبىئەتتىكى ھەر بىر رەڭ، ھەر بىر ئاۋاز، ھەر بىر كىچىك كۆرۈنۈشنى ناھايىتى سەزگۈرلۈك بىلەن كۆزىتىپ، ئۇلارنى ئۆز شېئىرلىرىنىڭ ھېسسىيات مەنبەسى قىلىپ ئىشلىتىپ، شۇنداق بولغاچقا ئۇنىڭ قەلىمى ئاستىدا كىشىلەرنىڭ دىققەت نەزىرى چۈشمەيدىغان «قارا تاش» بىردىنبىلا جانلىنىپ، ئاجايىپ چوڭقۇر شېئىرىي مەنىگە ئىگە بولىدۇ؛ «ئالەم»

دەك يۈرەك» كە «ئالەمچە سۆيگۈ» سىغىدۇ؛ كىيىمىگە قونۇۋالغان «توزان» مۇقەددەس ۋەتەننىڭ مۇقەددەس تۇپرىقى سۈپىتىدە گەۋدىلىنىپ، كىتابخانغا چەكسىز يۈكسەكلىك تۇيغۇسى بېغىشلايدۇ؛ «ئالا بويىناق» بولسا ساداقەت مەن ۋە تەنپەرۋەر سىياقىدا نامايان بولىدۇ. «قارا تاش» بىلەن «ئالا بويىناق»نى ۋە تەنپەرۋەر ئەزەب مەتنىڭ سىمۋولى نۇقتىسىدىن، «توزان»نى مۇقەددەس ۋەتەن تۇپرىقى نۇقتىسىدىن كۆزىتىش ۋە جانلاندىرۇپ ئىپادىلەش شېئىرىي ئوبيېكتقا بولغان مۇئامىلە نۇقتىسىنى ئۆزگەرتىشكە ماھىر شائىرلارلا ۋۇجۇدقا چىقىرالايدىغان ئىش بولۇپ، بۇ جەھەتتە ئوسمانجان ساۋۇت يېرىم ئەسىرلىك ئىجادىيىتىدە خېلىلا كۆپ شېئىرىي نەمۇنە ياراتتى. بۇ ئۆز نۆۋىتىدە ئۇنىڭ بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ يۈكسەلىشىگە قوشقان مۇھىم تۆھپىسى ھېسابلىنىدۇ. ئوسمانجان ساۋۇت ئىجادىيىتى ئىزچىللىققا ئىگە دېگەندىمۇ، ئۇنىڭ شېئىر يېزىشىنى 50 يىلدىن بۇيان ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەنلىكىنىلا ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى ئاشۇ 50 يىلدىن بۇيانقى شېئىرلىرىدا لىرىك ھېسسىياتنىڭ ئىزچىل بېيىپ بارغانلىقىنى، شېئىرىي پىكىرنىڭ بارغانچە مۇكەممەللىشىپ، كېڭىيىپ ۋە چوڭقۇرلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، شېئىرىي مۇھىتنىڭ رەڭدارلىشىپ، شېئىرىي ئوبرازلىرىنىڭ بارغانسېرى تاكامۇللىشىپ بارغانلىقىنى كۆزدە تۇتىمىز. مەسىلەن: 1962 - يىلى يېزىلغان «قار» لىرىكىسى بىلەن 1985 - يىلى يېزىلغان «قار باسقان دالالار»، قار باسقان يوللار» لىرىكىسىنى، 1962 - يىلى يېزىلغان «بۇلاق» لىرىكىسى بىلەن 1987 - يىلى يېزىلغان «كۆكلەم لىرىكىسى» نىڭ بىر قىسمى بولغان «بۇلاق»نى، 80 - يىللاردا يېزىلغان «ياغرا ئەجەم» بىلەن 2006 - يىلى يېزىلغان «ئەجەم بىلەن سۆزلىشىش»نى، 1991 - يىلىدىكى «يېڭى كۈن قەسىدىسى» بىلەن 2006 - يىلىدىكى «كى 60 ياشقا كىرگەن كۈنۈمدە»نى ئۆز ئارا

سېلىشتۇرىدىغان بولساق، شېئىرىي ھېسسىدە- ياتنىڭ ۋەزىن- سالمىقى، شېئىرىي پىكىرنىڭ چوڭقۇرلۇقى ۋە كەڭلىكى جەھەتتە بارغانسېرى كۈچەيگەن، يۈكسەلگەنلىكىنى ھېس قىلىمىز. ئوخشاش شېئىرىي ئوبيېكتلار ئالدىنقى مەز- گىلدە پىزائۇ تەسۋىرى ۋە ھېسسىي تەسىرات نۇقتىسىدىن، كېيىنكى مەزگىلدە بولسا پىسخىك تەسۋىر، ھاياتىي ھېكمەت ۋە مەخگۇ- لۇك قانۇنىيەت نۇقتىسىدىن ئىپادىلىنىدۇ. شۇڭا بىز دەۋاتقان ئىزچىللىق يەنە بىر خىل مەنىدە شائىرنىڭ سىرتقى دۇنيادىن روھىي دۇنياغا يۈزلىنىش، بەلكى ئۇنىڭغا بارغانسې- رى چوڭقۇرلاپ كىرىش، شېئىرىي ھېسسىياتتا بارغانسېرى بېيىش- پىشىش، شېئىرىي پى- كىردە بولسا، بارغانسېرى چوڭقۇرلاش ۋە كەڭلىك ھاسىل قىلىش ئىزچىللىقى ھېساب- لىنىدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرلىرىنىڭ تېمادا- ئىرىسى ناھايىتى كەڭ بولۇپ، تەبىئەتتىكى ئەڭ ئادەتتىكى ھادىسىلەر، جەمئىيەتتىكى ئەڭ ئاددىي شەيئىلەرمۇ، شائىرنىڭ لىرىك كەيپىد- ياتتىكى نەزىرىدىن قېچىپ كېتەلمەيدۇ. «قاشلىق بۇلبۇلغا»، «قارلىغاچ ۋە قىزىم»، «قورۇق تام»، «كەچۈرگىن سەن مېنى، ئالا بوي- نىقىم»، «قارىغاي»، «ئۇۋە»، «ئۇيۇل تاش» قاتار- لىق شېئىرلار سۆزىمىزنى ئوبدان چۈشەندۈ- رۈپ بېرەلەيدۇ.

شائىردا ئالدى بىلەن باشقا ئادەملەرگە ئوخشىمايدىغان تۇيغۇ، زوقلىنىش ۋە شائىرانە ئىستېدات بولىدۇ. شائىر تەبىئەت، جەمئىيەت، ئادەم ۋە ئۆزلىكىنى، شۇنداقلا ئۇلاردىكى روھىي بوشلۇقنى باشقىلاردىن چوڭقۇرراق كۆزىتەلەي- دۇ ھەم ئۇلارنى سەنئەتلىك ھالەتتە قايتا ئىجاد قىلالايدۇ. ئوسمانجان ساۋۇت مانا شۇنداق شائىر، شۇڭا ئۇنىڭ ھەر بىر شېئىرى كىشىگە ئالاھىدە يېقىشلىق ۋە ھۇزۇرلۇق بىلىنىدۇ. پەلسەپىۋىلىك- شېئىر مەۋجۇتلۇقىنىڭ ھەم ئۇنىڭ سەنئەتتىكى يۈكسەك ئورنىنىڭ كا-

پالەتلەندۈرگۈچىسى. شېئىرلاردا پەلسەپىۋى مەزمۇن قانچە چوڭقۇر بولسا، ئۇنىڭ كىتابخان- غا بېرىدىغان تەسىرى شۇنچە كۈچلۈك بولىدۇ ۋە ئۇزاققا سوزۇلىدۇ. شېئىرنىڭ ھاياتلىقى- ئۇنىڭ پەلسەپىۋى پىكىر بىلەن قانچىلىك تو- يۇنغانلىقىغا زىچ باغلىنىشلىق. شېئىر ئىن- سانلارنىڭ دۇنيانى چۈشىنىشى ۋە ئۇنىڭغا مەنە ئاتا قىلىشىدىكى ئۆزگىچە تەپەككۈر ئۇ- سۇلى ھېسابلىنىدۇ. شېئىرىي تەپەككۈر كەسكىن پەلسەپىدىن ئېنىق ھالدا ئايرىلىپ تۇرغاندەك قىلىنىمۇ، لېكىن پەلسەپە دۇنيانى كۆزىتىشنىڭ ئۇسۇلى سۈپىتىدە سەنئەت، جۈم- لىدىن شېئىرىيەتكە مەخگۇلۇك ھاياتىي كۈچ بەخش ئېتىدۇ. مۇشۇ مەنىدىن ئالغاندا، شېئىر بىلەن پەلسەپە بىر- بىرىدىن مەخگۇ ئايرىلالا- مايدۇ، شېئىرىي پىكىر پەلسەپىۋى يۈكسەك- لىك دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلگەندە، ئاندىن ئۇ ئۆزىنىڭ ھەقىقىي ھاياتىي كۈچىنى تولۇق جارى قىلدۇرالايدۇ. شېئىرغا پەلسەپىۋىلىك بەخش ئېتىدىغان مەزمۇنلار ناھايىتى كۆپ. مە- سىلەن: مەيلى ئاچچىق ياكى شېرىن بولۇش- دىن قەتئىينەزەر، شېئىر ئارقىلىق يورۇتۇپ بېرىلگەن ھايات ھەقىقەتلىرى، كۆرسىتىلگەن كېلەچەك يوللىرى، ئاشكارا قىلىنغان قەلب سىرلىرى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ جۈملىگە كىرىدۇ. ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شې- ئىرلىرى ئادەتتىكى پەلسەپىۋى ئۇقۇملارنىڭ تىزمىسى ۋە شەرھىسى ئەمەس، ئۇنىڭ شېئىر- لىرىدا پەلسەپىۋىلىك يېڭىچە بەدىئىي رەۋىشتە ئىپادىلىنىدۇ. مەسىلەن: شائىرنىڭ «قورۇق تام» شېئىرىنى ئالساق، ئۇنىڭدا ئالدى بىلەن ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانىدىن بۇيان ئادەم ئۆزى- نى قورۇققا ئالدى ۋە بۇنى ئۆزىنىڭ مەخگۇلۇك ئادىتى سۈپىتىدە قوبۇل قىلىۋالدى؛ ئۇنى ئادەت قىلىش ۋە ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش ئوتتۇردا، سىدىكى زىددىيەت داۋاملىشىپ كېلىۋاتىدۇ، دېگەن پىكىرنىڭ تۆۋەندىكىدەك يورۇتۇلغانلى- قىنى كۆرىمىز:

چېگراسىز كۆڭلۈمدە چېگراسىز دالا،
خىسلەتلىك زەررىلەر، يانا، يورۇق شام.
ئويلايمەن، ئويۇمدا سالا ۋە سالا،
بىنالار ئالدىغا چۈشكەن قورۇق تام.

قەيەردىن كىردى ئۇ ھاياتقا، كۈلگەن.
سۆيگۈگە يەتكۈزدى قانداق ئەھمىيەت؟
كىم دەسلەپ زېمىننى بۆلەككە بۆلگەن؟
قورۇقنى ياسىغان قايسى بەتنىيەت؟
لىرىك ھېسسىيات بىلەن ئادەملەرنىڭ تى-
راگېدىك تەقدىرى ھەققىدىكى پەلسەپىۋى پى-
كىرنىڭ ئورگانىك بىرىكىشى، بۇ شېئىرنىڭ
ئالاھىدە مۇۋەپپەقىيىتى ھېسابلىنىدۇ. سەن -
ئادەم، قەلبىڭ بىپايان؛ يەنە سەن - ئادەم،
لېكىن ئۈزۈك ئۈزۈڭنىڭ بىپايان قەلبىنى قو-
رۇققا ئېلىپ، تىراگېدىك تەقدىرىڭنى ياساپ
چىقۇراتسەن...

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت بۇنىڭدىن باشقا
كۆپلىگەن شېئىرلىرىدىمۇ ئۆزىنىڭ تەبىئەت،
جەمئىيەت، ئىنسان قەلبى... شېئىر بىلەن
تولغان دېگەن پىكىرنى يورۇتۇپ بەرگەن.
پەلسەپىۋىلىك ئوسمانجان ساۋۇت شېئىر-
لىرىدا يەنە ۋەتەنپەرۋەرلىك مەزمۇنى ئارقىلىق
تېخىمۇ ۋايىغا يەتكۈزۈلدى. ۋەتەنپەرۋەرلىك
ئۇيغۇر يازما يادىكارلىقلىرىدا، جۈملىدىن
ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە مۇھىم ئورۇن تۇتىدى-
غان ئۆلمەس تېما. مەخگۇ تاش ئابىدىلىرىدىن
تارتىپ يۈسۈپ خاس ھاجىب، ناۋايى، زەلىلى،
خىرقىتى، موللا بىلال شېئىرلىرىغىچە ۋەتەن-
پەرۋەرلىك پۈتكۈل ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئو-
مۇرتقىسى بولۇپ كەلگەن. شۇنىڭ بىلەن بىللە
ۋەتەنپەرۋەرلىك كلاسسىك شائىرلىرىمىزغا
ئىنسانىي بۇرچ، مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى ۋە شا-
ئىرانە ۋىجدان بېغىشلىغان بۈيۈك مەنىۋى
كۈچ بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. مۇشۇ زېمىندا تۈ-
غۇلۇپ ئۆسكەن ئوسمانجان ساۋۇتمۇ ئەلۋەتتە
ئۇنىڭ سىرتىدا ئەمەس، شۇنچا ئۇنىڭ شېئىرلى-
رىنىڭ ئەڭ ئىچكى قاتلاملىرىغىچە، ھەتتا ھەر

بىر سۆزلىرىگىچە «ۋەتەن» ئۇقۇمى «ۋەتەن»
ئېڭى سىڭگەن. بىز ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى
خىلمۇخىل بەدىئىي ئوبرازلارنىڭ ۋەتەنپەرۋەر-
لىك خاھىشى بىلەن تويۇنغانلىقىنى ھېس قى-
لىمىز. شائىر «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالمىچە
سۆيگۈ»، «ۋەتىنىم سۈت بەرگەن ھالال ۋە
ئاپپاق»، «توزان قەسدىسى»، «كەچۈرگىن سەن
مېنى، ئالا بويىنقىم»، «تۇپراق»، «ئون ئەسىر»،
«يەر شارى يىغلىسا» دېگەندەك كۆپلىگەن شې-
ئىرلىرىدا ۋەتەنپەرۋەرلىكنى خىلمۇخىل نۇق-
تىلاردىن، ئوخشىمىغان كەڭلىك ۋە چوڭقۇرلۇق-
لاردىن كۆيلىگەن. بۇ ھەم قەدىمىي، ھەم مەڭ-
گۈلۈك تېمىنى تېخىمۇ يۈكسەك ھاياتىي
كۈچكە ئىگە قىلغان. ئۇنىڭ «ئالمىدەك يۈرەك-
تە ئالمىچە سۆيگۈ» شېئىرى ئاشۇ خىل يۈك-
سەكلىكنىڭ شائىر ئىجادىيىتىدىكى نەمۇنە-
سى ھېسابلىنىدۇ.

قەدەھكە قەدەھتەك شاراب سىغىدۇ،
ئېرىقتا ئاقالماس دەريا كەبى سۇ.
قىل سىغماس ھەقىقەت بولۇپ ئەزەلدىن،
كىشىلەر قەلبىگە ئورنىغان سۆز بۇ.

ۋە لېكىن ۋەتىنىم سەن باشقا دۇنيا،
مېھرىڭدىن تاشقىمۇ بەردىڭ سەن سەزگۈ.
مەن سېنىڭ پەرۋانەڭ، ئورناتتىڭ ئۈزۈك،
ئالمىدەك يۈرەككە ئالمىچە سۆيگۈ.
پۈتۈن شېئىر مۇشۇ ئىككىلا كۆپلەپتىن
تۈزۈلگەن «قەدەھ» بىلەن ئېرىق، «شاراب»
بىلەن «دەريا» نىڭ سېلىشتۇرمىسىدىن ھاسىل
بولۇۋاتقان، پەلسەپىۋى يۈكسەكلىككە يەتكەن
ۋەتەنپەرۋەرلىك بۇ شېئىرنىڭ پۈتۈن ئېغىرلىق
مەركىزىگە تۇتاشقان بولۇپ، بىز ئۇنىڭدىن
ئىختىيارسىز ھالدا روھنىڭ ئۇلۇغلىقى بىلەن
مۇقەددەسلىكىنى تولۇق ھېس قىلىمىز. قەدەھ،
شاراب، سۇ، تاش، سەزگۈ قاتارلىقلار بۇ شېئىر-
دا بىر پۈتۈن شېئىرىي ھېسسىيات سىستېمى-
سى شەكىللەندۈرۈپ، چەكلىك مەۋجۇتلۇقتىن-
كى چەكسىز روھىيەتنىڭ قۇدرىتىنى ۋەتەنگە

باغلايدۇ.

1996- يىلى يېزىلغان «ئىدىقۇت»، 1997- يىلى يېزىلغان «تۇپراق»، 1998- يىلى يېزىلغان «لۈكچۈن نەزمىلىرى» قاتارلىق شېئىرلار- مۇيەنلا ۋە تەنپەرۋەرلىك تېمىسىدا يېزىلغان، ئانا يۇرت مۇھەببىتى ئىزھار قىلىنغان نادىر لىرىكىلار بولۇپ، ئۇلاردىمۇ ئوخشاشلا ئانىجان ۋە تەنگە بولغان كۈچلۈك مۇھەببەت ناھايىتى يارقىن، كۆنكۈرت ئوبرازغا ئايلاندۇرۇلغان بولغاچقا، كىشىگە چىن ۋە ئىشەنچلىك تۈيۈلدۇ، شۇ ئارقىلىق ئوقۇرمەنلەرنى ھاياجانلاندۇرىدۇ، تەسىرلەندۈرىدۇ. مىسال سۈپىتىدە «تۇپراق» ناملىق شېئىردىن بىرلا كۆپلەپنى كۆرۈپ ئۆتەيلى:

...

جەننەت سەندىن باشلىنىدۇ، ئۇنتۇلغاي جاپا،
قىلالمايدۇ قىسمەت مېنى ھەر يەردە خاپا.
توغراقلارنىڭ توغراپ قويدى تولۇن ئايلارنى،
ھەر پارچىسى ھەر ھۈجەيرەم ۋە ساغا ۋاپا.
«لۈكچۈن نەزمىلىرى» دە بولسا شائىر
مۇنداق يازىدۇ:

يانتاقلارنىڭ چېچىكى يالقۇن،
شېكەر تۇتار ئاستا كېچىدە.
قۇم قوينىدا يالتىرار ئالتۇن.
كۆپ مىسرالار بار بۇنىڭ ئىچىدە،
داستانىم سەن مەڭگۈلۈك لۈكچۈن،
يېتىپ ئاشار مىڭبىر كېچىگە.

بۇ ئۆرنەكلەردىن بىز تامچىدا بالقىغان قۇياش نۇرىنى كۆرگەندەك تۇيغۇغا كېلىشىمىز مۇقەررەردۇر.

دېمەك، ئوسمانجان ساۋۇت پەلسەپىنى شېئىرىدىكى بىر مەنە سىستېمىسى دەپ قارىغاندىكى، شېئىرنى ھەرگىزمۇ پەلسەپىنىڭ پاسسىپ شەرھىسىگە، ئۆزىنى بولسا ۋەزخانغا ئايلاندۇرۇپ قويىمىغان. شائىر تەبىئەتتىكى ئەڭ كىچىك ۋە كۆزگە ئاسان چېلىقمايدىغان مەۋجۇ- داتىنىمۇ شائىرانە تۇيغۇسىدىن ساقىت قىلىۋەت- مەگەچكە، شۇنداقلا قايناق ھېسسىياتىنى پەل-

سەپىۋى يۈكسەكلىكتە ئىپادىلىگەچكە، «ئال- مىدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ» شېئىرى ئۆلمەس شېئىرغا ئايلانغان.

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ئۆزىنىڭ تەبىئەت ۋە ئىنسانلارغا بولغان كۈچلۈك مۇھەببەت- تىنى، ھايات ھېكمەتلىرىنى، ئىجتىمائىي مەسىلىلەر ھەققىدىكى ئوي- پىكىرلىرىنى، ئەخلاقىي قاراشلىرىنى، شۇنداقلا سۆيگەن يارىغا بولغان مۇھەببەتلىك ھېسسىياتلىرىنى لىرىك قەھرىمان «مەن» نىڭ چىن ۋە نازۇك ھېس- تۈيۈنلىرى ئارقىلىق ئىلگىرى سۈرىدۇ. بولۇپمۇ، شائىرنىڭ ۋە تەنپەرۋەرلىك تېمىسىدىكى لىرىك كىلىرىدا لىرىك قەھرىمان بىۋاسىتە ئوتتۇرىغا چىقىپ، ئۆز ھېسسىياتىنى ئىزھار قىلىدۇ.

1979- يىلى يېزىلغان «ۋەتىنىم سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپپاق» شېئىرى شائىرنىڭ ۋە تەنپەرۋەرلىك تېمىسىدىكى شېئىرلىرى ئىچىدە ئەڭ ئالاھىدە ئورۇنغا ئىگە نادىر ئەسەردۇر.

تۆھمەتنى رەت قىلىدىم، قىلىدىم پىسەنت،
سۈيقەست دەشتىدە ياۋ قالدى يايلاق.
ئېلىشتىم، زورلۇقتا ياۋ يەڭگەن بىلەن،
ھەقىقەت بايىدا تاپشۇردى ياراغ.
بەقۇۋەت سەزدىمەن ئۆزۈمنى ئانا،
چۈنكى سەن سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپپاق.

«پەيلىم» دىن ياندىم، تۇردۇم قەد كېرىپ،
بولسىمۇ ئۇلارنىڭ قەستى جان ئالماق.
دېدىمكى، لەبىيەچى تولغان جەننەتتىن،
مىڭ ئەلا پىداكار ئەر چۈشكەن دوزاخ.
پەزىلەت نۇر چاچتى، ئەي ئۇلۇغ ئانا،
چۈنكى سەن سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپپاق.
بۇ شېئىردا لىرىك قەھرىمان «مەن» نىڭ خەلقىمىزنىڭ بېشىغا ئاپەت ياغقان ئاشۇ قاراغۇ- غۇ يىللاردىكى كەچۈرمىشلىرى بايان قىلىنىدۇ. لىرىك قەھرىمان يالغانلارغا ئالدىنمايدۇ، سۈيقەستلەرگە تىز پۈكەيدۇ، زامانغا بېقىپ ئىش كۆرۈش توغرىسىدىكى دەۋەتلەرگە ئەگەش- مەيدۇ. قىسقىسى، زۇلمەتتىن قىيىنلىپ

تاغدىن كەچمەيدۇ. جۈرئەت، ئەقىدە ۋە ۋىجدان قۇدرىتى ھەر زامان سوۋۇماي «قايناق» ھالەتتە تۇرىدۇ. بۇ لىرىك قەھرىماننىڭ ۋۇجۇدىدىكى قەھرىمانلىق ۋە چىدام نەدىن كەلگەن؟ شائىر ۋەتەنپەرۋەرلىكىنىڭ، ئادالەت ۋە ھەقىقەتنىڭ مەنبەسى، شۇنداقلا قەھرىمانلىقنىڭ سەۋەبىنى: «ۋەتىنىم سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپپاق» دېگەن مىسرا بىلەن چۈشەندۈرىدۇ. شېئىرنىڭ ماۋزۇ-سى قىلىنغان ۋە ھەر بىر كۆپلىتتا بىر قېتىم تەكرارلانغان بۇ مىسرا شېئىرىي پىكىرنىڭ «كۆزى» بولۇپ، ئۇنىڭغا ئانىنىڭ پەرزەنتلەرگە بولغان مۇھەببەت رىشتىسى ئانىنىڭ ئاق سۈتى بىلەن پەرزەنت ۋۇجۇدىغا سىڭىپ كەت-كەندەك، ۋەتەنگە بولغان چىن ئەقىدە ۋە مۇھەب-بەتمۇ ۋەتەن سۆيەر ئوغلانلارنىڭ قەلبىگە، ئىپ-خىغا، پۈتكۈل ۋۇجۇدىغا سىڭىپ كەتكەن. بۇ بىر تەخىداشسىز ئۇلۇغ مۇھەببەت بولۇپ، ھېچ-قانداق قارا كۈچتىن يېڭىلمەيدۇ. ۋەتەن مۇھەب-بىتى ھەر قاچان، ھەر زامان ھەممىدىن غالىب-تۇر دېگەن پىكىر مۇجەسسەملەنگەن. شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى، بۇ شېئىر بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ» دېگەن شې-ئىرى ۋە تېيىپجان ئېلىيېفنىڭ «ۋەتەن ھەققىدە غەزەل» دېگەن نادىر ئەسىرىدىن كېيىن بارلىق-قا كەلگەن يەنە بىر نادىر ئەسەر ھېسابلىنىدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇت قاباھەتلىك يىللاردىن كېيىن ئۆزىنىڭ تەپەككۈر چوڭقۇرلۇقىنى يۈ-قىرىقىدەك شېئىرلىرىدا ئىپادىلەپ توختاپ قالغىنىدى. ئۇ كېيىنكى مەزگىللەردە ۋەتەنپەر-ۋەرلىكتىن ئىبارەت بۇ ئەنئەنىۋى تېمىنى تې-خىمۇ تاۋلاپ، ئۇنىڭغا ئادالەت، ھەقىقەت ۋە غايە مەنىلىرىنى سىڭدۈردى. ئۇنىڭ ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 90-يىللىرىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا يازغان «ئىدىقۇت»، «ئەقىدە»، «دىل ئەمرى» «بوساغاغدىن باشلىنىدۇ ۋەتىنىڭ، قاياش»، «سەپەر كۈيلىرى» قاتارلىق شېئىرلىرى ۋە 2000-يىللارنىڭ باشلىرىدا يازغان «ئون

ئەسىر»، «ئەجەم بىلەن سۆزلىشىش»، «يەر شارى يىغلىسا» قاتارلىق شېئىرلىرىنى مانا مۇشۇنداق ئىجادىيەت دۇردانىلىرى سۈپىتىدە ئالاھىدە كۆرسىتىشكە بولىدۇ.

...

سەن نۇردەك بالقىغاچ مەن بالقىپ كەتتىم،
سەن تىرىك بولغاچقا مەن قالدىم ھايات.
پەرىڭگە يامىشىپ تاغ ھالقىپ كەتتىم،
سەن باردا مەن مەڭگۈ چەكمەيمەن پەرياد.
بۇراققا مىنىدىم-دە، مىراجغا يەتتىم،
جاھان بىر ئۈچۈمدۇر، مەن پاتمان ھەيھات!
«ئەجەم بىلەن سۆزلىشىش» تىن

ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ۋەتەن مۇھەببىتىگە بېغىشلانغان، ئۆزىدە يۇقىرىقىدەك پىكىر كەڭ-لىكىنى ئىپادىلەنگەن شېئىرلىرى ئايرىم-ئايرىم ئەسەرلەردەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇلار مەزمۇن جەھەتتە بىر-بىرىنى تولۇقلاپ، كۈچلەندۈرۈپ، مۇكەممەل بىر پۈتۈنلۈك ھاسىل قىلىدۇ. شۇڭا ئۇنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك تېمىسىدىكى بارلىق ئەسەرلىرىنى ئوخشىمى-غان مەزگىللەردە يېزىلغان، لېكىن مەزمۇن جەھەتتىن بىر-بىرىنىڭ داۋامى، تولۇقلىمى-سى ۋە چوڭقۇرلىشىشى ھېسابلىنىدىغان چاتما شېئىرلار دېيىشكە بولىدۇ.

تېما دائىرىسىنىڭ كەڭلىكى جەھەتتىن ئالغاندا، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ئىجادىيىتىدە ۋەتەن، خەلق مۇھەببىتى ئىزچىل ئاساسىي سالماقنى ئىگىلەش بىلەن بىللە، بارلىق ھايات-لىقنىڭ بۆشۈكى بولغان سېخى ھەم گۈزەل تە-بىئەت، ۋاقىت ۋە ھايات، ئىنسانىي مېھىر-مۇ-ھەببەت، قېرىنداشلىق، دوستلۇق، ئېسىل ئەخلاق-پەزىلەت، ياشلىقتىكى سۆيگۈ-ھە-ۋەسلەر، تەنھالىقتىكى قايغۇ-شادلىقلارمۇ ئۆز-گىچە بەدىئىي ماھارەت بىلەن نەپىس شېئىرىي مىسرالاردا ئايان بولىدۇ. بىز شائىرنىڭ قەلب چوڭقۇرلۇقىدىن ئۇرغۇپ چىققان لىرىكىلىرى-نى ئوقۇغىنىمىزدا، ئۇ بارلىق ئىزگۈ ھېسسى-يات، گۈزەل قەلبىنىڭ سادىق كۈيچىسى سۈپىد-

تىدە؛ گۈزەللىك مەستانىسى، ھەقىقەت ھامىيەسى سۈپىتىدە؛ قاباھەت، خۇنۇكلۇك ۋە ساختىلىقنىڭ ئەشەددىي دۈشمىنى سۈپىتىدە گەۋدىلىنىدۇ.

شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ لىرىكىلىرىدا مۇزىكىدارلىق يارقىن ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. مۇزىكىدارلىق كىلاسسىك شېئىرىيەتتىمۇ كى ئارۇز ۋەزنىنى ئاساس قىلغان شەكىللەردە، تەلىپى قاتتىق رىتىم ۋە تۇراقلاردا، ئاھاڭداش سۆزلەرنىڭ قاپىيەلىشىشى ياردىمىدە گەۋدىلىنەتتى، شۇنداقلا تىلىمىزنىڭ ئىپادىلەش ئىقتىدارىنى، شائىرلارنىڭ تىل ماھارىتىنى سىنايدىغان بىر ئۆلچەم سۈپىتىدە مۇھىم بىر خىل شېئىرىيەت مېتودى بولغانىدى. ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرلىرىدا بولسا مۇزىكىدارلىق بىر خىل مېتودلا ئەمەس، بەلكى شېئىر گەۋدىسىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلگەن. ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ كۆپلىتىلىرى تۆت مىسرالىقتىن بولغان كۆپلىگەن لىرىكىلىرىدا 1 - ۋە 3 - مىسرا بىلەن 2 - ۋە 4 - مىسرا بىلەن ئايرىم - ئايرىم ھالدا توق قاپىيەلىنىپ كېلىشى ۋە شېئىر مىسرالىرىنىڭ ئوخشىمىغان كۆپلىتىلەر تەكرارلىنىشى بۇ نۇقتىنى ئىسپاتلايدۇ.

يىغلاشغۇ ئەمەسمەن، ئەمما يىغلايمەن،
ئانىلار نان تىلەپ كۆتۈرگەندە قول.
ئۆرتۈنەر يۈرىكىم، زىنھار قىيمايمەن،
ئۈمىدلىك ئەۋلادلار ئاداشقاندا يول.
«يىغا»دىن

خىلمۇخىل مەجەزەلەر، خىلمۇخىل ئادەم،
خىلمۇخىل نىيەتلەر، خىلمۇخىل كۈلكە.
ئاشۇ كۆپ خىلمۇخىل ئىچىدە ئالەم،
ئارىلىشىپ ياشايدۇ ئارىسلان، تۈلكە.
«قارا كۈلكە»دىن

شېئىر دېگەن ھاياتتۇر، شېئىر دېگەن مۇھەببەت،
ئوت بېرىدۇ باغرىدىن ئوتسىرىغان ئالەمگە.

شېئىر دېگەن خۇدادۇر، شېئىر دېگەن مۇھەببەت،
شەيتىننى بولغۇزلاپ ئازاد بولغان ئادەمگە
«شېئىر - ھايات، ئانا، مۇھەببەت، ۋەتەن»دىن
دېرىزەمدە ئاقىدۇ ئەلۋەك،

قاردەك ئاپپاق ئاينىڭ شولىسى
تۆكۈلگەندەك سەزدىم ئۆيۈمگە،
ئاي نۇرىنىڭ تەڭدىن تولىسى،
قاردەك ئاپپاق ئاينىڭ شولىسى.

«ئايدىك كېچە لىرىكىسى»دىن

يەنە شۇنىمۇ تەكىتلەشكە توغرا كېلىدىغانىكى، ئوسمانجان ساۋۇت يۇقىرىدا كۆرسەتكىنىدەك، شېئىرىي شەكىلگە، شېئىرنىڭ بەدەئىي تۈسگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆلۈك، قاتمال قېلىپنىڭ ئىچىگە كىرىۋالمايدۇ، شېئىرىي پىكىر بىلەن شېئىرنىڭ شەكىلىنىڭ ئىرىكىن ھالەتتىكى تەبىئىي بىرلىكىنى قوغلىشىدۇ.

كۈزدىكى ياپراقتەك تۆكۈلدى ئىللەت،
قەددىمدىن، قەلبىمدىن (يا شاھى مەردان!)
زورايدى خىسلىتىم، تاپتىم كۆپ قىممەت،
چاقىندى ئۆمرۈمدە ھەر ئۆتكەن جەريان.
سەن بىلەن ئاسمانغا تاقاشقان بېشىم.
ئۈرۈمچى، سەن مېنىڭ ئون توققۇز يېشىم.
«ئۈرۈمچى، سەن مېنىڭ ئون توققۇز يېشىم»دىن
ئوق يىلتىزىم خويمۇ تىرەن، تەنلىرىم قۇدرەت،
خۇش بۇيلىرىڭ تۆكۈلىدۇ، ئىپارمەن ئەبەد.
يۇلغۇنلىرىڭ كېرىلگەنچە سۆزلەيدۇ قىسسە،
تىرىكلىكىم سېنىڭ بىلەن راسىنار پەقەت.
«تۇپراقتىن»تىن

باغلىرىمۇ گۈل دېدى سېنى،
تاغلىرىمۇ گۈل دېدى سېنى.
ھەيران قېلىپ ھەيران يۇلتۇزلار،
دايم شۇنداق كۈل دېدى سېنى.

گۈلگە ئوخشاپ يۇلتۇزغا ئوخشاپ،
كۆككە يەتكۈز مەڭگۈ بېشىمنى.

ساخا تالىق پاكىز تەبىئەت،

پاكىز يېگىن مەڭگۈ ئېشىغىنى.

«ياغلىرىمۇ گۈل دەپدى سېنى»دىن

ئوسمانجان ساۋۇت كۆپىنچە بارماق ۋەزنىدىن قوللانغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ قەلىمى ئاستىدا سۆزلەرنىڭ ئىنتايىن تەبىئىي ھالدا بىرىكىشى، مىسرالارنىڭ توق قاپىيەلىشىشى، سۆزلەرنىڭ، ھەتتا مىسرالارنىڭ تەكرارلىنىشى نەتىجىسىدە شېئىرىي مەزمۇن بىلەن مۇزىكىلىق ئامىل ئاددىي ۋە تەبىئىي ھالدا بىرىكىپ، ئاجزالماس بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كېتىدۇ. بۇ ئۇنىڭ شېئىرلىرىنىڭ ئوقۇرمەنلەرگە بېرىدىغان تەسىرىنى كۈچەيتىش، چوڭقۇرلاشتۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ نۇرغۇن لىرىكىلىرىدا شېئىرلارنىڭ ماۋزۇسى يەنە شېئىر تېكىستلىرىدە تەكرارلىنىدۇ. بۇنداق تەكرارلىق بەزىدە كۆپلىتلارنىڭ باش قىسمىدا، بەزىدە كۆپلىتلارنىڭ، ھەتتا پۈتۈن بىر پارچە شېئىرنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا ئۇچرايدۇ. تېخنىكىلىق جەھەتتىن ئالغاندا، ماۋزۇلار بىر پۈتۈن شېئىرنىڭ باش قىسمىدا كەلگەندە شېئىرىي پىكىرنى باشلاش رولىنى، كۆپلىتلارنىڭ، بولۇپمۇ بىر پۈتۈن شېئىرنىڭ ئاخىرىدا كەلگەندە بولسا، پۈتۈن ئەسەردىكى شېئىرىي پىكىرنى يەكۈنلەش رولىنى ئوينايدۇ. بۇ جەھەتتىن ئالغاندا، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ كۆپلىگەن شېئىر ماۋزۇلىرى شېئىرىي تېكىستتىن ئايرىلىپ تۇرىدىغان مۇستەقىل بىر بۆلەك ئەمەس، بەلكى شېئىرىي تېكىستنىڭ ئايرىلماس بىر تەركىبىي قىسمى ھېسابلىنىدۇ.

شېئىرىي تىلنىڭ ئېنىقلىقى، ئاددىيلىقى، دەللىكى، توغۇرلۇقى ۋە يېڭىلىقى جەھەتتىن ھارماي ئىزدىنىپ مۇھىم مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىدۇ.

رىشىش، بۇ ئارقىلىق ئۇيغۇر شېئىرىيەت تىلىنىڭ لۇغەت فوندىنى بېيىتىش، شېئىرنى ئىمكانقەدەر ئىخچام، قىسقا يېزىشنىمۇ شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ئىجادىيىتىدىكى مۇھىم نەتىجىلەر قاتارىدا تىلغا ئېلىشقا بولىدۇ.

خۇلاسە قىلغاندا، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ 1961-يىلىدىن باشلانغان يېرىم ئەسىرلىك ئىجادىيەت ھاياتىدا يازغانلىرى يەنىلا كۆپ ئەمەس. ئەمما شېئىرلىرىنىڭ سۈپەت - ساپا-سى، ئېرىشكەن مۇۋەپپەقىيىتى جەھەتتىن قارىغاندا، ئۇ يەنىلا بىزدىكى بارماق بىلەن سانىۋالغۇدەك شائىرلىرىمىزنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇ ئىزچىل تۈردە خەلققە «پىشمىغان غورا بەرمەسلىك» مەۋقەسىدە تۇرۇپ، ئاز يازدى، لېكىن ساز يازدى. يازغانلىكى شېئىرلىرىدا مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. بۇ ئۇنىڭ «ئامەت»لىك بولغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى قەلەم بىلەن قۇدۇق قېزىپ، تىل دېڭىزىدىن ئۈنچە ئىزدىگەنلىكىدىن، يەنى ھەر بىر شېئىرى ئۈچۈن سېلىشتۇرغۇسىز بەدەل تۆلىگەنلىكىدىندۇر.

ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىدىكى سىرنى يەشمەكچى بولساق مۇنداق ئاددىي بىر ھەقىقەتنى بايقايمىز، ئۇ بولسىمۇ ئۇنىڭ يازغانلىرىنىڭ ئىجادىي بولغانلىقى، ھېچكىمنى، ھەتتا ئۆزىنىمۇ دورىمىغانلىقى، ھەر بىر شېئىرنىڭ بىر ئالەم تۈسىدە پۈت تىرەپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرالغانلىقىدۇر. بۇ ھەقىقەتنى دېمەككە ئاسان، چۈشىنىشكىمۇ ئاسان، لېكىن يامىشىپ چىقىش تولىمۇ تەس بىر پەلە. ئوسمانجان ساۋۇت ئۆز ئىجادىيەت مەۋقەسىنى قەي سەرئانە ساقلاپ كەلگەن ھەقىقىي شائىر. شائىر دەپ ئاغزىمىزنى تولدۇرۇپ ئاتاشقا بولىدىغان ئىسمى - جىسمىغا لايىق شائىر.

(ئاپتور شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە)

مۇھەررىر غېنى مۇھەممەت

61 يېشىڭغا مۇبارەك بولسۇن تارىم

ئابدۇكېرىم خوجايوف، ئابلىز نازىرى، زۈنۈن قادىرى، ئىمىن تۇرسۇن، پەتارجان مۇھەممەد، رەھىمىتۇللا جارى، ئەرشىدىن تاتلىق، تۈردى سامساق، شۈكۈر يالقىن، جاپپار ئەمەت، غوپۇر جان بۇرھانوف، مەريەم سەپەر بايپۇ، ئابلىمىت روزى، روزى قاسىم، قاھار جېلىل، تۇرسۇنئاي ھۈسەيىن، ئارىلان ھوشۇر قاتارلىق مەرھۇملار ۋە ھايات يېشىۋالاردىن مۇھەممەد رەھىم، رەخىم قاسىم، ئابدۇشۈكۈر تۈردى، ئابلىمىت سادىق، ئەھەد تۈردى، مۇھەممەد شاۋدۇن، مۇھەممەد پولات، ئوسمانجان ساۋۇت، ئەنۋەر ئابدۇرەھىم، ياسىن زىلال، پاتىگۈل ئەخمەت قاتارلىقلار باشچىلىقىدىكى نەچچە ئەۋلاد مۇھەررىرلەرنىڭ ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا ئىشلىگەن جاپالىق ئەجىر-مېھنىتىدىن پۈتۈلگەن. شۇڭا «تارىم» تەھرىراتىدا خۇددى كۈچ ئۇلاپ يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىدىكى ماھىر تەنھەرىكەتچىلەردەك چىدام-غەيرەت بىلەن ئەدەبىيات گۈلستانىمىزنىڭ پۈرەكلەپ ئېچىلىشىغا پىشايىق بولغان بۇ خالىس پەرۋىشكارلارنىڭ ئاسانلىقىچە كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان ئارقا سەپ خىزمىتىگە ئاپىرىن ئېيتماي تۇرالمايمىز.

«تارىم» ژۇرنىلى ئانا دەريا «ئالتۇن تارىم» نىڭ مەدەنىيەت سىمۋولى سۈپىتىدە ئەدەبىيات بوستانىمىزنى سۇغرىۋاتقىنىغا 61 يىل بولدى. ئۇ ئۆزىنىڭ مۇشۇ تارىخى مۇساپىسىدە جۇڭگو ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپە قوشۇپ، ئەل ئارىسىدا يۇقىرى ئىناۋەت تىكلدى. بۇ ژۇرنال ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ۋە قىسمەن قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىنىڭ نادىر نەمۇنىلىرىنى نامايان قىلىدىغان روشەن كۆز نەكلىك سالاھىيىتى بىلەن مىڭلىغان ئەدەب-يازغۇچىلىرىمىزنىڭ پەرىۋىشكار باغۋىنى سۈپىتىدە ئۇلارنىڭ قەلب تۈپىدىن ئورۇن ئالدى. شۇڭا ھەرقانداق بىر يازمەن ئۆزىنىڭ سەر خىل ئەسەرلىرىنى ئالدى بىلەن «تارىم» غا سۈندۈ، «تارىم» غا قەترە بولۇپ قوشۇلغانلىقىدىن كۆڭلى سۆيۈنۈپ، ئۆزىنى پەخىرلىك ھېس قىلىدۇ، «تارىم» غا ئېھتىرام بىلدۈرىدۇ، «تارىم» نى قەدىرلەيدۇ. چۈنكى رايونىمىزدا بەدىئىي ئەدەبىيات سەمەردىلىرى بىلەن قوپۇرۇلغان بۇ «پىرامىدا» مەرھۇم پېشىۋالىمىزدىن سەپىدىن ئەزىزى، ياسىن خۇدەبەردى، تېيىپجان ئېلىيېف، ئەلەم ئەختەم،

ھازىرغىچە 614 سان نەشر قىلىنغان «تارىم» ژۇرنىلىدا تەخمىنەن 71 مىليون 500 مىڭ خەتلىك ھەر خىل ژانىردىكى ئەسەرلەر ئېلان قىلىنىپتۇ. شۇنچە كۆپ ھەجىمدىكى ئەسەرلەرنى خەتمۇخەت، قۇرمۇقۇر كۆرۈپ چىقىپ مەتبۇئات تەلپىگە لايىقلاشتۇرۇپ تەھرىرلەش ئۈچۈن قانچىلىك ئەقىل-مېھنەت سەرپ بولدىغانلىقى ھەممىمىزگە ئايان. ئۇنىڭدىن باشقا مىللىي ئاپتورلار قوشۇنىنى تەشكىللەش، ھەر خىل ئەدەبىي، ئىجتىمائىي پائالىيەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان يۇشتۇرۇش قاتارلىق قوشۇمچە خىزمەتلەرمۇ ئۇلارنىڭ ئەمگەك سىجىللىقىنى ھەسسىلەپ ئاشۇرىدۇ. شۇڭا «تارىم» ئۈچۈن بارلىقىنى بېرىشكە تىرىشكەن پېشقەدەم مۇھەررىرلىرىمىزنىڭ ئالدىغا ئىلھام بولغان ۋارىسلىق قىلىپ، «تارىم» نى پەللىمۇ پەللى ئۆرلىتىش يولىدا تىرىشچانلىق كۆرسىتىۋاتقان مۇشۇ ئەۋلاد تەھرىرات خادىملىرىغا ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلدۈرىمىز ۋە ئىشلىرىنىڭ خەيرلىك بولۇشىنى تىلەيمىز.

بىز ھازىر سوتسىيالىستىك مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ ئىنتايىن پايدىلىق پۇرسىتىدە تۇرىۋاتىمىز. بۈگۈنكى ھالقىما تەرەققىيات ئېھتىياجى «تارىم» يېتەكلىگەن ئەدەبىيات سېپىمىزنى قايتا ئويلىنىشقا مەجبۇرلايدۇ. چۈنكى 60 ياشتىن ھالقىغان بۇ ژۇرنال ئۆزىنىڭ پېشقەدەملىك سالاھىيىتىگە ماس ھالدا، ئەنئەنىۋى

رامكىلاردىن بۆسۈپ چىقىپ، زامانىۋى ئالگى بىلەن سۇغىرىلغان بۈگۈنكى تۇرمۇش قاتلاملىرىنىڭ ئىچكى-تاشقى دىيالوگلىرىنى بەدەن ئىسى ئەدەبىيات قانۇنىيەتلىرى بىلەن ئەتراپلىق ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىشكە موھتاج. «تارىم» ئوقۇرمەنلىرىنىڭ ئېستېتىك تەلپىسى ۋە قىممەت قارىشى بارغانسېرى ئۆسمەكتە ۋە يېڭىلانماقتا. بۇ ھال ئەدەبىياتىمىزنى ئومۇملاشتۇرۇش باسقۇچىدىن ئۆستۈرۈش باسقۇچىغا ھالقىشىنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ يۆنىلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئىككى تەرەپنىڭ، يەنى ژۇرنال تەھرىراتى بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىغا تۇرغان يۇشقان ئاپتورلار ۋە ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىنى تەقەززا قىلىدۇ ھەمدە ژۇرنال باشقۇرۇش ئېغىزى جەھەتتە داۋاملىق بىلەن ئىسلاھات ئېلىپ بېرىشىنى تەلەپ قىلىدۇ. مەن «تارىم» نىڭ بىر ئوقۇرمەنى سۈپىتىدە بۇ ئانا ژۇرنالىمىزنىڭ سەھىپىلىرىنى تېخىمۇ رەڭدارلاشتۇرۇپ، قۇرغاقلىشىپ كېتىۋاتقان ئەدەبىي مۇھىتىمىزنى جانلاندۇرۇش، ھاياتى كۈچكە ئىگە قىلىش يولىدا ئۈزۈكسىز ئىزدىنىشىنى ئۈمىد قىلىمەن ھەمدە ئالدىنقىلارنىڭ مۇبارەك قەدەم ئىزلىرىغا ۋارىسلىق قىلىۋاتقان بۈگۈنكى ژۇرنال تەھرىراتىدىكى ياش بۇغۇنلارنىڭ دەۋر ئۈمىدىنى ئاقلىيالايدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن. سىلەرگە رەھمەت!

(شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدىن)

مۇھەررىر مۇھەممەد ئەيسا ئۆزگەرك

«تارىم»غا باغلانغان ئۆزۈلمىس رەسىم

ژۇرنالدا بىرەر پارچە ئەسىرى ئېلان قىلىنىپ باقمىغان مەندەك بىر ھەۋەسكار ئۈچۈن شىنجاڭدىكى ئەڭ نوپۇزلۇق، بوسۇغىسى خېلىلا ئۈستۈن ژۇرنالدا ئەسەر ئېلان قىلىشتىن ئارتۇق شان-شەرەپ بولمايدۇ، ئەلۋەتتە. ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ بۇ بىر تۈركۈم ئەسەرلەر توغرىسىدا «تارىم» ژۇرنىلىدا بىر پارچە ماقالە ئېلان قىلىندى. ماقالىدە ياشلارنىڭ ئىجادىيەت قىزغىنلىقى رىغبەتلەندۈرۈلگەندى، بۇ قاتاردا مەنمۇ ئالاھىدە تىلغا ئېلىنىپ ماخالتالغانىدىم، تۇنجى ئېلان قىلىنغان ئەسەرگە بېرىلگەن تۇنجى ياخشى باھا ئالدىدا كىممۇ ھاياجانلانماي تۇرالىسۇن.

1985-يىلى 5-ئايدا شىنجاڭ ئۈنۋېرسىتېتىنىڭ چوڭ زالىدا 1300 دىن ئارتۇق ئادەم قاتناشقان شېئىر دېكلاماتسىيە كېچىلىكى ئۆتكۈزۈلدى. كېچىلىككە ئوقۇتقۇچى، ئوقۇغۇچىلاردىن باشقا ئۈرۈمچىدىكى داڭلىق شائىر-يازغۇچىلار، بىر قىسىم گېزىت-ژۇرنالنىڭ مۇھەررىرلىرى تەكلىپ بىلەن قاتناشتى. بۇ كېچىلىكتە مەن «ئانامنىڭ سۈرىتىگە قاراپ» ناملىق بىر پارچە شېئىرىمنى

ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80-يىللىرىدا ئالىي مەكتەپلەرنىڭ تىل-ئەدەبىيات كەسپىدە ئوقۇ-ۋاتقانلارنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت قىزغىنلىقى تولىمۇ يۇقىرى ئىدى. مەكتەپلەردە ھەر خىل شەكىلدىكى ئەدەبىي پائالىيەتلەر پات-پاتلا بولۇپ تۇراتتى، ئوقۇغۇچىلار بىلەن جەمئىيەتتىكى داڭلىق شائىر-يازغۇچىلار، مۇھەررىرلەر ئوتتۇرىسىدا ئالاقە ۋە باردى-كەلدى مۇناسىۋىتى بار ئىدى، گېزىت-ژۇرناللار ئوقۇغۇچى ھەۋەسكارلارغا مەخسۇس سەھىپە ئاجرىتىپ بېرىتتى.

ھازىرقىدەك ئېسىمدە، 1984-يىلى مەن شىنجاڭ ئۈنۋېرسىتېتى ئەدەبىيات فاكولتېتىنىڭ 4-يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان چاغ ئىدى. فاكولتېتىمىزدىكى بىر قىسىم ئىجادىيەت ھەۋەسكارلىرىنىڭ ئەسەرلىرى «تارىم» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىندى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا مېنىڭ «بۇلاق ھەققىدە ناخشا» ناملىق شېئىرىم بار ئىدى، مەن ئىسىم ئاستىدىكى شېئىرىمنى ژۇرنال بېتىدە كۆرۈپ خۇشاللىقىمدىن قىنىمغا پاتماي قالدىم، پەخىرلىك تۇيغۇلارغا چۆمۈلدۈم، ئەينى ۋاقىتتا ھېچقانداق گېزىت-

دېكلاماتسىيە قىلدىم، دېكلاماتسىيە ئاخىرلىدى.
شېش بىلەن گۈلدۇراس ئالقىش ساداسى ياغردى.
مەن شېئىرىمنىڭ بۇنچىلىك ئالقىشلىنىدى.
دىغىنىنى ئويلايمۇ باقمىغاندىم، كېچىلىك
ئاخىرلاشقاندا «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ ئەينى ۋا-
قتتىكى شېئىرىي ئەسەرلەر مۇھەررىرى،
داغلىق شائىر مەرھۇم جاپپار ئەمەت ئاكا مېنى
چاقىرىپ، بۇ شېئىرنى بىر نۇسخا كۆچۈرۈپ
بېرىشىمنى، «تارىم» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىدۇ-
غانلىقىنى بىلدۈردى. مەن خۇشاللىق بىلەن
قوبۇل قىلىپ، تەلەپنى شۇ ھامان ئورۇنلىدىم،
ئۇزاق ئۆتمەي شېئىرىم «تارىم» ژۇرنىلىدا
ئېلان قىلىندى. بۇ بىر تالاي كەچمىشلەر
مېنىڭ ئىجادىيەت قىزغىنلىقىمنى تېخىمۇ پەل-
لىگە كۆتۈرگەندى، ئوقۇش پۈتكۈزۈشكە ئاز
قالغاندا، ساۋاقداشلار ئارىسىدا مېنى ئاپتونوم
رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمە-
سىگە تەقسىم قىلىدىكەن، «تارىم» ژۇرنىلى
تەھرىر بۆلۈمىگە بۆلىدىكەن دېگەندەك مەش-
مەش پاراخلار پەيدا بولدى، مەن بۇ گەپلەرنىڭ
راست بولۇپ چىقىشىنى تولىمۇ ئارزۇ قىلدىم،
ئوقۇش پۈتكۈزۈپ تەقسىمات ئېلان قىلىنغاندا
قۇلقىمغا ئىشەنمەي قالدىم، چۈنكى مەش-
مەش گەپلەر راست بولۇپ چىققانىدى.

ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80-يىللىرىدا شىنجاڭ-
نىڭ ئەدەبىيات-سەنئەت سېپىدىكى سەرخىلار
توپلاشقان بۇ ئىدارىگە بۇرۇن كىرىشتىن ئەي-
مەنگەن بولسام، ئەمدىلىكتە مەزمۇت قەدەم
بېسىپ يۈرەكلىك كىرەلەيدىغىنىمنى، بۇرۇن
داغلىق شائىر-يازغۇچىلار، پىشقان مۇھەررىر-
لەر بىلەن تونۇشۇۋېلىشنى ئارزۇ قىلغان
بولسام، ئەمدىلىكتە ئۇلار بىلەن خىزمەتداش
بولدىغىنىمنى ئويلاپ خۇشاللىقىمنى ئىچىم-
گە سىغدۇرالمىي قالدىم. مەن تەشكىلنىڭ ئو-
رۇنلاشتۇرۇشى بىلەن «مىراس» ژۇرنىلى
تەھرىر بۆلۈمىگە خىزمەتكە چۈشتۈم، ئەمما

«تارىم» ژۇرنىلىدىكى مۇھەررىر تاغىلار بىلەن
دوستانە مۇناسىۋەتتە ئۆتتۈم. ئۇلار مېنى ھەر
جەھەتتىن يېتەكلىدى، ئىجادىيەتتىمگە داغدام
يول ئېچىپ بەردى، «تارىم» ژۇرنىلى بىلەن
مېنىڭ ئوتتۇراىدا ئۈزۈلمەس رىشتە پەيدا
بولدى. خۇلاسلىگەندە تۇنجى شېئىرىم «تا-
رىم»دا ئېلان قىلىنىپتۇ، تۇنجى نۆۋەت «تارىم»
دا ماختىلىپتەن، تۇنجى نۆۋەت مەندەك بىر
ھەۋەسكارغا «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ مۇھەررىرى
شېئىرىڭنى بىزگە بەر، بىز ئېلان قىلىمىز
دەپتۇ. بۇ «تۇنجىلار» ھايات مۇساپەمدە بۇرۇ-
لۇش ياساپتۇ، ئەگەر بۇ تۇنجىلار بولمىغان
بولسا تەقدىر قىسمىتىم قانداق بولار ئىدى.

مېنىڭ بۇ كەچۈرمىشىم 60 نەچچە يىلدىن
بۇيان ئەدەبىي ئىجادىيەت قوشۇنىغا كىرىپ
«تارىم» ژۇرنىلىدا تۇنجى ئەسىرنى ئېلان
قىلغان ئەدەبىلەرنىڭ كەچۈرمىشى بىلەن پۈتۈن-
لەي ئوخشىمىسىمۇ، نىسپىي ئورتاقلىققا ئىگە
دەپ قارايمەن، مانا بۇ «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ
ئىستىلى، كەڭ ئاپتورلار قوشۇنىغا تۇتقان پو-
زىتسىيەسىنىڭ يارقىن نامايەندىسى.

«تارىم» ژۇرنىلى ئاپتونوم رايونىمىز تەۋە-
سىدە ئۇيغۇر تىلىدا نەشر قىلىنىدىغان ئەدە-
بىي ژۇرناللار ئىچىدە باسقان مۇساپىسى ئەڭ
ئۇزاق، ئەڭ چوڭ، ئەڭ مۆتىۋەر ژۇرنال، رايون-
مىزدىلا ئەمەس، ھەتتا چەت ئەللەردىمۇ نامى
بار ژۇرنال. ئۇ ئۆزىنىڭ يۇقىرىقىدەك سۈپىتى-
گە لايىق ئوبراز تىكلدى. مەيلى شەكىل جە-
ھەتتىن، مەيلى مەزمۇن جەھەتتىن بولسۇن،
ئۆزىگە خاس ژۇرنال ئۇسلۇبى ياراتتى، مەۋقە-
دىن ئېغىش، ئۇ قۇتۇپتىن بۇ قۇتۇپقا كۆچۈش،
تۇرۇپ قىزىپ، تۇرۇپ سوۋۇپ قېلىش خاھ-
شىدا بولمىدى، ئۆزىدىكى بىر خىل ئىزچىل-
لىقنى ساقلاپ قېلىش بىلەن بىللە، زامانىۋى
ئىلغارلىق ۋە يېڭىلىقلارنى ئۈزۈكسىز قوبۇل
قىلىپ، ئۆزىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن

ئىزدەندى. مۆتىۋەرلەرگە خاس تەمكىنلىك ژۇر-
نالىنىڭ تۈپ ئالاھىدىلىكىدىن بىرى بولۇپ
قالدى، بۇ ئارقىلىق ئوقۇرمەنلەرنىڭ كۆپ قات-
لاملىق مەنىۋى ئېھتىياجى ۋە ئېستېتىك تەل-
پىنى تولۇق قاندۇرۇش ئۈچۈن ئىزدەندى.

پېشقەدەملەرنى ھۆرمەتلەش، ئوتتۇرا ياش
ۋە ياشلارنى قوللاش، يېڭىدىن ئىجادىيەت سې-
پىگە قوشۇلغان ھەۋەسكارلارنى بايقاپ،
ئۇلارنى توغرا ئىجادىيەت يۆنىلىشكە يېتەك-
لەش جەھەتتە باشقىلارغا ئۈلگىلىك رول ئوي-
نىدى، بىر تۈركۈم نادىر ئەسەرلەرنى ئوقۇرمەن-
لەرگە سۈنۈپ، ئەدەبىي ئىجادىيەت خادىملىرى-
نىڭ ئۆزئارا مۇڭدېشىدىغان، تەجرىبە ئالماش-
تۇرىدىغان سورۇنىغا، ئۆز تالانتىنى نامايان
قىلىدىغان سەھنىگە، ئۆزئارا بىر-بىرىدىن
ئۆگىنىدىغان دەرسخانىغا ئايلاندۇردى.

«تارىم» ژۇرنىلىنى ۋاراقلايدىغان بولساق
ئۇنىڭ سەھىپىلىرىدە، ئەدەبىي ئىجادىيەتنىڭ
ھەرقايسى تۈر، ژانىرلىرى بويىچە يۇقىرى سۈ-
پەتكە ئىگە بولغان زور بىر تۈركۈم ئەسەرلەر
ئېلان قىلىندى، ئاپتورغا ئەمەس، ئەسەرگە
قاراپ مۇئامىلە قىلىدىغان ئىستىل تۇرغۇزۇل-
غاچقا، ياخشى، سۈپەتلىك ئەسەرلەر نەزەردىن
ساقىت بولۇپ قالدى. ھەر خىل قاتلامدىكى
ئاپتورلارنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرى ئۆزئارا گ-
رەلەشمە ھالەتتە ژۇرنال سەھىپىسىدىن ئورۇن
ئالدى، دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى يېڭىلىقلارنى، ئە-
دەبىي ئېقىملارنى پىلانلىق تونۇشتۇرۇپ، ئىجا-
دىيەت قوشۇنى ۋە كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ دۇنيا
ئەدەبىيات ئۇچۇرلىرىدىن خەۋەردار بولۇشى
ئۈچۈن كۈچىدى.

بولۇپمۇ يېقىنقى يىللار مابەينىدە «تارىم»
ژۇرنىلى دادىللىق بىلەن ئىسلاھات ئېلىپ

بېرىپ، ھەر خىل شەكىلدىكى پائالىيەتلەر
ئارقىلىق تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىدىكى
ئاپتورلارنى ئۇچراشتۇردى، ئۇلارنى ئىناقلىق،
ئىستىپاقلىق ئىچىدە ئالغا ئىلگىرىلەپ،
مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن
تۆھپە قوشۇشقا رىغبەتلەندۈردى. يوشۇرۇن
كۈچلەرنى قېزىپ چىقىپ، ئۈزۈكسىز ئالغا
ئىلگىرىلەش، يېڭىلىق يارىتىشقا دالالەت
قىلدى.

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ يۇقىرىقىدەك بىر
يۈرۈش سەمەرىلىك خىزمەتلىرى ۋە نەتىجىلى-
رى ئاسان قولغا كەلگەن ئەمەس. ئۇنىڭ كەينى-
دە تامادىن خالىي، ئىرادىلىك مۇھەررىرلەر قو-
شۇنىنىڭ بارلىقىنى ئەستىن چىقارماسلىقىمىز
كېرەك. گەپ قىلماق ئاسان، ئىش قىلماق ئانچە
ئاسان ئەمەس. تىنماي چۆرگىلەپ ئۈگۈت تەلەپ
قىلىپ تۇرىدىغان تۈگمەننى توختىتىپ قويماي
چۆرگىلىتىش ئانچە ئاسان ئەمەس. «تارىم»
ژۇرنىلى ئەنە شۇنداق تۈگمەنگە ئوخشايدۇ، بۇ
تۈگمەننىڭ ئەتراپىدىكى تىنىمىسىز مېھنەت
قىلىۋاتقان كىشىلەرنى چۈشىنىشىمىز،
ئۇلارنىڭ مىننەتسىز ئەجرىنى كۆرمەسكە سال-
ماسلىقىمىز كېرەك.

مەن «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ ئىخلاسەن ئاپ-
تورى بولۇش سۈپىتىم بىلەن، تەھرىر بۆلۈم-
دىكى بارلىق مېھنەتكەشلەرگە مۇشۇ پۇرسەتتە
سەمىمىي رەھمىتىمنى ئېيتىمەن.

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنمۇ
باشلامچىلىق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، كەڭ
ئەدىبلەرنى تېخىمۇ ئىستىپاقلاشتۇرۇپ، پارلاق
مەنزىلگە يېتىش يولىدا ھارماي-تالماي ئالغا
ئىلگىرىلىشىنى، «تارىم» مېلودىيەسىنى تې-
خىمۇ يېقىملىق ياڭرىتىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

(ئاپتور شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتىدا)
مۇھەررىر مۇھەممەد ئەيسا ئۆزگەرك

«تارىم» غا تامغان تامچىلار

لىغا تولا ئوقۇلغانلىقتىن كونسراپ، بەتلىرى سارغىيىپ كەتكەن ھاۋا رەڭ تاشلىق بىر ژۇر - نالنى ئېلىپلا:
 - ئېيتىڭلارچۇ، بۇ قايسى ژۇرنال؟ - دەپ سورىدى.

سنىپنى گۆردەك تىمتاسلىق باستى. سا- ۋاقداشلىرىمنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك لاتىن ھەرپلىرىدىن ئۆزلەشتۈرۈلگەن «يېڭى يېزىق» تا ئوقۇغان، «كونا يېزىق»نى ئەمدىلا ئۆگىنىد- ۋاتقاچقا، ژۇرنال نامىنى دەماللىققا ئوقۇپ بې- رەلمەيۋاتاتتى. ساۋاقداشلار ئىچىدە «كونا يې- زىق»تىكى كىتابلارنى ئەڭ جىق ئوقۇيدىغانمۇ، ئەدەبىيات ھەققىدە بەكرەك زاكونلىشىدىغانمۇ مەن بولغاچقا، مۇئەللىمنىڭ نەزىرى ماڭا تى- كىلدى - دە:

- ھە، بۇدۇر چاچ. سەن دەپ باققىنە، قېنى؟! - دەپ.

- بۇ دېگەن «تارىم» ژۇرنىلى، - دېدىم مەن ياغراق ئاۋازدا.

- ئەقلىڭگە بارىكالا! راست، بۇ رايوندى- مىزدىكى ئەڭ نوپۇزلۇق ئەدەبىي ژۇرنال «تارىم». ئۇنىڭغا سۈتنىڭ يۈزىدىكى قايماققا ئوخشاش كۆزگە كۆرۈنگەن شائىر، يازغۇچىلار- رىمىزنىڭ ئەسەرلىرى بېسىلىدۇ. بىراق

مەن ھەر قېتىم «تارىم» دېگەن سۆزنى زىكىر قىلغىنىمدا، قەلبىم تارىم دەرياسى سۇ- لىرىدەك دولقۇنلۇق ھېسلازدا ئەللەيلىنىدۇ. چۈنكى تارىم ئويمانلىقى بىزنىڭ سەلتەنەتلىك مەدەنىيىتىمىزنىڭ مەنۋى يىلتىزى تومۇر يايغان زېمىن بولسا، ئەسىرلەر بويى جۇشقۇن ناخشا ياغرىتىپ ئېقىپ كېلىۋاتقان تارىم دەريا- سى بىزنىڭ ئۇلۇغ ئانا دەريايىمىزدۇر. ئۇنىڭ ئۇلۇغلىقى شۇ يەردىكى، ئانا يۇرت تۇپرىقىنى باغرىغا مەھكەم بېسىپ تۇرغان گىگانىت تاغ- لاردىن باشلىنىپ، يەنە ئۇنىڭ سۆيۈملۈك باغ- رىغا ئۇن - تىنىسىز سىڭىپ كېتىدۇ. پۈتكۈل خەلقىمىزنىڭ قىسمەت ۋە خىسلەتكە باي ئۇزاق تارىخى «تارىم»دىن ئىبارەت مۇشۇ مۇبارەك نام بىلەن گىرەلىشىپ كەتكەندەك، مېنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت ھاياتىمۇ ئۇنىڭ سىمۋوللۇق نامى بىلەن ئاتالغان «تارىم» ژۇرنىلى بىلەن چەمبەر- چاس باغلىنىپ كەتكەن.

1981 - يىلى 5 - ئاي. بۇ مېنىڭ «كونا يې- زىق»تا بېسىلغان رومانلارنى ھەرپ قۇرۇپ ئوقۇپ يۈرۈپ، ئەمدىلا ساۋاتىم چىققان چاغلار بولۇپ، تولۇقسىزنىڭ 2 - يىللىقىدا ئوقۇۋاتات- تىم. بىر كۈنى ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىمىز قېيىۋم ھىدايى مۇئەللىم دەرس ئارىلىقىدا، قو-

قولۇمىدىكىسى «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ ئادەتتىكى سانى بولماستىن، ئانا يۇرتۇڭلار «كۆكدالا» غا ئاتاپ چىقىرىلغان 1961- يىللىق 8- سانى، — دەيدى ھاياجاندا، — ئۇ سىلەرنىڭ ئاتا- ئاناڭلار يەنى سابىق مىللىي ئارمىيە ئاساسىدا تەش- كىللەنگەن «5- كورپۇس» جەڭچىلىرى كۆكدالا لانى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن، زەيكەش چېپىپ، بوز يەر ئېچىۋاتقان يىللارنىڭ خاتىرىسى. ئەينى ۋاقىتتا ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىدىن ئابدۇللا زاكىروف «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىراتىدىكى ئاب- دۇكېرىم خوجايوف، تېيىپجان ئېلىيېف، ئابل- مىت سادىق، پەتارجان مۇھەممىدى، مۇھەممەد رەھىم، رەخم قاسىم قاتارلىقلار بىلەن كۆكدالا- غا كېلىپ، بوز يەر ئاچقۇچىلارنىڭ روھىغا ئىلھام بېرىش مەقسىتىدە مانا مۇشۇ سان ژۇر- نالىنى ئىشلىگەن، — دەيدى ۋە روزى قاسىم، ئاب- دۇراخمان غوجانوف، ئەخمەت ھاجىيوف، خەي- رۇللا ئابدۇللايوف، ئابلزخان تۇردى قاتارلىق قەلەمكەش جەڭچىلەرنىڭ ژۇرنالغا بېسىلغان ئۆرنەك ئەسەرلىرىنى ئوقۇپ بېرىپ، بىزنى ئۇلارنىڭ ئىزىنى بېسىشقا ئۈندىگەن ئىدى.

ئەنە ئاشۇ كۈندىن ئېتىبارەن، «تارىم» دېگەن نام قۇلقىمغا ئاجايىپ يېقىملىق ئاڭلى- نىدىغان، «تارىم» ژۇرنىلىنى چېلىقتۇرغان ھامان گۆھەر تېپىۋالغاندەك سۆيۈپ ئوقۇيدى- غان بولدۇم. ئۇنىڭدىكى ئېسىل شېئىرلار مېنى ئۆزىگە رام قىلىۋالدى. دەسلەپ ئۇنى ئۈلگە قىلىپ مەشىق شېئىرلارنى، كېيىنچە مەخسۇس خاتىرە تۈتۈپ، خېلى ئۆلچەملىك شې- ئىرلارنى يېزىشقا باشلىدىم. دېمەك، «تارىم» مېنىڭ قەلبىمدىكى شېئىرىيەتلىك ئالەمنىڭ كۆزنىكىنى ئېچىۋەتتى ۋە مېنى بارا- بارا شا- ئىرلىقنىڭ تىلىسىم كۈچىسىغا ئېلىپ كىردى. نېمە ئۈچۈنكىن تاڭ، تارىمنى قولۇمغا ئېلىپ ئوقۇساملا تەسەۋۋۇرۇم قاناتلىنىپ كېتەتتى. ئىلھاملارم تاشقىنلاپ، شائىر بولۇش ئىس- تەكلىرى قەلبىمگە ياققان ئوت لاۋۇلدايتتى.

ئاشۇ ئوتنىڭ كۈچىدىن بولسا كېرەك، 1984- يىلى ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانغا قاتنى- شىپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئەدەبىيات فاكولتېتىدا ئوقۇش يولىنى تاللىدىم. بۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا «تەڭرىتاغ پەرزەنت- لىرى» ئەدەبىي ئىجادىيەت ئۇيۇشمىسى قۇرۇ- لۇپ ياسىن زىلال، ئەزىز ئېلى، باتۇر روزى، غالىب راخمان، تاھىر قاسىم، ۋاھىتجان ئوسمان قاتارلىق تالانتلىق ياش شائىرلار ئۆزلىرىنىڭ يۈگەنسز ياشلىق ئىلھاملارىدىن تۇغۇلغان جۇلالىق شېئىرلىرى ئارقىلىق ئىجادىيەت بەي- گىسىگە چۈشكەن ئالتۇن چاغلار ئىدى. ئۇيۇش- ما تەشكىللەپ تۇرىدىغان ئىجادىيەت ئەنجۈمەن- لىرى ۋە شېئىرىيەت كېچىلىكلىرىگە تېيىپجان ئېلىيېف، زوردۇن سابىر، ئابدۇشۈكۈر مۇھەم- مەدئىمىن، بۇغدا ئابدۇللا، قۇربان بارات، ئوس- مانجان ساۋۇت قاتارلىق ئەدەبىلەر پات- پات تەكلىپ قىلىنىپ، ئەدەبىي ئىجادىيەت ھەققىدە لېكسىيە سۆزلەيتتى. بۇ ئەھمىيەتلىك پائالى- يەتلەرگە ئىشتىراك قىلىش، ئۇلارنىڭ بال تېمىپ تۇرغان سۆزلىرىنى ئاڭلاش مېنىڭ ئەدە- بىي ئىجادىيەت پەللىسىنى كۆزلەپ ئىلگىرىلە- شىمگە كۈچلۈك ئىلھام بولدى. بولۇپمۇ ئەدەب- يات ئىشتىياقى كۈچلۈك چاغداشلىرىم بىلەن بىللە يۇقىرىقى ئۇيۇشمىغا ئەزا بولۇشۇم، ئىجا- دىيىتىمنىڭ گۈللىنىشىگە تۈرتكە بولغان بولسا، مەكتەپ قىرائەتخانىسىغا مەھكەم بېك- تىنىۋېلىپ، «تارىم» قاتارلىق ئەدەبىي ژۇرناللارنى بېرىلىپ ئوقۇشۇم ئەينى دەۋرنىڭ ئەدەبىيات رې- ئالىلىقى بىلەن بىۋاسىتە ۋە ۋاسىتىلىك ئۈچۈر- شىشىمغا ئالتۇن كۆۋرۈك سالدى.

1987- يىلىنىڭ ئاخىرى بىزنىڭ «تەڭرى- تاغ پەرزەنتلىرى» ئىجادىيەت ئۇيۇشمىمىز مەكتەپ كۈلۈبىدا يېڭى يىللىق ئەدەبىيات- سەنئەت كېچىلىكى ئۆتكۈزدى. بۇ پائالىيەتتە مەنمۇ سەھنىگە چىقىپ شېئىر ئوقۇش شەرد- ىگە ئېرىشتىم. پائالىيەتتىن كېيىن «تارىم»

ژۇرنىلى تەھرىراتىدىكىلەرنىڭ بۇ قېتىمقى پا- ئالىيەتتە ئوقۇلغان شېئىرلارنى مەخسۇس سە- ھىپە ئېچىپ ئېلان قىلىش ھەققىدىكى ھاۋال- سى بويىچە، مەن قاتارلىق بىر نەچچە يىلەننىڭ ئەسىرىنى تاللاپ، «تارىم» ژۇرنىلىغا يوللىدى. شۇ چاغقىچە «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈم- نىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلاپ باقمىغاچقا، ئەس- رىمنىڭ ئېلان قىلىنىشىغا تازا دېگەندەك ئىشەنچ قىلالىمىدىم، ئەمما تەقەززالىقىم بېسىل- مىدى. بىر نەچچە ئاي ئوتتۇپ، ئۈمىدىمىز ئۈ- زۈلگەندە، ساۋاقدىشىم مەتسەيدى مەنقاىسىم:

— دولقۇن ئاداش، «تارىم» دا ئەسىرىمىز چى- قىپتۇ! — دېمەسمۇ، بۇ ئۈشتۈمتۈت خۇش خە- ۋەردىن يۈرىكىم «جىخ» غىدە قىلىپ قالدى.

خۇشاللىقىمىدىن ئۇنى قۇچاقلاپ، دەس كۆ- تۈرۈۋەتكىنىمنى سەزمەيلا قايتىمەن. چۈنكى ئۇ چاغلاردا بىزدەك ئەدەبىيات مۇخلىسلىرى ئۈچۈن، «تارىم» دا ئەسەر ئېلان قىلدى، دېگەن سۆز شائىر، يازغۇچىلىق مەنزىلىگە ئات سالىدى دېگەنلىكتىن بېشارەت بېرەتتى. چۈنكى تارىم دەرياسى يۇرتىمىز دەريالىرىنىڭ ئانىسى بولسا، «تارىم» ژۇرنىلى يېڭى دەۋر ئە- دەبىياتىمىزنىڭ ئانا ژۇرنىلى ئىدى.

بىز ياتاقىتىن ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ چىقتۇق- تە، مەكتەپ قىرائەتخانىسىغا بېرىپ، «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1988- يىللىق 3- سانىنى تاقەتسىز- لىك ئەۋجىدە ۋاراقلىدۇق. دەرۋەقە، مېنىڭ «خە- يالىرىم» ناملىق شېئىرىم بۇ ئانا ژۇرنال يۈزى- دە يورۇقلۇققا چىققان ئىدى. كېيىن بۇ ئەسىرىم كومپوزىتور پەرھات ئابىت چوغلاننىڭ مۇڭلۇق ئاھاڭ ئىشلىشى بىلەن «مارس قىزى» دېگەن ناملىق ناخشىغا تۇتۇرۇق بولدى. تالانتلىق ناخ- شىچى گۈزەلنۇر ئۆمەرنىڭ ئورۇنلىشىدىكى «- سىگانوچكا» («سىگان قىزى») ناملىق قاپلىق ئۇنئالغۇ لېنتىسى ئارقىلىق تاراپ، شۇ دەۋر ياش- لىرىنىڭ يۈرەك تارىنى تىترەتتى.

«تارىم» غا ئەۋەتكەن ئەسەرلىرىمنىڭ ئارقا- ئارقىدىن ئېلان قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، مەزكۇر

ژۇرنالنىڭ مۇھەررىرلىرى بىلەن تونۇشۇش ۋە بىمالال پىكىرلىشىش ئىمكانىيىتىگە ئېرىش- تىم. پۇرسەت تاپساقلا قەلەمكەش دوستلار بىلەن بىللە تەھرىر بۆلۈمىگە بېرىپ ئابىل- مەت سادىق، جاپپار ئەمەت، مەمتىمىن بارى، ئەنۋەر ئابدۇرېھىم، مۇھەممەد شاۋۋدۇن، ئوس- مانجان ساۋۇت قاتارلىق مىننەتسىز مېھنەت ئىگىلىرىنىڭ تارتىملىق پاراخلىرىنى ئاقلاپ كېلەتتۇق. دەم ئېلىش كۈنلىرى ئۇلارنىڭ ئۆي- لىرىگە بېرىپ، ئۇلار بىلەن گۇڭخۇر - مۇڭخۇر مۇخلىشىپ كېلەتتۇق. ئەدەبىي ئىجادىيەت ھەققىدە بۇ ئۇستاز ئەدىبلەردىن تەلىم ئالاتتۇق، دېمەك، «تارىم» ئەنە ئاشۇنداق كى- چىرىسىز پەزىلەت ئىگىلىرىنىڭ دەرگاھى ئىدى. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، «تارىم» نى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ مەنۋى مەكتىپى، دېسەك قىلچە ئارتۇق كەتمەيدۇ.

1989 - يىلى ئالىي مەكتەپنى تاماملاپ، 1989 - يىلى 10 - ئايلاردا، تاغ ئارىسىغا جاي- لاشقان نىلقا ناھىيەسىگە تەقسىم قىلىندىم. بۇ ئوت يۈرەك شائىرىمىز لۈتپۇللا مۇتەللىپ- نىڭ ئۈنۈملۈك بالىلىقى قالغان سۆيۈملۈك ماكان ئىدى. ئوچۇقنى ئېيتقاندا، مېنىڭ يۇرتۇم قورغاسقا كەتمەي نىلقىغا بۆلۈنۈشۈمنى تەقسىماتتىن كۆرە ئۇنىڭ ل. مۇتەللىپنىڭ يۇرتى بولغانلىقىدەك ھەقىقەتنىڭ تارتىش كۈ- چىدىن بولغان، دېيىش ئەقىلگە سىغانتى. بۇ ناھىيەنىڭ شۇ يىلى ئوقۇش پۈتكۈزگەن ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى تەقسىملەش ئىشى ئاخىرلاشقانلىقى ئۈچۈن، ۋاقىتلىق تەسىس قى- لىنغان «نىلقا ناھىيەلىك نوپۇسنى ئومۇمىيۈز- لۈك تەكشۈرۈش ئىشخانىسى» دا ئىشلەشكە مەجبۇر بولدۇم. بۇ مېنىڭ مۇقىم ئىدارەم بول- مىغانلىقتىن، ئۇلار پەقەت ئازغىنا مائاشىمىزغا بېرىپ، ياتاق، تامىقىم بىلەن كارى بولمىدى. ئاخىر نىلقىنىڭ «كونا بازار» مەھەللىسىدىكى ئىمام شاپى ئىسىملىك باغۋەننىڭ ھويلىسى ئىچىگە سېلىنغان بىر ئېغىزلىق ئۆيىنى

ئۇنىڭ ئىككى بالىسىغا دەرس تەكرارلاپ بېرىش شەرتى بىلەن ئىجارىگە ئالدىم. بۇ يەردە بىرەر مۇدىلەشكىم بولمىغاچقا، بىر مەزگىل «چەككىلى تاماكا يوق، مۇخداشقىلى نەدە كىشى؟» دېگەندەك بۇرۇقتۇرمىلىقتا ياشاشقا توغرا كەلدى. كېيىن نىلقا بازارلىق ھۆكۈمەتكە تەقسىملىنىپ بىر ئاز ئارام تاپقان بولساممۇ، ئەمما بەزىلەرنىڭ ئادالەتسىزلىك بىلەن يەكلىشىگە ئۇچراپ، ئاجايىپ خورلۇق ھېس قىلدىم ۋە ياشاش ئۈمىدىمۇ سۇسلاپ كەتتى. قەلبىمدىكى دەردىمنى دەيدىغان ئادەم تاپالماي تازا سىقىلىپ يۈرگەندە، «تارىم» دېگەن مۇبارەك ئىسمىنى يادىمغا ئالدىم. دە، ژۇرنالنىڭ شۇ چاغدىكى شېئىرىيەت مۇھەررىرى مەمتىمىن بارى ئاكاغا ئىچىمدىكى ھەسرەتتىمىنى تۈكۈپ، بىر پارچە مۇخلىق خەت يازدىم. ئاز كۈن ئۆتمەيلا مەمتىمىن بارى ئاكا نىڭ جاۋاب خېتى كەلدى. ئۇ بۇ خېتىدە مېنىڭ تەقسىماتتا ئوخشۇشسىزلىققا ئۇچرىغانلىقىمدىن قاتتىق ۋاپىسىپ، تولىمۇ توۋەن مۇقامدا ئېيتقان ئۈمىدىسىز سۆزلىرىمنى ئوقۇپ، ماڭا دەرھال تەسەللى بېرىش يۈزىسىدىن جاۋاب خەت يازمىسا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلمايچاقا، «ئۇكام، ھايات دېگەن بىر كەسكىن سىناق مەيدانى. كىم بەل قويۇۋېتىدىكەن شۇنى مات قىلماي قالمايدۇ. سىز دېگەن تا-رىمىڭىزنىڭ ئۈمىدىلىك ئاپتورى، تەقدىر تەشلى-ۋەتسىمۇ بىز سىزنى تاشلىۋەتمەيمىز. ھەرگىز بەل قويۇۋەتمەڭ! ئەتراپىڭىزدىكى شەيئىلەر-نىڭ ھەممىسىلا شېئىرنىڭ خېمىرتۇرۇچى، مەيلى ئاچچىققا ئۇچراڭ ۋە ياكى تاتلىققا، ئۇنى شېئىر قىلىپ يېزىۋېرىڭ! ئەسىرىڭىزگە مانا بىز خېرىدار، خەير، ئامان بولۇڭ! ئىجاد-يىتىڭىزگە ئۇتۇق تىلەپ: ئاكاڭىز مەمتىمىن بارى» دېگەن مەزمۇندە رىغبەت خېتى يازغان ئىكەن. خەتنى ئېلىپ، گويا دۇنياغا قايتا تۈ-رەلگەندەك خۇشاللىقىمنى باسالدىم. بولۇپ-مۇ خەتتىكى «سىز دېگەن تارىمىڭىزنىڭ ئۈمىد-

لىك ئاپتورى» دېگەن كەلىمە مېنى بۆلەكچىلا شادلاندىرۇۋەتتى. سۇنغان روھىمغا سۇنماس قانات بەردى. ئۇنىڭ رىغبىتى بىلەن ھاياتقا ئۈ-مىدۋارلىق نەزىرىدە قاراپ ئەسەر يېزىۋېدىم، يازغانلىرىمغىمۇ قايتا جان كىردى. ھە راست، ناخشىنى ياخشى ئېيتىدىغانلىقىم، سۆزمەنلى-كىم خاسىيىتىدە توي - تۆكۈن، مەشرەپ سو-رۇنلىرىنىڭ رىياسەتچىسى ۋە ناخشىچىسىغا ئايلىنىپ، نىلقىلىقلارغا تېز تونۇلدۇم. تۈرمۈ-شۈممۇ قىنىغا چۈشۈپ، كىشىلىك قەدىر-قىممىتىمۇ ئاشتى. يازغانلىرىم رېئاللىققا يېقىن، تېتىملىق بولغاچقا، مەتبۇئاتلارغا ئە-ۋەتكەن ھامان بېسىلىپ تۇردى. «تارىم» نىڭ 1991 - يىللىق 4 - سانغا بېسىلغان «شېئىر-لار» دېگەن ماۋزۇدىكى بىر يۈرۈش شېئىرىم بۇنىڭ دەلىلى ئىدى. دېمەك، «تارىم» ۋە تارىم-لىقلار مېنى تاشلىۋەتمىدى، مېنىڭ يىقىلغان يېرىمدىن ئۈمىد بىلەن يەنە بىر قېتىم دەس تۇرۇشۇمغا مەدەتكار بولدى. ئەسەرلىرىم «تا-رىم» نى ئۇيۇتقا قىلغان ھەرقايسى مەتبۇئاتلاردا ئۈزۈمەي ئېلان قىلىنىپ، غوللۇق ئاپتورلار قاتا-رىغا ئوتتۇم، ئىلى تەۋەسىدىمۇ ئىجتىمائىي تە-سىرىم كۈچىيىپ، مېنى يۆتكەپ ئېلىپ كە-تىشكە قىزىققۇچىلارمۇ كۆپەيدى.

1993 - يىلى خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن ئىلى ۋىلايەتلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ مەنئۇ مەدەنىيلىك ئىشخانىسىغا يۆتكەلدىم. ئەدەبىي ئىجادىيەتتىم غۇلجا شەھىرىدىكى قويۇق ئەدەبىي ئىجادىيەت مۇھىتىدا تېخىمۇ روناق تاپتى. «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى-مۇ ئەسەرلىرىمنى ژۇرنالنىڭ ماڭىلىغا بېسىپ تۇردى ۋە مېنى ئۆزى پەرۋىشلىگەن غوللۇق ئاپتورلار قاتارىدا تۈرلۈك يىغىن، ئەدە-بىيات سىمىنارىيەلىرىگە ئۈزۈمەي تەكلىپ قىلىپ كەلدى. 1997 - يىللىق 2 - سان «ئۈمىد چىچەكلىرى» سەھىپىسىدە مېنى ئەسەرلىرىم ۋە سۈرىتىم بىلەن ئالايتەن تونۇشتۇرۇپ، ماڭا كۈچلۈك ئىلھام ۋە مەدەت بەردى. مەنمۇ

بۇنىڭ تۈرتكىسىدە ئەدەبىي ئىجادىيەت بەيگى-
سىگە تېخىمۇ ئىشەنچ بىلەن ئاتلىنىپ، ئاپتو-
نوم رايونىمىزدىكى نوپۇزلۇق مۇكاپاتلارغا ئىپ-
رىشىش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولالدىم. مە-
سىلەن، مېنىڭ «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 2000 -
يىللىق 5 - سانىغا بېسىلغان «ئەمگۈز باھار
مېھرىڭدىن ئوغۇز» ناملىق بىر يۈرۈش شېئىر-
رىم شۇ يىلى قەشقەردە ئۆتكۈزۈلگەن 10 - نۆ-
ۋەتلىك «خانتەڭرى ئەدەبىيات مۇكاپاتى» ۋە «6 -
قېتىملىق يېڭى ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى
ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى»دا، «خانتەڭرى ئەدە-
بىيات مۇكاپاتى»غا ئېرىشتى. مەزكۇر ژۇرنال-
نىڭ شۇ يىللىق 10 - سانىغا بېسىلغان «ئاغلى-
غىن دۇنيا ناخشام سۆزلىسۈن» ناملىق بىر
يۈرۈش شېئىرىم شۇ يىلى 4 - قېتىملىق
«تارىم ئەدەبىيات مۇكاپاتى»غا ئېرىشتى.

«تارىم» ژۇرنىلى تەھرىراتىدىكىلەر بىز
ياش ئاپتورلارنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىمىزگە
ئىزچىل كۆڭۈل بۆلۈپ كەلدى. ئۇلار تۈرلۈك
شەكىلدىكى ئەدەبىي ئىجادىيەت سىمىنارىيە-
رىنى قەرەللىك ۋە قەرەلسىز ئۆتكۈزۈپ، ئىجا-
دىيەت سېپىگە يېڭىدىن قېتىلغان ياش ئاپتور-
لارنى پەرۋىش قىلىشقا كۈچ سەرپ قىلىش
بىلەن بىللە ھەر يىلى ئوخشاشمىغان تېمىلار-
دىكى ئىلمىي مۇھاكىمە، ئاپتورلار سۆھبەت يى-
غىنى ئېچىش، مۇكاپاتلاش ۋە ئېكسكۇرسىيە
پائالىيەتلىرىنى ئۇيۇشتۇرۇش ئارقىلىق ئاپ-
تورلارنىڭ ئۆزئارا تەجرىبە ئالماشتۇرۇپ،
ئاكتىپ پوزىتسىيە بىلەن ئىجادىيەتكە چۆكۈ-
شىگە پائال يېتەكچىلىك قىلدى. ئاپتورلار قو-
شۇنىنىڭ زورىيىشىغا باشتىن - ئاياغ ئەھمى-
يەت بەردى. شەخسەن ئۆزۈمنى ئالسام، 2007 -
يىلى 5 - ئايدا «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈ-
مى مەزكۇر ژۇرنالنىڭ 555 سان نەشر قىلىند-
غانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئاچقان سۆھبەت
يىغىنىغا تەكلىپ قىلىندىم.

2011 - يىلى 4 - ئايدا «تارىم» ژۇرنىلى
نەشرىياتى ئاچقان ئاپتورلار سۆھبەت يىغىنىغا
ئالاھىدە ئىززەت - ئىكرام بىلەن قاتناشتىم.
بولۇپمۇ 2011 - يىلى 11 - ئايدا «تارىم» ژۇرنى-
لى نەشرىياتى ئاپتورلار ۋەكىللىرىنى تاللاپ
ئۇيۇشتۇرغان تۇنجى قېتىملىق «تارىم» سەپى-
رى - جەنۇبىي جۇڭگو زىيارىتىگە قاتنىشىش
ئامىتىگە ئېرىشكەنلىكىم مېنى ئاجايىپ
خۇرسەن قىلدى. يۇقىرىقىدەك قوللاشلار مەندە:
«ئانا ژۇرنال» تارىمىمىز قەلەمكەشلەرنىڭ تو-
مۇرىنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان خىسلەتلىك
مۇھەببەت دەرياسى ئىكەن» دېگەن تەسىراتنى
ئويغاتتى...

دېمەك، مېنىڭ خۇشاللىقىم ۋە قايغۇم
تارىم سۈيىگە تامغان تامچىدەك ئانا ژۇرنال
«تارىم» سەھىپىلىرىگە سىڭىپ كەتكەن. ئۇ
گويا ئۆز بالىسىغا كۆيۈنگەن مېھرىبان ئاند-
دەك مۇقلاانسام روھىمنى ئاۋۇندۇردى، نەتىجە
قازانسام ئالقىشلاپ كەلدى. شۇنچا، «تارىم»غا
بولغان ئېھتىرامىم كۈچىدىن، 2010 - يىلى
مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىند-
غان «مەڭگۈلۈك ئىزدەش» ناملىق شېئىرلار
توپلىمىغا ئاساسەن «تارىم»دا ئېلان قىلىنغان
شېئىرلىرىمنى كىرگۈزدۈم.

بۇ قېتىم مەن «تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتى
ئاچقان 2012 - يىللىق ئاپتورلار سۆھبەت يىغى-
نىغا قاتنىشىش ۋە ئاپتورلار ۋەكىلى سۈپىتىدە
سۆزلەش پۇرسىتىگە مۇيەسسەر بولغانلىقىم-
دىن ئىنتايىن خۇرسەن بولدۇم. چىن سۆزۈمنى
ئېيتسام، مېنىڭ ئىجادىيەت مۇساپەم «تا-
رىم»نىڭ پەرۋىشىدە نۇرلانغان. شۇنچا ماڭا
يۈرەك سۆزلىرىمنى ئېيتىش پۇرسىتى يارىتىپ
بەرگەن «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىگە ۋە
ماڭا مىننەتسىز مېھنىتىنى ئايمىغان مۇھەر-
رىرلەرگە رەھمەت ئېيتىمەن!

2012 - يىلى 22 -، 23 - مارت، غۇلجا
(ئاپتور ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق سىياسىي كېڭەش تارىخىي ماتېرىياللىرى تەتقىقات بۆلۈمىدە)
مۇھەررىر مۇھەممەد ئەيسا ئۆزئەرك

ۋەتەن ئىشقى - ئىلھام بولسۇن

دەۋرىمىز كىشىلىرىنىڭ تۇرمۇش مۇناسىۋەت-لىرىنىڭ ھەممە تەرىپى بىلەن، ئۇلارنىڭ ھايا-تى تۇيغۇلىرىنىڭ ئەڭ نازۇك، ئەڭ مۇرەككەپ مەنىۋى ھالەتلىرىنىڭ ھەممە بەدىئىي مەنزىرى-لىرى بىلەن باغلىنىدۇ. شەخس ھاياتى ۋە ئۇنىڭ ئاڭ، ھەرىكىتى بىلەن تەبىئىي بىرلىك-كە ئىگە بولغان، ئۇنىڭ پىكىر ۋە چۈشەنچە-سىدە دائىمىي نۇرلىنىپ تۇرىدىغان ئەڭ بۈيۈك ۋە ئەڭ قۇدرەتلىك ھاياتىي تۇيغۇ بولغان ۋەتەن-پەرۋەرلىك ئۇنىڭ ئاساسىنى تەشكىل قىلىدۇ. ئاپتور ئۆزىنىڭ «قۇياش قەسىدىسى» ناملىق شېئىرىدا بۇ ئەنئەنىۋى تېمىنى باشقىچە بىر خىل ئىجادىي يول بىلەن ئېچىپ بېرىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ ۋەتەن ۋە خەلق ھەققىدىكى ھەممە ئالىيجاناب تۇيغۇ ۋە تەسىراتلىرىنى ئانا قۇياش مىسالدا ئومۇملاشتۇرۇپ، ۋەتەن ۋە خەلقنىڭ بۈيۈك ۋە مۇقەددەسلىكىنى قۇياش-نىڭ نۇرانە قۇدرىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقى ۋە مەخسۇس-لۈكۈكىگە تەخلەشتۈرۈپ، ئۆزىنىڭ ھەممە ئە-قىدە ۋە ئېتىقادىنى مۇشۇ ئەبەدىلىككە ئىگە بولغان ئۇلۇغۋار كۈچتە ھېس قىلىدىغان ھەر قانداق ئادەمنىڭ غايەت يۈكسەك مەنىۋى قۇد-

ئوسمانجان ساۋۇت ئەدەبىياتىمىزنىڭ يۇقى-رى بەدىئىي دىت ۋە بەدىئىي ماھارەت سەۋىيە-سىگە ئىگە بولغان، ئۆزىنىڭ تەپەككۈر قاينى-مىدا تاۋلىنىپ بەدىئىي قىيامغا يەتكەن لىرىك پىكىرلىرىنى ئۆزىگە خاس شېئىرىي فورمىدا ئىجادىي ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەلەيدىغان تالانتلىق ئاپتور. ئۇ مەزمۇندا يېڭىلىق ۋە ئە-جادىيلىققا، شەكىلدە رەڭدارلىق ۋە خىلمۇ-خىللىققا ئىنتىلىدىغان، ئىجادىيەتتە ئۆزىگە خاس يول تۇتۇپ، ھاياتنىڭ كەڭلىكى ۋە چوڭ-قۇرلۇقىغا چەكسىز مۇھەببەت بىلەن ياندى-شىپ، خىلمۇ خىل پوئېتىك مەنزىرىلەرنى يا-رىتىپ، كىتابخانغا يېڭى زوق ۋە يېڭى گۈزەل-لىك بېغىشلىيالايدىغان ئالاھىدە تەقلىدتىكى شائىرلىرىمىزنىڭ بىرى. ئۇنىڭ كىتابخانلار ئىچىدە چوڭقۇر تەسىر قوزغىغان قۇدرەتلىك شېئىرىيىتى مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ قە-مەتلىك بايلىقى، ئىجادكار خەلقىمىزنىڭ باي ۋە مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىنىڭ رەڭدار لىرىك كارتىنىسىدۇر. ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرىيىتىنىڭ تېما-تىك مەزمۇنى ناھايىتى كەڭ ۋە باي بولۇپ،

رەتكە ئىگە بولىدىغانلىقىنى ئوبرازلىق ئېچىپ بېرىدۇ:

ئانا قۇياش تىرىكلىك تەڭرى،
سەن يانسەن، سەن ئەبەدىي يان!
مېنى قىناپ يۈتسىمۇ كەڭرى،
سېنى ھەرگىز يۇتالماس زىندان.

ئاپتور يەنە بىر شېئىرى «ۋەتەننىم سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپپاق» دا بۇ تېمىنى تېخىمۇ كەڭرى ۋە تېخىمۇ يېڭى ماھىيەتلىك ئىجتىما-ئىي مەزمۇن نېگىزىدە ئېچىپ بېرىدۇ. ئۇ ئۆز لىرىك قەھرىماننىڭ مەنىۋى ھىسسىي پائالىيەتلىرىنىڭ مۇرەككەپ ۋە دولقۇنلۇق ھالىتىنىڭ، ئۇنىڭ تۇيغۇ ۋە كەچۈرمىشلىرىنىڭ ئەڭ نازۇك كۆرۈنۈشلىرىنىڭ لىرىك مەنزىرىسىنى سىزىپ بېرىپ، ھەرقانداق ئازاب ۋە مۇشەققەت-لەر ئالدىدىمۇ ھايات ئەقىدىسىدىن يانمايدىغان ۋە تەنپەرۋەر ئادەمنىڭ ئالىجاناب روھىي دۇنياسىنى يورۇتۇپ بېرىدۇ. ئۇ ئانا ۋەتەننىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭگەن ھالال سۈتتىكى يەنى ۋاپا ۋە مەردلىكنىڭ بۇ سېھرىي شەرىپىتىنىڭ كۈچى ۋە خاسىيىتى بىلەن جاھالەت ۋە رەزىللىكنى يىمىرىپ، يېڭى بىر ھايات تېڭىنى كۈتۈۋالىدۇ:

زۈلمەتتىن قىيىنلىپ تاغدىن كەچمىدىم،
زەكاۋەت يولۇمغا نۇر چاچتى پارلاق.
كى قەددىم سۈنسىمۇ، سۈنمىدى قەلبىم،
قەتئىيەت ۋە چىدام يېگۈزدى قايماق.
سەجدە قىل دېگەننى سەرگەشتە قىلدىم،
چۈنكى سەن سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپپاق.

ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80-يىللىرى ئاپتور ئىجادىيىتىنىڭ مۇھىم بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولدى. ئۇنىڭ شېئىرىيىتىنىڭ ئاساسىي ئېقىمى بولغان ئەنئەنىۋى ۋە تەنپەرۋەرلىك تېمىسى مەزمۇن يېقىدىن تېخىمۇ باي ۋە رەڭدارلىققا

يۈزلىنىپ، ھاياتنى قايتا قۇرۇۋاتقان ئىپتىخار-لىق ئادەمنىڭ تۇيغۇ ۋە كەچۈرمىشىنىڭ ھەممە ساھەسىگە كىرىپ باردى. ئۇنىڭ لىرىك قەھرىمانى ھايات ۋە كىشىلەر مۇناسىۋىتىنىڭ تېخىمۇ كەڭ بەدىئىي زېمىنىغا، ئىنسان سۈبىيىتىنىڭ چەكسىز مەنىۋى ئالىمىگە قەدەم قويدى. ئۇنىڭ پىكىر تەپەككۈرى تېخىمۇ يۈكسەكلىكتە پەرۋاز قىلىپ، ھايات گۈزەللىكلىرى بىلەن ئىنسان ئالىجانابلىقىنىڭ يېڭى سېھرىي كۆرۈنۈشلىرى بىلەن ئۇچراشتى. «ياشلىقىم» ئاپتورنىڭ ئىجادىيىتىنىڭ مۇشۇ يېڭى بۇرۇلۇش دەۋرىدە ئېلان قىلغان تۇنجى شېئىرى. ئاپتور بۇ شېئىرىدا ئۆزىنىڭ مەزگىلسىز كەتكەن قىممەتلىك ياشلىقىنى ئەسلەپ، ھايات گۈلتا-جىدىن ئايرىلغان بەختسىز ئادەمدەك ئازابلىق تۇيغۇلارغا ئەسىر بولىدۇ. كۈتمىگەندە ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا بىردىن شەۋكەتلىك ياشلىقىنىڭ غۇرۇر ۋە ئىپتىخارلىقى جانلىنىپ، ئۇنى شېرىن ئەسلىمىلەرنىڭ تەڭسىز قايىنىمغا تاشلايدۇ. ئۇنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن ياشلىقى گام سەھەر كۆكىدە ۋىلىقلاپ جىلۋە قىلىپ تۇرغان تاڭ پەرىسى، گام چىمەن قىرغاقلىرىنى يۇيۇپ دولقۇن ئۇرۇپ ئېقىۋاتقان ئەزىم دەريا، گام ئۆزىنىڭ ئالتۇن نۇرلىرى بىلەن كۆك يۈزىنى كېسىپ ئۆتكەن گۈلدۈرماما شەمشىرى قىياپىتىدە ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىدۇ، بەزىدە ئالماس ساداقەتكە كۆككە سانجىلغان تىك چوققا، بەزىدە يەر-جاھاننى ئىللىتىپ تۇرغان خىسلەتلىك ھاياتىي ئاپتاپ سۈپىتىدە ئايان بولىدۇ. ئاپتور ئۆز ياشلىقىدىن ۋەتەن ۋە خەلقنىڭ ھەممە ئۇلۇغۋارلىقى ۋە ئالىجانابلىقىنى، ئۇنىڭ تەڭداشسىز ئەقىل ۋە ئىرادىسىنى كۆرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ۋۇجۇدى يېڭىچە بىر قۇدرەتلىك يالقۇن بىلەن پۈركىنىپ، ئۆزىنىڭ بىمەھەل كەتكەن قىممەتلىك ياشلىقى قايتىدىن نۇرلىنىدۇ:

ياشلىقىم سەن ۋە تىنىم، ساڭا ھەر چاغ بالىمەن،
بۇ ئەقىدەم ئۇپرىماس، ئۇپرىسىمۇ يەر شارى.
مەن ۋە تەندە دېمەككى ياشلىقىمچە قالىمەن،
مېنىڭ ھايات باھارىم ئانا يەرنىڭ باھارى.

ئاپتور شېئىرىدا ئۆز ياشلىقىنى ئانا ۋە تەندە-
نىڭ ھاياتى قۇدرىتىگە تەڭلەشتۈرۈپ، ئۇنى
ئۆزىنىڭ ئەقىل ۋە ۋىجدانىنىڭ مۇقەددەس
سىمۋولىغا ئايلاندۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ھاياتى تەق-
دىرىنى ۋە تەننىڭ پارلاق كەلگۈسى بىلەن بىر
پۈتۈن نەرسىگە ئايلاندۇرۇۋېتىدۇ.

ئاپتورنىڭ ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80- يىللى-
رىنىڭ بېشىدا ئېلان قىلىنغان «توزان قەسىدە-
سى» ناملىق لىرىك شېئىرى ئۇنىڭ ۋە تەنپەر-
ۋەرلىك تېمىسىغا بېغىشلانغان ئەسەرلىرى ئى-
چىدە ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ. ئاپتور بۇ شېئى-
رىدا تەقدىر قىسمىتى بىلەن ۋە تەندىن ئايرىل-
غان بەختسىز مۇھاجىرنىڭ ھەسرەتلىك
ئىچكى كەچۈرمىشىنىڭ ئۇنىڭ ئۆز يۇرتىدىشى-
نىڭ نۇرانە چېھرىنى كۆرۈشتىن تۇغۇلغان ئىپ-
تىخارلىق تۇيغۇسىنىڭ لىرىك تەسۋىرى ئارقى-
لىق ئانا ۋە تەننىڭ ئۇلۇغ ۋە سۈيۈملۈكلىكىنى
ئېچىپ بېرىدۇ:

قاقماي تۇرغىن قېرىندىشىم ئۈستۈڭنى،
قونسۇن ئۇلار ئۈستۈمگە، ياق قەلبىمگە.

ئانا يەرنىڭ زەررىسىدۇر بۇ توزان،

نۇر بولغۇچى مەن ئايرىلغان بەختىمگە!

قاقماي تۇرغىن قېرىندىشىم ئۈستۈڭنى،

پۇراپ ئالاي باغلىرىمنىڭ ھىدىنى.

ئىپار چېچەك، ئىپار غۇنچە، ئىپار گۈل،

يۈسۈن دىلدىن ھىجرانلارنىڭ دېغىنى.

ئۇنىڭغا ۋە تەننىڭ ھەر بىر تال توزىنى
مەڭگۈلۈك تەۋەررۈك، مۇقەددەس يالداما بولۇپ
تۈيۈلىدۇ. ئۇ ئۇنىڭدىن ئۆز خەلقىنىڭ بۈيۈك-
لۈكىنىڭ شاھىتى بولغان مەغرۇر تەڭرىتاغىد-

نىڭ «كۈمۈش چاچلىق» زەبەردەس چوققىلىرىد-
ىنى كۆرىدۇ. ھەر بىر تال توزان ئۇنىڭغا شاھا-
نە مۇقاملارنىڭ ھاياتبەخش ساداسىنى ئاڭلىد-
تىپ، زەر قىرغاقلىق ئەزىم دەريالارنىڭ دولقۇ-
نىنى ئەسلىتىدۇ. ئۇنىڭ ئەلەملىك ئوي-
پىكرى ئۆزىنىڭ بۇ خاسىيەتلىك زېمىن قوينىد-
دا ئۆتكەن ئاجايىپ كۈنلىرىگە - شېرىن،
لېكىن ئازابلىق ئەسلىملىرىگە چوڭقۇرلاپ
كىرگەن سېرى ۋە تىنىنىڭ گۈزەللىك ۋە ئۇلۇغ-
ۋارلىقىدىن پۈتكەن يىمىرىلمەس ئالتۇن مۇنا-
رى شۇنچە يۈكسەك قەد كۆتۈرىدۇ. شېئىر
باشتىن-ئاخىر ئەنە شۇنداق مۇرەككەپ ۋە
نازۇك لىرىك كەچۈرمىشلەر مۇھىتىدا، ئانا
يەرنى سېغىنىش ۋە ئۇنىڭغا تەلپۈنۈشتىن
پەيدا بولغان شېرىن، لېكىن ئازابلىق ھېس-
تۇيغۇلار ئېقىمىدا داۋاملىشىدۇ. شېئىر كىتاب-
خانغا ئانا يەرنى سېغىنىش ھېسسىياتى بىلەن
تولغان ئەلەملىك ناخشا ۋە جۇدالىق زارىغا كۆ-
مۈلگەن ھەسرەتلىك كۈيدەك تەسىر قىلىدۇ.

ئاپتورنىڭ 1983- يىلى ئېلان قىلىنغان
«يۈرىكىمنى تۈتمەن ساڭا» ناملىق شېئىرى
ئۇنىڭ ۋە تەنپەرۋەرلىك تېمىسىدىكى ئەسەرلە-
رىنىڭ ئەڭ نادىرىدۇر. شائىر بۇ ئەسىرىدە ئۆ-
زىنىڭ تۇرمۇش قارىشى، ھايات چۈشەنچىسى،
ئەقىدە ۋە ئېتىقادى، غايە ۋە ئارزۇسى، ئىرادە ۋە
ئىشەنچىنى ھەر بىر شېئىرىي مىسراغا سىڭدۈ-
رۈپ، ئۇنى يېڭى ۋە ئىجادىي لىرىك ئوبرازلار
ۋاسىتىسىدە يارقىن گەۋدىلەندۈرۈپ، كىتابخان-
نى ھاياجانلاندۇرىدىغان سەلتەنەتلىك شېئى-
رىي مۇھىت يارىتىدۇ. ئۇنىڭ لىرىك قەھرىما-
نى ئۆزىنى ۋە تەننىڭ «بىر ئۇيۇل زەررىسى»،
ئۇنىڭ «ۋەسلىگە تۇتاشقان بىر قەترە» سى دەپ
بىلىدىغان، سۆيگۈ ۋە مۇھەببەتتىن كۈچ
ئېلىپ، غۇرۇر ۋە ئىپتىخارلىق كۆكىدە پەرۋاز
قىلىدىغان ئالىجاناب ئادەم. ئۇنىڭ ئانا ۋە تە-
نىگە بولغان مۇھەببەت ۋە ساداقىتى ئەقىدىسىد-

دەك پاك، ئىرادىسىدەك قۇدرەتلىك، ئىشەنچ-
سىدەك يۈكسەك، غايىسىدەك ئۇلۇغ ۋە مۇقەد-
دەس. ئانا ۋەتەن ئۇنىڭ ھاياتىنىڭ مەنىسى،
بەخت ۋە خۇشاللىقنىڭ مەنبەسى، ئەقىل ۋە
ۋىجدانىنىڭ يىلتىزى:

تاج-تىللا گۈل قىلىپ ئېگەلمەس مېنى،
ئۆمرۈمنىڭ ۋەزنى ھەم جىلاسى سەندە.
قۇللۇقنى سۆكسەممۇ قارغاپ، قارىلاپ،
قۇلۇغمەن ئەبەدىي، بىرساخا بەندە.
تەبەسسۇم تارىتاي يۇلتۇزلارغا مەن،
ياللاڭ گۈل كەبىمەن قىلىمەن خەندە.
نەپىسىم ئايرىلماس ئىپار ھاۋاڭدىن،
دېمەككى تاغدەك زور قۇدرەت بار مەندە.
يۈرىكىم قولۇمدا تۇتمەن ساڭا،
ئانا يەر، بىر ئېسىل ئالەمسەن ماڭا.

ئاپتونىڭ لىرىك قەھرىمانى شېئىردا مۇ-
ھەببەت ۋە ۋاپانىڭ مۇشۇنداق يۈكسەك پەللى-
سىگە كۆتۈرۈلۈپ ئىنسانىي ئەخلاق ۋە پەزىلەت-
نىڭ غايىۋى تىپىغا ئايلىنىدۇ. ئۇنىڭغا تەۋە
ئەقىدىسى، ۋىجدان ۋە ئىرادىسى، ھاياتىي ئىس-
تىقبال ۋە ئىنسانىي قەدىر-قىممىتى شېئىر-
نىڭ لىرىك ئېقىمىدا ۋەتەننىڭ شەرىپى ۋە ئۇ-
لۇغلىقى بىلەن قوشۇلۇپ يېڭى شېئىرىي ھېك-
مەتلەر مۇھىتىنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، ۋەتەنپەر-
ۋەرلىكىنىڭ ئۆزگىچە بىر خىل يارقىن ئۈلگى-
سىنى يارىتىدۇ.

ئاپتونىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك تېمىسىغا بې-
غىشلانغان يەنە بىر شېئىرى «دادام قويغان سو-
ئاللار» مەزمۇنىنىڭ يېڭى ۋە ئۆزگىچىلىكى،
لىرىك تەپسىلاتلىرىنىڭ باي ۋە رەڭدارلىقى
بىلەن كىتابخاننى ھاياجانلاندۇرىدۇ. ئۇنىڭدا
ئاپتون ۋەتەننى سۆيۈش ۋە ئۇنىڭغا مۇھەببەت
قويۇشنى ئىنسانىي ئەخلاق نۇقتىسىدىن كونا-
رېتلاشتۇرۇپ، ئۇنى كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ دا-
ئىملىق مەزمۇنى دەرىجىسىگە كۆتۈرىدۇ.

شېئىر ئانا ۋەتەننىڭ ھېكمىتى ۋە ئۇلۇغلىقى-
نى ئەمەلىي ھېس قىلىشقا ئادەتلەنگەن مويىس-
پىت ئاتىنىڭ ئۆزىنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىكىنى
ياغراق نەزمىي مۇقاملار بىلەن ئىپادىلەشنى
ياخشى كۆرىدىغان شائىر ئوغلى بىلەن قىلغان
ماھىيەتلىك سۆھبىتى تۈسىدە داۋام قىلىدۇ:

شۇ ئانىنىڭ شورلۇق پەرزەنتى،
رەنجۇ ئەلەم چەككەن بىر سايلاق.
روجىكىڭنى چەكسە كېچىسى،
قوللىرىغا تايىنىپ تايلاق.
ياكى ئىشرەت بەزمە پەيتىدە،
بېسىپ قالسا ئويۇڭگە ئاياغ.
ياكى سەپەر، مەنزىل ئۈستىدە،
سەن ئاتلىقۇ ئۇ قالسا يايلاق.
شۇندا، شۇندا يانارمۇ مېھرىڭ،
سۇنۇلغان قول تاپارمۇ توراق.
شاد كۈلكەڭگە ھەمراھمۇ چېھرىڭ،
سۇر چاچقاندا چاپىنى قوراق.

ئاپتون كىتابخاننى چوڭقۇر ئويلىنىدۇ-
غان مۇشۇنداق ھارارەتلىك مىسرالار ئارقىلىق
ۋەتەنپەرۋەرلىكىنىڭ ئەمەلىي مەزمۇنىنى تېخى-
مۇ روشەنلەشتۈرۈپ، ئۇنى كۈندىلىك تۇرمۇش-
نىڭ رېئال ھالىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئۇنى
ئىنسان ھاياتىنىڭ ئەڭ يۈكسەك ئەڭ ئومۇمىي
ئەخلاقىي مىزانى دەرىجىسىگە كۆتۈرىدۇ.
شۇنداق قىلىپ ئۇ ۋەتەنپەرۋەرلىكتىن ئىبارەت
بۇ ھاياتبەخش تېمىنى خىيالىي غايىۋى دۇنيا-
دىن رېئال ئىجتىمائىي ھاياتقا، ئومۇمىي
ئابستىراكت چۈشەنچىلەر ئۇپۇقىدىن ھاياتىي
تىرىك ئادەمنىڭ كونكرېت پىكرى ۋە ھەرىكە-
تى دائىرىسىگە كۆچۈرىدۇ.

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ۋەتەنپەرۋەرلىك
تېمىسىغا بېغىشلانغان ئىجادىي ئەسەرلىرىدە
تۇرمۇشنى ئۆزىگە خاس نۇقتىدىن كۆزىتىپ ۋە
ئۆزلەشتۈرۈپ، ھاياتنىڭ ماھىيىتى بىلەن كى-

شىلەر قەلبىنىڭ مۇرەككەپلىكىنى چوڭقۇر ئېچىپ بېرىدىغان ئۆزگىچە لىرىك پېرسوناژلار ئوبرازىنى ياراتتى. ئۇنىڭ بۇ لىرىك پېرسوناژلىرى ئۆزلىرىنىڭ ھاياتى قىممىتىنى چىنلىق ۋە گۈزەللىكتە ھېس قىلىدىغان، قەلبى ھەقىقەت ۋە ئادالەت تۇيغۇسى بىلەن تولۇپ تاشقان، ئۆزىنىڭ قۇدرەتلىك مەنىۋى پەزىلەتلىرى بىلەن ھەرقانداق زورلۇق ۋە رەزىلىك قۇيۇنلىرىنى بېسىپ چۈشۈشكە قادىر بولغان ئىرادىلىك ئادەملەردۇر. ئۇلارنىڭ پىكىر ۋە چۈشەنچىلىرى ئىنساننىڭ رېئال دۇنياسى، ئۇنىڭ سۈيۈپىكتىن ئالىمنىڭ ھەممە نەرسىسى بىلەن باغلانغان بولۇپ، ئۇلار دىكى ھەممە ئۇلۇغ ۋە ئالىجاناب نەرسىلەر، ئىنسان مەنىۋى گۈزەللىكىگە تەۋە بولغان بارچە ئېسىل نەرسىلەر ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىغا مۇجەسسەملەنگەن. شۇڭا ئۇلار ئانا ۋەتىنىنىڭ

ھاياتى ئىستىقبالى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ پارلاق كېلەچىكىنى يارىتىش ئىمكانىيىتىنى بېرىدۇ. خان ئۇلۇغۇر مەنىۋى قۇدرەتكە ئىگە. شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ يۇقىرىدا بىز مۇھاكىمە قىلىپ ئۆتكەن ۋەتەنپەرۋەرلىك تېمىسىدىكى بىر قىسىم ئەسەرلىرىدىن ئۇنىڭ پۈتۈن شېئىرىي ئىجادىيىتىنىڭ ئومۇمىي بەدەن ئىسپاتى سەۋىيەسىنى، يەنى ئۇنىڭ ھاياتى ھېكمەت بىلەن ئەقلىي كامالەتكە، ئوبرازلىق بەدىئىي تىل بىلەن مۇزىكىلىق ئىچكى ساداغا تويۇنغان بەدىئىي خاسلىقىنى تولۇق ھېس قىلىپ يېتەلەيمىز. ئۇزاق يىللىق ئىجادىي ئىزدىنىشى بىلەن شېئىرىيىتىمىز تەرەققىياتىغا ئۆچمەس تۆھپە قوشقان بۇ تالانتلىق شائىر-رېمىزنىڭ كىتابخان قەلبىنى ئۈمىد ۋە ئىشەنچ يالقۇنى بىلەن ياندۇرىدىغان تېخىمۇ كۆپ مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى يارىتىشىنى تىلەيمىز.

(ئاپتور ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدىن ئارامغا چىققان مۇھەررىر مۇھەممەد ئەيسا ئۆزئەرك)

ئايدىكى مەسى چۈگۈن

(ھېكايە)

زۇلپىيە ئابدۇرېھىم تەرجىمىسى

بىر كۈنى سەھەردە سىم-سىم يامغۇر يېغىۋاتاتتى، قانچە ياشقا كىرگىنىنىمۇ بىلگىلى بولمىغۇدەك دەرىجىدە قېرىپ كەتكەن بىر موماي پالەچ ئوغلىنى كەينىگە بىر مەسى چۈگۈن ئېسىپ قويۇلغان چاقلىق ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزۇپ، ناھىيە بازىرىنىڭ توپىلىق يولىدا ئىتتىرىپ كېتىۋاتاتتى.

كوچىدا ئادەم شالاڭ ئىدى، ئارىلاپ بىرەر ئادەم كېلىپ، يېنىدىن پارچە-پۇرات پۇللىرىنى چىقىرىپ موماينىڭ ئالدىغا تاشلاپ بېرىۋاتتى ياكى بىۋاسىتە پالەچ ئوغلىنىڭ قوينىغا تىقىپ قوياتتى. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، موماي تىلەم-چىلىك قىلغۇچ جاھان كېزىپ، ئوغلىنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىۋېتىپتۇدەك. موماي مۇشۇنداق مېڭىپ غەربىي شىمال رايونىنىڭ ھەرقايسى جايلىرىنى ئايلىنىپ بولغان بولسىمۇ ئوغلىنىڭ كېسىلىدە ھېچقانداق ياخشىلىنىش بولمىدى.

غانىكەن. ئەكسىچە موماينىڭ ئوغلى ياش-ياش گىتتىن بىر قېرى بوۋايغا ئايلىنىپ قالغانىدى. يۈزلىرىنى قورۇق بېسىپ، چاچ-ساقاللىرى شالاڭلىشىپ كەتكەنىدى.

كوچا نەم ھەم پاتقاق ئىدى، ھەممە يەردە سېسىپ كەتكەن كۆكتات يوپۇرماقلىرى چېچىلىپ ياتاتتى. بىر جۈپ كۈل رەڭ كەپتەر ناھىيە بازىرىنىڭ تۇمان باسقان ئاسمىنىدىن ئۇچۇپ ئۆتۈپ پەسكە شۇڭغۇدى. تۆت ئەتراپىنى ئوراپ تۇرغان تاغ غۇۋا كۆرۈنەتتى. ماشىنىلار پاتقاق چاچرىتىپ بۇ قەدىمىي كوچىلاردىن ئۆتۈپ كېتەتتى.

كىشىلەر مومايغا ۋە ئۇنىڭ چاقلىق ئورۇندۇقتىكى ئوغلى يۈسۈفكە قاراپ ئۇلارنىڭ ياش پەرقىنى بىلەلمەي، ئۇ ئىككىسىنى ئەر-خوتۇن دېيىشكە دەپ قالاتتى. ئەمما ئۇلار كېيىن بۇ ئىككىسىنىڭ ئانا-بالا ئىكەنلىكىنى بىلدى.

مومايىنىڭ ئېيتىشىچە يۈسۈف تۇغۇلۇش- دەنلا بالىلار پارالىچ كېسىلىگە گىرىپتار بولغان بولۇپ، ھەرىكەت ئىقتىدارى توسالغۇغا ئۇچرىغانىكەن.

مومايىنىڭ ئېرى نۇرغۇن يىللار ئىلگىرى ۋاپات بولغانىكەن. مومايىنىڭ بۇ ئوغلى يەتتە- سەككىز ياشلارغا كىرگەندىمۇ خۇددى راقشا ئوخشاش تۈگۈلۈپ قالغان بولۇپ، خۇددى بىراۋ ئۇنى ئارغامچىدا باغلاپ قويغاندەك كۆرۈنەتتى. گەرچە شۇنداق بولسىمۇ يۈسۈف يەتتە - سەككىز ياشلىرىدىلا ئىشلەشكە باشلىغان- دى. باشقىلارغا ياردەملىشىپ ئوت ئورۇشۇپ بېرىش، ماللىرىنى بېقىپ بېرىش، ھاجەتخاند- لارنى تازىلىشىپ بېرىش بەدىلىگە ئۆزىنى با- قاتتى. يۈسۈف ئۆيىدە تۇرالمايتتى. چۈنكى ئا- كىلىرى ئۇنىڭغا ئۆچلۈك قىلاتتى. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، ئۇلار قانداقتۇر بىر گۇناھ ئۆتكۈ- زۈپ قويغانلىقى ئۈچۈن، ئاللا ئۇلارنى جازالاپ مۇشۇنداق بىر دەلدۈش قېرىنداشنى بەرگەن- مىش. مۇشۇنداق بىر غەلىتە گۇمان ئۇلارغا ئاز بولمىغان بېسىم ئېلىپ كەلدى. ھەممىسى شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزلىرىنى بەختسىزدەك، ئۇۋال- لىق تارتقاندەك ھېس قىلاتتى. ئۇلار ئۆزلىرىنى ياخشى ئادەم دەپ بىلەتتى. بىراق بۇ غەلىتە تۈ- غۇلغان يۈسۈف خۇددى سۈپۈرگە يۇلتۇزدەك ئۇلارنىڭ قەلبىدىن ئۇچۇپ ئۆتكەندى.

شۇنىڭ بىلەن موماي يۈسۈفنى كەنتتىن يىراق يەرگە ئىشلەمچى بولۇشقا ئەۋەتتۈ. يۈسۈف دائىم ياتقۇدەك يەر، يېگۈدەك نەرسە تا- پالمىغاچقا، ئورۇقلاپ، سارغىيىپ، قورۇلۇپ قالغان تۇرۇپقىلا ئوخشاپ قالدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇ كېلىپ- كېتىپ يۈرۈپ دائىم قار- مۇزلۇق دالىلاردا قونۇپ قېلىشقا مەجبۇر بولدى. ئۇزاق ئۆتمەي يۈسۈفنىڭ نېرۋا سىس- تېمىسىدىن چاتاق چىقتى، بەدىنىمۇ سېزىمىنى يوقاتتى. دەسلەپتىكى كېكەچلەپ تۇرۇپ سۆز-

لەشتىن ئاخىر بىراقلا گاچىغا ئايلىنىپ قالدى. بېشى بىر يانغا قىيىسىيىپ، ئاغزىدىن توختى- ماي شۆلگەي ئېقىپ، كىيىملىرىنى بۇلغۇپتەت- تى. ئۇنىڭ بەدىنى ئاستا- ئاستا يىگىلەپ، خۇددى ئۇششۇك تەگكەن بەرەڭكىدەك تۈگۈلۈپ قالدى، ئۇ زادىلا ئورنىدىن تۇرالمايتتى. ھەتتا بارماقلىرى تۈگۈلۈپ بىر ئىلمەككە ئوخشاپ قالغان، قولى كەينىگە قايرىلىپ قېتىپ قالغا- نىدى. شۇنىڭدىن كېيىن يۈسۈف ئىشلىيەلمە- دى. بۇ چاغدا يۈسۈفنىڭ ئانىسى قېرىپ كەت- كەندى. ئۇ ئەسلىدە ئوغلىنىڭ كېسىلىنى ئاستا- ئاستا ساقىيىپ قالدۇ، دەپ ئويلىغان- دى، بۇنداق ئېچىنىشلىق ئاقىۋەتكە قېلىشنى نەدىن بىلسۇن! شۇنىڭ بىلەن موماي كەنتتە- كى تۆمۈرچى ئۈستامغا دەپ يۈرۈپ، پولاتتىن پاكاز ھەم قوپال بىر چاقلىق ئورۇندۇق ياسات- تى.

ئاندىن مىس چۆگۈنى چاقلىق ئورۇندۇق- نىڭ كەينىگە ئاستى. چاقلىق ئورۇندۇقنى ئىت- تىرىپ يۈرۈپ، ھەر تەرەپتىن دوختۇر ئىزدىدى. تىلەمچىلىك قىلىپ، نەدە كەچ بولسا شۇ يەردىلا قونۇپ قالاتتى. يۈسۈفنىڭ ئاكاىلىرى مومايغا:

— سېنىڭ بۇ ئوغلۇڭ ئۆلمىگىچە سېنى ئۆيىمىزگە ئەكىرمەيمىز، — دېدى.

— ئويلاپ باقتىڭىزمۇ ئانا، سىزنىڭ ھال- ڭىزدىن خەۋەر ئېلىشىمىز، سىزنىڭ ئانىمىز بولغانلىقىڭىز ئۈچۈن، يۈسۈفنى نېمىشقا باق- قۇدەكمىز، ئۇ يا بىزنىڭ ئاتىمىز بولمىسا؟ — دېيىشتى.

— كىم ئۇنىڭ پوق- سۈيدۈكىنى تۆكىدۇ؟

— مەن ئۇ نېمىنى چاقلىق ئورۇندۇقتىن

كۆتۈرۈپ چۈشۈرۈپ- چىقىرىپ يۈرمەيمەن!

كېيىن يۈسۈفنىڭ ئاكاىلىرى خېلى ياۋاش-

لاپ قالغاندەك قىلدى. ئانىسى بىلەن ئۆكىس-

نىڭ تىلەمچىلىك قىلىپ خېلى كۆپ پۇل تاپ-

قانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، ئۇلارنى خۇشاللىق بىلەن ئۆيىگە ئەكەپلىپ «ھالىدىن» بىر مەزگىل ئوبدان خەۋەر ئالدى. ئۇلارنىڭ پۇلىنى خەجلەپ تۈگەتكەندىن كېيىن، ئۇلارنى يەنە ھەيدەپ چىقىرىۋەتتى. ئانا-بالا ئىككىيلەن خۇددى ئۇلارغا پۇل تېپىپ بېرىدىغان ماشىنىدەك تەرەپ-تەرەپتە سەرسان بولۇپ يۈردى. نۇرغۇن يىللار ئىلگىرىكى سىم-سىم يامغۇر لۇق بىر سەھەردە، پارالىچ بولۇپ قالغان يۈسۈف چاقلىق ئورۇندۇقتا ئاسمانغا قاراپ ھاڭۋېقىپ ئولتۇراتتى. سىم-سىم يامغۇر ئۇنىڭ پىيالىدەك ئوچۇق تۇرغان ئاغزىغا چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ بىكاردىنلا كۈلەتتى، ئاغ-زىدىن ئېقىپ چىقىۋاتقان شالۋاقلرى ئېغىزىدىكى قۇرۇق ئوت چۆپلەردەك سارغىيىپ كەتكەن ساقىلىغا چۈشۈپ، ساقىلىدا بىر دەم تۇرغاندىن كېيىن يەنە خۇددى يىپەك يىپتەك ئىنچىكە ئېقىپ مەيدىسىگە چۈشەتتى. يۈسۈف تاماق يېگەندە دائىم ئاشنىڭ سۈيىنى مەيدىسىگە ئېقىتىۋېتەتتى، ۋاقىتنىڭ ئۆزىرىشى بىلەن مەيدە قىسمى مەينەتلىشىپ، قېلىنلاپ خۇددى قاپقارا بىر پارچە تۆمۈرنى ئېسىپ قويدىغاندەكلا كۆرۈنىدىغان بولۇپ كېتەتتى. دە، چەكسە تارق-تارق ئاۋاز چىقاتتى. شۇنىڭ بىلەن موماي مەخسۇس تۇجۇپىلەپ بىر شالدا-ما تىكىپ، يۈسۈپنىڭ بويىغا ئېسىپ قويدى، بىر مەزگىل ئۆتكەندە ئۇنى ئېلىپ، مىس چۆ-گۈندىكى سۈزۈك سۇدا پاكىز يۇيۇپ تازىلاپ يەنە ئۇنىڭ بويىغا ئېسىپ قوياتتى. ئانا-بالا ئۈچىسىدىكى پاختىلىق كىيىمنى قىشمۇ ياز ئالماشتۇرماي كىيەتتى. نەدە كەچ كىرسە شۇ يەردىلا ياتقاچقا، ئۈچىسىدىكى پاختىلىق چاپان خۇددى مايلاپ قويغان خۇرۇم چاپاندەك پارق-راپ كەتكەنىدى. موماي سىرتىغا كىيگەن بۇ پاختىلىق كىيىمنى قايتا يۇيۇپ باقمىدى، يۈ-سىمۇ پاكىز بولمايتتى. ئەگەر ئۇلارنىڭ ياقى-

سىدىن ئىچىگە قارىسىڭىز، ئىچ كىيىملىرىدىن ئىككى ناھايىتى پاكىز ئىكەنلىكىنى كۆرەتتى. ئىچىز. موماي ئىككى پۇچقىنى خۇددى مەينەت نەرسىلەر ۋە چاڭ-توزانلار كىرىپ كېتىشىدىن قورققانداك ئىككى ئىلىك قارا لاتا بىلەن ئو-رىۋالغانىدى.

قۇياش پارلىغان كۈنلىرى كىشىلەر موماي-نىڭ مىس چۆگۈندىكى سۇدا ئوغللى يۈسۈف-نىڭ يۈز-كۆزىنى پاكىز يۇيۇۋاتقانلىقىنى كۆ-رەتتى. مىس چۆگۈن نۇر قايتۇرۇپ، چاقناپ تۇ-راتتى. موماينىڭ چۆگۈنىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ سۇ قۇيۇۋاتقان ھالىتى قارىماققا خۇددى سۇمۇرغ كۆكتە پەرۋاز قىلىۋاتقانداك ناھايىتى چىرايلىق كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ ھەرىكىتى شۇنداق چىلىك ئېسىل، چۆگۈننىڭ جوغىسىدىن تۆكۈ-لۈۋاتقان سۈزۈك سۇ خۇددى قاراغۇلۇقتا تۇ-يۇقسىز ئېچىلغان گۈلگە، سۇ تامچىلىرى خۇددى ئالتۇنغا ئوخشايتتى، سۇنىڭ يەرگە چۈشكەندىكى شۇ ئاۋازى خۇددى زۇمرەت تاش چىقىلغانداك سۈزۈك ئاڭلىناتتى. موماي يۈ-سۇفنىڭ قۇلاقلىرىنى پاكىز يۇيۇپ سۈرتكەن-دىن كېيىن چېچىنى ئاۋايلاپ تارىدى. بۇ موماي نېمىدىگەن مېھرىبان-ھە! يۈسۈف را-ھەتلىنىپ كۈلەتتى، خۇشاللىقىنى سىغدۇرالا-ماي ئانىسىنىڭ كىيىم-كېچەكلىرىگە ئىنچى-كە سەپسالاتتى. يۈسۈف تىنچ، يېنىك تىنىپ، ئاندىن ئانىسىنىڭ قوللىرىغا بېشىنى سۈركەپ، ئانىسىغا بولغان چوڭقۇر مۇھەببەت-نى ئىپادىلىمەكچى بولغانداك قىلاتتى. موماي ئۇنى ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن كۈتەتتى. ئۇنىڭغا ئادەتتىكىگە ئوخشىمايدىغان بىر تۈرلۈك تۆۋەن ئاۋازدا گەپ قىلاتتى. يۈسۈف ھېچكىمدىن ئېھتىيات قىلمايدىغان بولۇپ قالغان بولۇپ، خۇددى كىچىك بالىلاردەك ھە-جىيىپلا تۇراتتى. ئۇنىڭ ئەقلى قايىلىيىتى كىچىك بالىلارنىڭكىدەك قىلغان بىلەن ئەمە-

لىيەتتە ئۇنداق ئەمەس ئىدى، چۈنكى ئۇ نۇرغۇن ئادەملەر بىلەن شاھمات ئوينىيالايتتى. ئۇ ھاڭقۇقىپ تۇرغان ۋاقتىدا، ئۇنىڭ پىلدىر-لاپ تۇرغان كۆزىدىن باشقا يەردىن ئۇنىڭ ھايات ئىكەنلىكىدىن ھېچقانداق ئەسەر بولمايتتى. پەقەت مومايلا ئوغلى يۈسۈفنىڭ چاقلىق ئورۇندۇقتا خۇددى گالۋاڭلاردەك ھاڭ-ۋېقىپ ئولتۇرۇشىغا قاراپ تۇرۇشقا ئامراق ئىدى. يۈسۈفنىڭ نەرسىلەرنى پۈتى بىلەن ئېلىپ ئاغزىغا سالغىنىغا ئامراق ئىدى؛ يۈسۈفنىڭ باشقىلارنى ئەخمەق قىلىۋالغاندىكى خۇشاللىقىدىن قىن-قىنىغا پاتماي قالغان ھا-لىتىگە ئامراق ئىدى؛ يەنە يۈسۈفنىڭ ئۆز-ئۆزىدىن مەنۇن بولۇپ، بىغەم ھالدا مۈگدىشىنى كۆرۈشكە ئامراق ئىدى. بىلىشىڭىز كېرەككى، يۈسۈفنىڭ ئىككى پۈتى ھەقىقەتەن قول-دەكلا چاققان بولۇپ، كىشىلەر سەدىقە قىلىپ بەرگەن پۇللىرىنىمۇ ئەپچىلىك بىلەن پۈتتۈرۈپ قىسىپ ئالاتتى. دە، بىر تۈرلۈك مىننەتدارلىقنى ۋە خۇشاللىقنى بىلدۈرگەندەك قىياپەتتە قوينىغا سالاتتى. ئۇنىڭ بۇ ماھارىتى ئىلگىرىكى كىشىلەرگە ئۇنتۇلغۇسىز نەسىرات قال-دۇرغانىدى. موماي قىلچە ئىپادىسىز ھالدا ئوغلىنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىگە قاراپ تۇراتتى. بىر بانانىڭ شۆپۈكىنى ئالدىرىماي سويۇپ ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر چىشلەم بىر چىشلەمدىن سالاتتى؛ ياكى ئاپپىلىسىنى ئاقلاپ بىر تال، بىر تالدىن ئاستا ئاغزىغا سېلىپ قوياتتى. ئۇنىڭ ئاغزى خۇددى مۇسكۇللىرى يىگىلەپ كەتكەن موماينىڭ ئاغزىغا ئوخشاپ قالغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ ئېچىنىشلىق ھالىتى كىشىگە ئىخ-تىيارسىز ئادەمنىڭ ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى ئەسلىتەتتى.

بالىلىق چاغلىرىمىدىلا بۇ موماي خېلىلا ياشىنىپ قالغان موماي ئىدى. گەرچە ئارىدىن يېرىم ئەسىر ۋاقىت ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ،

بىراق بۇ موماي تېخىچە ھايات ئىدى، قارىغاندا ئاسانلىقچە بولدى قىلمايدىغاندەكلا قىلاتتى. بىراق بەزى چاغلاردا ئۇلارغا قاراۋەر-سىڭىز، خۇددى يۈسۈف ئانىسىدىنمۇ قېرىدەك تۇيولاتتى.

شۇنداق بولغاچقا كىشىلەر ئۇلارنى ئەر-خوتۇنلارغا ئوخشىتىپ قالاتتى. ئاقباش موماي-نىڭ بۇ يەرگە تېگىپ قالايلا دەپ قالغان كىچىك چاقلىق ئورۇندۇقتىكى يۈسۈفنى ئىت-تىرىپ قانچىلىغان باھار ھەم كۈزنى ئۆتكۈز-گىنىنى ھېچكىممۇ ئويلاپ باقمىدى. موماي كۆڭلى يېرىم بولغان ھالدا يۈسۈفنى تۇغۇش-تىن بىر كۈن بۇرۇنقى كېچىنى ئەسلەيتتى، شۇ كۈنى چۈشىدە سۇس يېشىل رەڭنى كۆرگەن-دى. بىر تۈرلۈك تەقدىرنىڭ بېشارىتى ئۇنىڭ ئاچچىق ئەسلىمىسىدە قالدى، شۇ كۈنى سە-ھەردە يۈسۈف ساق-سالامەت دۇنياغا كۆز ئاچتى.

بەلكىم موماي، نېمىشقا يۈسۈفكە سالغان كېسەلنى ماڭا سالمايدىغاندۇ؟ مەن تېخىمۇ كۆتۈرۈشلۈك ئىدىم، دەپ ئويلاۋاتقان بولسا كېرەك.

— شۇنچە ياشقا چوڭ بولۇپ قالغاندىمۇ ئۆيىدە دەم ئېلىپ ئولتۇرسا بولمامدىغاندۇ؟

— قېرىپ ئالغىچ قاپتۇ، ئادەمنى ئىتتى-رىپ نەمۇنە يۈرۈپ.

كىشىلەر ئۇلارنىڭ كەينىدىن ئاشۇنداق پى-چىرلىشاتتى.

نۇرغۇن يىللار ئىلگىرى بۇ موماينى كۆرگەن كىشىلەر بولسا ئۇنىڭ تېخى ھايات ئىكەنلىكىگە ھەيران قېلىشاتتى:

— ئەجەب ئۇزاق ياشاپتۇ، شۇنچىلىك ئۆمۈر كۆرسە بولدى، سەن بىلەن قۇرداش كى-شىلەرنىڭ ھەممىسى توپا ئاستىغا كىرىپ بولدى، سەن تېخى ھاياتما؟ ئادەمنى خىجالەت قىلىپ، — دېيىشەتتى موماينى بىر نەچچە يىل

كۆرمىگەن كىشىلەر ئۇنى ئاللىبۇرۇن ئالەم-
دىن ئۆتۈپ كەتتى دەپ قاراپ. بىراق كۈنلەر-
نىڭ بىرىدە تۇيۇقسىز ئۇنى كوچىدا ئۇچرى-
تىپ قالسا قاتتىق ھەيران بولۇپ: «ۋۇي توۋا،
بۇ موماي تېخى ھاياتكەنغۇلە دېيىشىپ
قالاتتى. ئەلۋەتتە بۇ سۆز ئۇلارنىڭ مومايغا
ھەسەت قىلىۋاتقىنى بولماستىن بەلكى ئۇنىڭغا
قايل بولغىنى ۋە ھۆرمەت قىلغىنى ئىدى.
ئۇلار موماينىڭ بۇ خىل روھىدىن كۆڭلىدە
خۇشال بولاتتى. ئۇلارنى كۆرگەن سانسىز
كىشى يۈسۈفنى ئانىسىدىنمۇ بەكرەك قېرىپ
كېتىپتۇ، دېيىشەتتى.

بىر كۈنى چۈشتە موماي يۈسۈفكە پىشۇ-
رۇلغان قوناق يېگۈزۈۋاتاتتى. موماي قوناقنى
ئۇۋىۋىلىپ، يۈسۈفنىڭ ئاغزىغا ئىبھتىيات
بىلەن سالاتتى. موماي بىر باش قوناقنى يېگۈ-
زۇپ بولۇپ، بىر تال ئالمنى مىس چۆگۈندۈ-
كى سۇنى قۇيۇپ پاكىز يۇدى، ئاندىن قوشۇق
بىلەن ئالمنى ئويۇپ، ئەتراپىنى قوشۇقتا
قىرىپ ئويۇۋالغان شۇ يەرگە چۈشۈردى.
يۇمشاق ئالما ئۇمىچىنى ئاستا قوشۇققا ئېلىپ
يۈسۈفكە يېگۈزدى. موماينىڭ بۇ ھالىتى
خۇددى بوۋاقلارغا نەرسە يېگۈزگەنگە ئوخشايتە-
تى. يۈسۈف نەرسە يېگەندە خۇددى مومايلاردەك
ئاغزىنى ماكانلىتىپ، ئالدىرىماي ئۇزاق چاي-
نايتتى.

نەرسىلەرنى يەپ بولغاندىن كېيىن،
يۈسۈف چاقلىق ئورۇندۇقنىڭ پاياتلىغان پېدا-
لىنى دەسسەپ رولنى باشقۇراتتى. موماي كەي-
نىدىن ئىتتىرىپ ماڭاتتى. چاقلىق ئورۇندۇققا
ئېسىقلىق تۇرغان مىس چۆگۈن قۇياشنىڭ
كۈچلۈك نۇرىدا كۆزنى چاقىتاتتى، ئورۇندۇق-
نىڭ تۆمۈر يۆلەنچۈكىگە تېگىپ قۇلاققا يې-
قىشلىق رىتمىلىك تارماڭلايتتى. ئۇلار كېتىۋې-
تىپ دائىم سەدىقە بېرىدىغان ئىسمائىلنى
كۆرۈپ قالدى. دە، رولنى بۇراپ دۆڭدىن تېز

چۈشۈپ، ئۇدۇل ئۇنىڭغا سوقۇلدى. ئىسمائىل
چاققانلىق بىلەن ئۆزىنى چەتكە ئېلىۋالغان
بولسىمۇ، يەنىلا بوينىغىچە قىزىرىپ كەتتى.
يۈسۈف پېدالىنى دەسسەپ بىرلا قايرىلىپ يۆنى-
لىشىنى ئۆزگەرتىۋالدى، چاقلىق ئورۇندۇق غى-
چىرلاپ كېلىپ، ئىسمائىلغا سۈركىلىپ
ئۆتۈپ كەتتى. يۈسۈف كەينىگە بۇرۇلۇپ،
يېرىم پىيالىدەك ئاغزىنى كالچارتىپ كۈلەت-
تى، ئۇ ناھايىتى خۇش بولۇپ كەتكەندەك
قىلاتتى. ئىسمائىل گەرچە خەتەرگە يولۇقاي
دەپ قالغان بولسىمۇ، ئەمما يۈسۈفنىڭ خۇشال
بولۇپ كۈلۈۋاتقىنىغا قاراپ بېشىنى لىغشىد-
تىپ كۈلدى. بۇ ئىش ئۇنىڭغا ناھايىتى يۈمۈر-
لۇق تۇيۇلغان ئىدى.

موماي يۈسۈفنى ئىتتىرىپ كۈنگەي بىر
يەرگە ئەكېلىپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ يۈزلىرىنى
قورۇق باسقاندى. ئۇ بەللىرى مۈكچەيگەن
ھالدا قولغا يىغىنە-يىپ ئېلىپ، شەكلىنىمۇ
بىلگىلى بولمايدىغان بولۇپ كەتكەن بىر كونا
چاپاننى ياماشقا باشلىدى. موماي تۇرۇپ-تۇ-
رۇپلا ئوڭ قولىنىڭ ئىككى بارمىقىنى يالاپ
قوياتتى، ئۇنىڭ قولى قۇرۇپ قاقشال بولۇپ
كەتكەن، كۆپكۆك تومۇرلىرى كۆرۈنۈپ تۇرات-
تى. موماينىڭ قولى ۋە بېشى خۇددى كۈزدىكى
ياپراق ئازراقلا شامال چىقسا تۆكۈلۈپ لەپىد-
دەپ يەرگە چۈشكىنىدەك يېنىك تىترەيتتى.

كۈنلەر ئەنە شۇنداق بىرىنىڭ كەينىدىن
بىرى ئۆتۈۋەردى.

موماينىڭ چىشلىرى چۈشۈپ، چاچلىرى
ئاقىرىپ خۇددى «ئاق چاچلىق قىز» نىڭ ئۆزىلا
بولۇپ قالغان، چېچى چۈشۈپ شالاڭلاپ، چوققى-
سى ئېچىلىپ قالايلا دەپ قالغاندى. بىر ئادەم-
نىڭ قېرىپ بۇ ھالغا چۈشۈپ قېلىشىنى تە-
سەۋۋۇر قىلىش قىيىن ئىدى. ئاڭلاشلارغا قار-
غاندا، نەۋرىلىرىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ بالدۇر-
راق ئۆلۈپ كېتىشىنى ئويلايدىكەن. موماي بۇ

دۇنيادا لاغايلاپ يۇرسە، ئۇلار بىئارام بولىدۇ. كەن، بىراق ئۇلارنىڭ تەلىيى كاج كېلىپ موماي زادىلا ئۆلمەيۋاتقان ئىدى. ئۇ خۇددى تىرىشىپ داۋاملىق ياشاۋاتقاندەك، قەيسەرلىك ھەم جاھىللىق بىلەن ياشاۋاتقاندەك قىلاتتى. موماي قېرىپ بىزگە ئۇلۇغ موما بولغۇدەك بولۇپ كەتتىغۇ دەيمەن. بەزىلەر ئۇنى كەينىدىن «ئۆلمەيدىغان» دەپ ئاتايدىغان بولۇۋالدى. يەنە بەزى ئۆلۈمدىن قورقىدىغان كىشىلەر ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشنىڭ سىرىنى، ئۇنىڭ نېمىلەرنى يەيدىغانلىقىنى سورايتتى. موماي ئۇلارغا ئۆزىنىڭ مۇسۇلمانلار يېيىش مەنىسى قىلىنغان ھارام نەرسىلەردىن باشقا تاپقىنىنىڭ يېگۈدىكىنى يەپ، ئىچكۈدىكىنى ئىچىدىغانلىقىنى، يېمەك-ئىچمەكتە ئۇنچىلا دىققەت قىلىپ كەتمەيدىغانلىقىنى دەپ بېرەتتى. كىشىلەرنىڭ يالۋۇرۇشى بىلەن ئاخىر ئۇ ئۆزىنىڭ گۆشىنى يېنىك تاپماقلىرىنى يەيدىغانلىقىنى، ئاخشىمى بەك تويۇنۇۋالمايدىغانلىقىنى دەپ بەردى. كۆپچىلىك ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ يوللۇقلىقىنى ھېس قىلدى. كۆڭۈللىرىدە ئۆيىگە بېرىپ دوراپ بېرىشنى ئويلىدى. بىراق موماينىڭ خۇددى جاپا-كەش راھىبلاردەك چىدام-غەيرىتىنى ئويلىغىنىدا بۇ ئويىدىن يالتىشىپ قېلىشاتتى.

موماي راستتىنلا بەك قېرىپ كەتتى، بىراق ئۇ خۇددى ئەتىگەن بېرىپ كەچ قايتىدىغان خىزمەتچىلەردەكلا يۈسۈفنى ئىتتىرىپ كۆچمەكچى بولماقتا ئايلىناتتى. كەچ كىرگەندە ئۇلار بىرەر ئەرزان ياتاققا چۈشۈپ ئۇخلايتتى. ئەگەر ياز كۈنلىرى بولسا ئۇلار خالىغان بىر بۇلۇڭدا يېتىپ، ئەتىسى شۇ يەردىن قوپۇپلا يولغا چىقاتتى. ۋاقىتنىڭ ئۆزى بىلەن بۇ خىل تۇرمۇش خۇددى موماينىڭ تاشلىۋېتىشكە قىيمايدىغان كۈندىلىك خىزمىتىگە، بىر تۈرلۈك روھىي ئۈمىد ۋە غېمىگە ئايلىنىپ قالغانىدى.

موماي بۇلاردىن ئايرىلىپ قالسا نېمە قىلارنى بىلمەي تېڭىرقاپ قالاتتى. ئەگەر باشقا بىرەي-بىرە بولغان بولسا، بۇنىڭدەك بىر قاتارغا قوشۇلالمىغان بۇ بالىنى بەلكىم ئاللىبۇرۇن ئۆيىگە تاشلاپ قويغان ياكى كوچىغا تاشلىۋەتكەن بولار ئىدى. ئەمما موماي ئۇنداق قىلمىدى. ئۇ يۈسۈفنى تىلەمچىلىك قىلىپ بولسىمۇ باقتى، موماي قېرىلىق، ئۆلۈملەر بىلەن كۈرەش قىلىۋاتقاندەك، يەنە بىر تەرەپنى ھەممىنى مەغلۇپ قىلىدىغاندەك قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇ ئىككىسى بىر-بىرىدىن تەسەللىگە ئېرىشەتتى. يۈسۈف موماينىڭ غالىلداپ تىترەپ تۇرغان قوللىرىدىن كۆچ - قۇدرەتكە ئېرىشەتتى؛ موماي ئوغلى يۈسۈفتىن روھىي جەھەتتىن ئۈمىدكە ئىگە بولاتتى. بەزى چاغلاردا ئۇ ئىككىسى قورسىقى ئاچ، چىشلىرى قالمىغان ئاغ-زىنى ئېچىپ، بىر-بىرىنىڭ كۆزلىرىگە قاراپ، ئاران دېگەندە بىر-بىرىنى تونۇيتتى. بۇ ئىككى يۈرەك، ھارغىنلىق ۋە چارچاشتىن قاتتىق سوقۇۋاتقان ئاجىز يۈرەك ئىدى.

ئادەم ھامان ئۆلۈپ كېتىدۇ، بۇ توسۇۋالغىلى بولمايدىغان ھەقىقەت. موماينىڭ بەدىنىنىڭ ھەممە يېرى ئاجىزلاپ كەتتى، بۇ خۇددى كونا ماشىنىنىڭ ۋىنتىلىرىغا ئوخشايتتى. ماشىنىنى ئۇزاق مۇددەت ئىشلىگەندىن كېيىن كونا-ئىرايدۇ، ئۇپرايدۇ، كونتروللۇقىنى يوقىتىدۇ؛ ۋىنتىلار مەلۇم مەزگىلدىن كېيىن ئۇپراپ كېتىدۇ. ئادەممۇ شۇنىڭغا ئوخشاش. مومايمۇ قېرىماس قۇياشقا ئوخشاش مەڭگۈ ساقلانمايدۇ، بىر كۈنى ئۇمۇ چوقۇم بۇ دۇنيادىن كېتىدۇ.

ئۇنداقتا كىشىلەر بىر مەسىلىنى ئويلىشىشى كېرەك، ئەلۋەتتە نۇرغۇن ئادەم بۇ مەسىلىنى مۇنازىرىلىشىشكە ۋە ئويلىنىشقا باشلىدى. ئۇ بولسىمۇ موماي بىلەن يۈسۈفنىڭ كىم ئالدىدا كېتىدۇ؟ دېگەن مەسىلە ئىدى. بۇ بىر ئىنتايىن چوڭ ئىش. ھەقىقەتەن

چوڭ ئىشتە! ئەگەر موماي يۈسۈفتىن بۇرۇن كېتىپ قالسا، كېيىنكى ئىشلارنى قانداق قىلىدۇ؟ يۈسۈف قانداق قىلىدۇ؟ ئۇنىڭ ھالىدىن كىم خەۋەر ئالىدۇ؟ بۇ ئادەمنىڭ بېشىنى قاتۇرىدىغان ئىش ئىدى.

موماينىڭ كۆڭلىدە «ياشاش كېرەك» دېگەن بىرلا نىيەت بار ئىدى. گاھىدا موماينىڭ ئادەم يوق بىر جايىنى تېپىپ تازا بىر يىغىلىمۋالغۇسى كېلەتتى، ئۆزىنىڭ كۈندىن - كۈنگە ھالى خاراپ بولۇۋاتقىنىغا، كۈندىن - كۈنگە ئاجىزلاپ كەتكىنىگە كۆڭلى بۇزۇلاتتى. ئەمما ئۇ قىلچە بوشىشىپ قالمايدى، ھەممىنى غەيرىتىگە ئېلىپ، چىداپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ دائىم پەقەت ئاللاننى ئۇنتۇپ قالماساملا، ئاللا ماڭا ساغلام تەن ئاتا قىلىپ، يۈسۈفنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشىمنى بۇيرۇيدۇ، دەپ ئويلايتتى. ئۇ ھەر قېتىم مەس چۆگۈندىكى سۇدا يۈز، قولىنى يۇغان چاغدا بۇ سۈزۈك سۈننىڭ ئۆزىنىڭ قەلبىنى ۋە كاللىسىنىمۇ پاكىز يۇيۇۋېتەتتى. شۇنى ئۈمىد قىلاتتى، شۇنداق بولسا ئۇ مەي - نەتچىلىكتىن، قالايمىقان خىياللاردىن يىراق بولغان، يېنىكلەپ قالغان بولاتتى. شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ ھايات قېلىپ، پۈتۈن جېنى بىلەن يۈسۈفنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغان بولاتتى.

بىراق موماي ناھايىتى تىنچ ئولتۇرۇپ ئويلىنىدى، ئۆزى چوقۇم بالدۇر كېتىپ قالىدۇ، ئۇ چاغدا يۈسۈف قانداقمۇ قىلار؟ يۈسۈفنى ياۋا ئىتلار يەۋبەتمۇ؟ ئۇ ئۆزى كېتىشتىن بۇرۇن يۈسۈفنىڭ ئۆزىدىن بۇرۇن كېتىشىنى ئۈمىد قىلاتتى. بۇلارنى ئويلىغان چاغلىرىدا ئۇنىڭ كاللىسىدا زىددىيەت پەيدا بولۇپ، قاتتىق ئازابلىناتتى، ئوغلنىڭ ئۆلۈمىنى تىلىگەندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالغانلىقتىن، بەكمۇ رەھىم - سىزلىك قىلىۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۈمىدسىزلىكتىن ھەسرەتلىنىپ يىغلاپ كېتەتتى. ئۇ يىغلىغاندا يۈسۈفكە كەي -

نىنى قىلىپ يىغلايتتى. يىغلىغىنىنى يۈسۈفكە كۆرسەتمەيتتى. ئەگەر يۈسۈف كۆرۈپ قالسا ئۇ - نىڭغا روھى بېسىم بولۇپ، تەسىر قىلىپ قېلىشىدىن قورقاتتى. موماي بارلىق ئېغىرلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىلا كۆتۈرۈشنى ئۈمىد قىلاتتى.

چاتاق يېرى، يۈسۈف يەنىلا ياشاۋاتاتتى. ئۇ بۇ دۇنياغا ئاشۇ بىچارە موماينى قىيىنغىلى كەلگەندەكلا قىلاتتى. كېيىنكى كۈنلەرگە كەلگەندە ئۇنىڭ قىلىقلىرى تېخىمۇ كۆپەيگىلى تۇردى. بەزىدە موماي ئۇنىڭغا تاماق يېگۈزسە ئۇ تۈزۈك يېمەي ئۇنى - بۇنى تاللايتتى. موماي چىدىماي بىر - ئىككى ئېغىز گەپ قىلىپ قويسا، ئۇ قېيىداپ يېمەيلا قويايتتى. بىچارە موماي خۇددى ئىككى - ئۈچ ياشلىق بالىنى ئالدىغاندەك ئالداپ تاماق يېگۈزۈشكە مەجبۇر بولاتتى. ئاران دېگەندە تاماق يېگۈزۈۋاتقاندا، يۈسۈف تۈيۈقسىز كىمدۇر بىرىنىڭ ئۇنىڭغا ئاللىپ قاراپ قويغىنىنى كۆرۈپ قالسا، خۇددى ئۇنى ئۆلگۈدەك خاپا قىلىۋەتكەندەك ھېس قىلىپ، شۇئان بۈتتەك تۇرۇۋالاتتى. ئۇ ئاجىزلاپ ھەم بەكلا سەزگۈرلىشىپ كەتتى. ئۇ گۇمانخور، ھەممىگە گۇمان بىلەن قارايدىغان بولۇۋالدى، خۇددى ئانىسىنىڭ ئۇنىڭ ئۈچۈن قىلغانلىرى يالغاندەك، پەقەت باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈنلا قىلىۋاتقاندەك بىلىنەتتى. ئۇ ئانىسىنى ماڭا بولغان سەۋر قانچىسى توشتى، بالدۇرراق ئۆلۈپ كېتىشىمنى تىلەيدۇ، دەپ قارايتتى. ئۇ دائىم ئانىسىنىڭ كۆزىدىن ناپاك بىر نەرسىنى كۆرۈپ قالىدىم دەپ بىلىنەتتى. بىراق يەنە ھەممىسى ئۆزىنىڭ خاتالىقى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلاتتى. «ئەمدى بۇنداق كېتسە ۋەرسەم بولمايدۇ!» يۈسۈف ناھايىتى ئازابلىنىدۇ. ئۇ ئۇنىڭغا خۇددى ئاسمان - مۇكۈل رەڭدەك بىلىنىپ كەتتى.

موماي يۈسۈفنىڭ ئۆز - ئۆزىنى بۇنداق

نابۇت قىلىۋاتقىنىغا قاراپ، يۈرىكى پىچاق تىق-
 قاندىك ئېچىشىپ كەتتى. ئۇ ھەرقانداق بىر ئا-
 دەمگە «بىزگە ياردەم قىلىشىڭىز» دەپ ئېغىز ئا-
 چالمايتتى. ئۇنىڭ قەلبىدە پەقەت بىرلا ئاللا
 بار، پەقەت ئاللادىن توختىماي تىلەيتتى.
 موماي ھەر قېتىم دۇئا قىلغان چېغىدا ھامان
 تاقەت ۋە شۈكرى قىلغان ھالدا تىلەيتتى. ئۇ
 يۈسۈفنىڭ چاقلىق ئورۇندۇقى يېنىدا جىمجىت
 ئولتۇرۇپ، ئاسمانغا تىكىلىپ قارايتتى.
 بىر نەچچە قېتىم ئۇ قەستەنگە چاقلىق ئو-
 رۇندۇقتىن ئورۇلۇپ چۈشۈپ، يەردە دومىلاپ
 ئېغىنىدى، موماي مىڭبىر جاپادا ئۇنى يۆلەش-
 تۈرۈپ ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزدى، ئەمما ئۇ ئۈ-
 دىمەستىن قارشىلىق بىلدۈرەتتى، تاكى ئان-
 دىن قىيىناپ، ھېچ ھالىنى قويمىغاندىلا
 ئاندىن چاچلىرى چۇۋۇلغان، يەرگە يۈكۈنۈپ
 تۈرۈپ يېشىنى سۈرتۈۋاتقان ئانىسىغا رازىمەن-
 لىك ھەم مۇغەمبەرلىك بىلەن قارايتتى.
 يۈسۈف ئىچىدە رەھىمسىزلىرىچە شادلىقتىن قا-
 قاھلاپ كۈلۈۋاتقاندىك قىلاتتى. يەنە بىر نەچچە
 قېتىم يۈسۈف چاقلىق ئورۇندۇقتىن دومىلاپ
 يەرگە چۈشۈپ، خۇددى ئىتقا ئوخشاش ئۆمىلەپ
 يەردىكى توپىنى يېدى، پۈتىنىڭ بارماقلىرى
 بىلەن يەردىكى كېرەكسىز قەغەز پارچىلىرىنى
 تېرىپ يېدى. ئۇ تۈيۈقسىز كۈچلىنىپ كەتكەن
 بولۇپ، موماي ئۇنى توسۇپمۇ توسۇپ بولالا-
 مايتتى. موماينى تېخىمۇ ئامالسىز قويغىنى،
 بىر كۈنى ئۇ چوڭ تەرىتىنى پۈتۈن بەدىنىگە
 سۈركەپ، مۇتتەھەملىك بىلەن شۇ نىجاسەت
 ئۈستىدە ئېغىنىدى. شۇ قېتىم موماي بۇ مەي-
 نەتچىلىكنى ئۈچ كېچە، ئۈچ كۈندۈز يۈيۈپ
 تازىلىغاندىن كېيىنلا، ئاندىن ئۇنىڭ پۈتۈن بە-
 دىنىدىكى مەينەتچىلىكنى ۋە سېسىق پۇراقنى
 تازىلاپ بولدى.
 يۈسۈف بارغانسېرى ئەزۋەيلەپ موماينى
 قىيىنايتتى.

— ئۈسسۈپلا ئۆلسە بوپتىكەن بۇ! — دە-
 يىشتى كىشىلەر.
 كىشىلەر بارغانسېرى يۈسۈفكە ئۈچ بو-
 لۇشقا ۋە ئۇنىڭدىن بىزار بولۇشقا باشلىغان
 ئىدى. ئىلگىرىكى ئىچى ئاغرىش ۋە ھېسداش-
 لىق قىلمىشلارنىڭ ئورنىغا بىزار بولۇش، ئۈچ
 بولۇشلار ئالماشقانىدى. كىشىلەر يۈسۈفنىڭ
 ياۋاشراق بولۇشىنى، بىكاردىن - بىكار غەزەپ-
 لەنمەسلىكىنى ۋە نارازى بولماسلىقىنى ئۈمىد
 قىلاتتى. بۇ دۇنيادا ئۈچ - ئاداۋەت ۋە نارازىلىق
 بولسا بولمايدۇ - دە.
 — قانداق نەرسە بۇ! — ھەتتا ئۇنىڭغا
 خەير - ساخاۋەت قىلىپ كېلىۋاتقان ئىسمائىلمۇ
 ئۇنىڭدىن بىزار بولۇشقا باشلىغانىدى، كوچ-
 دا ماڭسا ئامال بار ئۇنىڭدىن داچىپ ئۆتەتتى.
 ياۋاشراق بول يۈسۈف، بۇنداق كېتىۋەرسەڭ
 بولمايدۇ، بۇنداق كېتىۋەرسەك ياخشى ئاقىۋەت
 كۆرمەيسەن! بۇ ئىشلار كۆزىگە سىغىمىغان كى-
 شىلەر كۆڭلىدە قايتا - قايتا شۇنداق ئويلايتتى.
 ئەلۋەتتە مەسىلىنى مومايدىن كۆرىدىغانلارمۇ
 يوق ئەمەس ئىدى. يەنە بەزىلەر يۈسۈفنى قۇت-
 قۇزۇۋالغىلى بولمايدۇ، دەپ قارايتتى. ئۇنى ئاچ
 قويۇپ، ئەدەپلەپ قويۇش كېرەك، ئۇنىڭغا بىر
 نەچچە كۈن تاماق بەرمىسە ئادەم قىيىنايدىغان
 ھالى قالمىدىكىن قېنى، دەيدىغانلارمۇ بار
 ئىدى.
 ئەمما موماي كىشىلەرنىڭ ياخشى نىيىتىد-
 ى رەت قىلدى.
 كىشىلەر موماينىڭ گەپ يېمىگىنىگە
 قاراپ قەستەن ئۇنى يالغۇز قالدۇردى.
 موماي ۋە ئۇنىڭ ئوغلى بارغانسېرى ھېچ-
 خېمە تىلەلمەس بولۇپ قالدى، بەزى چاغلاردا
 موماي ۋە ئۇنىڭ ئوغلى قورسىقىنىمۇ تويغۇ-
 زالماي قالاتتى. موماي يۈسۈفنى ئىتتىرىپ كو-
 چىلاردا ماڭاتتى، كىشىلەر ئۇلارغا قارايمۇ
 قويماي يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىشەتتى ياكى قورق-

قاندىكى ئۇلاردىن قېچىپ داچىپ ئۆتەتتى. پەقەت چاقلىق ئورۇندۇقنىڭ كەينىگە ئېسىپ قويۇلغان قىزىل ماس چۆگۈنلا پولاتتىن پاياتلاپ يالسالغان يۆلەنچۈككە تېگىپ، مۇزدەك زېرىد. كىشىلىك ئاۋاز چىقىراتتى. ئۇلار ئادەم كۆپ يەرلەرگە بېرىشقا پېتىنالماتتى، ئۇلارنىڭ كۆڭلىدە تۇيۇقسىز بۇ دۇنياغا نىسبەتەن غۇۋا بىر قورقۇنچ ئۇرۇلۇپ چىقاتتى. موماي ناتونۇش ئادەملەردىن قورقاتتى، ئەزەلدىن تونۇمايدىغان ئادەملەرنىڭ ئۇنىڭغا ئەيىبلەش ۋە ئۇنىڭدىن گۇمانلىنىش نەزىرىدە قارىشىدىن قورقاتتى. كوچىدىكى كىچىك لۈكچەكلەردىن ھەمدە كۈندۈزى مېيىپ تىلەمچى سىياقىغا كىرىۋالدىغان، كېچىسى چىقىپ ئوغرىلىق قىلىدىغانلاردىن قورقاتتى. بەزىدە كىچىك لۈكچەكلەر ۋە مەخسۇس تىلەمچىلىك بىلەن تۇرمۇش كەچۈرىدىغان مۇتتەھەملەر ھە دېگەندىلا موماينىڭ ۋە يۈسۈفنىڭ يېنىنى ئاقتۇراتتى. موماي ئۇلارنى كۆرۈپلا قالسا ئىختىيارسىز كوچىنىڭ مەلۇم بىر قاراڭغۇ بۇلۇڭىغا مۆكۈپ كىرىۋالاتتى. موماي چاقلىق ئورۇندۇقنىڭ ئالدىغا يۈكۈنۈپ، يۈسۈفنى قوغدايتتى، خۇددى بىر دۆۋە لاتا-پۈتتە ئوخشاش چاقلىق ئورۇندۇققا يېنىك يېپىشاتتى.

قىش كىردى، كىشىلەر موماي بىلەن يۈسۈفنىڭ شىخەيگۈ كوچىلىرىدا دىر-دىر تىترەپ چۆرگىلەپ يۈرگىنىنى كۆرۈپ، ھەممەيىلەن ئۇلارنىڭ بۇ قىشنى چىقىرالماي قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. موماي يۈسۈفنى ئىتتىرىپ گاراڭ ھالدا ماڭاتتى، ئۇلارنى خۇددى يېنىك شامال چىقىسىمۇ ئۇچۇرۇپ كېتىدىغاندەكلا قىلاتتى؛ يۈسۈفنىڭ كالىسى ساڭگىلاپ چاقلىق ئورۇندۇقنىڭ تۇنقۇچىغا تېگىپ قالغان تېنى ئاستى-ئۈستىگە چايقىلىپ، خۇددى بىر مۇزلاپ قالغان مۇردىغا ئوخشاپ قالغانىدى. موماي ھازىر پەقەت ئالدىنلا

ئۈمىد كۈتەتتى. موماي يۈسۈفنى ئىتتىرىپ، بىر بۇلۇڭدا مىدىر-سىدىر قىلماي تۇرۇپ ئولتۇردى، كۆز ئالدىدا تۇرۇپ - تۇرۇپ يوغان بىر پارچە ماي ۋە يۇلتۇز چاقنايتتى. ئۇ پات-پات ئايلىنىپ كېتەتتى. ھارغىنلىقتىن پۈتتى. مۇ يۆتكىيەلمەي قېلىۋاتاتتى.

ئەمما ئۇلار يەنە يولغا چىقتى. موماي يۈسۈفنى ئىتتىرىپ ئۇزۇن كوچىدىن ئۆتتى. سۆڭەكتىن ئۆتۈپ كېتىدىغان ئاچچىق سوغۇق قېرى كالىدەك ھۆركىرەيتتى.

موماي يۈسۈفنى ئىتتىرىپ ئاستا ماڭاتتى، ئۇنىڭ ناھايىتى كۈچەپ يۆتكەۋاتقان پۈتلىرى خۇددى ئىككى تال كەندىر شېخىغا ئوخشاش ھەم قۇرۇق، ھەم ئىنچىكە بولۇپ، بىرەر يەرگە سوقۇلۇپ كەتمىسىمۇ سۈنۈپ كېتىدىغاندەكلا قىلاتتى. ئۇنىڭ ئەقلى-ھوشى بىر ئاز جايىدا ئەمەستەكلا قىلاتتى، تۇرۇپ-تۇرۇپ چاقلىق ئورۇندۇقنىڭ كەينىدە بىر نەچچە مىنۇت ئارام ئېلىۋالاتتى. ئۇنىڭ كالىسى گاراڭ، بېشى ئېغىر، پۈتى يېنىك بولۇپ تەسۋىرلىگۈسىز ئازابلىنىۋاتقان ئىدى. ئۇنىڭدا پەقەت بىرلا ئوي بار: ئۆزى يۈسۈفتىن بۇرۇن كېتىپ قالسا بولمايتتى.

ئۇلار شۇنداق ماڭماقچى، ماڭ... موماي يۈسۈفنى ئىتتىرىپ شىخەيگۈنىڭ كوچىلىرىدا مېڭىپ يۈرۈپ ئۇزاق قىشتىن چىقىۋالدى.

دەل - دەرەخلەر كۆكرىشكە باشلىدى! موماي بىلەن يۈسۈف تاكى باھار كېلىپ گۈللەر ئېچىلغىچە چىدىدى. ھاۋامۇ كۈندىن-كۈنگە ياخشىلىنىۋاتاتتى. ئۇ يۈسۈف بىلەن ئوخشاش ئاستا-ئاستا ئويغىنىپ، باشقىدىن ئادەم بولغاندەك قىلاتتى. ئانا-بالا ئىككىيلەن خۇددى يەنە بۇرۇنقىغا ئوخشاش بولۇپ قالغانىدى.

كىشىلەر بۇنى مۆجىزە بولدى دەپ قېلىش-

تى. موماي بىلەن يۈسۈفكە ھېسداشلىق كۆپىدە.
يىمپ قالدى، سەدىقە قىلىدىغانلار يەنە كۆپىدە.
يىشكە باشلىدى.

موماي بىلەن يۈسۈف بىر مەزگىل يوقاپ
كەتتى. كىشىلەر موماينى چوقۇم ئۆلۈپ كەتتى
دەپ ئويلىدى. بىراق يەنە بىر مەزگىلدىن
كېيىن موماينىڭ ھەممىگە تونۇش ھەم ئورۇق-
لمۇقىدا خۇددى بىر ياپراق يوپۇرماقتەك ئۇچۇپ
كېتىدىغاندەك گەۋدىسى يەنە سىرلىق ھالدا
شېخەيگۇ كوچىلىرىدا پەيدا بولدى. ئۇ يەنىلا
يۈسۈفنى ئىتتىرىپ ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە
ئىدى. ئۇنىڭ يۈزى خۇددى بىر قەۋەت تېرە
تاشلىغاندەك يېڭى تۈسكە كىرگەن بولۇپ،
روھلۇق ھەم نۇرلۇق كۆرۈنەتتى. يۈسۈف بېشى-
دىن نۇرغۇن ئىسسىق-سوغۇق ئۆتكەن بۇ
چاقلىق ئورۇندۇقتا خۇددى ئارام ئېلىۋاتقاندەك
كۆزىنى ئازراق يۇمۇپ ئولتۇراتتى، چىرايىدىن
بىلىنەر - بىلىنمەس تەبەسسۇم چىقىپ تۇرات-
تى. بىر تامچە ياش ئۇنىڭ كۆز چانقىدىن
سىرغىپ چۈشتى.

بىرى:

— يۈسۈف، بولدى يىغلىما، — دېدى.

— قارا، كۆڭلۈڭ يېرىم بولۇپ كەتكىنىنى!
ھېلىقى ياشنىپ قالغان ئىسمائىل يۈ-
سۈفنى تارتىپ قويدى.

يۈسۈف چاقلىق ئورۇندۇقتىن بىراقلا يىقىدە-
لىپ چۈشتى، بېشى يەرگە تېگىپ يېرىلىپ
كەتتى، قىپقىزىل ساپ قان بۆلدۈقلاپ ئېقىشقا
باشلىدى.

كىشىلەر يۈسۈفنى يۆلەشتۈرۈپ تۇرغۇز-
دى، بىراق ئۇنىڭ تىنىقى يوق ئىدى، پۈت -

قوللىرىمۇ مۇزلاپ كەتكەنىدى.
ئىسمائىل ئاستا:

— ئۇ تۈگەپ قالدى، — دېدى.

يۈسۈف تۈگەپ كەتكەندىن كېيىن موماي
ئۆيىگە كەلدى، تەقۋادارلىق بىلەن پاكىز تاھا-
رەت ئېلىپ پاكلىنىدى. ئاندىن جىمجىت ئۆلۈم-
نى ساقلاپ تۇردى. موماينىڭ ئاۋۋال چىشىلىرى
چۈشۈپ تۈگىدى، ئاندىن چاچلىرى تۈكۈلۈپ
كەتتى؛ ئارقىدىن قۇلاقلىرى ساغرۇ بولدى،
كۆزى تورلاشتى، موماي يېنىدا ئادەم تۇرسىمۇ
كۆرەلمەيتتى. موماي سىناپ بېقىش ئۈچۈن ئۆ-
زىنى قويۇۋەتكەنىدى، تۈيۈقسىز خۇددى پۈتۈن
بەدىنىدىكى سۆڭەكلىرى چۈۋۈلۈپ كەتكەندەك
تۈيۈلۈپ كەتتى، بارلىق كېسەللىك ئالامەتلى-
رى بىراقلا ئاشكارىلىنىپ كەتتى.

موماينىڭ ئۆيىنىڭ كەينىدىكى قاراغۇ بۇ-
لۇغقا تاشلاپ قويۇلغان چاقلىق ئورۇندۇقنى نا-
ھايىتى كۆرگۈسى بار ئىدى، بىراق ئۇ ھېچنە-
منى كۆرەلمەيتتى، بىراق ئۇ چاقلىق ئورۇن-
دۇقنىڭ قۇرۇق تۇرغانلىقىنى بىلەتتى، ھېلىقى
ئۇلارنى ئۆمۈرۋايەت پاكلىغان قىزىل مىس
ئۆزىنىڭ چوقۇم شۇ چاقلىق ئورۇندۇقنىڭ
كەينىدە جىمجىت ئېسىقلىق تۇرغانلىقىنى بى-
لەتتى. بۇرۇن كۆرگەن بىر كۆرۈنۈش ئۇنىڭ
كۆز ئالدىدىن غۇۋا ئۆتتى؛ يېنىك بىر شامال
مىس چۆگۈننىڭ بارماقچىلىك جوغىسىدىن
كىرىپ، خىيالى بىر ئاۋازدەك، خۇددى قەدىمىي
ئىسلامى ناخشىدەك ئۇنىڭ قەلبىنى قايتا-
قايتا يۇماقتا ئىدى.

بىر ھەپتىدىن كېيىن موماي ئالەمدىن
ئۆتتى!

(«پەررەڭگۈل» ژۇرنىلى 2004-يىللىق 3-سانىدىن تەرجىمە قىلىندى)

(تەرجىمان ئەدەبىي تەرجىمىلەر ژۇرنىلىدا)

مۇھەررىر مۇھەممەد ئەيسا ئۆزئەرك

تەھرىرلىك: ئاپتور بىلەن مۇھەررىر ئارىسىدا

ھەرگىز تۆۋەنلەپ قالمدى.

ئەنئەنىۋى تەھرىرلىك نۇقتىسىدىن ئالغاندا، مۇھەررىر ئاپتور بىلەن ئوقۇرمەننى باغلاپ تۇرىدىغان كۆۋرۈك. تەھرىرلىك خىزمىتىنىڭ ئالاھىدىلىكى، مۇھەررىرنىڭ ئارگىنال ھالەتتە تىكى ئەسەرنى بەلگىلىك ۋاقىت ئىچىدە، مۇناسىپ تەلەپ ياكى شەرت ئاستىدا رەسمىي نەشر بۇيۇمىغا ئايلاندۇرۇش جەريانىدىكى بىر قاتار ئىش ھالقىلىرىدا روشەن گەۋدىلىنىدۇ. تۆۋەندە ئەدەبىي ئەسەرنىڭ تەھرىرلىنىش جەريانىنى نۇقتا قىلىپ، مۇشۇ ھەقتە قىسقىچە مۇلاھىزە يۈرگۈزۈمىز.

نېمىنى يېزىش، قانداق يېزىش ۋە قاچان يېزىش ئاپتورنىڭ ئىختىيارىدىكى ئىش. ئاپتورنىڭ بۇنداق ھوقۇقى ۋە ئەركىنلىكى ئەسەر ئېلان قىلىنىشتىن بۇرۇن چەكسىز كاپالەتكە ئىگە بولىدۇ. ئەلۋەتتە، بۇ شۇ ئاپتورنىڭ ئىجادىي تالانت، شەخسىي ساپا، بەدىئىي ماھارەت قاتارلىق ئامىللارغا بىۋاسىتە باغلىنىشلىق جەريان. ئەمما ئەسەر ئاپتورنىڭ ئىلكىدىن چىقىپ مۇھەررىرنىڭ، ئاندىن ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئالدىغا كەلگىچە بىرلا كىشىگە ئاپتور.

تەھرىرلىك كۆپ تەرەپلىمە بىلىم تەلەپ قىلىدىغان كەسپىي خىزمەت. ئىنچىكىلىك، ئەستايىدىللىق، ئىجادىيلىق ۋە پىداكارلىق بۇ خىزمەتنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى. زاماننىڭ تەرەققىياتى بىلەن تەھرىرلىك كەسپى دەسلەپ بارلىققا كەلگەن چاغدىكى تىل-يېزىقنى ۋاسىدە تە قىلغان قەغەزچە مەتبۇئات تەھرىرلىكىدىن تەرەققىي قىلىپ نۇرغۇن تۈر-تارماقلارغا بۆلۈندى، خاسلىققا، مەخسۇسلىشىشقا يۈزلەندى، يەنى چوڭ جەھەتتىن گېزىت-ژۇرنال تەھرىرلىكى، رادىيو-كىنو-تېلېۋىزىيە تەھرىرلىكى، تور-ئىلاھ تەھرىرلىكى دېگەندەك، كىچىك جەھەتتىن يېزىق تەھرىرلىكى، فوتو سۈرەت تەھرىرلىكى، ئۇن-سىن تەھرىرلىكى دېگەندەك. گەرچە بۇلار ئارىسىدا خىزمەت ئۈسۈلى، تايىنىدىغان ۋاسىتە، كونكرېت نىشان ۋە ئۈنۈم قاتارلىق جەھەتلەردە مەلۇم پەرقلەر بولسىمۇ، ئەمما تەھرىرلىك خىزمىتىنىڭ ماھىيىتى ۋە ئالاھىدىلىكىدە زور ئۆزگىرىش بارلىققا كەلگىنى يوق. بۇ جەرياندا مۇھەررىرلەرنىڭ ساپاسى ۋە ئىقتىدارىغا قويۇلىدىغان شەرت ۋە تەلەپ بارغانچە يۇقىرىلاپ باردىكى،

غا تەۋە بولۇشتەك خۇسۇسىيلىقتىن ئايرىلىدۇ. يەنى، ئاپتور ئۆز ئەسىرىنى ئۆزى ئۈچۈنلا ياز-
مىغاچقا، شۇنداقلا كىشىلەرگە ئۆزى بىۋاسىتە
يەتكۈزۈپ بېرەلمىگەچكە، چوقۇم تارقاقچىد-
غا - رەسمىي مەتبۇئاتقا تايانماي قالمايدۇ.
ئاپتورنىڭ مۇددىئاسىمۇ ئۆزىنىڭ غايىسى،
ھېس-تۇيغۇسى، ئوي-خىياللىرى ۋە كۆرگەن-
بىلىگەنلىرىنى؛ كىشىلەرنىڭ ھايات سەرگۈ-
زەشتلىرىنى، خىلمۇخىل تۇرمۇش كۆرۈنۈشل-
رى ۋە ھايات ھېكمەتلىرىنى خاتىرىلەش، باش-
قىلارغا ئاشكارىلاش ھەم بىلىدۈرۈش بولغاچقا،
ئەسلىدىن خۇسۇسىي ئەمگەك مېۋىسى ھېساب-
لىنىدىغان ئەدەبىي ئەسەر، مەتبۇئات ۋاسىتى-
سى بىلەن بارلىق كىشىلەرگە ئورتاق مەنىۋى
مەھسۇلاتقا، ئىجتىمائىي بايلىققا ئايلىنىپ
ئۆز قىممىتىنى تاپىدۇ. دېمەك، ھەرقانداق بىر
ئەسەر مەتبۇئات ھالقىسىدىن - ئىنچىكە ھەم
مۇشەققەتلىك بولغان تەھرىرلىك ئۆتكىلىدىن
ئۆتمەي قالمايدۇ.

ئۇنداق بولسا ئاپتور بىلەن مۇھەررىرنىڭ
ئارىسىدا قانداق مۇناسىۋەت بار؟ تەھرىرلىك-
نىڭ كونكرېت جەريانى، ئىش ھالقىلىرى
قانداق بولىدۇ؟ مۇھەررىر بىر ئەسەرنىڭ يو-
رۇقلۇققا چىقىشىدا قانچىلىك رول ئوينايدۇ؟
بۇنداق سوئاللارنى يەنە قويۇشقا، بۇ ھەقتىكى
كۆز قاراشلارنىمۇ كەڭرى مۇھاكىمە قىلىشقا
بولىدۇ. لېكىن بۇ ھەقتىكى پىكىر قاراشلار
مۇنداق بىر نەچچە نۇقتىغا مەركەزلىشىدۇ:

1. ئاپتورنىڭ ئەمگىكى مۇھەررىرنىڭ
ئەمگىكى بىلەن زىچ باغلىنىشلىق. مۇھەررىر
ئاپتورنىڭ ھەمكارلاشقۇچىسى، شېرىكى. تەھ-
رىرلىك يېزىقچىلىقنىڭ داۋامى ھەم تولۇقلىمى-
سى. ئاپتورنىڭ ئەمگىكى مۇھەررىر ئەمگىكى-
نىڭ ئالدىنقى شەرتى ۋە ئاساسى. ئاپتور بولمى-
سا مۇھەررىرمۇ بولمايدۇ، ئۆز نۆۋىتىدە ئاپ-
تورمۇ مۇھەررىردىن ئايرىلالمايدۇ.

ئاپتورنىڭ ئەمگىكى - ئىجادىيەت مېۋى-
سى مۇھەررىرنىڭ جاپالىق ئەجىر-مېھنىتى نە-
تىجىسىدە ئاندىن ئىجتىمائىي مەھسۇلاتقا ئاي-
لىنىدۇ. بۇنى كۆپچىلىك ئېتىراپ قىلىشىمۇ،
ئەمما بىر قىسىم كىشىلەر «تەييار ئەسەرنى
تىزىپ چىقىرىدىغان ئىشقا شۇ» دەپ قارايدۇ.
توغرا، مۇھەررىر قۇرۇق شاختىن مېۋە پەيدا
قىلمايدۇ، لېكىن يۇمران كۆچەتنى پەرۋىش قى-
لىدۇ، مېۋىسىنى قۇرت-قوغغۇز، ھاشارلار-
دىن قورۇيدۇ. بۇ يەردە ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشقا
تېگىشلىك مەسىلە شۇكى، بىر ئاپتورنىڭ ياز-
غانلىكى ئەسەرنىڭ ھەممىسى ئېلان قىلىنىد-
ۋەرمەيدۇ. يەنە كېلىپ بىر ئەسەر قانداق يې-
زىلغان بولسا، شۇ پېتىلا تەھرىرلىك ئۆتكىلى-
دىن ئۆتۈپ كەتمەيدۇ. ھېچ بولمىغاندىمۇ
ئىملا، تىنىش بەلگىلىرىدە ئازدۇر-كۆپتۇر
ئۆزگىرىش بولىدۇ. ئادەتتە ناھايىتى ئاز سا-
دىكى قەلىمى پىشقان، يېزىقچىلىقتا ناھايىتى
ئەستايىدىل ئاپتورلارنىڭ ئەسەرلىرىگە ئانچە
قەلەم تەگمىگەننى ھېسابقا ئالمىغاندا، باشقا
خېلى كۆپ ساندىكى ئاپتورلارنىڭ ئەسەرلىرىد-
ىگە قارىتا ئىمكانىيەت يار بەرگەن دائىرىدە،
ئاپتورلۇق ھوقۇقىغا دەخلى يەتكۈزمىگەن ئا-
ساستا، مەزمۇن ۋە بەدىئىيلىك جەھەتتىن
ھامان مۇۋاپىق قىسقارتىش، تولۇقلاش، سىلىق-
لاش، كۈچەيتىش، راۋانلاشتۇرۇشتەك بىر قاتار
ئىنچىكە ئەمگەكلەرنى سىغىدۇرۇشكە توغرا
كېلىدۇ. بۇنداق ئەمگەك ئىجادىيلىق بىلەن
چەكلىمىلىك ئارىسىدا يۈرگۈزۈلىدۇ. يەنى مۇ-
ھەررىر ئەسلىي ئەسەرگە سادىق بولۇش بىلەن
تەڭ، كەم-كوتا جايلارنى تولۇقلايدۇ، ئارتۇقچە،
ئەھمىيەتسىز مەزمۇنلارنى قىسقارتىدۇ. بۇ
يەردىكى قىيىن مەسىلە ئەسەرنىڭ بىر پۈتۈن-
لۈكى، قۇرۇلمىسى، ئەسلىي مەزمۇنى ۋە ئۇس-
لۇبىنى قانداق ساقلاپ قېلىش، ئەسەرنىڭ يېڭى-
لىقى ۋە خاسلىقىنى قانداق گەۋدىلەندۈرۈشتە

كۆرۈلدى. مۇھەررىر ئاپتورنىڭ ئەسىرىنى ئۆزگەرتكەن، قىسقارتقان ياكى تولۇقلىغانلىقى ئۈچۈن ئاپتوردىن ئۈستۈن تۇرۇۋالمايدۇ. بىرەر ئەسەرنى قالدۇرغانلىق ياكى قايتا پىششىقلاشقا قايتۇرغانلىق سەۋەبلىك ئاپتورنىڭ رەقىبىگە ئايلىنىپ قالمايدۇ. بىر ئەسەرنىڭ مەزمۇنى، بەدىئىي سەۋىيەسى ۋە باسقاسى سۈپىتى جەھەتتىن ئەڭ ياخشى ھالەتتە ئوقۇرمەنلەر ئالدىدا نامايان بولۇشىنى مەقسەت قىلغان مۇھەررىر، ئاپتور بىلەن ئوخشاش مەنزىلگە ماڭغان سەپەرداش ھەمراھلاردۇر.

2. بىر ئەسەر ئارگىنال ھالەتتىن رەسمىي نەشر ھالىتىگە كېلىش جەريانىدا تەھرىرلىكنىڭ نۇرغۇن ئۇششاق ھالقىلىرىدىن ئۆتۈدۇ. بۇ ھالقىلارنى چوڭ جەھەتتىن تاللاش، پىششىقلاش ۋە تەكشۈرۈپ بېكىتىشكە بۆلۈشكە بولىدۇ.

ھەرقانداق ئەسەر ئاۋۋال تەپسىلىي ئوقۇلۇپ، ئىشلىتىشكە بولىدىغان بولمايدىغانلىقى دەسلەپكى قەدەمدە باھالىنىدۇ. پىششىقراق ياكى خامراق ئەسەرنى بىر ئوقۇپلا پەرقلەندۈرگىلى بولىدۇ. لېكىن بىر قارىسا بولىدىغان دەك، يەنە بىر قارىسا بولىدىغاندەك تۇرغان ئوتتۇراھال ئەسەرنى قايتا-قايتا ئوقۇشقا، ئۇنىڭ بولىدىغان بولمايدىغان جايىنىڭ قانچىلىكلىكىنى دەخسەشكە، ئۆزى پىششىقلاش ياكى قايتا ئىشلەتكۈزۈش ئۈچۈن ئاپتورغا قايتۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. مۇھەررىرنىڭ قولغا ياخشىراق، پىششىقراق ھالەتتە كەلگەن ئەسەرلەرمۇ تەرتىپ بويىچە (ئوقۇش، تەھرىرلەش، ئۈستىدىن كۆرۈش، تەكشۈرۈپ بېكىتىش، كوررېكتور نۇسخىسى ۋە باسما نۇسخىسىنى سېلىشتۇرۇشنى قوشقاندا) مۇھەررىرلەرنىڭ ئالدىدىن بەش-ئالتە رەت ئۆتىدۇ. تەھرىرلىكتە كۆپرەك قول تۇتقان ئەسەرلەر بولسا سەككىز-ئون رەت ئۆتىدۇ. بۇ مۇبالىغە ئەمەس، بەلكى تەھرىرلىكنىڭ قېلىپلاشقان، تەكرار داۋاملىق

شىدىغان ئىش ھالقىلىرىدۇر.

ئادەتتىكى ئەھۋالدا مۇھەررىر ئەسەرنىڭ ئومۇمىي قۇرۇلمىسى، مەزمۇنى، بەدىئىي ئۇسۇل-ئۇسۇلى، ئاپتورنىڭ تىل ئىشلىتىش ئالاھىدىلىكى قاتارلىق تەرەپلەردە چوڭ ئۆزگەرتىش قىلمايدۇ (چوڭراق ئۆزگەرتىشكە، قايتا پىششىقلاشقا توغرا كەلسە ئاپتورغا قايتۇرۇلىدۇ). كەلگەن ئەسەرلەرگە ياخشى، ئوتتۇراھال ياكى خاملىقىغا قاراپ ئوخشىمىغان دەرىجىدە ئەمگەك سىغىدۇرۇلىدۇ. كۆپ قىسىم ئەسەرلەرنى مەزمۇن ۋە بەدىئىي سۈپەت جەھەتتىن يۇقىرى كۆتۈرۈشكە، تولۇقلاشقا بولىدۇ. ئەمما ئەدەبىي تەنقىدكە ئائىت، بولۇپمۇ قاراتمىلىقى بولغان، بىرەر ئەسەرنىڭ كەمچىلىك، نۇقسانلىرى تەنقىدلەنگەن، بىرەر ئاپتورنىڭ ئىجادىيىتىدىكى قىسمەن ئەھۋاللار ئىنكار قىلىنغان ماقالە-ئوبزورلارغا مەزمۇن تولۇقلاشقا، مۇھەررىرنىڭ كالىسىدىكى پىكىرلەرنى قوشۇپ، كۈچەيتىپ قويۇشقا بولمايدۇ. پەقەت بىتەرەپ، خالىس مەيداندا تۇرۇپ، سۆز-جۈملىلەرنىڭ ئىلمىي، مەنتىقىلىق، دەلىل-ئىسپاتلىق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشقا بولىدۇ، چۈنكى مۇھەررىر ئەسەرنىڭ تەقدىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقارغۇچى سوتچى ئەمەس.

ئەسەر مەزمۇنىدا خاتالىق، مۇجەللىك بار-يوقلۇقى؛ زىل، ئېنىقسىز مەسىلىلەرگە، ئورۇنسىز تالاش-تارتىشلارغا چېتىلىش-چېتىلماسلىقى؛ سۆز-جۈملىلەردە گىرامماتىكىلىق خاتالىق، چېچىلاڭغۇلۇق، تەكرارلىقنىڭ بولۇش-بولماسلىقى؛ بەدىئىي ئوبراز، بايان-تەسۋىرلەردىكى مەنتىقسىزلىق، چىنلىققا ئۇيغۇن بولماسلىق، ئەدەبىي ئىجادىيەتنىڭ ئەقەللىي تەلەپ-ئۆلچەملىرىگە چۈشمەسلىك؛ ئىملا ۋە تىنىش بەلگىلىرىدىكى نۇقسان قاتارلىقلار مۇھەررىرلەر ئەڭ دىققەت قىلىدىغان ئىشلاردۇر. شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى، مۇھەررىر ئالدى بىلەن «قۇسۇرچى»دۇر، تەھرىرلىك مەلۇم مەنىدىن ئە-

سەردىن «قۇسۇر ئىزدەش» جەريانى ھېسابلىنىدۇ.

مۇھەررىر ئاپتورنىڭ ئەسىرىنى ئەڭ دەسلەپ ئوقۇپ ھۇزۇرلىنىش بىلەن تەڭ خاتا-لىق ئىزدەيدۇ - ئۆزگەرتىشكە، تۈزىتىشكە تېگىشلىك جايلارغا سىزىدۇ، بەلگە قويىدۇ. يەنى، ھۇزۇر بىلەن «قۇسۇر» ئارىلىشىپ كېتىدۇ. بۇنداق ئەھۋال بەزى تەجرىبىلىك، ئەستايىدىل مۇھەررىرلەردە كەسىپى «كېسەللىك» ھالىتىدە ئىپادىلىنىدۇ. ئۇلار تەھرىرلەش ۋەزدىسى بولمىسىمۇ، ئالدىغا ئۇچرىغان، ئوقۇغان ماقالە-ئەسەرلەردىن، ھەتتا باشقىلارنىڭ گەپ-سۆزلىرىدىن، ئېلان-ۋېبىسكىلاردىن «قۇسۇر» تاپىدىغان بولۇپ قالىدۇ.

3. تەھرىرلىك خىزمىتىنىڭ ئالاھىدىلىكى مۇھەررىرنىڭ ئورنى ۋە تەسىرىنىڭ قانداق بولۇشىنى بەلگىلىگەن. مۇھەررىر ئاپتوردىن ئۈستۈنلۈك تالاشمايدۇ. ئەكسىچە ئاپتورنىڭ تېخىمۇ ئۈستۈن، يۈكسەك پەللىگە ئۆرلىشى ئۈچۈن قان-تەر ئاققۇزىدۇ.

ئاپتور سەھنىنىڭ ئالدىدا، مۇھەررىر كەينىدە تۇرىدۇ. سەھنىنىڭ كەينىدىكى ئىشلار تاماشابىنلارغا نامەلۇم بولغاندەك، مەتبۇئات يۈزىدە يۇقىرى سۈپەتتە كۆرۈنگەن ئەسەرلەرنىڭ ئەسلى ئارگىنالىنىڭ قانداقلىقى، مۇھەررىرنىڭ ئۇنى قانچىلىك ئۆزگەرتكەن، پىششىقلىغانلىقى پەقەت شۇ ئەسەر ئاپتورى بىلەن مۇھەررىرگىلا ئايان ئىش، ئوقۇرمەن بۇنى ئەسلا بىلىپ يېتەلمەيدۇ. بولۇپمۇ، يېزىقچىلىققا يېتىشىدىن كىرىشكەن، ئىستىقبالى بار دەپ قارالغان ئاپتورلارغا ئىلھام ۋە مەدەت بولسۇن ئۈچۈن، كۈچەپ تەھرىرلەنگەن ئەسەرلەرنىڭ ئەسلى ئارگىنالى بىلەن تەييار ھالىتىدىكى پەرق خېلىلا چوڭ. بۇنى ئوقۇرمەنلەرگە سېلىشتۇرۇپ كۆرسىتىشنىڭ ئورنى يوق. دېمەك-

چىمىزكى، ئاپتورنىڭ ئەمگىكى جەمئىيەتتە ئاشكارا نامايان بولىدۇ، مۇھەررىرنىڭ ئەمگىكى بولسا ئارگىنال يۈزىدە قالىدۇ، كىشىلەر-نىڭ نەزىرىگە ئانچە ئىلىنىپ كەتمەيدۇ. لېكىن ھەقىقىي مۇھەررىر بۇنىڭدىن ھەرگىز ئاغرىنمايدۇ. كىشىلەر ئاپتورنىڭ شان-شەرىپىگە تەنتەنە قىلغاندا مۇھەررىرمۇ ئۆزىنىڭ ئازراق ئەجىر-مېھنىتى ئۈچۈن ئىچىدە خۇش بولۇپ، باشقىلار بىلەن تەڭ چاۋاك چالىدۇ. يامان يېرى شۇكى، بىر ئەسەر ئۇنداق ياكى مۇنداق خاتالىق سەۋەبىدىن تەنقىدكە ئۇچرىغان چاغدا، كىشىلەر ئاۋۋال يازغۇچىنى ئەمەس، مۇھەررىرنى ئەيىبلەيدۇ. ئۇنىڭ مەسئۇلىيەتسىزلىكىدىن، ئىقتىدارىدىن، نۇقسانى بايقىمىغان ھەم ئوخشىمىغانلىقىدىن ئاغرىنىدۇ. بۇ ئەھۋال مۇھەررىرگە تېخىمۇ زور بېسىم پەيدا قىلىدۇ. شۇنچا بەزى پېشقەدەم مۇھەررىرلەر قەلەمنى تەخشەككە، تەھرىرلىك خىزمىتىنى داردا ماڭغانغا ئوخشىتىدۇ. «دار» ئۈستىدە تەخپۇڭ-لىق قانداق ساقلىنىدۇ؟ بۇ مۇھىمى شۇ مۇھەررىرنىڭ قابىلىيىتى، سەزگۈرلۈكى ھەم ئۆزىنى ئۈزۈكسىز يۈكسەلدۈرۈشى، مۇكەممەللەشتۈرۈشىگە باغلىق بولۇش بىلەن بىللە ئاپتورنىڭ ئوقۇرمەننىڭ، شۇنداقلا جەمئىيەتنىڭ توغرا چۈشىنىشى ۋە قوللىشىغىمۇ باغلىق.

مەسئۇلىيەت بىلەن مەنپەئەت، مېھنەت بىلەن ئىنتام سەل تەخپۇڭسىزلاشقان، ئەيىبكە يېقىن، تەرىپكە يىراق بۇ خىزمەت بەزىدە مۇھەررىرلەرنى ئازاب ۋە كۆڭۈلسىزلىككە دۇچار قىلىشىمۇ، لېكىن ئۇنىڭدىن ئۆزىگە تۇشلۇق خۇشاللىق ۋە لەززەت تاپالايدىغان، پىداكارلىققا كۆنۈككەن بۇ «نامسىز قەھرىمان»لار ساۋاقنى ئەستە ساقلاپ، يەنىمۇ زور مەسئۇلىيەت ھەم بۇرچ تۇيغۇسى بىلەن خىزمىتىنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىدۇ.

(ئاپتور «تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتىدا) مۇھەررىر خاسىيەت ئەمەت

تارىم ژۇرنىلى نەشرىياتى 2012-يىللىق ئاپتورلار سۆھبەت يىغىنى ئاچتى

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى پارتگۇرۇپپىسىنىڭ شۇ-جىسى خۇاڭ يۇڭجۇن يىغىنىغا قاتناشتى ھەم سۆز قىلدى. ئۇ ئۆز سۆزىدە «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ خىزمەتلىرىگە يۇقىرى باھا بەردى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئىتتىپاقلىق، مۇقىملىق، تەرەققىيات ھەققىدە ئۆزىنىڭ تىلەكلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى، شائىر ياسىن زىلال «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ نۆۋەتتىكى ئەھۋالىدىن دوكلات بەردى ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى لۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى، «تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتىنىڭ مۇنەۋۋەر ئەدەبىياتچىلىرىنى مۇكاپاتلاش قارارىنى ئېلان قىلدى.

قارارنىڭ روھىغا ئاساسەن، «تارىم» ژۇرنىلىنى ئىزچىل قوللاپ، ئۆزىنىڭ مەزمۇنى ساغلام، بەدىئىيلىكى يۇقىرى ئەسەرلىرى بىلەن بېيىتىپ كەلگەن ئابدۇكېرىم رەھمان، يۈسۈپجان ئەخمىدى، ئابلىكىم تالىپ قاتارلىق 13 نەپەر ئەدەبىياتچى «مۇنەۋۋەر ئەدەبىيات» رىپىگە، ئىككى مۇھەررىر «مۇنەۋۋەر مۇھەررىر» شەرىپىگە نائىل بولۇپ مۇكاپاتلاندى.

«تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتى 2012-يىللىق خىزمەت پىلانىغا ئاساسەن، پارتىيەنىڭ ئەدەبىيات-سەنئەت فاڭجېنى ۋە نۆۋەتتىكى ئىجادىيەت ئاساسىي مېلودىيەسىنى تەشۋىق قىلىش؛ ئىجادىيەت پىلانى، ئەدەبىي ئىجادىيەتتىكى يېڭى يۈزلىنىشلەرنى مۇھاكىمە قىلىش، ئەدەبىياتچىلارنىڭ رايونىمىزنىڭ تەرەققىياتى، ئەدەبىي ئەمىنلىكى ئۈچۈن ئاكتىپ خىزمەت قىلىدىغان دەۋر روھىغا باي نادىر ئەسەرلەرنى ئىجاد قىلىش قىزغىنلىقىغا ئىلھام بېرىش، يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ شانلىق نەتىجىلىرىنى يەنە بىر قېتىم نامايان قىلىش، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ساغلام يۆنىلىشتە تەرەققىي قىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش مەقسىتىدە 2012-يىلى 27-مارت چۈشتىن بۇرۇن ئۈرۈمچىدە «تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتى 2012-يىللىق ئاپتورلار سۆھبەت يىغىنى ئاچتى.

يىغىنغا تەختىبىغىنىڭ جەنۇب، شىمالدىن كەلگەن شائىر، يازغۇچىلار، ھەرقايسى ژۇرناللارنىڭ مەسئۇللىرى، مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلەر، ئۈرۈمچىدىكى پېشقەدەم ئەدەبىياتچىلەر، ياش، ئوتتۇرا ياش قەلەم ساھىبلىرى، ئاخبارات خادىملىرى بولۇپ 130 كىشى قاتناشتى.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى ۋە شىنجاڭ تارىم ژۇرنىلى

نەشرىياتىنىڭ 2012-يىللىق مۇنەۋۋەر ئەدەبىياتچىلىرىنى مۇكاپاتلاش توغرىسىدىكى قارارى

پىكرى يۆنىلىشىدە چىڭ تۇرۇپ، ئاساسىي مېلودىيەنى ياغۇرتىتىپ، رايونىمىز ئەدەبىيات-سەنئەت ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئۈچمەس تۆھپىلەرنى قوشۇپ، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئالتۇن بۆشۈكىگە ئايلاندى.

تارىم ژۇرنىلى نەشرىياتى يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ شانلىق نەتىجىلىرىنى يەنە بىر قېتىم نامايان قىلىش، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ساغلام يۆنىلىشتە تەرەققىي قىلىشىنى

«تارىم» ژۇرنىلى ئۆزىنىڭ 61 يىللىق شانلىق تارىخىي مۇساپىسىدە، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قىزغىن غەمخورلۇقى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ بىۋاسىتە رەھبەرلىكىدە، «ئىككى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش» يۆنىلىشى ۋە «ھەممە ئىش قىلار بەس-بەستە سايراش»، «ھەممە گۈللەر تەكشى ئىچىدە قىلىش» فاڭجېنىنى قەتئىي ئىزچىللاشتۇردى. توغرا جامائەت

ئىلگىرى سۇرۇش، ئۆزىنىڭ نادىر ئەسەرلىرى بىلەن زۇرنالىنى ئىزچىل قوللاپ كېلىۋاتقان كەڭ ئاپتورلارنىڭ ئىجادىيەت قىزغىنلىقىغا ئىلھام بېرىش مەقسىتىدە، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى پارتگۇرۇپپىسىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئۆزىنىڭ نادىر ئەسەرلىرى ئارقىلىق بۈگۈنكى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ساغلام تەرەققىياتىغا تۆھپە قوشۇپ كېلىۋاتقان ئابدۇكېرىم رەھمان قاتارلىق 15 نەپەر مۇنەۋۋەر ئەدەبىياتنى مۇكاپاتلاشنى قارار قىلدى.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى «تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتى
2012 - يىلى 3 - ئاينىڭ 27 - كۈنى

2012 - يىللىق نۇنەۋۋەر ئەدەبى شەرىپىگە ئېرىشكەنلەر

No	ئاپتور	ئەسەر ئىسمى	تۈرى	مەنبە
1	يۈسۈپجان ئەھمىدى	ئۈمىد تۇغقان ناخشىلار	شېئىر	2011 - يىلى 2 - سان
2	ئابدۇكېرىم تالىپ	غەزەللەر	شېئىر	2011 - يىلى 4 - سان
3	ئەكبەر نىياز پەتتارى	باھار كۈيى	شېئىر	2011 - يىلى 4 - سان
4	ئابدۇكېرىم رەھمان	«كونا كوچا»دىن تۇغۇلغان ھېسلار	ماقالە	2011 - يىلى 4 - سان
5	ئەسقەر ھاجى ئابدۇللا	سۆيگۈ تىنىقلىرى	شېئىر	2011 - يىلى 5 - سان
6	ۋاھىدجان ئوسمان	يول مېنى نېمىگە قاندۇرماقچىسەن	شېئىر	2011 - يىلى 6 - سان
7	مۈتىللا قىرانى	قارا ھىجران	پوۋېست	2012 - يىلى 1 - سان
8	رەشىدە سېيىت	سۇنغان نۇر	ھېكايە	2011 - يىلى 7 - سان
9	داۋۇت مەتنىياز	كەپتەر ۋازلار	ھېكايە	2011 - يىلى 9 - سان
10	مەدەنىيەت قېيىۋم	سۆيگۈ ئىزدەش	ھېكايە	2011 - يىلى 9 - سان
11	ئابدۇلجان ھېيىت	مۇقام (داستان)	شېئىر	2011 - يىلى 12 - سان
12	قۇربان داۋۇت شاھىدى	يوقاپ كەتكەن پوندەك	ھېكايە	2012 - يىلى 1 - سان
13	دولقۇن روزى	غېرىب يول	شېئىر	2012 - يىلى 2 - سان
مۇنەۋۋەر مۇھەررىرلەر				
14		غېنى مۇھەممەد		
15		خاسىيەت ئەمەت		

خاسىيەت ئەمەت خەۋىرى

تالانتلىق شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ئىجادىيىتى ئىلمىي

مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى

بىرلەشمىسى پارتگۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن شۇ-جىسى، بىرلەشمە رەئىسى ئازات سۇلتان، مەشھۇر ئوبزورچىلىرىمىزدىن مۇھەممەد پولات، نەسرۇللا ئابلەت، پېشقەدەم شائىر روزى نىياز، ياش تەتقىقاتچى غەيرەتجان ئاب-دۇراخمان ئوزغار، ئوسمانجان ساۋۇت ئاكىنىڭ يېقىن دوستى خۇدا بەردى ئابدۇللا، شائىرلىرىمىزدىن ئايسە-

مە ئىدرىس، چىمەنگۈل ئاۋۇتلار ئوسمانجان ساۋۇت ئىجادىيىتىگە بېغىشلانغان تەتقىقات ماقالىلىرىنى ھەم شې-ئىرلىرىنى ئوقۇپ ئۆتتى. قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، كورلا قاتارلىق جايلاردىن كەلگەن ئەدىب-لىەر، ئۈرۈمچىدىكى بىر قىسىم ژۇرناللار ھەم ئورۇنلار كۆڭۈل سوۋغىلىرىنى ئوسمانجان ساۋۇت ئاكىغا تەقدىم قىلدى.

«تارىم» ژۇرنىلى نەشرىياتى مىڭلىغان ئەدىبلەرگە ۋە كالىتەن شائىرغا شاھانە تون - دوپپا كەيگۈزدى. خاسىيەت ئەمەت خەۋىرى

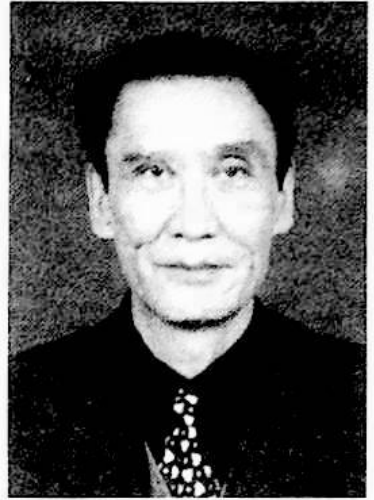
2012 - يىلى 27 - مارت چۈشتىن كېيىن تارىم ژۇرنىلى نەشرىياتىنىڭ 2012 - يىللىق خىزمەت پىلانغا ئاساسەن، ئۈرۈمچى قار لەي-لىسى مېھمانسارىيىدا تالانتلىق شائىر، تۆھ-پىكار ئالىي مۇھەررىر ئوسمانجان ساۋۇت ئىجادىيىتى ئىلمىي مۇ-ھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى ھەم شائىرغا تون كىيگۈ-زۈلدى.

يىغىنغا شىنجاڭ-نىڭ ھەرقايسى جايلى-رىدىن كەلگەن ھەم ئۈرۈمچىدىكى شائىر، يازغۇچى، ئە-دىبلەر، مۇناسىۋەت-لىك رەھبەرلەر، شا-ئىرنىڭ ئائىلە تاۋاب-ئاتلىرى، ئاخبارات خا-دىملىرى بولۇپ 150 دەك كىشى قاتناشتى.

يىغىنغا تارىم ژۇرنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى، شائىر ياسىن زىلال رىياسەتچى-لىك قىلدى ھەمدە ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ پۈتكۈل ئىجادىيەت ھاياتىغا ئومۇميۈزلۈك ۋە ئوبىيەكتىپ باھا بەردى. ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر

قايغۇلۇق خەۋەر

پېشقەدەم شائىر،
شىنجاڭ گېزىتىنىڭ
سابىق مۇئاۋىن باش مۇ-
ھەررىرى، پېشقەدەم ئاخ-
باراتچى، مەملىكەت بو-
يىچە مۇنەۋۋەر ئاخبارات
خىزمەتچىسى، گوۋۇيۈەن-
نىڭ ئالاھىدە تەمىنات-
دىن بەھرىمەن بولغان
مۇتەخەسسس، شىنجاڭ
ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەكلىپلىك
مەسلىھەتچىسى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تەكلىپلىك پى-
روفېسسورى، ئاز ھەم ساز شېئىرلىرى بىلەن تونۇلغان شائىر
يۈسۈپجان ئەخمىدى كېسەل سەۋەبى بىلەن داۋالاش ئۈنۈم
بەرمەي، 2012-يىلى 23-مارت (جۈمە) 67 يېشىدا ئۈرۈمچىدە
ۋاپات بولدى.
يۈسۈپجان ئەخمىدى 1944-يىلى 12-ئاينىڭ 17-كۈنى

ساۋەن ناھىيەسىدە ئوقۇتقۇچى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن.
1961-يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئەدەبىيات فاكولتېتى-
غا قوبۇل قىلىنغان. 1966-يىلى ئوقۇش بۈتكۈزۈپ، خېجىڭ نا-
ھىيەسىگە نەقىسم قىلىنىپ شۇ يەردە يەتتە يىل ئوقۇتقۇچى-
لىق قىلغان، ئۇ 1975-يىلى شىنجاڭ گېزىتى ئىدارىسىگە يۆت-
كىلىپ كېلىپ، ئىلگىرى- كېيىن ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە
مۇھەررىر، گۈرۈپپا باشلىقى، مۇئاۋىن مۇدىر، مۇدىر،
«شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى بولغان.
يۈسۈپجان ئەخمىدى 1959-يىلى «شىنجاڭ ياشلىرى»
ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان تۇنجى شېئىرى بىلەن ئەدەبىي ئىجا-
دىيەت سېپىگە كىرىپ كەلگەن. شائىرنىڭ «زېمىن قەسىدىسى»،
«تۈمەن دولقۇنلىرى»، «خەسسى ئىلھام»، «ئاقار يۇلتۇز مەرسى-
يەسى»، «يۈرۈمەن مۇنار ئىزدەپ مازارلاردا» ناملىق ۋەكىللىك
ئەسەرلىرىنى خەلق سۆيۈپ ئوقۇيدۇ.
بىز شائىرنىڭ ۋاپاتىغا چوڭقۇر قايغۇمىزنى بىلدۈرىمىز،
ئائىلە تاۋابىئاتلىرىدىن سەمىمىي ھال سورايمىز!
خاسىيەت ئەمەت خەۋىرى

《塔里木》文学月刊(维吾尔文) TARIM A MONTHLY OF UYGHUR LITERATURE

主 管：新疆维吾尔自治区文联
编辑出版：新疆塔里木杂志社
印 刷：新疆日报社印务中心
国外发行：中国国际图书贸易总公司
订 阅，零 售：各地邮局所
地 址：乌鲁木齐市友好南路 716 号
电 话：0991-4516214, 4597601, 4597603

2012 - يىلى 5 - سان (ئومۇمىي 615 - سان) 62 - يىلى نەشرى.
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى باشقۇرىدۇ.
شىنجاڭ تارىم ژۇرنىلى نەشرىياتى تۈزى ۋە نەشر قىلدى. گۈرۈمچى جەنۇبىي ئومىتلىق يولى 716 - قورۇ.
شىنجاڭ گېزىتى باسما مەركىزىدە بېسىلدى.
جۇڭگو كىتاب سودىسى باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ.
مەملىكەت بويىچە ھەممە جايلاردىكى پوچتا ئىدارىلىرى مۇستەرى قوبۇل قىلىدۇ.
تېلېفون: 0991 - 4516214, 4597601, 4597603

国际标准连续出版物号: ISSN1002 - 9044
国内统一连续出版物号: CN65 - 1010/I
国外代号: M4461 邮政编码 830000: پوچتا نومۇرى
邮发代号: 58 - 66 定价: 7.00 元
广告许可证号: 6500006000046

خەلقئارالىق ئۆلچەملىك ژۇرنال نومۇرى:
مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ژۇرنال نومۇرى:
چەت ئەللەرگە تارقىتىش ۋاكالەت نومۇرى: M4461
پوچتا ۋاكالەت نومۇرى: 58 - 66، باسما تاۋاق: 10، باھاسى: 7.00 يۈەن
ئېلان ئىجازەت نومۇرى: 6500006000046
بېسىش، تۈپلەشتە مەسلىھەت كۆرۈلمە زاۋۇت ئالماشتۇرۇپ بېرىدۇ. تېلېفون: 0991 - 5593475

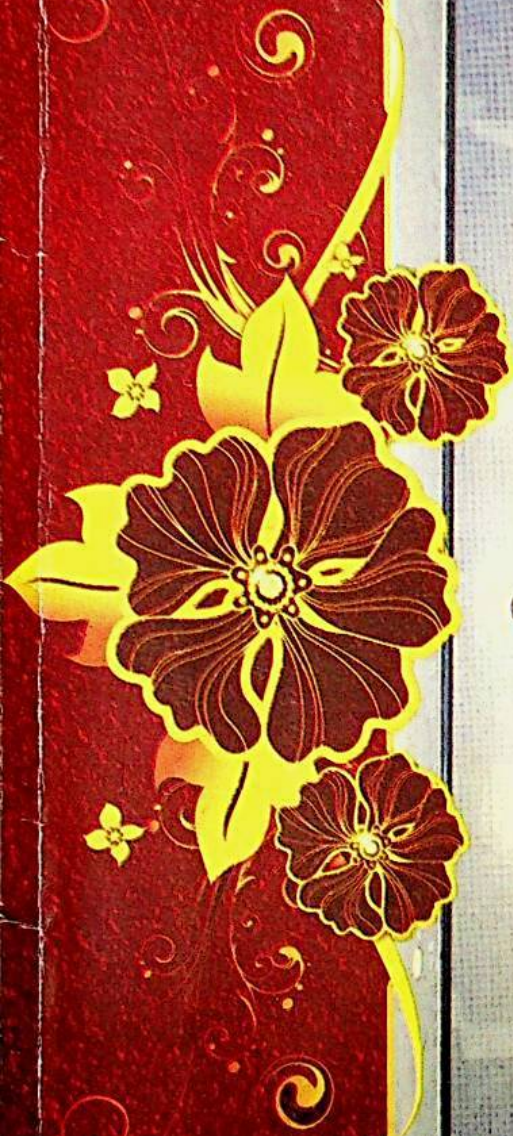
شائىر ئوسمانجان ساۋوت

ئىجابىيىتى ئىلمىي

مۇھاكىمە يېغىنى

ئېچىلىشى

«تارىم ئۆزىنى نەشرىياتى 2012 - يىللىق ئاپتورلار سۆھبەت يىغىنى» ۋە «شائىر ئوسمانجان ساۋۇت

ئىجادىيىتى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى» خاتىرىسى